

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-
ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

КІ НГУ 2023

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

*Матеріали
Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

*(26 травня 2023 року, Київський
інститут Національної гвардії України)*

**м. Київ
2023**

Рекомендовано до опублікування та поширення через Інтернет вченою радою Київського інституту Національної гвардії України (протокол № 15 від 29.06.2023)

Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 26 травня 2023 р.). Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2023. 407 с.

Збірник містить матеріали однойменної науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі закладів вищої освіти і наукових установ України та зарубіжжя.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

За достовірність представлених матеріалів несуть відповідальність автори.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова – **Морозов О.О.**, доктор технічних наук, професор; заступник голови – **Ктіторов М.О.**, кандидат юридичних наук; члени редколегії: **Кобзар О.Ф.**, доктор юридичних наук, професор; **Комісаров О.Г.**, доктор юридичних наук, професор; **Комісаров М.Л.**, кандидат юридичних наук, доцент; **Комісарова Н.О.**, кандидат юридичних наук, доцент; **Волуйко О.М.**, кандидат юридичних наук, доцент; **Троцький Р.С.**, кандидат педагогічних наук.

© Автори, 2023

© КІНГУ, 2023

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА КЕРІВНИКІВ УСТАНОВ-СПІВОРГАНІЗАТОРІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	14
Yuliia HALENKO Best European Practices For Law Enforcement Sector Of Ukraine	21
АДАМОВИЧ Алла Юріївна Відносини України з сусідніми державами з початку повномасштабного вторгнення рф	24
АЛЕКСАНДРОВ Денис Олександрович Особливості соціально-психологічної адаптованості мобілізованих військовослужбовців при організації реабілітаційних заходів	27
БАРАТЮК Василь Іванович ЛАЗОРЕНКО Олександр Васильович КАШТЕЛЯН Сергій Олександрович СІТАЙЛО Олександр Васильович Навчання у формі «рольової гри» як інструмент формування у майбутніх офіцерів-прикордонників вмінь розв'язувати професійні завдання	30
БАТЮК Олег Володимирович Правове регулювання діяльності стрілецького взводу національної гвардії України із забезпечення охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури	33
БАХЧЕВАН Євген Федорович НІКОЛАЄВ Олександр Трифонович До проблеми формування підготовленості курсантів закладів вищої освіти МВС України з вогневої підготовки	36
БЕЙКУН Андрій Леонардович Правове визначення та позиціонування різновидів «інформаційної» зброї та інформаційного тероризму в контексті забезпечення інформаційної безпеки	40
БЄЛАЙ Сергій Вікторович ГОЛОВНЯ Андрій Федорович Передумови створення концепції моделі професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України	47
БОКОВ Олександр Віталійович Безпекова складова людського капіталу держави в умовах російсько-української війни	49

БОРОДІН Іван Лук'янович Завдання та цілі публічного адміністрування у сфері забезпечення Державної безпеки у період воєнного стану	52
БОЧАРОВ Сергій Володимирович Науково-методичне забезпечення запобігання загрозам прикордонній безпеці України	55
БУГАЙ Валерій Миколайович УЛЯНЧЕНКО Юрій Олександрович Актуальні питання охорони громадського порядку військовими частинами Національної гвардії України	57
БУТЕНКО Артем Сергійович Суб'єкти адміністративної юрисдикції у їх системному вимірі	60
ВОВК Вікторія Миколаївна Освіта як елемент Національної безпеки	62
ВОЗНИК Михайло Володимирович БУГАЙ Валерій Миколайович Актуальні питання діяльності Національної гвардії України по забезпеченню громадської безпеки	65
ВОЛУЙКО Олексій Миколайович Взаємодія суб'єктів забезпечення державної безпеки і громадянського суспільства: форми та напрями	69
ГЛУЗДАНЬ Олексій Петрович ЗАЛОЖ Віктор Вікторович Дослідження сутності та змісту поняття управління міжвідомчим угрупованням військ (сил) в операції	72
ГРЕБЕНЮК М.О. Пріоритетні напрями розвитку професійної підготовки військовослужбовців УДО України	75
ГРИГА Олексій Сергійович КОЦУР Леся Михайлівна Інформаційна гігієна – необхідна складова підготовки кадрів військових формувань в умовах воєнного стану	78
ГРИНЧУК Андрій Анатолійович Соціальна обумовленість військових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану	81

ГРИЩЕНКО Анатолій Іванович Актуальні проблеми підвищення якості юридичної освіти в умовах воєнного стану	85
ДЕЛЯМБА Михайло Миколайович Критерії та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів НГУ до побудови тактичних схем ведення рукопашної сутички із супротивником	89
ДЕХТЯРЕНКО Ірина Сергіївна Особливості професійного психологічного відбору військовослужбовців Національної гвардії України	92
ДРОБІНА І.О. Правовий статус волонтерів, що надають волонтерську допомогу Збройним силам України	94
ДРУЧЕК Олена Василівна Гвардія: історичні та функціональні аспекти формування	98
ДУДУРИЧ Василь Григорович Шляхи удосконалення чинного законодавства з питань забезпечення реалізації повноважень військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні ними завдань служби з охорони громадської безпеки і порядку	102
ЄЛАЄВ Юрій Леонідович Кримінально-виконавчі правові режими в царині Державної безпеки	105
ЄСІМОВ Сергій Сергійович Особливості підготовки поліцейських в умовах воєнного стану	108
ЖУКЕВИЧ Ірина Петрівна СПРІЧЕВА Ольга Василівна Комунікативні стратегії у навчанні англійської мови військовослужбовців УДО України	110
ЗАГОРОДНІЙ Сергій Валентинович Основні підходи щодо підготовки військових кадрів для системи МВС України	113
ЗАДОРЖНИЙ Костянтин Анатолійович Стрілецька зброя та вогнева підготовка – складова професійної компетентності майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні завдань із забезпечення Державної безпеки	116

ЗАЛОЖ Віктор Вікторович	118
БАШТОВИЙ Володимир Михайлович	
Аналіз протиріч, що формують умови реалізації інформаційно-управлінських процесів у системі управління міжвідомчим угрупованням військ (сил)	
КАПНУС Ольга Юріївна	121
Особливості відчуження військового майна через електронний торговельний майданчик	
КИРИЧИК Вадим	124
Механізм удосконалення діяльності складових сил оборони в Секторі оборони України	
КОБА Олександр Васильович	127
Основи службово-бойової діяльності Національної гвардії України в мирний час та в умовах правового режиму надзвичайного та воєнного стану	
КОБА Марія Миколаївна	130
Формування у майбутніх офіцерів Національної гвардії України культури поваги до прав людини	
КОБЗАР Олександр Федорович	133
Окремі аспекти реалізації правоохоронної функції держави складовими Сектору безпеки і оборони в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні	
КОВАЛІВ Мирослав Володимирович	137
СКРИНЬКОВСЬКИЙ Руслан Миколайович	
Організаційно-правові засади управління обороною	
КОЗЯРОВСЬКИЙ Владислав Володимирович	140
ШВЕЦ Микола Анатолійович	
Актуальні питання правового регулювання перевезення великогабаритних, великовагових вантажів автомобільним транспортом у Збройних силах України відповідно до законодавства Європейського Союзу	
КОМАШКО Володимир	155
ШАМАРА Олександр	
Система військової освіти України у секторі Сектору безпеки: відповідність стандартам НАТО	
КОМІССАРОВА Наталя	157
КОМІССАРОВ Микола	
Деякі аспекти проблематики реалізації в Україні гендерної рівності та її переваги для Сектору безпеку	

КОРЕВА Микола Миколайович Актуальні проблеми запровадження в Україні кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність	161
КРАВЕЦЬ Валентина Миколаївна Обґрунтування напрямів подальшого розвитку систем внутрішнього забезпечення якості освіти у вищих військових навчальних закладах	164
КТІТОРОВ Максим Олександрович Особливості забезпечення громадської безпеки підрозділами НГУ в умовах правового режиму воєнного стану	167
КУДІНОВ Вадим Анатолійович Вплив динаміки цінності інформації з часом на заходи кібербезпеки інформаційних систем спеціального призначення МВС та Національної поліції України	170
КУДРЯВЦЕВА Наталія Олегівна Інформаційна тиша як передумова ефективного виконання завдань із забезпечення Державної безпеки	173
КУРБАТОВ Артем Андрійович Зарубіжний досвід та можливості його використання у діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення Державної безпеки	175
КУРИЛО Олег Іванович Національна гвардія як один із суб'єктів забезпечення Державної безпеки	178
ЛЕХ Роман Вікторович Щодо теоретико-правового з'ясування змісту поняття «сприяння оперативно- розшуковій (контррозвідувальній) діяльності»	181
ЛУБІНЕЦЬ Дар'я Сергіївна Проблеми створення військової поліції відповідно до стандартів НАТО	184
ЛЮБЧИЧ Руслан Ілгарович Що до методики виконання фізичних вправ для зниження власної ваги майбутніх офіцерів НГУ	187
ЛЮДВИЧЕНКО Віктор Анатолійович Деякі аспекти нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів з охорони дипломатичних представництв Національної гвардії України з питань припинення терористичної діяльності	189

МАЛЬЦЕВ Віталій Вікторович Зарубіжний досвід боротьби з міжнародним тероризмом та впровадження його у діяльність Національної гвардії України	192
МИКИТЮК Олександр Досвід країн Європи щодо волонтерської діяльності як допоміжного механізму підтримки Сектору оборони	195
МОРОЗЮК Назарій Військова поліція, військова прокуратура та військовий суд у сфері військової юстиції зарубіжних держав	198
НЕППЕНКО Людмила Павлівна Навчальна дисципліна «філософія культури» як презентація й формування ціннісно-сміслових горизонтів духовної безпеки особистості	201
ОВЧАРЕНКО Вячеслав Володимирович Нормативно-правові та програмні засади врегулювання мінімізації загроз державному суверенітету у сучасному вимірі	204
ОРЕЛ Юрій Вікторович ГАЛАН ВІОКЕ Роберто Рафаель Захист Національної безпеки та оборони: український та іспанський досвід	209
ПАВЛОВ Дмитро Миколайович МИГАЙ Ірина Володимирівна Організаційно-правові засади професіоналізації військовослужбовців управління Державної охорони України у контексті трансформації військової освіти	216
ПОЛТОРАКОВ Олексій Юрійович Територіальна оборона України в контексті російської агресії: інституційно-правова динаміка становлення сил ТРО ЗС України (початок 2018 – початок 2022 рр.)	219
ПОНОМАРЬОВА А. А. РАДОМСЬКИЙ Ігор Петрович Андрагогічні аспекти професійної військової освіти	225
РИЖОВ І. М. Актуальні питання поєднання освітньої та службової діяльності у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання	228

РОМАНЮК Вікторія Леонідівна Особливості іншомовної підготовки кадрів для правоохоронних органів в умовах воєнного стану	231
РОМАШКО Олег Миколайович Рекомендації щодо удосконалення організації взаємодії підрозділів НГУ у спеціальній операції з припинення масових заворушень	234
СЕМЕНОВ Микола Актуальні питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану	237
СИМЧУКЕВИЧ Юрій Досвід держав ЄС із правового врегулювання воєнного стану	239
СТАЦУК Аліна Андріївна КОЧКІН Валерій Геннадійович Організація безпеки та захисту об'єктів критичної інфраструктури України	241
ТИЛІЧКО Ігор Володимирович Деякі підходи прийняття рішення командиром підрозділу Національної жандармерії Французької республіки з отриманням завдання під час участі в організації та проведенні спеціальної операції	244
ТКАЧЕНКО Олександр Вікторович Вдосконалення правового регулювання діяльності Сектору безпеки і оборони, як складової забезпечення Державної безпеки	246
ТРОЦЬКИЙ Руслан Сергійович Місце та роль Національної гвардії України в структурі складових Сектору безпеки і оборони	249
ФАЛЬКО Сергій Анатолійович Введення в освітній процес академії Національної гвардії України навчального матеріалу щодо україно-російської війни	252
ФАРІОН Олег Борисович ТРЕТЯК Дмитро Анатолійович Проблеми забезпечення Державної безпеки складовими Сектору безпеки і оборони України	254

ЧОРНОПІЩУК Іван Миколайович	257
Вплив кризових ситуацій воєнного характеру на безпеку державного кордону України та протидія їм	
ШЕРСТЮК Андрій Дмитрович	260
Актуальність бойової системи виживання воїнів у програмах підготовки підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України	
ТЕЗИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
АТАМАНЮК Ростислав Романович	262
Актуальні питання підготовки поліцейських для діяльності в мирний час та в умовах дії правового режиму воєнного стану	
БАНТЮК Назар	265
Висновок експерта як процесуальне закріплення результатів дослідження	
БЛОКОНЬ Максим Миколайович	268
Перспективне позиціонування складових Сектору безпеки і оборони: теоретико-правовий аспект	
БОЙКО А.М	271
Правовий статус військовослужбовців, які визнані військово-лікарською комісією непридатними з переоглядом через 6-12 місяців	
БОРСУК Руслан Олександрович	273
Підготовка жінок з тактико-спеціальної підготовки правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану	
БОРСУК Руслан Олександрович	275
Удосконалення рівня тактико-спеціальної та вогневої підготовки представників сил Сектору безпеки і оборони	
ВАЖЕНЦЕВ Артем Олександрович	277
Сучасні особливості впорядковуючого впливу нормативно-правових актів з питань регулювання інформаційної безпеки	
ВЕЛЬМОЖНА Дарина Станіславівна	280
Тактика дій поліцейського у разі виявлення вибухонебезпечного предмета	
КІСІЛЬОВА Вероніка Ігорівна	282
Історія протидії і запобігання корупції: від давнини до сьогодення	

КОБЕЦЬ Яна Віталіївна Обов'язки сторони збройного конфлікту щодо поводження із захопленими особами та військовополоненими	284
КРИВЕНКОВ Данило Дмитрович Оптимізація забезпечення персоналу Національної поліції	288
КРИВЕНКОВ Данило Дмитрович Напрями вдосконалення системи забезпечення Національної безпеки України	290
КУЛІШ Артем Васильович Тактика дій поліцейських у разі виявлення вибухонебезпечного предмета	293
КУЛІШ Артем Васильович Тактика дій поліцейського при загрозі життю та здоров'ю	296
ЛИТВИНЕНКО Максим Віталійович Тактика дій поліцейського при загрозі життю та здоров'ю	299
ЛИТВИНЕНКО Максим Віталійович Дії поліцейського під час масових заходів	301
ЛОСЮК Тарас Відповідальність Державної прикордонної служби України та інших правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії в сфері охорони державного кордону	303
ЛУБІНЕЦЬ Дар'я Сергіївна Проблеми створення Військової поліції відповідно до стандартів НАТО	307
ЛЯХ Владислав Олександрович Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні	310
МАТВІЄЦЬ Святослав Ярославович Перспективні тенденції розвитку нормативного підґрунтя функціонування громадських формувань як суб'єктів забезпечення Державної безпеки	313
МЕДВІДЬ Іванна Михайлівна Зарубіжний досвід та можливості його використання у діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення Державної безпеки	318

МИГАЛАТІЙ Артем Олександрович «Окремі питання розмежування діянь, передбачених статтями 407 та 408 КК України»	321
МОГИЛЕНКО Анна ТІНІН Дмитро Геннадійович Актуальні питання службово-бойової діяльності за програмою ленд-лізу: сучасна зброя	343
МОЗОЛЬ К.О. Проблеми боротьби правоохоронних органів з тероризмом на території України	326
МОЗОЛЬ К.О. Волонтерський рух в системі морально - психологічного забезпечення населення України	328
МУТІЛІКА Катерина Сергіївна Військова служба в Україні іноземних громадян	331
ОВСІЙ А.С. Проблеми захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту	334
ПАШКЕВИЧ Ольга Ярославівна Підготовка правоохоронних органів в умовах воєнного стану	337
РАЗІН Денис Костянтинович Змістові характеристики понятійних категорій з питань правового регулювання Національної безпеки у сучасному вимірі	339
РУДНЄВ Дмитро Вячеславович Важливість проведення поверхневої перевірки під час воєнного стану та деякі проблеми її проведення	343
РУДНЄВ Дмитро Вячеславович Психологічна підготовка поліцейських під час воєнного стану	345
РЯБОВ Валерій Олексійович Тактика дій поліцейського при опорі правопорушника	347
РЯБОВ Валерій Олексійович Тактика дій поліцейського у разі виявлення вибухонебезпечного предмета	350
СЕВЕРИНОВ Данііл Сергійович Военно-економічне забезпечення, як елемент Національної безпеки	352

СОТНІКОВ Андрій Володимирович Актуальні питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану	354
СТАРЧЕНКО Антон Миколайович Нормативно-правове забезпечення державної політики Національної безпеки	357
УСТИМЕНКО Владислава Валеріївна Психологічні основи підготовки військовослужбовців у службово-бойовій діяльності	362
ЧЕРНЯВСЬКА Орина Олегівна Актуальні проблеми правового регулювання діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення Державної безпеки	365
ШЕВЧЕНКО Максим Анатолійович Актуальні питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану	368
ШЕВЧЕНКО Максим Анатолійович Актуальність проблеми службово-бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення Державної безпеки	371
ШЕВЧЕНКО Олександр Олександрович Актуальні питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану	374
ШЕВЧЕНКО Олександр Олександрович Проблеми службово-бойової діяльності правоохоронних органів при виконанні завдання із забезпечення Державної безпеки при зупинці транспортного засобу	377
ЯРЕМЧУК Дмитро Іванович Оцінка закордонного досвіду, щодо охорони громадського порядку як складової Національної безпеки	380

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Від імені науково-педагогічного колективу Київського інституту Національної гвардії України радий вітати вас на першій щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки», яка стає відправною точкою нового бачення розвитку наукових досліджень та розробок у сфері безпеки держави в Інституті.

Розуміючи багатоплановість цього пошуку, науковці Інституту створили фаховий дискусійний майданчик, на який запросили визнаних експертів у питаннях національної, державної та воєнної безпеки України. Спільне обговорення й вивчення актуальних питань за кожним із запропонованих напрямів роботи конференції дозволить критично поглянути на, здавалося б, стандартні питання забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів під час виконання завдань із забезпечення державної безпеки; проблеми правового регулювання діяльності військових формувань та правоохоронних органів під час виконання завдань із забезпечення державної безпеки; підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану; набуття і, що найголовніше, впровадження міжнародного досвіду.

Другий рік Україна чинить гідний та ефективний опір країні агресору, змушуючи увесь світ поглянути на українську військову, правоохоронну та безпекову школи з повагою та цікавістю. Українські воїни довели, що навіть під час повномасштабної агресії рф є місце пошуку інновацій, нового знання, вдосконалення.

Саме тому ця конференція має сприйматись як ще один фронт забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності нашої держави. Кожна думка, кожна доповідь, кожне критичне зауваження дозволять зміцнити обороноздатність України на всіх напрямках, а сформовані за результатами конференції висновки – створити дієві алгоритми для дій відповідних практичних підрозділів.

Впевнений, що колектив молодого, але доволі амбітного навчального закладу, яким є Київський інститут Національної гвардії України, підтвердить високий рівень забезпечення спеціальності 251 «Державна безпека», яка представлена на всіх рівнях вищої освіти – від бакалавра до доктора філософії. Перекоаний, що гості конференції вдосконалять розуміння і бачення визначення «Державна безпека» та сприятимуть розвитку спеціальності в цілому.

Плідної роботи, колеги! У пошуку – сила!

Слава Україні! Героям Слава!

З повагою

начальник Київського інституту Національної гвардії України

доктор технічних наук, професор,

Заслужений працівник освіти України

генерал-майор Олександр МОРОЗОВ

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Від імені науковців та всього колективу Національної академії Національної гвардії України щиро вітаю учасників і гостей всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки».

Існуючі загрози та виклики у сфері державної безпеки демонструють нагальну потребу у вирішенні проблем, що наразі, після повномасштабної агресії росії проти України, актуалізувалися в цій сфері. Однією з площадок де науковці можуть обмінятися своїми думками щодо дієвості розроблених ними підходів у вирішенні проблемних питань є сьогоднішній науковий форум. Спільне завдання учасників конференції – обговорити проблеми забезпечення державної безпеки та визначити низку дієвих кроків для їх ефективного вирішення.

Тут доречно наголосити на тому, що Київський інститут Національної гвардії України здійснює підготовку висококваліфікованих фахівців – офіцерів за спеціальністю 251 «Державна безпека», які здатні виконувати завдання за призначеннями в підрозділах Національної гвардії України, інших відомствах (формуваннях) сил безпеки та сил оборони, а також організаціях, підприємствах всіх форм власності для реалізації завдань забезпечення державної безпеки.

Досвід функціонування складових сектору безпеки і оборони України в умовах правового режиму воєнного стану спонукає нас до реалізації першочергових кроків, а саме: запровадження нових способів виконання завдань із забезпечення державної безпеки; удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки; удосконалення системи підготовки кадрів військових формувань та правоохоронних органів в умовах дії правового режиму воєнного стану та в післявоєнний період; впровадження методів та способів виконання завдань за досвідом силових відомств (структур) провідних країни світу у службово-бойову (бойову) діяльність сил безпеки і сил оборони України.

Саме такими є тематичні напрями роботи конференції. Хотілось би висловити слова вдячності керівництву Київського інституту Національної гвардії України за проведену роботу з організації науково-практичної конференції, за надану можливість обговорити плани спільної наукової діяльності в сфері забезпечення державної безпеки, та слова впевненості, що інститут і надалі триматиме високу інтелектуальну планку, залишаючись одним із провідних вищих військових навчальних закладів України.

Щиро бажаю всім учасникам конференції натхнення, плідної роботи, корисних дискусій, успіхів у вирішенні поставлених завдань, всім нам незламності духа та нашої скоршої Перемоги.

Слава Україні!

Начальник Національної академії Національної гвардії України
кандидат технічних наук, доцент
генерал-лейтенант Сергій СОКОЛОВСЬКИЙ

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Від імені всієї наукової спільноти Інституту Управління державної охорони Київського національного університету імені Тараса Шевченка вітаю всіх учасників та колектив Київського інституту Національної гвардії України з початком роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки»!

Сьогодні ми проводимо наукові заходи в умовах війни, коли основна відповідальність за долю країни покладається на сектор безпеки і оборони України. І актуальність тематики конференції важко переоцінити, адже від початку агресії російської федерації проти України у 2014 році та вже понад рік повномасштабної війни всі сфери життєдіяльності нашої держави зазнали суттєвих змін, проте незмінною залишається загальна мета – звільнення наших територій та перемога над російським загарбником, відновлення світового порядку та притягнення військових злочинців до відповідальності.

Пріоритетним завданням наукової спільноти в сучасних умовах є пошук шляхів ефективного забезпечення реалізації завдань у сфері безпеки та оборони в контексті реалізації Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії забезпечення державної безпеки та інших програмних документів з урахуванням динамічних змін безпекової ситуації. Особливого значення набуває питання взаємодії та координації діяльності усіх військових формувань і правоохоронних органів в умовах відбиття військової агресії російської федерації.

Нагальною потребою сьогодення є створення єдиної інтегрованої системи забезпечення національної безпеки та оборони. Відповідно шляхи розв'язання актуальних проблем потребують змістовного наукового обґрунтування із залученням широкого кола науковців і фахівців органів державного й військового управління, наукових установ, закладів вищої освіти, військовослужбовців та правоохоронців, які мають бойовий досвід, волонтерів і всіх небайдужих громадян, для яких питання захисту суверенітету, територіальної цілісності та незалежності нашої держави є найважливішим пріоритетом. Обговорення на конференції актуальної проблематики відбувається в потужному науковому середовищі, тому обмін науковими ідеями учасників конференції неодмінно слугуватиме вдосконаленню безпекових та оборонних можливостей України.

Сподіваємося, що спільний розгляд важливих питань дозволить підвищити ефективність наукових досліджень, впровадити їх результати для забезпечення захисту національних інтересів, а також сприятиме вирішенню важливих аспектів зміцнення обороноздатності України.

Окремо хочемо подякувати оргкомітету конференції, що незважаючи на скрутний для держави час знайшов можливість для проведення заходу загальнонаціонального масштабу, залучивши до участі в ньому величезну кількість дослідників та вчених.

Усім учасникам конференції бажаємо корисних і конструктивних дискусій, творчих успіхів, наукових та практичних здобутків у пошукові найоптимальніших підходів до вирішення проблемних питань забезпечення безпеки і оборони держави для наближення спільної перемоги.

МИ ПЕРЕМОЖЕМО! СЛАВА УКРАЇНІ!

**Начальник Інституту Управління державної охорони
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
кандидат юридичних наук, доцент
полковник Микола УДОВИК**

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Сучасна російсько-українська війна вимагає від українського істеблішменту формування та реалізації в Україні нової державної політики з питань державної безпеки, яка сьогодні є чи не найголовнішою проблемою суспільства.

Проблеми безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя. Процеси глобалізації, посилення єдності світу з одночасним поглибленням його національної різноманітності є саме тим фактором, під впливом якого відбуваються серйозні зміни в усій структурі суспільства і держави.

Сьогоднішня конференція дає змогу розвинути підходи щодо розуміння сутності та мети державної безпеки, управління й політики у цій сфері, особливо що стосується таких перехідних суспільств як Україна. Пошук надійних теоретичних засад державної безпеки вимагає розглядати цю галузь з точки зору застосування сучасних нормативно-правових механізмів та інструментів діяльності Сил оборони і Сил безпеки, побудованих на базових принципах комплексності та системності і спрямованих на досягнення найвищого рівня стану захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу.

Також, вважаю за доцільне наголосити, що сьогодні, в умовах війни, Збройні Сили України у взаємодії з правоохоронними органами, насамперед, слід враховувати поточний стан і перспективи розвитку всіх внутрішніх та зовнішніх чинників і компонентів безпеки, ефективного використання усіх можливостей і ресурсів держави тощо.

Шановні учасники конференції! Загальновизнаною є теза, що в єдності наша сила. Тому, об'єднуючи наші зусилля у науковій, методичній і прикладній сферах функціонування Сил оборони і Сил безпеки, підкріплюючи їх професійним внеском у розвиток безпекової складової нашої держави, зможемо забезпечити виконання усіх покладених на нас завдань!

Бажаю учасникам конференції плідної праці, нових ідей та знаходження конкретних кроків їх втілення! Разом до Перемоги!

**Начальник Гуманітарного інституту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського
доктор психологічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України
полковник Василь ОСЬОДЛО**

**ШАНОВНІ УЧАСНИКИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ»!**

Від Військового інституту маю честь вітати вас з початком роботи конференції і хотів би підкреслити важливість якісного наукового забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони.

Упевнений, що сьогоднішня конференція сприятиме пошуку, формуванню і вдосконаленню новітніх підходів у справі вирішення актуальних проблем забезпечення державної безпеки, підготовки кадрів та службово-бойової діяльності в умовах правового режиму воєнного стану.

Сьогодні Україна стикається зі значними викликами у сфері безпеки, тому беззаперечно є підвищена увага до діяльності з підготовки кадрів для військових формувань і правоохоронних органів. Упевнений, що невідворотний процес трансформації сучасної Військової служби правопорядку у майбутню Військову поліцію є критично важливою складовою у сфері забезпечення державної безпеки як під час конфлікту, так і на стадії постконфліктного врегулювання. Враховуючи це, професійна підготовка представників військових правоохоронних органів ґрунтуватиметься на поєднанні новітніх моделей і стандартів, прийнятих у Північноатлантичному Альянсі, із досвідом залучення підрозділів Військової служби правопорядку до виконання завдань із відсічі російської агресії. Це в свою чергу сприятиме підвищенню рівня безпеки та правопорядку у нашій країні, довіри громадян до правоохоронних органів, та крім того, дозволить формувати унікальний вітчизняний досвід.

Бажаю усім учасникам конференції міцного здоров'я, творчості й наснаги, невтомності у пошуку та примноження результатів інновацій у секторі безпеки і оборони. Приємного та результативного наукового спілкування на цьому заході, нових відкриттів та нових звершень!

**Начальник Військового інституту
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
бригадний генерал Анатолій ШЕВЧЕНКО**

**BEST EUROPEAN PRACTICES FOR LAW ENFORCEMENT SECTOR OF
UKRAINE**

The Ministry of Internal Affairs of Ukraine includes several structural subdivisions creating the complex system of internal security. However, neither service is directed purely to the civilian sector under current conditions of martial law in Ukraine. For instance, the State Emergency Service of Ukraine is traditionally involved in eliminating heavy consequences of the acts of God not only at domestic, but also international level. The activity of the Service staff cannot be imagined without trainings held by their foreign colleagues using the most efficient techniques, which have proved their efficacy during relevant works, and applying modern machinery and equipment for safer and productive operation. The State Border Guard Service of Ukraine performs military and combat functions apart from internal state security ones. Thus, the service staff training includes sharing experience with their colleagues from abroad as well as military training. Besides, due to the specificity of their work the border guards stay in constant contact with the security sector of neighbor countries. The National Guard of Ukraine (NGU) has appeared to be of double subordination under martial law corresponding to the particular functions performed. Combat units are currently assigned to the Ministry of Defense of Ukraine, while law enforcement subdivisions stay at the disposal of the Ministry of Internal Affairs. Thus, the National Guard undergoes trainings by foreign instructors in various spheres of their activity. The National Police of Ukraine (NPU) performs its direct functions of law enforcement mainly in civil sector, but there are apart special and combat subdivisions as well. Therefore, both NGU and NPU operate in similar sectors and can be trained together considering particular functions they perform.

Since Ukraine has chosen the path to the EU integration, the European Union is working on the development of Ukrainian law enforcement system in accordance with the European standards. In recent years, Ukraine has achieved high level of aid and cooperation from the European Union. The trainings conducted were always updated and enriched with actual subjects and methods. Technologies were developing rapidly as well. New simulators for practicing detention techniques, improved samples of weapons for shooting, and the latest variations of ranges with the up-to-date innovations were applied on the constant basis. Ukrainian commanders have been taking advanced training courses, finding new approaches to presenting assimilated information, conducting interactive lectures and preparing relevant trainings for the Ukrainian audience based on the best European experience obtained. International cooperation has reached significant results, and gradual intensification of interaction between Ukrainian and foreign law enforcement institutions has become obvious.

Currently the efforts of the European Union are focused on the provision of order and safety at the de-occupied territories, where the National Police forces enter right after the military units. Apart from their direct duties connected with providing public order, police officers are engaged in the demining of territories in close cooperation with sappers from the combat engineering military units, in particular, from the National Guard. In their turn, the

NGU staff performs not only combat and fire support artillery operations, but also remains at the de-occupied territories for providing public order and detecting violators engaged in war crimes. Thus, the NPU and the NGU have become partners and colleagues authorized to perform similar functions.

The European Union Advisory Mission (EUAM) Ukraine is a non-executive mission of the European Union, which operation aims at achieving security in a civilian sector and making it efficient, accountable and trustworthy of the public. The Mission's function particularly in Ukraine is "to assist relevant Ukrainian authorities towards a sustainable reform of the civilian security sector through strategic advice and practical support for specific reform measures based on EU standards and international principles of good governance and human rights" [3].

Universities of the MIA system of Ukraine have received substantial support from the Mission experts starting from 2015. Each higher educational institution training future police officers can boast with unique projects implemented together with the EUAM and significant support provided according to the local needs of each HEI. But apart from educational assistance and equipment provision, the Mission trainers work with law enforcement units.

Back in 2021, the team of trainers from the EUAM held large-scale training sessions for police officers, special forces from Rapid Operational Response Unit (KORD) and the National Guard of Ukraine (uniquely in Dnipro due to my personal initiative). This series of trainings aimed at sharing the most efficient practices and experience of the European countries, which had been forced to learn how to deal with aggressive crowd at mass events. The most efficient and relevant techniques have been shown and rehearsed by Ukrainian law enforcement and special operations units.

The new stage in cooperation between the EUAM and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is covering the needs in law enforcement and military training of the National Guard units according to the EU and NATO standards, which is now performed through mobile offices of the Mission in several cities of Ukraine.

Why the cooperation with the European Union missions is so important?

On 28 February 2022 Ukraine presented its application for membership in the European Union. Article 49 of the Treaty on European Union states that "Any European State which respects the values referred to in Article 2 and is committed to promoting them may apply to become a member of the Union". Article 2 states that "the Union is founded on the values of respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities. These values are common to the Member States in a society in which pluralism, non-discrimination, tolerance, justice, solidarity and equality between women and men prevail" [2, p. 2]. Apart from membership in the EU and NATO, Ukraine has started cooperate closely with INTERPOL and Europol in terms of global security, which requires operation according to international standards. Moreover, security policy of Ukraine is one of the elements assessed by the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council in their *Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union* [1]. Thus, professional assistance and support from special European missions working in Ukraine are vital for the transition to the European and international standards, in particular, in law enforcement sector.

REFERENCES:

1. Commission staff working document: Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. Brussels, 1.2.2023 SWD(2023) 30 final.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Brussels, 17.6.2022 COM(2022) 407 final.
3. EUAM Ukraine official website: <https://www.euam-ukraine.eu/>

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З СУСІДНІМИ ДЕРЖАВАМИ З ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Геополітичні міжнародні відносини України – це система взаємовідносин з іншими державами та міжнародними організаціями, яка базується на геополітичному становищі України, її економічних та політичних інтересах, а також на взаємодії з сусідніми країнами.

Суміжні з Україною партнерські країни з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну ще більше консолідували зусилля міжнародного суспільства на всебічну підтримку України.

Однією з таких країн є Польща – важливий союзник нашої держави. З 2014 року Польща рішуче відстоює необхідність посилення тиску на російську сторону з метою відновлення територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах. Україна і Польща активно взаємодіють з питань енергетичної безпеки та диверсифікації джерел енергопостачання, кібербезпеки, військово-технічній та оборонній галузях. Польща – держава-член ЄС і НАТО, яка послідовно підтримує євроінтеграційні та євроатлантичні прагнення України [1].

Після початку широкомасштабної агресії РФ проти України Республіка Молдова неодноразово засуджувала російське вторгнення. Молдова закликає до припинення військових дій і підтверджує свою підтримку територіальної цілісності і суверенітету України у її міжнародно визнаних кордонах. Молдова є також кандидатом до вступу у ЄС і підтримує Україну у цьому [2].

Угорщина підтримує суверенітет і відновлення територіальної цілісності України. У 2014 року країна засуджує незаконну окупацію Криму Росією та російську агресію на сході України, а також підтримує санкційні заходи, запроваджені ЄС проти РФ [2].

Проте країна тривалий час критикує позицію Європейського союзу щодо Москви, що санкції завдали школи блоку, а не Росії, і допомогли Україні. У грудні 2022 року Угорщина спочатку заблокувала пакет допомоги Україні, але згодом відмовилася від своїх заперечень в обмін на фінансування від Європейського союзу [4].

Словаччина продовжує активно сприяти у захисті національного суверенітету та територіальної цілісності України, дотримується запроваджених міжнародних санкцій проти Росії у відповідь на окупацію АР Крим та повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію нашої держави. Країна максимально підтримує Україну, виділяючи кошти на військову та гуманітарну допомогу [5].

Словацька Республіка активно лобювала питання якнайшвидшого отримання нашою державою статусу кандидата на вступ до ЄС та продовжує підтримувати Україну в євроінтеграційному та євроатлантичному процесах [5].

Існують також точки конфлікту, розбіжностей та стурбованості між країнами. Це перш за все стосується контрабанди та незаконного обігу та корупції. Проте, у той же час, Словаччина та Україна мають двосторонні відносини без скандалів та

недовіри. Ці відносини наближаються до поняття стратегічного партнерства, яке побудоване перш за все у сферах безпеки та енергетики [6].

Українсько-румунські відносини в умовах військової агресії РФ зазнали змін. Наразі Румунія надає широку підтримку та взаємодію, спостерігається посилення тенденції до активізації двосторонньої співпраці. Румунія залишається надійним партнером України, підтримує її євроінтеграційні прагнення, бажання вступити до НАТО, надає значну різносторонню допомогу у боротьбі проти російського агресора [7].

З огляду на геополітичне становище України та Румунії, обидві країни можуть і в подальшому зміцнювати економічні і політичні відносини, відкривати нові шляхи для започаткування та реалізації спільних ініціатив, які відповідатимуть інтересам обох держав [8].

Україна має з Туреччиною добросусідські стосунки, в рамках стратегічного партнерства, які спрямовані на забезпечення підтримки і взаємовигідного співробітництва та встановлення безпеки і стабільності у Чорноморському регіоні. Країни вживають заходів для поглиблення взаємодії в безпековій, оборонно-промисловій, освітній, науковій та інших сферах [9].

Підсумовуючи зазначимо, що добросусідські відносини України із демократичними сусідніми та іншими державами відіграють важливу роль у протистоянні України повномасштабному російському вторгненню. На нашу думку, саме консолідація наших західних сусідів, демократичної міжнародної спільноти дає можливість Україні ефективно протидіяти Росії як країні-агресору.

Війна трансформувала міжнародні стосунки. Країни-партнери засуджують війну Росії проти України. Усі заходи з допомоги і підтримки України спрямовані на протидію країні-терористу.

Список використаних джерел:

1. Політичні відносини між Україною та Польщею. *Посольство України в Республіці Польща* : веб-сайт. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення: 09.05.2023).
2. Політичні відносини між Україною та Молдовою. *Посольство України в Республіці Молдова* : веб-сайт. URL: <https://moldova.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/spivrobotnictvo> (дата звернення: 09.05.2023).
3. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. *Посольство України в Угорщині* : веб-сайт. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin> (дата звернення: 09.05.2023).
4. «Безпека Угорщини залежить від перемоги України». Чи приїде до Києва Віктор Орбан? *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-uhorshchyna-visyt-viktor-orban/32304422.html> (дата звернення: 09.05.2023).
5. Політичні відносини. *Посольство України в Словацькій Республіці* : веб-сайт. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/politicke-vztahy> (дата звернення: 09.05.2023).
6. Українсько-словацькі відносини: розвиток справжнього стратегічного партнерства? *Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі* : веб-сайт. URL: <https://ukraine-office.eu/ukraine-slovakia-relations-developing-a-true-strategic-partnership/> (дата звернення: 09.05.2023).

7. Церковна В. Сучасні українсько-румунські відносини у медійному дискурсі. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2022, № 59. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/645> (дата звернення: 10.05.2023).
8. Безега Т.М. Українсько-румунські територіальні суперечності історичний аналіз та сучасний стан. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*, 2012, № 29. URL: Електронний ресурс: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezeha_Tetiana/Ukrainsko-rumunski_terytorialni_superechnosti_istorychnyi_analiz_ta_suchasnyi_stan.pdf?PHPSESSID=ur2cm3jp6tlkf8vc8son058kd5 (дата звернення: 10.05.2023).
9. Політичні відносини між Україною і Туреччиною. *Генеральне консульство України в Стамбулі* : веб-сайт. URL: <https://istanbul.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/5471-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-i-turechchinoju> (дата звернення: 09.05.2023).

АЛЕКСАНДРОВ Денис Олександрович

*Київський національний університет імені
Тараса Шевченка.*

доктор психологічних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТОВАНOSTІ МОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

Одним з важливих напрямів підтримки військовослужбовців, як під час проходження служби, так і після демобілізації був та залишається соціально-психологічний супровід особового складу. Зважаючи на те, що воєнні дії в Україні тривають вже дев'ять років, вивчення соціально-психологічної адаптованості (далі - СПА) військовослужбовців є одним з пріоритетних напрямів психологічної роботи, адже від цього залежить як адаптація особистості до умов військової служби, так і успішність її реадаптації до умов цивільного життя після демобілізації. На основі тривалих досліджень СПА військовослужбовців, починаючи з 2014 року [1; 2], нами був накопичений певний досвід, аналіз якого дозволяє зробити низку висновків, які можуть служити основою для вдосконалення системи психологічного супроводу військовослужбовців, а також при організації реабілітаційних заходів з метою їхньої кращої реабілітації після демобілізації. Протягом періоду проведення АТО/ООС та подальшої повномасштабної війни з 2022 року нами досліджувалися різні аспекти СПА військовослужбовців, що надало можливості порівняти можливі зміни функціонування або ж порушень функціональності компонентів СПА. Очевидною є принципова відмінність інтенсивності бойових дій під час АТО/ООС та повномасштабної війни. Тому закономірним стає питання щодо більшої деструктивності для психіки військовослужбовців тсихотравматичних впливів повномасштабної війни, а відтак, й врахування цього при організації психопрофілактичних та реабілітаційних заходів [3]. Це можна проілюструвати навіть тим, що раніш учасників бойових дій в АТО/ООС ми досліджували після їхньої демобілізації, а тепер найчастіше досліджуються ті, хто повертається з зони бойових дій через поранення. Відтак, нагальними стають дослідження особливостей функціональності чи дисфункціональності компонентів СПА комбатантів. З цією метою ми провели порівняльне дослідження результатів вивчення СПА учасників АТО/ООС (одержаних до 2022 року) та військовослужбовців, що беруть участь у теперішній повномасштабній війні. Для чистоти експерименту ми брали виключно мобілізованих, а не професійних військових, адже вони не мають спеціальної професійної військової підготовки та зорієнтованості на військову кар'єру, а тому питання щодо їхньої подальшої реадаптації до цивільного життя після демобілізації набуває особливої значимості для суспільства. При проведенні дослідження нами порівнювалися результати різних психодіагностичних методик, але для найбільш комплексного аналізу компонентів СПА звернемося зараз до результатів одержаних за методиками К.Роджерса-Р.Даймонда та опитувальника «Індексу життєвої задоволеності». Загальна вибірка включала 546 осіб, а середній час перебування у зоні

бойових дій складав 11,5 місяців. У процесі пілотного дослідження нами були одержані наступні результати:

1. В усереднених профілях учасників АТО/ООС та повномасштабної війни принципова відмінність відсутня, що вказує на ідентичність особистісних якостей СПА військовослужбовців, при цьому майже усі показники знаходяться у межах норми. Разом із тим, при аналізі відсоткової кількості респондентів, які демонструють високі та низькі значення компонентів СПА, привертає увагу показник ескапізму, як форми непродуктивної захисної реакції у вигляді намагання втекти чи самоусунутися від розв'язання проблемних ситуацій. Якщо у учасників АТО/ООС така дезадаптивна реакція спостерігалася у 35,9%, то у учасників повномасштабної війни – у 60,6%. Також у учасників війни трохи менша готовність до прийняття інших людей, нижча інтернальність, як готовність брати на себе відповідальність за власну долю, зниження емоційного комфорту, а також нижча домінантність й загальний рівень адаптивності.

2. За методикою «Індексу життєвої задоволеності» 60,7% учасників повномасштабної війни мають нижчий рівень загальної задоволеності життям (у порівнянні з 43,2% у УБД АТО/ООС), що кореспондує зі зниженням загального настрою, розузгодженістю між поставленими та досягнутими цілями, а також із втратою інтересу до життя у більш ніж половини комбатантів. При цьому, майже у 40% наявні труднощі при побудові послідовності у досяганні цілей, а ще у третини домінує негативна оцінка себе та власних вчинків. Такі показники демонструють більший ризик дезадаптації учасників повномасштабної війни після демобілізації.

3. За результатами кореляційного аналізу зв'язків показників факторів СПА зазначених методик з тривалістю перебування у зоні бойових дій учасників повномасштабної війни не надав жодних вагомих зв'язків. Іншими словами, якщо попередні дослідження учасників АТО/ООС демонстрували чіткі кореляції часу перебування у зоні бойових дій з показниками СПА, то учасники повномасштабної війни не демонструють таких взагалі. Складається враження, що адаптивний потенціал учасників повномасштабної війни не залежить від інтенсивності та часу перебування у зоні бойових дій, і, скоріш за все, пов'язаний з іншими особистісними конструктами (життєвих перспектив, Я-образу тощо).

4. На основі кореляційного аналізу доведено, що СПА комбатантів безпосередньо пов'язана й з показниками життєвої задоволеності. Зокрема, висока СПА має зв'язки із високим рівнем задоволеності життям, піднесеним загальним настроєм, активним інтересом до життя, позитивною оцінкою себе та власних вчинків, послідовністю досягнення життєвих цілей, а також узгодженістю між поставленими та досягнутими цілями. Наявна й зворотна закономірність, коли рівень задоволеності життям пов'язаний із загальним рівнем СПА, що виражається у емоційному комфорті, прийнятті себе та інших, інтернальності та домінантності, при зниженні тенденції до ескапізму.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що реабілітаційні заходи на засадах профіцитарного підходу [3; 4] мають спрямовуватися на формування та відновлення компонентів задоволеності життям, завдяки чому можна підвищити ефективність соціально-психологічної реадaptaції демобілізованих військовослужбовців при поверненні їх до цивільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Д.О. Соціально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності як напрям попередження небойових втрат у зоні проведення АТО // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Серія «Соціальна робота» – Вип. 2 (2), 2017. – С.6-9.

2. Александров Д.О. Врахування адаптивності комбатантів при наданні психологічної допомоги // Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи: матеріали II підсумкової науково-практичної конференції (18 травня 2018 року). – К. : Інститут УДО КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. – 170 с., С. 10-11.

3. Александров Д.О. Особливості психологічної реадаптації комбатантів // Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи: Матеріали III підсумкової науково-практичної конференції (16 травня 2019 року). – К. : Інститут УДО КНУ імені Тараса Шевченка, 2019. – 209 с., С. 23-24.

4. Александров Д.О. Реформування концепції посттравматичної психологічної допомоги військовослужбовцям на засадах профіцитарного підходу // Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 р.): у 2. т.. – К.: Національна академія прокуратури України, 2017. – Т.1. – 476 с., С. 33-35.

5. Александров Д.О. Перспективи використання психотерапевтичного інтерв'ю посттравматичного зростання // Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (15 – 16 березня 2018 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. – 258 с., С. 8-12.

БАРАТЮК Василь Іванович

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
кандидат в. наук, доцент*

ЛАЗОРЕНКО Олександр Васильович

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
кандидат психологічних наук, доцент*

КАШТЕЛЯН Сергій Олександрович,

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
кандидат в. наук, доцент*

СІТАЙЛО Олександр Васильович

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

НАВЧАННЯ У ФОРМІ «РОЛЬОВОЇ ГРИ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ВМІНЬ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ПРОФЕСІЙНІ ЗАВДАННЯ

Формування професійних якостей у майбутніх офіцерів-прикордонників кордону не можливе без застосування активних форм навчання. Це зумовлено потребою у висококваліфікованих офіцерських кадрах, які могли б професійно вирішувати завдання щодо охорони та захисту державного кордону, зокрема протидіяти сучасним загрозам та викликам прикордонній безпеці на державному кордоні. У сучасних умовах охорони кордону офіцер-прикордонник повинен уміти творчо і самостійно розв'язувати будь-яке професійне завдання, що залежить не тільки від якості, рівня та обсягу засвоєних ним знань, але і від його практичних умінь та навичок. Тому, важливим завданням викладачів під час навчання військово-спеціальних дисциплін є створення реальних і уявних ситуацій оперативно-службової (бойової) діяльності, які можуть виникати у різних умовах роботи. Необхідно шукати шляхи та методи для стимулювання пізнавальної активності курсантів, що стимулюватиме їх уміння самостійно та творчо приймати управлінські рішення. Виконання цих завдань потребує застосування активних форм, методів і прийомів навчання.

Однією із активних форм навчання, яка активно використовується під час навчання курсантів, є рольова гра, яка дозволяє забезпечити вимоги до підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. На сьогодні існує значна кількість наукових праць, що присвячені теорії та практиці використання рольових ігор в підготовці фахівців різних спеціальностей. Рольовій грі, як формі навчання, приділяли увагу у своїх дослідженнях В. Артемов, П. Бех, Г. Китайгородська, С. Коломієць, Л. Балагур, І. Балицький, С. Білявць, Ю. Бец, О. Торічний, С. Чернов та ін. Незважаючи на значні

досягнення науки щодо використання активних методик в організації освітнього процесу, існує потреба у подальшому розгляді цього питання в ракурсі навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх офіцерів-прикордонників.

На підставі аналізу наукових джерел [1]–[5], рольову гру у навчанні військово-спеціальних дисциплін майбутніх офіцерів-прикордонників можемо охарактеризувати як поєднання гри та навчання, де курсанти відпрацьовують певну роль та одночасно навчаються або отримують віртуальний службовий досвід [4]. Метою такого навчання є гра-діяльність, основою якої є зміст діяльності, а не сама гра. Викладач повинен розуміти, що це форма навчання, метою якого є досягнення певного рівня сформованості і розвитку навичок і умінь курсантів як майбутніх керівників прикордонних підрозділів.

Отже, для курсантів рольова гра – це діяльність, де вони виконують певну роль. Тому рольова гра повинна бути керована викладачем. Він повинен усвідомлювати її навчальний характер. Атмосфера рівності, захопленості, почуття спроможності виконати завдання, яка створюється під час рольової гри, активізує процес навчання. Тому курсанти мають можливість формувати особисту думку, висловлювати її та отримувати професійні навички у виконанні практичних вправ. Позитивним є те, що при організації гри є можливість в її сюжет закладати не тільки питання формування професійних навичок, а й питання, які є супутніми в майбутній професії офіцера-прикордонника.

До них можемо віднести вміння презентувати результати своєї роботи, слухати і обговорювати доповіді інших курсантів тощо. Так, курсант отримує можливість долати внутрішню стриманість, опановувати аудиторією, з якою працює, збільшувати свій мовний потенціал, що в цілому впливає на якість підготовки майбутніх офіцерів.

Рольова гра, яка використовується у навчанні військово-спеціальних дисциплін, є набором реальних професійно-службових ситуацій, об'єднаних єдиною обстановкою та є завершеним циклом певного службового обов'язку. Послідовність розіграшу професійно-службових ситуацій повинна занурювати курсантів в атмосферу його майбутньої професії – офіцера-прикордонника. Разом з цим, зміст рольової гри повинен передбачати певний конфлікт – поштовх до пізнавальної діяльності курсантів. У ході рольової гри ситуації можуть програватися декілька разів і кожний раз варіант її розіграшу буде новим. Як би ми не намагались деталізувати умови рольової гри, у ній завжди будь присутні спонтанність дій та елементи несподіванки, емоційна напруга, тощо.

У підсумку гру як форму навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх офіцерів-прикордонників необхідно розглядати як ситуативно-варіативну вправу, де є можливість багаторазового повтору розіграшу професійно-службових ситуацій. Ці ситуації максимально наближені до змісту дій в умовах майбутньої професійної діяльності з ознаками несподіванки та емоційним станом тих, хто навчається.

На етапі навчання в польових умовах сюжет рольових ігор ускладнюється: вони вимагають від курсантів дій, рішень в умовах, де вони стикаються з реальними і уявними обставинами. Під час навчання військово-спеціальних дисциплін курсантів на старших курсах сюжет рольових ігор повинен забезпечувати оволодіння ними знаннями, навичками та уміннями керівника прикордонного підрозділу. Вони сформульовані у професійних компетентностях. Дослідники стверджують, що

професійні компетентності складні за змістом, набуваються протягом всього періоду навчання та відображають зміст майбутньої професійної діяльності курсанта.

Проведене погляди не претендують на вичерпне висвітлення зазначеної проблеми. Перспективним напрямом подальшого наукового пошуку є обґрунтування змісту рольових ігор для майбутніх офіцерів-прикордонників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безчотнікова А. О. Гра та її вплив на поведінку людини. Інформаційне суспільство. 2016. Вип. 23. С. 102–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2016_23_18.

2. Донченко Н. П. Загальна характеристика гри, її роль у духовній культурі народу. Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2016. Вип. 2. С. 41–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvkfm_2016_2_9.

3. Торічний О. Потенціал інтерактивних технологій у формуванні фахової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки, 2016. № 1. С. 186–198.

4. Машталер А., Лазоренко О., Баратюк В. Досвід використання рольових ігор у навчанні військово – спеціальних дисциплін майбутніх бакалаврів безпеки державного кордону. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки, 2020. № 4. С. 239 – 249.

5. Bloshchynskyi I., Lazorenko O., Baratiuk .V, Demchyshyn V. etc. Interactive Panel “Newline Trutouch” Usage for Increasing the Efficiency of Training Future Bachelors in State Border Security. *International Journal of Applied Engineering & Technology*. 2021. Vol. 3, No.2. P. 12-19.

БАТЮК Олег Володимирович

*Волинський національний університет імені
Лесі Українки*

доктор юридичних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРІЛЕЦЬКОГО ВЗВОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ОБОРОНИ ОБ'ЄКТА КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Актуальність теми обумовлена тим, що Стратегія забезпечення державної безпеки затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 чітко регламентує, що об'єктами забезпечення державної безпеки є – державний суверенітет, конституційний лад, територіальна цілісність України, оборонний, економічний і науково-технічний потенціал, кібербезпека, інформаційна безпека, об'єкти критичної інфраструктури, державна таємниця та службова інформація. А суб'єкти забезпечення державної безпеки – державний орган спеціального призначення із правоохоронними функціями, правоохоронні та розвідувальні органи й інші державні органи та особи, які беруть участь у забезпеченні державної безпеки відповідно до законодавства України [1].

Закон України «Про критичну інфраструктуру» від 16 листопада 2021 року № 1882-ІХ, із змінами та доповненнями станом на 05.12.2022, 2684-ІХ регламентує, що охорона об'єктів критичної інфраструктури - комплекс режимних, інженерних, інженерно-технічних та інших заходів (крім заходів із захисту інформації та кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури), які організуються і проводяться суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури з метою запобігання та/або недопущення чи припинення протиправних дій (актів несанкціонованого втручання) на об'єктах критичної інфраструктури [2];

Зауважимо, що стаття 14 Закон України «Про критичну інфраструктуру» визначає суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури, до яких належать відповідно до пункту 13. Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України [2]. А відповідно до статті 1 Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII із змінами та доповненнями станом на 05.02.2023 р. 2863-ІХ Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [3].

Аналізуючи зазначені вище нормативно правові документи, приходимо до логічного запитання, чи стрілецький взвод як підрозділ Національної гвардії України уповноважений здійснювати охорону об'єкта критичної інфраструктури? Відповідь є

однозначно так, оскільки відповідно до п. 5-1) статті 2 Закон України «Про Національну гвардію України» основними функціями Національної гвардії України є охорона об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України; участь у ліквідації наслідків кризових ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури, що нею охороняються [3]; Проте варто зауважити, що виникає запитання щодо нормативно-правового регулювання оборони стрілецьким взводом як підрозділом Національної гвардії України об'єкта критичної інфраструктури.

Аналізуючи нормативно правові акти, а саме Статути Збройних сил України на превеликий жаль не знаходимо чіткого визначення, що ж таке оборона. На наш погляд під обороною доцільно розуміти один із видів бойових дій, яка здійснюється навмисно або вимушено, може готуватися завчасно або організовуватися під час бою з метою: відбити наступ переважаючих сил противника, завдати максимальних втрат противнику, утримати важливий район (об'єкт) місцевості, створити сприятливі умови для переходу в рішучий наступ.

Пункт 18 статті 2 Закон України «Про Національну гвардію України» основними функціями Національної гвардії України є оборона важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, переліки яких визначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України[3].

Як висновок зазначимо, що під охороною та обороною стрілецьким взводом як підрозділом Національної гвардії України об'єкта критичної інфраструктури слід розуміти визначений нормативно-правовими актами, та підвідомчими нормативними документами, Статутами Збройних сил України комплекс заходів які виконують завдання, щодо:

визначення вимог до спроможностей сил взводу з охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури;

уточнення необхідних спільних оборонних заходів сил взводу з охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури;

визначення потреби у критичних спроможностях взводу з охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури;

визначення сил та засобів взводу за кожним із імовірних сценаріїв охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури;

опис умов та критеріїв виконання завдань відділень взводу за кожним із імовірних сценаріїв застосування охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури;

визначення переліку постів взводу охорони та оборони об'єкта критичної інфраструктури;

віддання бойового наказу взводу на охорону та оборону об'єкта критичної інфраструктури;

визначення перелік необхідних спільних дій взводу з сусідніми підрозділами з охорони та оборонних об'єкта критичної інфраструктури за імовірними сценаріями їх застосування, розвиток яких потребує планування на середньо- та довгострокову перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія забезпечення державної безпеки затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> (дата звернення 15.04.2023 р.)
2. Закон України «Про критичну інфраструктуру» від 16 листопада 2021 року № 1882-IX, із змінами та доповненнями станом на 05.12.2022, 2684-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення 15.04.2023 р.)
3. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII із змінами та доповненнями станом на 05.02.2023 р. 2863-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення 15.04.2023 р.)

БАХЧЕВАН Євген Федорович

Завідувач кафедри вогневої підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Одеського державного університету внутрішніх справ, вул. Успенська, 1, Одеса, Україна

кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

НІКОЛАЄВ Олександр Трифонович

Доцент кафедри вогневої підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Одеського державного університету внутрішніх справ, вул. Успенська, 1, Одеса, Україна

кандидат політичних наук, доцент

**ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ КУРСАНТІВ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ**

В умовах воєнного стану майже всі державні інституції зазнали змін у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках і процедурах. Не стала винятком і Національна поліція України: до нормативно-правових актів, які регулюють її діяльність, внесено значну кількість змін, що направлені на регулювання та корегування роботи та функціонування цього органу в період воєнного стану.

Зокрема у ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» визначається, що під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені цією статтею стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування вимог та заборон, передбачених ст. 43, частинами четвертою та п'ятою ст. 45, а також частиною дев'ятою ст. 46 цього Закону.

У зв'язку із цим особливого значення набуває якісна вогнева підготовка курсантів і слухачів ЗВО МВС. Підвищення вимог до рівня володіння вогнепальною зброєю робить актуальним педагогічне обґрунтування питань удосконалення вогневої підготовки. Особлива увага при цьому звертається на те, наскільки якісно буде освоєний початковий рівень підготовки, оскільки від цього здебільшого буде залежати подальша служба поліцейських, та якість виконання ними службових завдань. Тому вдосконалення вогневої підготовки в закладах освіти МВС сьогодні набуває характер актуальної педагогічної проблеми.

Вогнева підготовка в закладах освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України розглядається як педагогічний процес, що ґрунтується на педагогічних закономірностях і принципах. Цей процес наповнений особливим змістом, має специфічні організаційні форми, використовує ефективні методи, цілеспрямовані прийоми і засоби, що наближені до реальних умов правоохоронної діяльності.

Відповідно до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [3], вогнева підготовка – це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо;

Таким чином зміст навчання курсантів під час вогневої підготовки має відповідати завданням:

- формування професійної установки на неухильне дотримання принципу законності при наданні допомоги громадянам і припиненні протиправних дій правопорушників із застосуванням чи використанням вогнепальної зброї;

- засвоєння здобувачами освіти суми теоретичних знань, необхідних для професійного поводження із вогнепальною зброєю;

- відпрацювання практичних навичок, умінь і прийомів, які засвідчують належний рівень вогневої підготовленості для виконання професійних завдань;

- формування вмінь, необхідних для самостійного аналізу досвіду професійної діяльності та подальшого розроблення самими поліцейськими нових методів і прийомів вогневої підготовки з урахуванням змін у службовій діяльності.

Водночас слід зауважити, що організація вогневої підготовки курсантів в закладах освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України не завжди встигає реагувати на поточні зміни. Власний педагогічний досвід проведення занять із вогневої підготовки, яким у ЗВО МВС належить не допоміжна, а особлива роль у здійсненні професійної підготовки курсантів, дозволяє нам виділити поняття вогневої підготовленості поліцейського.

Термін «підготовленість» (у широкому розумінні слова – готовність для якої-небудь діяльності, здатність до неї [4]) вказує на міру оволодіння професійною діяльністю і виводить на перший план критерій ефективності діяльності. Аналіз сутності підготовленості на філософському рівні дає підстави підкреслити: кардинальне значення підготовленості в соціальному аспекті полягає в тому, що вона виступає як мета, засіб і результат діяльності. Прояв підготовленості фіксується в широкому спектрі суб'єктних «сил» людини, які характеризуються передусім потребами й здібностями суб'єкта діяльності. Основу професійної підготовленості, за Г. Баллом, становить комплексна здібність до діяльності певного типу. Як зазначає дослідник, така здібність має дві сторони: мотиваційну та інструментальну (ефективні стратегії діяльності, узагальнені способи дій, вільна орієнтація у відповідному предметному полі, гнучке пристосування до способів дій) [1].

Професійне становлення майбутнього фахівця залежить від певних характеристик людини, які визначально детермінують кінцевий успіх формування здобувача освіти як професіонала, його професійну готовність та в сукупності зумовлюють її рівень. До основних характеристик належить і професійна підготовленість у формі кваліфікаційних (з урахуванням рівня професіоналізації) знань, навиків і умінь, необхідних для виконання стандартних та нетипових професійних завдань [2].

Таким чином, ми розглядаємо професійну підготовленість особистості до діяльності за фахом як найважливішу базову умову становлення професіоналізму

майбутнього фахівця, майстерності, здатності до продуктивної, творчої діяльності та адаптованості до нових непередбачуваних ситуацій.

Нормативного закріплення поняття «вогнева підготовленість» не має, хоча воно й трапляється у відомчих актах, що регулюють службову підготовку військовослужбовців та правоохоронців (наприклад, в Інструкції з організації фізичної та вогневої підготовки в Службі безпеки України, затвердженій наказом Служби безпеки України від 06.07.2010 № 369).

Своєю чергою, вогневу підготовленість ми розглядаємо як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну, багаторівневу структуру та виступає як сукупність взаємозв'язаних компонентів, які, у свою чергу, утворюються сукупністю відповідних якостей, умінь і навичок. До складових елементів вогневої підготовленості можна включити: заходи безпеки при поводженні зі зброєю; знання історії зброї, нових зразків вітчизняної та зарубіжної зброї; стійкі навички згідно з нормами вогневої підготовки; стійкі навички виконання підготовчих вправ; теоретичні знання з теорії балістики; правова підготовленість; тактична підготовленість; професійно-психологічна підготовленість, вольова підготовленість.

Аналіз стану вогневої підготовки курсантів дозволяє нам визначити етапи формування компонентів вогневої підготовленості та навчальних дисциплін, у процесі яких вони формуються. Результати проведених нами спостережень показують, що формування компонентів вогневої підготовленості курсантів в закладах освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України здійснюється саме таким чином.

На якісному рівні та в повному обсязі формуються такі компоненти: знання правових підстав застосування зброї; заходи безпеки при поводженні зі зброєю; стійкі навички згідно з вимогами і нормами вогневої підготовки; стійкі навички виконання підготовчих вправ; уміння стріляти по нерухомій цілі.

На жаль, можна констатувати, що на далекому від належного рівні формуються навички у вправах зі стрільби з двох рук; уміння стріляти по рухомій цілі; уміння стріляти по цілі, що з'являється; уміння стріляти з укриття; уміння стріляти після фізичного навантаження; уміння стріляти на випередження.

Можна вважати сформованими на низькому рівні уміння стріляти в темряві, уміння стріляти під час емоційного збудження, уміння залишити лінію вогню при раптовому нападі.

Також у курсантів майже повністю відсутні знання з історії вітчизняного озброєння, про нові зразки закордонного озброєння.

Отже, вогнева підготовленість курсантів – це не просто сума компонентів, а результат цілеспрямованого педагогічного процесу з її формування, тому для якісного його провадження необхідна інтеграція занять, яка повинна знайти своє втілення в програмі модульної побудови навчальної дисциплін «Вогнева підготовка».

Серед основних напрямів формування в курсантів вогневої підготовленості в процесі навчання можна виділити такі: максимальне використання потенціалу змісту навчальних дисциплін, зміст яких прямо чи опосередковано стосується формування компонентів вогневої підготовленості; підвищення ефективності методів і форм навчання, що забезпечується комплексним використанням кожного прийому навчальної взаємодії, активності, творчості та самостійності курсантів, реалізація

диференційованого підходу до навчання, досягнення необхідного рівня індивідуального професійного моделювання; застосування в процесі навчання спеціального оціночного інтегрального показника вогневої підготовленості курсантів з урахуванням коефіцієнта значущості різних компонентів вогневої підготовленості; удосконалення педагогічної майстерності викладачів вогневої підготовки; удосконалення матеріально-технічного забезпечення (обладнання навчальних полігонів, смуг перешкод, спеціальних тренажерів, технічних засобів навчання, активне застосування засобів захисту при проведенні занять).

Підсумовуючи, слід зауважити, що доцільно розглянути питання про запровадження в структуру атестації здобувачів освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України, критерію вогневої підготовленості, тобто запровадження інтегрального оціночного показника вогневої підготовленості курсантів з урахуванням різних компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці. *Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти*. К., 1994. С. 98–100.
2. Козирев М. П., Козловська Ю. Р. Професійне становлення фахівця в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 305 – 313.
3. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26.01.2016 № 50.
4. Словник української мови: в 11 т. Т. 6. К., 1975. С. 418.

БЕЙКУН Андрій Леонардович,
*викладач кафедри забезпечення державної
безпеки Київського інституту Національної
гвардії України*
кандидат юридичних наук, доцент,

ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПОЗИЦІОНУВАННЯ РІЗНОВИДІВ «ІНФОРМАЦІЙНОЇ» ЗБРОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Науковий інтерес до проблеми як тероризму взагалі, так і окремих його видів, об'єктивно посилюється з початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Це обумовлено тим, що тероризм як форма збройної, інформаційної чи інших видів боротьби, є найефективнішою формою не просто опору, а й будь-якої сучасної війни. Остання (форма) не має чіткої лінії фронту, будь-яких правил поведінки, відносин шляхетності, на неї не поширюються правила війни, норми міжнародного гуманітарного права.

На даний час, як на нормативно-правовому рівні, у програмних документах та теоретичних позиціях науковців не існує єдиного розуміння щодо понятійних категорій та змістового навантаження у сфері: інформаційної безпеки/небезпеки, інформаційних/кібернетичних загроз, інформаційної/ кібернетичної війни/агресії, інформаційного/кібернетичного тероризму, інформаційної/кібернетичної зброї.

Разом з тим, усіма розуміється як потенційна особлива небезпека використання сучасних технологій в якості інформаційної зброї для комп'ютерних систем органів державної влади, управління військами, баз обліку даних, фінансами і банками та економікою країни в цілому, дезорганізації населення, так і можливі алгоритми їх (технологій) використання.

За своєю результативністю інформаційна зброя може прирівнюватись до зброї масового ураження. З початком відкритої фази кібернетичної війни, в першу чергу, будуть зроблені кібернетичні атаки на комп'ютерні системи і сервери органів державного та військового управління, правоохоронних органів, банківських установ, атомних електростанцій тощо. Ці атаки можуть бути підкріплені активацією комп'ютерних вірусів, закладених ще в мирний час та використанням спеціальних пристроїв, які при вибуху створюють потужний електромагнітний імпульс, або біологічних засобів, здатних знищувати електронні схеми чи ізолюючі матеріали в комп'ютерах [1, с. 19].

Зрозуміло, що окреслення у правовому полі визначених вище категорій, надання їм правового змісту, можливе лише при наявності розуміння відповідних процесів як у національному, так і світовому інформаційному просторі.

Як зазначає О.Д. Довгань, процеси, що відбуваються в глобальному інформаційному просторі характеризуються такими основними тенденціями та особливостями:

– сучасна інформаційна ера, як свідчать уроки інформаційної агресії проти України, змінює традиційні уявлення про символи могутності й способи

досягнення світового панування; розвиток інформаційної сфери не визнає національно-державних меж і веде до утворення глобальних інформаційних мереж та інформаційних ресурсів, що нав'язують свої стандарти поведінки й мислення;

– змінюється роль і місце військово-політичних механізмів забезпечення безпеки й оборони; досягнення інформаційної переваги (домінування) забезпечує можливість випереджати суперника у прийнятті військово-політичних рішень і є основою успіху у воєнних діях;

– з'являється низка проблем, пов'язаних комунікативно-психологічними проблемами в сучасному українському інформаційному просторі, зумовлених поточним військово-політичним становищем України;

– з'являється необхідність врахування майбутніх викликів суб'єктам усіх рівнів за допомогою інформаційно-психологічної агресії, руйнування як системи цінностей, так і механізмів управління як основних технологій ведення гібридної війни [2, с. 7].

Отже, розуміння поняття «безпека» як цінності, сьогодні вважається класичним у наукових школах США та провідних країн Європи. Безпека розуміється як засіб збереження та підтримання таких цінностей, як добробут, сталий розвиток тощо. Вважається, що система цінностей є фундаментальним фактором, що визначає сутнісне наповнення змісту поняття «безпека» та, відповідно, - цілі, засоби, способи і методи держави у намаганні її забезпечити. Оптимальність тут досягається не відсутністю будь-яких негативних факторів та процесів, що впливають на систему, а їх мінімізацією. Безпека будь-якої соціальної системи – це стан її оптимального функціонування і розвитку. Саме такий стан гарантує достатню захищеність системи та її відносну непорушність. Тому доцільно погодитися з думкою окремих дослідників, що зміст поняття «безпека» ширший, ніж «стан захищеності» соціальної системи від внутрішніх і зовнішніх загроз, а тим більше – «стан її непорушності» [3, с. 219-220].

Зрозуміло, що понятійним категоріям «безпека» чи «стан захищеності» об'єктивно кореспондує поняття «тероризм». Проблема тероризму взагалі ніколи не втрачає своєї актуальності як для правової теорії, так і для практичної діяльності правоохоронних та інших державних органів. Проте, мега-масштабів вона набула лише у теперішній час, коли з'явилися і в подальшому були ідентифіковані та класифіковані нові види тероризму, зокрема, - інформаційний/кібернетичний тероризм.

Безперечно, що сучасний інформаційний/кібернетичний тероризм потребує розроблення нових концептуальних підходів, тому, виходячи з наведеного, виникла необхідність проведення аналізу дефініцій терміна «кібернетична безпека», які наведені у ряді загальнодержавних програмних документах як національних, так і провідних країн світу.

Так, у Стратегії забезпечення національної безпеки Франції, присвяченій і питанням кібербезпеки, існує таке визначення: кібербезпека – це бажаний стан інформаційної системи, за якого вона може протистояти подіям з кіберпростору, що можуть поставити під загрозу доступність, цілісність або конфіденційність даних, які зберігаються, обробляються або передаються, і пов'язаних з ними послуг, які ці системи пропонують або роблять доступними. Зазначений програмний документ

робить акцент на технічні засоби захисту інформації, боротьбу з кіберзлочинністю і встановлення кіберзахисту. Відповідно до цього визначення кібербезпека розуміється як деякий стан систем, за якого нейтралізуються загрози доступності, цілісності або конфіденційності даних, що циркулюють в інформаційних системах. Крім того, завдяки включенню до переліку об'єктів, на які можуть діяти які небудь загрози з кіберпростору, послуг інформаційних систем, - це визначення терміна дозволяє мати на увазі наявність якихось загроз функціональності систем більш високого порядку, до яких в якості складових елементів входять інформаційні системи. Це положення має важливий методологічний зміст у розумінні місця і ролі проблеми кібербезпеки в контексті інших видів безпеки [2, с. 11; 4, с. 314].

У німецькій аналогічній стратегії під кібербезпекою розуміється деяка сукупність необхідних і відповідних заходів, в результаті реалізації яких досягається мінімізація ризиків. В ній стверджується, що кібербезпека повинна базуватися на комплексному підході. Це досить прагматична точка зору, яка дозволяє розробляти практичні кроки щодо забезпечення кібербезпеки, проте вона не надає достатніх методологічних підстав для проектування та оцінки систем, що забезпечують цю безпеку. Про зазначене побічно свідчить зміст десяти стратегічних напрямів у Стратегії забезпечення кібербезпеки, оголошених федеральним урядом Німеччини. Стратегія Німеччини закладає основу для безпеки критично важливих інформаційних систем та зосереджена на запобіганні і кримінальному переслідуванні кібератак, а також на запобіганні виходу з ладу ІТ-обладнання, викликаного випадковими чинниками. Особливо останнє стосується критично важливих інформаційних систем. У стратегії аналізується, чи потрібно проводити додаткові дії (і якщо так, то де саме) щодо захисту ІТ-систем шляхом надання основних функцій безпеки, сертифікованих державою, а також підтримкою малого і середнього бізнесу за допомогою створення нової робочої групи [2, с. 12-13].

В аналогічному програмному документі Канади стверджується, що з метою забезпечення найсучаснішого використання кіберпростору, який є стратегічним активом, необхідно передбачати і протистояти кіберзагрозам, що виникають. У канадській Стратегії кібербезпеки не міститься чіткого визначення того, що являє собою кібербезпека. Відповідно до цього документа, під кібербезпекою можна розуміти захист кіберсистем від шкідливого неправильного використання та від інших деструктивних атак. З іншого боку, надано досить докладне визначення кібератаки, а кібербезпека – це засіб захисту від цих загроз. Кібератаки включають ненавмисні або несанкціонований доступ, використання, маніпуляції, переривання або знищення (через електронні засоби) електронної інформації та/або електронної та фізичної інфраструктури, що використовується для обробки, зв'язку, та/або баз даних. При цьому рівень кібербезпеки визначається рівнем шкоди, що може бути завданий від кібератаки. У цілому, канадська Стратегія все ж таки розглядає основну шкоду від реалізації кіберзагроз як збиток, який можуть мати системи життєзабезпечення та підтримки діяльності всієї країни, бізнесу та окремого громадянина. Вона, в цілому, передбачає три напрями: захист урядових систем (встановлення чітких ролей і відповідальності, посилення безпеки кіберсистем федерального рівня і підвищення інформованості уряду в області кібербезпеки); співпраця з метою захисту ключових кіберсистем, що знаходяться за межами Федерального Уряду (ряд партнерських

проектів державного рівня із залученням приватного сектора і секторів критичних інфраструктур) та забезпечення безпеки канадських громадян в онлайн-середовищі [2, с. 14].

Одна із останніх, прийнятих за часом, національних Стратегій кібербезпеки (Турецька Республіка) містить наступне визначення: кібербезпека – захист інформаційних систем, що входять до складу кіберпростору, від нападів, забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації, яка обробляється в цьому просторі, виявлення та протидія атакам і кіберінцидентам. Водночас, під кіберпростором розуміється середовище, що складається з інформаційних систем, розподілених по всьому світу, в тому числі мереж, що з'єднують ці системи. Національний кіберпростір визначається як простір, який складається з інформаційних систем суб'єктів, що перебувають під юрисдикцією Турецької Республіки [2, с. 15].

У Нідерландах також приділяють велику увагу наявності загроз інформаційній інфраструктурі в умовах широкого застосування цифрових (комп'ютерних) технологій. Національним координатором з безпеки та боротьби з тероризмом в 2013 році була опублікована Національна стратегія кібербезпеки. На думку авторів Стратегії, кібербезпека – це сукупність зусиль щодо запобігання шкоди, що може бути заподіяна внаслідок збоїв у роботі кіберсистем або неправильного їх використання, а також з їх відновлення після реалізації цих загроз. До збоїв Стратегія відносить зниження надійності кіберсистем, обмеження доступності та порушення конфіденційності та/або цілісності інформації, що зберігається в цих системах. Таке тлумачення робить дуже складним вирішення проблеми визначення критеріїв забезпечення кібербезпеки. Однак у Стратегії Нідерландів зроблено важливий в методологічному аспекті висновок – кібербезпека може бути досягнута тільки в системній кореляції з вирішенням проблем захисту та забезпечення основних прав, цінностей і соціально-економічних вигод членів соціуму [2, с. 16].

Політикою кібербезпеки австралійського уряду є підтримка безпечної, стійкої і надійної роботи електронного операційного середовища, яке підтримує національну безпеку Австралії та максимізує переваги цифрової економіки. В опублікованій у 2009 році Стратегії під кібербезпекою розуміється забезпечення доступності, цілісності та конфіденційності кіберсистем Австралії, а також захист фізичних осіб, особливо неповнолітніх, від впливу незаконного та образливого контенту, кіберзнущань, переслідувань і від використання кіберпростору для цілей сексуальної експлуатації [2, с. 18].

В національному Законі «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» викладено таке визначення кібербезпеки: «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі». При цьому в Законі кіберпростір позиціонується як: «середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет

та/або інших глобальних мереж передачі даних». Останнє визначення має дуже низький методологічний потенціал і не дозволяє конкретизувати особливості кібербезпеки. Більше того, абсолютно необґрунтовано, як вбачається, до кібербезпеки віднесені проблеми «...захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору...» в загальному сенсі, внаслідок чого до проблематики кібербезпеки можуть бути віднесені форми суспільних відносин, абсолютно не притаманних заявленій проблематиці.

Іншою складовою інформаційної/кібернетичної безпеки є відповідний стан захищеності певних інформаційних масивів та захищеність від руйнівних інформаційно-психологічних впливів. Власне інформаційну безпеку (в розумінні, в першу чергу, як медіа-безпеку) регулює певна сукупність нормативно-правових актів і програмних документів, базовим з яких (за відсутності основного акту законодавства про інформаційну безпеку) слід позиціонувати Указ Президента України від 25 лютого 2017 року

№ 47/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України».

Зрозуміло, що усталеним позиціям актів законодавства по регулюванню відповідного кола суспільних відносин, передують певні наукові понятійні конструкції та їх обґрунтування. Разом з тим, враховуючі проблемні аспекти та невизначеності, що залишились, доцільно розглянути позиції вітчизняних науковців з цього питання.

При розгляді загальної спрямованості та характерних ознак сучасного інформаційного тероризму, науковці, зокрема, Єрохіна Т.В., Леонов Б.Д., Сороківська О.А. виділяють таку універсальну ознаку, як психологічний вплив на осіб, що не є безпосередніми жертвами насильства, тобто створення загальної атмосфери страху, паніки серед значної кількості осіб, для чого терористи активно використовують засоби масової інформації, зокрема інтернет-мережі [5, с. 32-35; 6, с. 77-78].

У зв'язку з означеною більш-менш загальною позицією, у наукових колах розвивається концепція про інформаційний (чи медіа-) тероризм: і як самостійне деструктивне явище, і як алгоритм дій. При цьому інформаційний тероризм, як правило, намагаються розглядати як: а) злочин з самостійним складом («залякування, створення атмосфери страху за допомогою ЗМІ»); б) використання медіа-засобів у зв'язку з терористичними актами для досягнення терористами інших цілей [7, с. 33-34, 67].

Інші науковці, зокрема Васенин В.А., Попов Г.В. та Грицун О.О., досліджуючи питання інформаційного тероризму, оперують такими понятійними категоріями як «інформаційний тероризм» та «медіа-тероризм», акцентуючи при цьому увагу на подвійній ролі інформаційно-комунікаційних технологій у здійсненні актів інформаційного тероризму [8, с. 59-60, 113-115, 312]. Означені науковці більш змістовно розкривають об'єктний склад інформаційного тероризму (як злочину з самостійним суб'єктно-об'єктним складом), позиціонуючи інформаційно-комунікаційні системи та технології і як об'єкт злочину, і як засіб чи знаряддя (зброю) в руках терористів. При цьому підкреслюється, що достатньо важко провести чітку межу між інформаційним тероризмом та використанням інформаційних технологій у воєнних чи кримінальних цілях. Вказані дослідники, крім того, виокремлюють інформаційний тероризм від інших протиправних діянь в інформаційній сфері за

ціллю (цілеспрямованістю), що притаманні і терористичним актам в загальному їх розумінні. До цих цілей вони відносять: «залажування населення, створення атмосфери страху та паніки, створення атмосфери загрози повторення теракту, виклик великого суспільного резонансу, наслідки, небезпечні для життя та здоров'я людей, поширення інформації про теракт для широкої аудиторії».

Ряд авторів (Шпак Ю.О., Ребріна Л.П., Цибульська Л.О.) намагаються взагалі відійти від визначення та самостійного позиціонування інформаційного тероризму як самостійного складу діяння (злочину) та оперують поняттям «інформаційна війна» як більш узагальненим і таким, що включає в себе також і інформаційний тероризм, при цьому не надаючи право останньому на «самостійність». Узагальнена позиція цих дослідників полягає у тому, що інформаційний тероризм позиціонується виключно і тільки як складовий елемент інформаційної війни, а не підміняє її в цілому [9, с. 136-139; 10, с. 262-264].

Отже, інформаційний/кібернетичний тероризм в усіх його проявах і класифікованих різновидах характеризується формуванням таких негативних явищ, як багатоплановість руйнівного впливу на різні сфери суспільного життя – політичну, економічну, соціальну, духовну, а також на національну безпеку: суспільну, державну, воєнну, інформаційну тощо. Беззаперечно, що інформаційний/кібернетичний тероризм із його політично вмотивованою насильницькою ідеологією становить серйозну небезпеку для світової спільноти та окремих держав, зокрема й для України.

При підготовці та аналізі матеріалів з питань інформаційного/кібернетичного тероризму та інформаційної безпеки додатково, окрім текстуально зазначених вище, використовувались джерела, що знаходяться у переліку використаної літератури за нумерацією 11-17 [11-17].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григор'єв В.І. Технології інформаційної війни / Історичні, теоретичні та методологічні аспекти національної безпеки / Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи: матеріали підсумкової науково-практичної конференції (19 травня 2016 року). К.: Інститут УДО КНУ імені Тараса Шевченка, 2017. С. 17-19.
2. Довгань О.Д., Доронін І.М. Ескалація кіберзагроз національним інтересам України та правові аспекти кіберзахисту: монографія. К.: Вид-во НДПП НАПрН. 2017. 107с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/eskalaciya_kiberzagroz.pdf
3. Тоффлер Э. Третья волна: пер. с англ. М.: ООО "Издательство АСТ", 2002. 776 с.
4. Шеломенцев В.П. Правове забезпечення системи кібернетичної безпеки України та основні напрями її удосконалення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 1. С. 312-320.
5. Сороківська О.А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи. *Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. Т. 2. С. 32–35.

6. Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи: матеріали підсумкової науково-практичної конференції (19 травня 2016 року). К.: Інститут УДО КНУ імені Тараса Шевченка, 2017. 116 с.
7. Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації: збірник матеріалів «круглого столу»/за ред. М. Г. Гуцало. К. : НІСД, 2011. 120 с.
8. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (15 грудня 2017 року). / уклад.: Севрук Ю.Г., Попов Г.В., Лісова Н.В. – Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 430 с.
9. Цибульська Л.О. Роль інформаційних технологій у національному та світовому розвитку / Наук. пр. Чорноморського держ. ун-ту ім. Петра Могили. Сер.: Комп'ютерні технології. 2012. Т. 191, Вип. 179. С. 136–139. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/computer/2012/191-179-24.pdf>.
10. Богуш В. Інформаційна безпека держави / голов. ред. Ю. О. Шпак. – Київ: МК-Прес, 2005. 432 с.
11. Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовт. 2016 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 356 с.
12. Федоренко О. Науково-інтелектуальні аспекти інформаційної безпеки України в умовах інформаційної війни / Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2017. Вип. 46. С. 155–162.
13. Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи: матеріали III підсумкової науково-практичної конференції (16 травня 2019 року). К.: Інститут УДО КНУ імені Тараса Шевченка, 2019. 209 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://indo.univ.kiev.ua/images/Digest_16.05.19.pdf
14. Рекомендация МСЭ-Т Х.1205. Обзор кибербезопасности. Женева: МСЭ, 2009. С. 55. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [//www.itu.int/ITU-T/recommendations/rec.aspx?rec=9136&lang=ru](http://www.itu.int/ITU-T/recommendations/rec.aspx?rec=9136&lang=ru)
15. Мельник С.В. До проблеми формування понятійно-термінологічного апарату кібербезпеки / С.В. Мельник, О.О. Тихомиров, О.С. Ленков //: зб. матер. наук.-практ. конф. [Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави], (Київ, 22 березня 2011 р.). К. : Вид-во НА СБ України, 2011. Ч. 2. С. 43-48.
16. Баранов О.А. Про тлумачення та визначення поняття «кібербезпека». *Правова інформатика*. 2(42). 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/14boavpk.pdf>
17. Баранов О.А. Інформаційне право України: стан, проблеми, перспективи. К. : Видавничий дім “СофтПрес”, 2005. 316 с.

БЄЛАЙ Сергій Вікторович

*Національна академія Національної гвардії
України м. Харків*

доктор наук з державного управління, професор

ГОЛОВНЯ Андрій Федорович

*Національна академія Національної гвардії
України м. Харків*

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Професійний розвиток можна характеризувати як комплексний процес, який включає професійне навчання, розвиток кар'єри та підвищення кваліфікації. Реалізація концепції розвитку офіцерського складу передбачає створення гнучкої, конкурентно спроможної системи, зорієнтованої на вирішення службових завдань і розвиток особистості.

Загальний сенс професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України (НГУ) характеризують не лише його форми (навчання, перепідготовка), методи (розвиток та напрацювання кадрового потенціалу підрозділу, зростання здібностей конкретного офіцера), але й основне – визначення потреби до професійного розвитку на всіх рівнях кар'єрного зростання.

Основоположне завдання професійної підготовки НГУ – підвищити спроможність захисників держави відбивати внутрішні та зовнішні загрози, викликані змінами в політичній, соціальній та економічній сферах. Якісне фахове супроводження професійного розвитку є запорукою становлення офіцера НГУ.

Особливістю професійної підготовки офіцерського складу є специфічність виконуваних службово-бойових завдань та саморозвиток, як одну з головних можливостей суб'єкта до поліпшення своєї майстерності.

Необхідність впровадження нових інноваційних військових, технічних систем зумовлює необхідність переосмислення діючих підходів та формування нових можливостей щодо створення злагодженого безперервного професійного розвитку офіцерського складу. Водночас, розв'язання професійних та індивідуальних проблем в розвитку офіцерського складу НГУ є неможливим без створення сучасної системи мотивації професійного розвитку, що визначить роль професійного розвитку у військовому середовищі як провідну.

Мотивація в цій системі виступає як один з базових елементів для стабільного та цілеспрямованого розвитку офіцера НГУ. Для втілення даної мети доцільно визначити, впровадити і контролювати вплив системи мотивації на систему професійної підготовки.

Результатом переосмислення процесу взаємодії систем професійної підготовки та мотивації офіцерського складу НГУ з урахуванням освітлених вище чинників є пошук концептуальної моделі професійного розвитку офіцерського складу.

Важливим чинником у дослідженні даного питання є інтеграція військових систем в євроатлантичний безпековий простір та стратегічний курс політики країни на

членство в Організації Північноатлантичного договору (далі — НАТО). Враховуючи даний фактор необхідна така концептуальна модель, що задовольнить всіх учасників системи професійної підготовки і задасть їй значно вищі сучасні стандарти.

В процесі дослідження необхідно вирішити такі проблемні питання:

- створення контрольованої для швидкого корегування системи, що включає процес підготовки на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях;
- надання можливості особистості стійкого різностороннього розвитку, виключаючи зовнішні та внутрішні антагоністичні протиріччя;
- поєднання формальної та не формальної систем освіти з курсами військової освіти за стандартами НАТО L1–L4;
- впровадження елементів системи навчання, що є ідентичними в держав-членів НАТО, що в майбутньому є підґрунтям зваженої інтеграції;
- виведення професійної підготовки на якісно вищий рівень, що забезпечить гідну конкуренцію на міжнародному рівні;
- забезпечення умов формалізації якісних змін, обумовлених досвідом, творчим новаторством, що можуть бути запропоновані навчаємими.

Розкриваючи сутність даних проблем постає багато питань, що потребують вирішення. Тому метою подальших досліджень є усунення неузгодженостей, що суттєво впливають на загальний процес професійного розвитку офіцера з можливістю корегування даного процесу, враховуючи фактори впливу, щоб максимально стабілізувати даний процес.

БОКОВ Олександр Віталійович

Старший науковий співробітник Центру досліджень воєнної історії Збройних Сил України, м. Київ

доктор наук з державного управління

БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Деструктивні наслідки російсько-української війни зумовлюють нагальну потребу у пошуку методів та способів забезпечення національної безпеки держави на всіх рівнях системи публічного управління.

Під національною безпекою слід розуміти захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави (національних інтересів), за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам у різних сферах життєдіяльності суспільства та держави [1].

Соціальна безпека є складовою національної безпеки, під якої слід розуміти стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний рівень та якість життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової соціально-економічного потенціалу держави та її розвитку.

В той же час, під людським капіталом слід розуміти властивості, знання, навички та здібності людини, які використовуються для збільшення соціального та економічного розвитку суспільства. Він є багатством для будь-якого суспільства, однією з найвищих цінностей, запорукою лідерства провідних країн, конкурентоспроможності, прогресивності тощо. Процес його накопичення триває протягом усього життя людини [2].

Цінність людини у суспільстві як капіталу постійно зростає. Так, уособлюючи у собі накопичені протягом життя знання, навички і здоров'я, людський капітал має внутрішню цінність для самої людини через складові її здоров'я і освіти, які дають можливості їй реалізувати свій потенціал як продуктивному члену суспільства [3].

Людський капітал формує 70% національного багатства розвинутих країн і тільки 30% національного багатства України. Від якості людського капіталу залежить соціально-економічний розвиток держави, а й відповідно рівень та якість життя людини [4].

До військової агресії РФ в Україну наша держава мала не найкращі міжнародні показники за індексом людського розвитку, людського капіталу у порівнянні з більшістю розвинених країн світу. Так, негативні тенденції в Україні спостерігались в демографічних процесах та міграції населення, низької продуктивності праці тощо.

В той же час, війна в Україні мала значний негативний вплив на стан людського капіталу в державі. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року призвело до масштабних руйнувань вітчизняного виробництва та інфраструктури, принесло людські жертви та соціальні втрати.

Експерти Світового банку і Єврокомісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. в сумі 134,7 млрд дол. США, а потреби у відновленні складають близько 410,6 млрд дол. США [5].

Руйнування агресором виробничої бази, зупинка діяльності підприємств призвело до скорочення робочих місць та доходів населення, що не могло не вплинути на рівень життя українців.

Так, у 2022 році українська економіка втратила 29,2% реального внутрішнього валового продукту. Понад 13,5 млн українців змушені були покинути свої домівки. За межею бідності опинилося понад 7 млн осіб, а рівень бідності в Україні сягнув 24% населення [6].

Основними втратами людського капіталу в умовах війни є насамперед людські втрати через загибель, поранення та інвалідність військових та цивільних, втрата громадянами здоров'я; руйнування медичної, освітньої, житлової, виробничої та енергетичної інфраструктури держави, а також втрата працездатного населення країни через вимушену міграцію, як зовнішню так і внутрішню. Окремо слід також виділити проблемні питання, що пов'язані з небезпечним екологічним станом навколишнього середовища, забруднені вибухонебезпечними предметами полів, лісосмуг, лісів тощо.

Станом на 1 лютого 2023 року, за даними Міністерства закордонних справ України, за кордоном перебували 7 989 027 громадян України, із них повнолітніх – приблизно 5,84 млн осіб [7].

Війна Росії проти України спричинила найбільшу хвилю біженців після Другої світової війни. Так, за даними офісу Верховного комісара ООН з питань біженців, за рік війни із понад 8 млн українців, які виїхали до Європи, майже 5 млн осіб зареєструвалися в системі тимчасового захисту ЄС.

За соціологічним опитуванням ООН, 85% українських біженців – це жінки серед яких 47% мають вік від 35 до 59 років, 25% – від 18 до 34 років. Близько 47% жінок мають вищу освіту та 73% з них до війни працювали [8]. Тобто практично більшість жінок, які покинули Україну та ще не визначились з поверненням на батьківщину це українки репродуктивного віку. Все це має значний негативний вплив на демографічну ситуацію в Україні. В той же час, демографічні втрати від воєнних дій, ще поки важко оцінити. Так, за результатами дослідження ЄБРР у світі навіть через 25 років після закінчення війни населення постраждалих країн залишалось помітно меншим, ніж у співставних країнах без збройних конфліктів [5]. Основними складовими цих втрат є жертви військових дій, відтік біженців та зменшення народжуваності в державі.

Війна не додає нам сил, але дає ще більшу мотивацію відновити, відбудувати, інтегруватися у світ із високими технологіями та висококваліфікованими працівниками у багатьох сферах життя й діяльності. Розвиток людського капіталу – це спільна мета влади, суспільних інституцій, профспілок, громадськості [9].

В умовах складної економічної, соціальної та гуманітарної ситуації в Україні, що пов'язано з військовою агресією РФ, керівництву держави за підтримки міжнародних донорів вдається забезпечувати функціонування національної економіки та фінансування основних соціальних видатків, зменшуючи втрати людського капіталу в умовах війни. Проте російсько-українська війна триває посилюючи соціальні та гуманітарні проблеми, ускладнюючи функціонування системи соціальної безпеки в державі.

Незважаючи на проблеми, які постійно виникають в умовах війни, рівень розвитку людського капіталу в Україні допомагає забезпечити функціонування національної економіки. Тому важливим питанням є забезпечення стійкості української економіки в умовах воєнного часу як основи для поступового переходу до повоєнного відновлення держави.

Одним із важливих напрямів післявоєнного відновлення України має бути політика держави спрямована на розвиток людського капіталу. В цьому контексті важливо забезпечити впровадження ефективних державних механізмів відновлення та розвитку національної економіки з оптимальним поєднанням економічних і соціальних процесів з метою вирішення питань підвищення рівня та якості життя населення та створення відповідних умов для розвитку людини.

Таким чином, забезпечення безпекової складової людського капіталу в умовах російсько-української війни є досить важливим напрямом в системі функціонування національної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. Князев (співголова), І. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с.
2. Кір'ян Т. Мотивація людського капіталу до продуктивної праці : монографія. НДІ праці і зайнятості населення М-ва праці та соц. політики України і НАН України. Київ, 2008. 416 с.
3. World Bank. 2020. The Human Capital Index 2020 Update: Human Capital in the Time of COVID-19. World Bank, Washington, DC. 2020. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34432> License: CC BY 3.0 IGO
4. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ: колективна монографія. Центр Разумкова. Київ: Заповіт, 2018. 368 с.
5. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html
6. Майже 14 млн українців були змушені покинути свої домівки через війну, – ООН. URL: <https://lb.ua/society/2022/05/12/516601>
7. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/>
8. Рік великої війни Росії проти України у 10 цифрах. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ck5ylk3rj0zo>
9. Антонюк В. (2022). Ризики і втрати людського капіталу внаслідок війни. Економічний вісник Донбасу. 2022. № 1(67). С. 110–116. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1\(67\)-110-116](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1(67)-110-116)

БОРОДІН Іван Лук'янович,

*Професор кафедри адміністративного права,
інтелектуальної власності та цивільно-правових
дисциплін Київського університету
інтелектуальної власності і права
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

доктор юридичних наук, професор

ЗАВДАННЯ ТА ЦІЛІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан та завдання, які постають у зв'язку із його введенням 24 лютого 2022 року в Україні, обумовлюють переосмислення пріоритетів публічного адміністрування, зокрема: зміну його філософії; формування нового контенту; запровадження відповідних потребам часу моделей та інструментів. Реалії сьогодення свідчать, що наразі основними викликами, які постали перед органами державного управління (окрім ключових викликів, пов'язаних із реалізацією завдання оборони держави, збереження її суверенітету та територіальної цілісності), стали: втрата значної частини території держави, включно з економічними та людськими ресурсами; виведення із господарського обороту важливих економічних регіонів та окремих галузей; необхідність переформатування усталених механізмів управління державою, швидкого проведення мобілізаційних заходів; реструктуризація економіки, її перебудова на воєнний лад; необхідність реагування на зниження інвестиційної активності бізнесу, пошук нових джерел бюджетних надходжень; брак енергетичних ресурсів та фінансових можливостей для життєзабезпечення економічної та соціальних систем тощо. Негативними наслідками триваючої агресії російської федерації проти нашої держави стали: інфляція; поява значної кількості внутрішньо переміщених осіб та осіб, що тимчасово покинули територію України; загострення соціальних, демографічних проблем; посилення бідності тощо. Відтак, слід погодитися із думкою про те, що в умовах воєнного стану зростає важливість оптимізації процесів управління державою та її регіонами, що ставить нові виклики перед системою публічного управління та публічного адміністрування в Україні [1, с. 34]. Водночас, до цього часу однією з невирішених проблем юридичної науки є відсутність сучасної наукової парадигми публічного адміністрування, зокрема, у сфері забезпечення державної безпеки у період воєнного часу.

Зазначимо, що у сучасній науці адміністративного права усталеними є погляди на поняття публічного адміністрування як на теорію і практику державного управління, що характеризується реалізацією адміністративних процедур шляхом публічної діяльності, застосування інструментів демократичного врядування, упорядкування суспільної діяльності та надання адміністративних послуг як засобу реалізації прав та свобод громадян [2, с. 105]. Із цього випливає, що публічне адміністрування визнається одним із методів державного управління, змістом якого є управлінська діяльність системи суб'єктів щодо задоволення потреб та інтересів соціуму. У процесуальному аспекті публічне адміністрування охоплює такі напрями,

як: а) розроблення публічної політики шляхом створення законів і підзаконних нормативно-правових актів; б) діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо реалізації чинного законодавства; в) безпосереднє здійснення процесу управління, у межах і спосіб, визначений законодавством; г) надання адміністративних послуг. Конкретизація зазначених напрямів публічного адміністрування має вираження у цілому комплексі дій та реалізується у політичній, правовій, управлінській, професійно-службовій сферах, зокрема, у таких формах, як: а) встановлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість); б) застосування норм права (видання ненормативних актів управління, індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво); в) укладання адміністративних договорів, здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій; г) провадження організаційних дій; д) виконання матеріально-технічних операцій [3, с. 212-213].

Незважаючи на те, що реформа сфери публічного управління визнавалася одним із пріоритетних напрямів розбудови Української держави фактично з часу здобуття нашою державою незалежності, у попередній період зазначений напрям не було до кінця реалізовано. З-поміж інших, основними деструктивними чинниками зазначеного процесу є: а) незавершеність адміністративно-територіальної реформи та обумовлена цим інституційна диспропорція у взаємовідносинах між органами державної влади і органами місцевого самоврядування різних рівнів; б) відсутність чіткого розподілу повноважень у сфері публічного управління між центральними органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства; в) наявність корупційної складової та інших деструктивних практик, які блокують ефективність механізмів публічного адміністрування в Україні тощо [1, с. 33].

Окремим блоком нині слід розглядати виклики і проблеми, що постали перед державою як основним суб'єктом публічного адміністрування у сфері забезпечення державної безпеки у зв'язку із запровадженням дії норм воєнного часу. Основні завдання і напрями дій суб'єктів, наділених повноваженнями у зазначеній сфері, визначено в Указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [4]; Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» від 16 лютого 2022 року № 56/2022 [5], Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» від 17 вересня 2021 року № 473/2021 [6].

Відповідно до зазначеного законодавства, поняття *забезпечення державної безпеки* визначається як «створення умов для забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу й інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз Україні»; *об'єктами забезпечення державної безпеки* визначено: державний суверенітет, конституційний лад, територіальну цілісність України, оборонний, економічний і науково-технічний потенціал, кібербезпеку, інформаційну безпеку, об'єкти критичної інфраструктури, державну таємницю та службову інформацію; *суб'єктами забезпечення державної безпеки* визначено: державні органи спеціального

призначення із правоохоронними функціями, правоохоронні та розвідувальні органи й інші державні органи та особи, які беруть участь у забезпеченні державної безпеки відповідно до законодавства України.

Таким чином, у контексті проаналізованих законодавчих норм, процес забезпечення державної безпеки здійснюється, у тому числі, і методом публічного адміністрування, відповідними суб'єктами, у межах їх законодавчо визначеної компетенції, за проаналізованими вище напрямками та у відповідних формах.

Наразі до завдань суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення державної безпеки слід віднести: а) участь у формуванні державної політики у зазначеній сфері шляхом нормотворчої діяльності; 2) участь у реалізації зазначеного напрямку державної політики шляхом безпосереднього здійснення правореалізаційної (управлінської) діяльності; 3) участь у процесах моніторингу та контролю у сфері реалізації зазначеного напрямку політики; 4) надання адміністративних послуг з питань, пов'язаних зі сферою забезпеченням державної безпеки; 5) участь у процесах військово-цивільного управління у межах і у спосіб, визначений законодавством.

З урахуванням зазначеного, констатуємо, що цілі публічного адміністрування у контексті забезпечення державної безпеки, у період дії воєнного часу, характеризуються виключною важливістю та глобальністю. Їх основний зміст пов'язаний, зокрема, із процесами: а) нівелювання зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз державній та національній безпеці; б) забезпечення, захисту, гарантування та відновлення у разі порушення національних інтересів, прав і свобод людини і громадянина; в) участь у реалізації процесів військово-цивільного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борщевський В.В., Василиця О.Б., Матвеев Є.Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. № 2 (76). С. 30-35.
2. Оболенський О.Ю. Державне управління та державна служба: словник-довідник / О.Ю. Оболенський. Київ: КНЕУ, 2005. 208 с.
3. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. (дата звернення: 18.04.2023).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#n5> (дата звернення: 18.04.2023).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України: Указ Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#n2> (дата звернення: 17.04.2023).

БОЧАРОВ Сергій Володимирович*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
ад'юнкт відділення докторантури та
ад'юнктури*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗАГРОЗАМ ПРИКОРДОННІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Національна безпека України – це перш за все захищеність державного суверенітету та територіальної цілісності, що забезпечується шляхом охорони та захисту державного кордону України [1]. Захист державного кордону як невід'ємна частина загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки України [2] здійснюється в умовах впливу низки загроз прикордонній безпеці, серед яких найбільш впливовими є військове вторгнення російської федерації та окупація нею частини території нашої держави, незаконна зміна державного кордону України, загроза вільному судноплавству у Чорному та Азовському морях [3]. Забезпечення національної безпеки України є невід'ємною умовою стабільного функціонування системи міжнародної безпеки [4]. Зіткнувшись з безпрецедентними загрозами на початку ХХІ сторіччя, ключові суб'єкти міжнародних відносин змінюють підходи до функціонування систем забезпечення безпеки у різних сферах та масштабах. Ці підходи обов'язково передбачають здійснення моніторингу стану безпекового середовища за допомогою сучасних інформаційних технологій та його оцінювання відповідною методологією. Метою здійснення такого моніторингу й оцінювання є, перш за все, ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення осіб, які приймають рішення, оціночними та прогнозними даними для ефективного управління безпекою як у мирний час, так і в особливий період [5].

Саме своєчасність виявлення стану загострення обстановки підвищує ефективність системи забезпечення запобігання загрозам національної безпеки держави у прикордонній сфері. Для індикації загострення обстановки використовується інформація, яка надходить від різних джерел (підрозділи, бази даних ДПСУ, взаємодіючих правоохоронних органів, спецслужб, міжнародних правоохоронних органів та спецслужб країн-партнерів тощо).

Для своєчасного прийняття рішень щодо протидії наростаючій загрозі запропоновано використання добре апробованого методичного апарату, який надає можливість своєчасно виявити та прогнозувати ступені загострення обстановки у прикордонній сфері на період виконання рішення з урахуванням можливості переростання процесів загострення обстановки у більш небезпечні стани. Варіанти комбінацій ознак загострення обстановки за класичним підходом розглядаються як багатовимірні одиниці, що дозволяє використовувати відомий у таксономії підхід до оцінки багатовимірних об'єктів, доопрацювавши ідею вимірювання таксономічної відстані з урахуванням специфіки завдань оцінки ступеня рівня загострення обстановки й її переходу у стан “загроза” в комплексному варіанті оцінки стану прикордонної безпеки. Саме кінцева інформація про загрози та ризики є “матеріалом” для проведення аналізу та формування пропозицій щодо організації охорони

(оборони) державного кордону і прикордонної політики в державі загалом, що обґрунтовує необхідність впровадження системи оцінювання (відповідних показників та критерію) якості кінцевої інформації.

Вперше розроблені автором алгоритм та методика побудови системи забезпечення запобігання загрозам у прикордонній сфері діяльності надають можливість сформувати систему запобігання загрозам у прикордонній сфері шляхом своєчасної оцінки та виявлення стану загострення обстановки (на основі наявної випереджувальної інформації) й переходу її у стан загрози, та формування інформаційних потоків до системи утворення прикордонної політики держави. Алгоритм запропонованої методики висвітлює комунікаційну сукупність двох підсистем: “Інформаційно-аналітичної підсистеми запобігання загрозам у прикордонній сфері” та “Підсистеми реалізації заходів запобігання загрозам у прикордонній сфері”, що в загальному формують структуру системи забезпечення запобігання загрозам у прикордонній сфері. За умови, що запобігання виявленням загрозам можливе лише у разі прийняття додаткових рішень на державному рівні управління або за рахунок законодавчих змін (“важелів впливу”) така комунікація надає можливість реалізації доповідей до системи утворення прикордонної політики держави щодо застосування додаткових сил і засобів, тощо.

Подальшим напрямом наукового дослідження є розроблення практичних рекомендацій центрам управління службою Державної прикордонної служби України та внесення пропозицій до структури отримання інформації Інформаційно-аналітичною системою «СОТА», яка використовується Апаратом Ради національної безпеки і оборони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.08.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 03.04.2023).
2. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991 № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (дата звернення 03.04.2023).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення : 05.02.2023).
4. Абрамов В. І, Ситник Г. П., Смолянчук В. Ф. (за заг. ред.) (2016). Глобальна та національна безпека. Підручник. Київ: НАДУ, с. 784.
5. Ставицький О. М., Купрієнко Д. А. (2016). Визначення загальних вимог щодо оцінювання стану прикордонної безпеки України в системах моніторингу національної та міжнародної безпеки. Збірник наукових праць Національного Університету оборони України. Серія: Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. Київ: НУОУ, № 1 (25), с. 166–173.

БУГАЙ Валерій Миколайович

Керівник Апарату командуючого Головного управління Національної гвардії України

УЛЯНЧЕНКО Юрій Олександрович

ад'юнкт кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ВІЙСЬКОВИМИ ЧАСТИНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Наразі в Україні на тлі війни з РФ тривають соціально-економічні і політичні зміни, які у більшості випадків уповільнюються внаслідок загострення криміногенної обстановки, зростання рівня соціальної напруженості. Це потребує від Національної гвардії України (військове формування з правоохоронними функціями), інших сил громадської безпеки максимальної концентрації зусиль на основних напрямках протидії злочинному середовищу на етапах розроблення і реалізації адекватної цим проявам стратегії і тактики боротьби.

Широкий комплекс заходів, які здійснюють частини та підрозділи Національної гвардії України (НГУ) сумісно з Національною поліцією України (НПУ), іншими силами громадської безпеки, відіграють важливу роль у підтриманні громадського порядку та громадської безпеки. Ураховуючи те, що на сьогодні недостатньо визначені роль і місце НГУ в системі охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки поряд із іншими правоохоронними органами держави, необхідним є пошук напрямів підвищення ефективності їх діяльності, у тому числі з питань організації взаємодії як найважливішої функції управління під час виконання завдань з охорони громадського порядку, особливо у ході ліквідації масових заворушень. У державі наразі недостатньо розроблено і введено в дію підзаконних актів, статутів, настанов та інструкцій для вирішення зазначених питань.

Узгодження зусиль взаємодіючих сторін організовується керівником оперативного штабу, його заступником, а також іншими посадовими особами за їхніми вказівками. Воно здійснюється під час планування дій, а також на сумісних навчаннях, заняттях, нарадах у процесі розроблення службових документів. Основні напрями роботи з підвищення ефективності взаємодії НГУ і НПУ доцільно розглядати у двох аспектах: це виконання завдань в умовах повсякденної діяльності та виконання завдань за надзвичайних ситуацій. У законах України про Національну гвардію України, Національну поліцію України, у наказах [1, 2] визначаються основні завдання, за якими з'єднання (частини) повинні взаємодіяти між собою з НПУ та іншими силами, пропонується орієнтовний розрахунок сил і засобів для сумісних дій і надання взаємодопомоги; визначаються, з ким необхідно встановлювати взаємодію штабу і службам, з яких питань і в які терміни; указується порядок обміну інформацією. Керівні документи та перелік обов'язків командира з'єднання (частини) відображують обсяги роботи, яку він проводить під час організації взаємодії з іншими силами правопорядку. Як показує практика, треба звільнити командира від

вирішення питань, які відволікають його від виконання основних функціональних обов'язків. Завдяки застосуванню подібного підходу передбачається зменшення обсягу менш значущої роботи, що буде одним із напрямків удосконалення роботи командира і штабу з'єднання (частини) НГУ та керівництва НПУ (інших сил правопорядку) з організації та підтримання взаємодії. На думку автора, цей підхід не спричинятиме якихось упущень. У сучасних умовах особливої актуальності набула систематизація питань, які підлягають узгодженню із зацікавленими сторонами. Командири з'єднань (частин) НГУ та начальники управлінь НПУ, заздалегідь приймаючи рішення про виконання завдань в особливих умовах і керуючись правовими і нормативними актами МВС України, зобов'язані відпрацювати спеціальні плани взаємодії. У ході такого планування виникає низка питань, які необхідно узгодити із взаємодіючими органами. Ці плани затверджує старший оперативний начальник, відповідно сумісна діяльність повинна бути організована завчасно на стадії розроблення планів та у ході їх уточнення. Суттєвими недоліками у здійсненні сумісної діяльності НГУ та НПУ, на думку автора, є те, що бракує чіткого розподілу функцій і завдань. Так, положення законів України "Про Національну гвардію України" [3] та "Про Національну поліцію" [4] у частині, що стосується реалізації "прав" і "поліцейських заходів" відповідно, розрізняються як за юридичним змістом, так і за логічною послідовністю викладення інформації. Є відмінності щодо застосування примусових заходів: у Законі України "Про Національну поліцію" надається тлумачення поняттю "фізичний вплив (сила)", у Законі України "Про Національну гвардію України" визначається право на застосування заходів фізичного впливу. Крім того, у цих та інших законах є відмінності у застосуванні переліку спеціальних засобів, а також щодо підстав застосування кожного із них.

У порядку несення служби з охорони громадського порядку теж є відмінності. У Законі України "Про Національну гвардію України" [3] та наказі [1] передбачено самостійне несення служби військовослужбовцями частин і підрозділів НГУ. А в наказі [2] взаємодія здійснюється тільки під час несення служби спільними нарядами. У зв'язку із цим відповідно до викладеного вище необхідно більш чітко розподілити функції між Національною гвардією України та Національною поліцією України у всіх сферах правоохоронної діяльності. У сучасних умовах заходи з організації взаємодії з'єднань (частин) НГУ і НПУ відображаються у планах роботи територіальних органів поліції, але повсякчас вони викладені безсистемно. У таких планах доцільно виділити самостійний розподіл, в якому мають бути передбачені: заходи, що здійснює командир частини (підрозділу) НГУ з територіальними органами поліції, де вказуються: місце і час їх проведення, виїзди відповідних керівників до взаємодіючих органів для уточнення і сумісної перевірки раніше узгоджених питань; порядок перевірки дійсності планів дій з'єднань і частин НГУ за надзвичайних обставин з участю взаємодіючих сторін; заходи щодо поліпшення взаємодії в системі логістики (всебічного забезпечення).

План основних заходів, поданий у такому вигляді, більш повно і детально розкриє основний зміст взаємодії, покаже способи його реалізації для успішного виконання завдань НГУ в особливих умовах. Необхідно також відмітити, що якщо способи доведення до виконавців порядку взаємодії у з'єднаннях і частинах НГУ

цілком зрозумілі, то прийоми інформування в територіальних органах поліції відпрацьовані неповністю і не закріплені у відомчих правових актах.

На підставі викладеного вище з метою вдосконалення взаємодії частин і підрозділів НГУ і НПУ доцільним є внесення відповідних змін до законодавчих актів про порядок і принципи взаємодії вказаних суб'єктів (у тому числі й для розмежування функцій). Таким чином, проблема зміцнення взаємодії – як внутрішньої, так і зовнішньої, потребує для свого вирішення сучасних наукових досліджень, переосмислення багатьох сталих теоретичних положень з урахуванням досвіду дій частин і підрозділів Національної гвардії України і Національної поліції України, а також досвіду виконання завдань поліцейськими і жандармськими структурами провідних країн світу відповідно до сучасних викликів. Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на вдосконалення форм і способів організації взаємодії Національної гвардії України з іншими силами сектору безпеки і оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2019 року № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0195-20#Text>(дата звернення 15.03.2023).

2. Про затвердження порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 року № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text>(дата звернення 15.03.2023).

3. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 року № 876-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>(дата звернення 15.03.2023).

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>(дата звернення 15.03.2023).

ЗБУТЕНКО Артем Сергійович,

*Кафедра адміністративного права,
інтелектуальної власності та цивільно-правових
дисциплін Київського університету
інтелектуальної власності та права Одеського
національного Університету «Одеська юридична
академія»
аспірант*

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У ЇХ СИСТЕМНОМУ ВИМІРІ

У юридичній літературі мають місце спроби дослідити системні зв'язки між суб'єктами адміністративної юрисдикції. При цьому охоплюються або окремі види цих суб'єктів, або весь їх перелік [1]. Тому аналіз системи суб'єктів адміністративної юрисдикції в Україні, особливо в умовах воєнного стану, є актуальним.

Насамперед, звертаємо увагу на те, що у наукових дослідженнях суб'єкти адміністративної юрисдикції зазвичай об'єднують у «систему» на основі застосування лише окремих груп зв'язків [2]. Тому важливо проаналізувати зміст поняття «система» з точки зору його складових елементів.

Найчастіше поняття «система» трактують як сукупність елементів, які перебувають у відношеннях та зв'язках між собою і утворюють певний зв'язок, єдність [2]. Проте, справедливою є думка, що не можна уявити будь-яку суспільну систему, в тому числі й державний апарат, яка хоча б на короткий час була б повністю позбавлена взаємозв'язків між її підсистемами та елементами. Якщо ж такі взаємозв'язки відсутні, тоді не можна говорити про систему [3].

З урахуванням зазначено, виділимо ознаки, які властиві кожній системі: а) доцільність, тобто прагнення до досягнення конкретної мети; б) структурованість, внутрішня організація; в) єдність структурованість та цілісність складових елементів.

Розглядаючи першу ознаку – доцільність – необхідно звернути увагу на наявність взаємозалежності мети суб'єктів адміністративної юрисдикції, правоохоронної системи в цілому, загальносоціального механізму забезпечення громадського порядку. Мета існування та функціонування суб'єктів адміністративної юрисдикції полягає в забезпеченні режиму законності та правопорядку в сфері суспільних відносин, пов'язаних з публічним управлінням. Публічне управління як самостійний напрямок впливу держави на суспільство потребує гарантованості та охорони правовими засобами. Подібним правовим засобом поряд з іншими виступає суб'єкт адміністративної юрисдикції. Метою його діяльності є захист особи, її прав та свобод, власності, навколишнього середовища, громадського порядку, встановленого порядку функціонування різних державних органів, а також підприємств, установ, організацій у відповідних соціальних галузях. Тому ми можемо говорити, що суб'єктам адміністративної юрисдикції властива перша ознака системи – доцільність, тобто спільна спрямованість до досягнення загальної мети.

Друга системна ознака – структурованість, внутрішня організація. У будь-якій системі всі її частини мають відносну самостійність. Це проявляється в їх диференційованості, просторово-часовій локалізації, наявності специфічних характеристик. Стосовно суб'єктів адміністративної юрисдикції, такими елементами, зокрема, є: відповідні державні органи, їх посадові особи, виконавчі органи рад, колегіальні організаційні утворення виконавчих органів рад. Самостійність даних елементів забезпечується детальною нормативною регламентацією їх цілей, завдань, функцій, компетенції, порядку утворення, відповідальності. Як бачимо, переліку суб'єктів адміністративної юрисдикції властива системна ознака – структурованість, тобто, відносна внутрішня організація (самостійність) множинності їх компонентів.

Але вказівка на відносну внутрішню самостійність свідчить про існування зв'язку між багатьма компонентами (елементами). Тому важливо розглянути наступну системну ознаку – єдність, структурованість та цільність складових елементів.

Аналіз системи суб'єктів адміністративної юрисдикції дозволяє зробити висновок, що вона, будучи підсистемою, входить елементом до системи більш високого гатунку. Такою системою виступає державний апарат у цілому. Підсистема суб'єктів адміністративної юрисдикції інтегрована в структури державного апарату, реалізуючи при цьому власний правовий статус в межах сфери державного управління.

Узагальнюючи викладене, можна сказати, що система суб'єктів адміністративної юрисдикції в Україні – це передбачена законом сукупність адміністративно-юрисдикційних органів і посадових осіб, що мають спільну мету, взаємозв'язок, внутрішню єдність та самостійність в реалізації свого правового статусу в сфері державного управління, який виступає невід'ємним компонентом у системі складових елементів апарату Української держави.

Специфіка такої системи обумовлена деякими факторами. Найважливішими, від яких найбільше залежить її стан, є, зокрема: а) модель управління державою і суспільством, яка склалася на відповідному етапі розвитку; б) будова і розміри державного апарату, що обмежує загальне збільшення системи суб'єктів до певної межі; в) рівень розвитку економіки, соціально-культурної сфери, форма державного устрою, стан правоохоронних органів тощо.

Зазначені фактори мають об'єктивний характер, саме вони переважно впливають на рішення щодо утворення тих чи інших адміністративно-юрисдикційних суб'єктів. Поряд з цим, система суб'єктів адміністративної юрисдикції частково залежить і від суб'єктивних факторів, коли реалізуються відповідні теоретичні концепції та погляди щодо доцільності об'єднання тих чи інших питань у віданні певного суб'єкта, про пріоритетність напрямків і проблем, за якими слід створювати відповідні адміністративно-юрисдикційні органи.

Особливе значення має проблема загальних розмірів системи суб'єктів адміністративної юрисдикції. Існуюча система суб'єктів, з рядом подальших змін та доповнень, була орієнтована на функціонування в ланках адміністративно-командної моделі, на галузеву побудову держави та суспільства. Створення нової галузі публічного управління, і відповідно, міністерства, відомства орієнтовано, таким чином, на автоматичне утворення відповідного суб'єкта адміністративної юрисдикції. Тому будь-яких нормативних обмежень у розмірах системи не існує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна юстиція. Адміністративне судочинство: Навчальний посібник / За заг.ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. К.: Істина, 2007. 152 с.;
2. Адміністративний процес України: Навчальний посібник / За ред. А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенка, Р.С. Мельніка. К.: Прецедент, 2007. 531 с.;
3. Адміністративно-процесуальне право України: Підручник / ЗА аг.ред. О.В. Кузьменко. К.: Атіка, 2008. 416 с.

ВОВК Вікторія Миколаївна

*Хмельницький університет управління і права
імені Леоніда Юзькова,*

м. Хмельницький

доктор юридичних наук, професор

ОСВІТА ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В межах європейського культурного ареалу немає одностайної думки, щодо назви періоду, який відповідає сучасності. Значна кількість науковців працює в тріаді «домодерн – модерн – постмодерн», віддаючи собі звіт в тому, що поняттям постмодерн неможливо охопити усю царину сучасних соціокультурних чинників, а тому всеосяжне «постмодерн» поступається більш конкретним означенням, які мають більш чіткі контури: інформаційне суспільство, цивілізація технологічної революції 4.0 тощо. Оскільки ми сьогодні перебуваємо в моменті саме постмодерніських соціокультурних координат, цілком логічним є те, що йдеться про зміну моделі суспільства, в якому ми живемо (але це не означає, що між модерновим і постмодерновим суспільством розірваний спадковий ланцюжок).

На думку автора концепції «суспільства ризику» У. Бека, відбулася зміна нормативної моделі суспільства: якщо основою стабільності модерністського суспільства була рівність, то нормативним ідеалом сучасного суспільства ризику стала безпека (при цьому безпека в негативній конотації, як захист від-, а не безпека для-). Сучасний соціальний проект має негативно-захисний характер, який втілюється в низці програм, стратегій і напрямках запобігання небезпекам тощо [4].

Саме тому з кінця ХХ століття для людства актуальними є питання безпеки, які на рівні окремих держав набувають статусу питань національної і державної безпеки. Артикульованими насьогодні є питання безпеки в різних секторах соціального життя і суспільного виробництва, але, на нашу думку, замало уваги приділяється питанням організації наукової та освітньої діяльності, а також їх змістовного наповнення, саме з погляду їх значення для національної безпеки. Можна погодитися з Ю. Панфіловим в тому, національна безпека не може бути забезпечена засобами освіти, але при цьому цю ж національну безпеку неможливо гарантувати без повноцінного використання світоглядного та евристичного потенціалу освіти та врахування соціальнозначущості її функцій у суспільстві [2], а П. Пшенічка вважає, що освіта є першим питанням національної безпеки [3].

Історія успішних і сильних держав є своєрідною історією становлення сильної і соціальнозначимої освіти в них, а також визнання освіти елементом національної безпеки, що своєю чергою породжує . В цьому аспекті знаковою є Доповідь «Реформа американської освіти і національна безпека» (2012 року), яка була підготовлена Незалежною робочою групою під керівництвом К. Райса і висновки якої зберігають свою значущість і сьогодні, зокрема для України. Автори Доповіді на користь своєї позиції навели переконливі аргументи. Прикметним є те, що для авторів вказаного тексту є очевидними неминучість основних п'яти загроз національній безпеці, якщо організація і зміст діяльності освітніх закладів і державних інституцій, пов'язаних з освітою, не відповідатимуть моменту. Основними загрозами виділено:

загрозу для економічного зростання і конкурентоспроможності;
 загрозу для воєнної безпеки;
 загрозу для інформаційної безпеки;
 загрозу для глобальних інтересів США;
 загрозу для єдності і згуртованості нації.

Не дивлячись на те, що автори Доповіді спирались на досвід США, їх доробки та окреслені загрози національній безпеці, пов'язані з недопрацюваннями в сфері освіти, стосуються кожної держави (звичайно ж, що кожна держава може мати додаткові загрози).

Наведений перелік загроз у вітчизняному контексті може бути конкретизований і доповнений низкою національнообумовлених і ситуативних загроз:

- загроза для економічного зростання і конкурентоспроможності для сьогоденної України може бути подолана, завдяки розробці програми, яку можна сформулювати як «освіта – це довгострокова, але найприбутковіша з усіх можливих інвестиція держави у суспільство» [3], що цілком узгоджується з сучасними теоріями людського капіталу, в яких людина є фундаментальною складовою економічного зростання, а це означає, що неякісна освіта детермінує низький економічний рівень розвитку держави; відтік як тих, хто навчає, так і тих, хто навчається; трудова зайнятість випускників вишів не за спеціальністю тощо; забюрократизованість освітнього процесу, що призводить до зниження якості занять, як в школі, так і в закладах вищої освіти; хронічне недофінансування у сфері освіти призводить до зниження соціального статусу працівника освіти). Для Європи важливість освіти для держави була зрозумілою ще в XVII столітті, яка через тексти Ф. Бекона констатувала, що держава має виділяти на розвиток науки та освіти «коштів не менше, ніж на роботу таємної поліції і розвідки» [1, С. 133];

загроза для воєнної безпеки (оскільки наука (базисом якої є освіта і як система знань, і як сформовані навички дослідницької діяльності) сьогодні, пов'язана з можливістю розвитку вітчизняного військово-промислового комплексу;

загроза для інформаційної безпеки, в сучасному світі, в якому застосування і практикування елементів гібридних воєн стали уже звичним явищем, особлива увага має приділятися медіа- та інформаційній грамотності, що особливо є актуальним для сьогодення України, оскільки освітній процес значною мірою закладає і формує навички критичного мислення.;

загроза для глобальних інтересів держави спроби запроваджень в комплексі подолання цієї загрози для держави Україна передбачає не лише розробку комплексної стратегії, але і детальну розробку механізму реалізації і практичного втілення такої стратегії, яка обов'язково повинна охоплювати питання підняття престижу освітянської професії і гідної її оплати;

загроза для єдності і згуртованості нації: важливими функціями освіти в сучасному світі є виховна і світоглядна. Саме ці функції «відповідальні» за формування цілісної особистості і почуття патріотизму. Сьогодні неможна «економити» бюджет навчального навантаження на світоглядних навчальних дисциплінах;

ще однією загрозою є корупція, яка стала проблемою для усіх секторів суспільного життя України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусев В. Нариси з історії філософії Нового часу. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2020. 344 с.
2. Панфілов О. Ю., Савченко О. О. Освіта як чинник забезпечення національної безпеки держави. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2021. № 1 (48). С. 146–159.
3. Пшенічка П. Освіта – перше питання національної безпеки. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/10/5/233442/>
4. Тарасова О. А. У. Бек і Е. Гідденс про суспільство ризику. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики* : зб. наук. Праць. Запоріжжя, 2019. Вип. 83. С. 53-58.

ВОЗНИК Михайло Володимирович

викладач кафедри правового забезпечення

НУОУ

канд. юрид. наук

БУГАЙ Валерій Миколайович

Керівник Апарату командуючого Головного

управління Національної гвардії України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

В Україні людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України). Тому охорона громадського порядку, прав і свобод громадян та їх гарантії визначають спрямованість діяльності держави і є її головним обов'язком. В умовах розбудови правової держави посилюється відповідальність правоохоронних органів, зокрема Національної гвардії України (далі – НГУ), за захист життя, здоров'я, честі, гідності та власності громадян, а так само за результати протидії злочинності та її попередження.

На жаль, на сьогодні головною проблемою залишається невідповідність заходів у сфері запобігання злочинним проявам та боротьби зі злочинністю сучасним тенденціям її розвитку і масштабам поширення. Незважаючи на певні успіхи в діяльності НГУ, доводиться визнавати той факт, що криміногенна обстановка у державі залишається складною, напруженою, а її негативні тенденції поширюються. Зростає кримінальний професіоналізм, злочини стають дедалі жорстокішими та зухвалішими, поширюється їхня корислива мотивація. Як і раніше, мають місце такі види протиправної діяльності, як убивства на замовлення, торгівля людьми, зброєю, вибуховими речовинами, стратегічною сировиною тощо. Залишається також достатньо гострою і актуальною проблема вуличної злочинності, а кількість адміністративних правопорушень систематично зростає.

Підвищенню рівня правопорушень на вулицях і в інших громадських місцях сприяють зміни в усіх сферах життя суспільства. Зокрема, зазнала трансформації соціальна культура, відбулася значна диференціація населення за рівнем доходів та умовами життя, сформувався прошарок безробітних, жебраків, суттєво змінилися ідеологічні, культурні та соціально-психологічні установки, погляди, мотиви поведінки та інтереси людей. На ситуацію в країні у сфері громадської безпеки істотно впливають також урбанізація, міграція значних мас населення, поширення нелегальної міграції тощо.

Метою роботи є виокремлення основних напрямів удосконалення і можливостей розвитку НГУ; визначення конкретних методів, які допоможуть реорганізувати та покращити діяльність військовослужбовців, які виконують правоохоронну функцію, тобто забезпечують громадську безпеку та порядок.

До першої групи необхідно віднести удосконалення чинних законодавчих актів. Варто зазначити, що дослідження вимог законодавства не дало змоги виділити НГУ як самостійного суб'єкта забезпечення громадської безпеки, водночас багатогранність її функцій і завдань створюють суперечності щодо застосування підрозділів з охорони громадського порядку. Так, гостро стоїть питання стосовно оформлення адміністративних протоколів про адміністративні правопорушення військовослужбовцями НГУ. Нині дозвіл на складання адміністративного протоколу має лише командир військової частини в обмежених рамках і у випадках, пов'язаних із порушенням військовослужбовцями порядку несення служби та військової дисципліни, що безпосередньо не відноситься до забезпечення громадського порядку. Військовослужбовці, які виконують завдання із забезпечення громадської безпеки, у разі затримання правопорушників змушені викликати працівників поліції, що створює незручності як для військовослужбовців, так і для працівників поліції, яких «відволікають» від, можливо, більш важливих і резонансних завдань. Тому ми пропонуємо внести зміни до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення та додати до переліку осіб, які мають право на складання протоколу, військовослужбовців НГУ, залучених до забезпечення громадської безпеки і охорони громадського порядку, що забезпечить можливість затримання та доставлення порушників до уповноважених органів безпосередньо гвардійцями. Перш ніж запроваджувати самостійність військовослужбовців у сфері складання адмінпротоколів, необхідно привести законодавство до однакового розуміння понять «громадська безпека» та «публічна безпека».

Погоджуючись із думкою В. Фатхутдінова та І. Зозулі, слід зазначити, що є необхідність у внесенні змін і доповнень, відповідних змін у прийнятий Закон України «Про Національну поліцію» з метою заміни невживаного в юридичній термінології для означення державної політики у сфері громадської безпеки терміну «публічна безпека» терміном «громадська безпека», внесення змін і доповнень в існуючий масив нормативно-правових актів, тобто повернення до терміну «громадська безпека» в Законі України «Про Національну поліцію» [1; 2]. Другий напрям – удосконалення організаційних засад, сутності та змісту формування та функціонування підрозділів НГУ по забезпеченню громадської безпеки. Хоча нормативно-правовими актами і визначено порядок утворення, формування та функціонування військових частин і підрозділів НГУ, на жаль, необхідно констатувати, що такі нормативно-правові акти не закріплюють основні принципи, відповідно до яких військові частини утворюються та формуються. Фактично єдиним критерієм для формування підрозділів є функції НГУ, закріплені в Законі України «Про Національну гвардію України».

Розвиток НГУ не можливий без технологічного складника. Вважаємо за доцільне привести приклади деяких іноземних технологій, запроваджених у структури із забезпечення громадської безпеки, які в обов'язковому порядку повинні бути впроваджені у повсякденну та бойову діяльність НГУ та окремих підрозділів поліції: окуляри з технологією розпізнавання обличчя [3]; робот-охоронець Segway Nimbo [4]; поліцейський орігамі-щит [5]; звукова гармата LRAD – “Long Range Acoustic Device” [6; 7]; безпілотні літальні апарати [8]. Шостий напрям – використання зарубіжного досвіду для удосконалення діяльності НГУ по забезпеченню громадської безпеки. Дуже схожою за функціями із НГУ є жандармерія Франції, яка виконує такі функції:

інформаційно-розвідувальна діяльність; забезпечення громадської безпеки; протидія організованим злочинним угрупованням і тероризму; участь у судовій охороні; боротьба із кіберзлочинністю; охорона важливих об'єктів; забезпечення безпеки дорожнього руху [9].

Отже, зарубіжний досвід корисний для впровадження у вітчизняні правоохоронні структури в тому контексті, що він перевірений роками і можна використовувати найефективніші його елементи. Ми пропонуємо впровадити до складу НГУ підрозділи із забезпечення і підтримання громадської безпеки у гірських, приморських і річкових районах. Такі підрозділи насамперед необхідно створювати у військових частинах з охорони громадського порядку. Військові наряди варто організувати як у пішому порядку, так і на транспорті (снігоходи, квадроцикли, гідроцикли, катери, легкі гелікоптери). Впровадження таких підрозділів буде актуальним, оскільки нині ми маємо певні проблемні ситуації в Україні, серед яких незаконний видобуток бурштину, незаконна вирубка і вивіз лісів, контрабанда на кордоні як сухопутному, так і морському.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фатхутдінов В.Г. Частотність операціоналізації та контекстуальність використання терміну «публічна безпека» в Законі України «Про Національну поліцію України» / GOAL., URL: <http://goal-int.org/chastotnist-operacionalizacii-ta-kontekstualnist-vikoristannya-terminupublichna-bezpeka-v-zakoni-pro-nacionalnu-policiyu-ukraini>
2. Зозуля І.В., Довгань О.І. Закон України «Про Національну поліцію»: публічна чи громадська безпека? Форум права. 2015. № 5. С. 85–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_5_16. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1145833>.
3. Про окуляри з функцією розпізнавання обличчя / Фактосвіт. URL: <http://factosvit.com.ua/pro-okulyary-z-funktsiyeyu-rozpiznavannya-oblychchya/>.
4. CES18: Робот-охранник Segway Nimbo. URL: https://robotics.ua/news/service_robots/6664ces18_robot_ohrannik_segway_nimbo_video.
5. Вчені створили оригамі-щит, який зупиняє кулі / Сьогодні. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/lifestyle/science/uchenye-sozdali-origami-shchit-kotoryyostanavlivaet-puli-846317.html>.
6. Системи LRAD пропонують нові методи роботи поліції для захисту офіцерів та спільноти. Genasys Inc. URL: <https://www.globenewswire.com/news-release/2020/06/04/2043685/0/en/Genasys-Inc-LRAD-Systems-Deployed-by-First-Responders-and-Law-Enforcement-forCritical-Crowd-Communications.html>.
7. Genasys / Safeguarding the Public & Protecting Officers / URL: <https://genasys.com/lrad/law-enforcement/>.
8. Головань О.М., Тробюк Д.В. Перспектива використання безпілотних літальних апаратів підрозділами Національної гвардії України під час охорони громадського порядку. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. 2019. № 2. С. 43–47.
9. Nos missions: Sécurité Intérieure / Офіційний сайт Національної жандармерії Франції (Gendarmerie Nationale Ministère de l'intérieur). URL: <http://goo.gl/4LV6AF>.

ВОЛУЙКО Олексій Миколайович

*Начальник кафедри правового забезпечення діяльності Національної гвардії України факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, полковник
кандидат юридичних наук, доцент*

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ФОРМИ ТА НАПРЯМИ

Одним із напрямів співпраці громадянського суспільства і держави є співпраця у сфері забезпечення національної, державної, воєнної безпеки. Зазначена співпраця, як першочергова функція держави, вимагає активної, консолідованої участі усіх суб'єктів та має здійснюватися на основі науково обґрунтованих засад, з використанням найбільш ефективних апробованих механізмів і форм.

Відповідно до законодавства, під громадянським суспільством слід розуміти сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян для здійснення та захисту прав і свобод [1]. У соціальних науках під громадянським суспільством найчастіше розуміють асоціацію вільних громадян, які взаємодіють між собою виключно на ґрунті власних інтересів, правових норм та спільно погоджених чи вироблених регуляторів, створюючи економічні, соціальні, культурні, духовні, родинно-побутові відносини та інститути, та використовуючи свободи, права та обов'язки особистості як необхідні умови її ствердження та самореалізації в громадському житті [2, с. 108]. З позицій сучасного українського соціуму, складниками громадянського суспільства в Україні є волонтери, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні громади, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші некомерційні товариства, утворені відповідно до законодавства, сім'я, тощо [3, с. 6].

У контексті філософії взаємодію розглядають як універсальну властивість усього існуючого світу речей і явищ в їх взаємній зміні, впливові одного на інших [4, с. 77-78]. У суспільних науках під взаємодією розуміють систему зв'язків і взаємодій між індивідами, соціальними групами, сукупність усіх соціальних відносин [5, с. 72]. Виходячи із зазначеного, під взаємодією суб'єктів забезпечення державної безпеки і громадянського суспільства пропонуємо розуміти взаємний вплив зазначених сторін одну на одну, а також використання взаємних можливостей для досягнення спільної мети та отримання спільного результату.

Аналізуючи мету взаємодії громадянського суспільства і суб'єктів забезпечення державної безпеки, виходимо з того, що такою і у мирний, і у воєнний час такою метою є захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки. Таке формулювання, зокрема, закріплено нормою ст. 17 Конституції України [6].

Зазначена взаємодія є взаємовигідним процесом. Зокрема, для суб'єктів забезпечення державної безпеки така взаємодія: а) сприяє створенню механізму незалежного моніторингу щодо забезпечення взаємних потреб та шляхів їх

розв'язання; б) сприяє більш ефективній реалізації зазначеним колом суб'єктів визначених завдань і функцій; в) сприяє розвитку форм цивільного контролю над військовою організацією [7].

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю над Воєнною організацією держави та правоохоронними органами як через громадські організації, членами яких вони є, через депутатів представницьких органів влади, так і особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представника у справах захисту прав військово-службовців або до іншого державного органу в порядку, визначеному законодавством України» [8].

Водночас, громадянське суспільство, як суб'єкт взаємодії у сфері забезпечення державної безпеки, виконує й інші функції, окрім контрольної. Звернення до представлених у літературі результатів вивчення зазначеного питання [9, 10, 11] дозволяє до функцій громадянського суспільства у військовій та безпековій сферах віднести, зокрема: 1) загальні функції (контролю, інформаційна); 2) спеціальні функції (консультативно-дорадча, сприяння силам оборони, фінансово-матеріальної підтримки); 3) допоміжні функції (нормотворчу, комунікативну).

Згідно до Указу Президента України № 487/2021 від 27 вересня 2021 року «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» [12], розроблено та схвалено відповідну Стратегію, де визначено основні напрями діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування для створення сприятливих умов розвитку громадянського суспільства. Такими напрями, зокрема, є:

1. Забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на національному та регіональному рівнях, вирішенні питань місцевого значення;
2. Створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства;
3. Стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України;
4. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці» [12].

Для взаємодії громадянського суспільства із суб'єктами забезпечення державної безпеки використовуються такі механізми як: а) консультації з громадськістю; б) участь у громадських радах; в) участь у робочих групах; г) громадські експертизи і моніторинг; ґ) громадські слухання; д) інформаційні запити до органів силових структур тощо.

Крім того, представники органів і установ, що складають категорію суб'єктів забезпечення державної безпеки, для підвищення ефективності взаємодії з громадянським суспільством можуть використовувати такі форми і напрями роботи: а) інформувати суспільство про свою діяльність на місцевому рівні; б) залучати громадськість до обговорення найбільш гострих проблем національної безпеки в ході опрацювання відповідних рішень; в) створювати громадські експертні ради із числа представників громадських організацій, діяльність яких може бути корисна для вирішення конкретних проблем; г) проводити спільні зустрічі та заходи; ґ) організовувати спільні тренінги з питань та напрямів співпраці; д) вести активну

інформаційну діяльність у ЗМІ та соціальних мережах; е) інформувати громаду про можливості співпраці та заплановані заходи тощо.

Таким чином, нині, в умовах спільної протидії громадянського суспільства та суб'єктів забезпечення державної безпеки збройній агресії російської федерації проти нашої держави, зазначені сторони безпосередньо впливають на стан забезпечення державної безпеки в Україні. Питання участі суб'єктів громадянського суспільства у забезпеченні державної безпеки потребують концептуального переосмислення та подальшого закріплення на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 05.05. 2023).
2. Соціологія: Короткий енциклопедичний словник / Соціологічна асоціація України; уклад. Волович В. Г. [та ін.]. К.: Укр. Центр духовної культури, 1998. 365 с.
3. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: довідник / [Кравченко Л.О., Нікітюк Т.А., Лукічов В.Л., Арнаутова В.В.]; за заг. ред. Л.О. Кравченко. К., 2021. 48 с.
4. Філософський енциклопедичний словник. К.: Арабіс, 2002. 744 с.
5. Філоненко М. М. Психологія спілкування: підручник / М. М. Філоненко. К. : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
6. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: довідник / [Кравченко Л.О., Нікітюк Т.А., Лукічов В.Л., Арнаутова В.В.]; за заг. ред. Л.О. Кравченко. К., 2021. 48 с.
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>. (дата звернення: 05.05.2023).
9. Слюсарчук І., Мітенко О. Роль громадянського суспільства в забезпеченні національної безпеки України. *Кримінальне право*. 2021. Вип. 2. С. 194-200.
10. Пашинський В.Й. Функції громадянського суспільства як суб'єкта адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики*. Харків, 2021. С. 65-68.
11. Лютюк О. С. До проблеми розуміння функцій громадянського суспільства. *Право і громадянське суспільство*. 2013. № 2. С. 96-103.
12. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України № 487/2021 від 27 вересня 2021 року. Урядовий портал. 17 червня 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4872021-40193> (дата звернення: 09.05. 2023).

ГЛУЗДАНЬ Олексій Петрович

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
кандидат військових наук*

ЗАЛОЖ Віктор Вікторович

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
кандидат військових наук, доцент*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ МІЖВІДОМЧИМ УГРУПУВАННЯМ ВІЙСЬК (СИЛ) В ОПЕРАЦІЇ

Результати аналізу російсько-української війни переконливо свідчать, що простежуються дедалі більші відхилення від класичних поглядів на ведення бойових дій, а форми і способи застосування військових формувань, методи роботи органів управління змінюються та вдосконалюються [1], [2].

Для виконання завдань оборони держави військові формування та правоохоронні органи сектору безпеки і оборони (далі – СБО), як правило, будуть об'єднані у міжвідомче угруповання військ (сил) (далі – МУВ(С)) до складу якого увійдуть тактичні з'єднання (частини, підрозділи) Збройних сил України (далі – ЗСУ), Національної гвардії України (далі – НГУ) і Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) [3], [4].

Міжвідомче угруповання військ (сил) залежно від мети його застосування може проводити операції з відсічі збройної агресії, ліквідації збройного конфлікту на ДК (всередині держави), боротьби з терористичними й диверсійними силами противника тощо. При цьому кожна з них матиме комплексний характер, поєднуючи в собі стабілізаційні, оборонні, наступальні (контрнаступальні), спеціальні та інші дії [2], [5].

Питання визначення складу МУВ(С), структури їх систем управління, методики проведення необхідних розрахунків для їх обґрунтування та рекомендації стосовно функціонування систем управління в різних умовах достатньо повно відображені у наукових публікаціях. Однак теоретичних праць, в яких формуються методологічні підходи до оцінювання ефективності управління МУВ(С), практично бракує.

Розвиток форм та способів ведення збройної боротьби, зростання ролі сучасних, високоефективних систем зброї та способів їх застосування показує, що успішне проведення операцій можливе лише узгодженими діями всіх складових МУВ(С) та ефективне управління ним.

На сучасному етапі розвитку теорії управління МУВ(С) в інтересах операції можна виділити чотири основних підходи до визначення сутності та змісту цього поняття.

Перший. «Класичне» визначення трактує управління як цілеспрямовану діяльність різних органів управління МУВ(С) щодо підтримки постійної бойової готовності сил і засобів, підготовки їх до бойового застосування, а також керівництва ними при виконанні поставлених бойових завдань. Наведеному визначенню притаманні всі ознаки управління як соціального процесу, що реалізується людиною

та спрямованого на людину. У такому процесі людина виступає як об'єкт, так і як суб'єкт управління.

Другий. Визначення, що трактує управління з погляду ступеня завчасності реалізації інформаційно-управлінських функцій відносно заходів цільового процесу. У даному випадку управління прийнято розглядати як сукупність двох взаємозалежних процесів: планування та оперативного управління. При цьому прерогативою планування, як правило, є: з'ясування бойового завдання; оцінка обстановки; багатоваріантна розробка замислу; затвердження замислу старшим начальником; узгодження замислу дій із замислами взаємодіючих сил та засобів; узгодження замислів підлеглих; подання замислу як плану майбутніх бойових дій; формування бойових документів.

У свою чергу оперативне управління забезпечує реалізацію таких інформаційно-управлінських функцій як: оцінка поточної обстановки; розкриття замислу противника на основі аналізу його реальних дій; оцінка ступеня відповідності поточної обстановки типової, передбаченої у варіанті плану бойових дій, що реалізується; коригування завдань підлеглих відповідно до умов обстановки, що складається; короткострокове прогнозування подальших дій противника та своїх військ (сил); загальна оцінка відповідності реалізованого плану умовам поточної обстановки та висновків короткострокового прогнозування її розвитку.

Третій. Визначення, що трактує управління як комплекс із двох самостійних областей управління: управління військами (силами) та управління зброєю. До галузі управління військами (силами) при такому підході відносять питання планування бойових дій військ (сил), а до управління зброєю – власне питання управління активними засобами ураження противника.

Четвертий. Тракткування управління з позицій специфіки пріоритетного вирішення управлінських завдань на різних етапах процесу підготовки та ведення бойових дій характеризується декомпозицією єдиного процесу управління на такі компоненти: планування; управління бойовими діями військ (сил) та засобів ураження противника; управління бойовими діями за умов безпосереднього протистояння з противником. При цьому до різних областей відносять:

до планування – розробку плану майбутніх дій, управління процесами розвідки, маневру, управління вогнем (впливом) чергових засобів;

до сфери управління бойовими діями – управління переміщенням сил і засобів, здійснення взаємодії, управління всебічним забезпеченням, процесом ведення розвідки, вогнем чергових засобів, підтримкою систем розвідки та вогню, процесом відновлення боєздатності, середньострокове та короткострокове планування;

до області управління бойовими діями за умов безпосереднього протистояння з противником – управління вогнем, що спрямоване на ураження об'єктів угруповання противника у всіх сферах протистояння (на землі, у повітрі, на морі), опосередкований захист від ураження своїх військ (сил) та об'єктів.

Наявність зазначених специфічних підходів до визначення сутності та змісту поняття «управління МУВ(С)» об'єктивно веде до неоднозначності їх сприйняття при дослідженнях і, відповідно, помилок методологічного характеру. Разом з тим чітке формулювання зазначених понять є обов'язковою та необхідною умовою для дослідження процесів, що оперують ним.

Отже, сучасний стан теорії управління об'єктивно визначає необхідність свого подальшого розвитку у напрямку вдосконалення елементів її часткової складової – теорії управління МУВ(С) в інтересах операції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйов Г. Розвиток форм і способів застосування Збройних Сил України. *Наука і оборона*. К. : Стилос, 2014. № 1. С. 27–30.
2. Тимчасовий бойовий статут Механізованих військ сухопутних військ Збройних Сил України частина 1 (бригада). Затверджено наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 09 березня 2021 року № 152. Київ : 2021. 116 с.
3. Телелим В. М., Загорка О. М., Стрижевський В. В. Досвід створення та застосування угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ та на початку ХХІ століття : монографія. К. : НУОУ, 2012. 336 с.
4. Адамчук М. М., Бабков А. Ю., Башкатов Є. Г. Методика визначення раціонального складу угруповання військ (сил) для виконання завдань у сфері безпеки. *Честь і закон*. 2014. № 1. С. 43–50.
5. Глуздань О. П. Аналіз сучасних поглядів на ведення стабілізаційних операцій, які визначають характер завдань прикордонних підрозділів швидкого реагування під час участі у стабілізаційних діях військ (сил). *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : військові та технічні науки*. Хмельницький : НАДПСУ, 2017. № 2 (72). С. 23–33.

ГРЕБЕНЮК М.О.*Військовослужбовець УДО України
кандидат юридичних наук, доцент***ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УДО УКРАЇНИ**

На даний час наша держава перебуває в стані війни, проблема психологічного забезпечення військовослужбовців постає надзвичайно гостро. Дослідження в галузі військової психології та медицини свідчать про те, що наслідки психотравмуючих впливів призводять до значних психічних і фізіологічних порушень, унаслідок яких виникають такі негативні стани, як перевтома, порушення сну, страх, емоційна напруженість, неконтрольована агресія, нав'язливі та депресивні стани, втрата сенсу життя тощо, тобто психічні травми та психічні розлади (що згодом можуть переходити в хронічну форму), що звісно негативним чином впливає на ефективність виконання службових завдань.

Зазначене висуває достатньо суттєві вимоги до особистості професіонала-охоронця. У зв'язку з цим виникає питання пошуку істотних резервів для підвищення ефективності діяльності військовослужбовців УДО України і, зокрема, за рахунок насичення її психологічним змістом у системі професійної підготовки.

На нашу думку, професійна психологічна підготовка військовослужбовців УДО України є органічною складовою службової підготовки і неодмінною умовою формування особистості професіонала. Проте на сьогодні існують деякі психологічні бар'єри, які перешкоджають її ефективній реалізації, зокрема, існуюча поки орієнтація на переважно «силові» методи діяльності, та їх гіперважливість при виконанні службових обов'язків.

Не принижуючи ролі так званих «силових» методів, вважаємо за доцільне зазначити, що до основних факторів, які забезпечують ефективність професійної діяльності охоронців, належать професійна психологічна підготовленість та психологічна готовність. Вони формуються шляхом організації особливого психолого-педагогічного процесу професійної психологічної підготовки. Ці поняття, безумовно, взаємопов'язані, проте, на нашу думку, мають певні самостійні змістовні характеристики. Зокрема, ми вважаємо психологічну підготовленість, тобто сукупність сформованих та розвинутих професійних і психологічних характеристик (якостей, особливостей, психічних процесів тощо), які відповідають особливостям службової діяльності і виступають необхідною внутрішньою умовою її успішного виконання, продуктом відповідним чином організованої професійної психологічної підготовки.

Натомість професійна психологічна готовність розуміється як особистісний психологічний стан налаштованості, впевненості, знайомості, рішучості і т.п., що й відповідає передусім особистісній характеристиці професіонала в момент його «зустрічі» з професійним завданням. Інакше кажучи, психологічній підготовленості притаманні певні об'єктивні характеристики, які можуть бути встановлені шляхом тестування та оцінені за формалізованими показниками результативної службової

діяльності. Психологічна ж готовність головним чином є продуктом суб'єктивної самооцінки самого фахівця і лише опосередковано може бути оцінена об'єктивно.

Основними напрямками формування професійно-психологічної підготовленості та психологічної готовності військовослужбовців УДО України ми вважаємо:

- професійно-психологічний відбір кандидатів до підрозділів УДО України як комплекс заходів, що забезпечує визначення оптимальної відповідності індивідуальних властивостей особистості вимогам професійної діяльності;

- морально-психологічну підготовку, мета якої – формування і розвиток у кожного військовослужбовця морально-психологічної підготовленості як необхідної складової частини їх професійної підготовленості, що виражається в її відповідності з моральною вимогою до наявності у фахівців потреб і умінь здійснювати й оцінювати свою діяльність за високими моральними критеріями;

- професійно-психологічну підготовку, яка повинна здійснюватись не лише на заняттях із психології, але і при ознайомленні особового складу з певним мінімумом знань за іншими, перш за все спеціалізованими юридичними, психологічно насиченими напрямками професійної правоохоронної діяльності;

- психологічне забезпечення вирішення правоохоронних завдань у типових стандартних та напружених умовах доцільно здійснювати у вигляді: безпосередньої підготовки особового складу перед самим початком дій, забезпечення дій у процесі рішення завдань, забезпечення відновлення сил після завершення діяльності;

- керовану та цілеспрямовану самостійну роботу особового складу з оволодіння вміннями та навичками самовиховання, саморегуляції, особистісного зростання і саморозвитку.

Саме тому першочерговими завданнями на шляху удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців УДО України до виконання професійних обов'язків є такі:

- наближення зовнішніх умов занять до реальних умов професійних дій, тобто відтворення зовнішньої картини діяльності, що дозволяє не на словах, а реально відчувати себе учасниками службових подій;

- наближення внутрішніх умов (психічних станів, переживань напруги, мобілізації психологічного потенціалу для подолання психологічних труднощів) до тих умов, які будуть виникати при виконанні професійних дій у складних умовах.

При цьому мотиваційні явища і труднощі, наприклад, моделюються: створенням обстановки підпорядкованості тимчасових і ситуативних інтересів інтересам довготривалим, комплексним, системним; програванням ситуацій, які активізують мотиви уважного ставлення до громадян і вирішення професійних завдань у суворій відповідності з соціальними, правовими та психолого-педагогічними вимогами; проведенням тренінгів і навчань, що стимулювали б колективістські мотиви товариської підтримки й допомоги; активізацією мотивів самоврядування, самонавчання і самовиховання.

Пізнавальні процеси і труднощі можна моделювати реальним сприйняттям явищ і процесів, типових для важких ситуацій професійних дій; цілеспрямованим тренуванням відчуттів, уваги, пам'яті, уявлень, які треба виявити, аби успішно вирішити професійне завдання; створенням складних умов обстановки, у якій потрібно напружувати мислення і проявляти його визначені якості (глибину,

прогностичність, швидкість, сміливість, самостійність); створенням навчальних професійних ситуацій, які мають змістовний психологічний аспект; моделюванням умов дефіциту інформації для оцінки обстановки і прийняття рішень, або надмірної її кількості, суперечності, приблизності, застарівання; створенням обстановки необхідності вирішення професійного завдання у стані хвилювання, гострого дефіциту часу і перешкод тощо.

Емоційні явища і труднощі викликаються підвищенням відповідальності за досягнення високого результату дій; створенням обстановки змагальності; моделюванням ситуацій ризику і небезпеки, несподіванки і новизни; сприйняттям ситуацій, які турбують і хвилюють; створенням значних труднощів будь-якого характеру; невдач з першої спроби вирішити завдання; відчутними контрдіями «супротивника» і т.п.

Вольові явища і труднощі пов'язані з мобілізацією всіх сил і можливостей для досягнення модельованого успіху. Вони виникають при вдалому моделюванні перерахованих вище видів психологічних труднощів; значних фізичних труднощів і втоми; доведенні темпу дій до граничного; тривалій підтримці граничного темпу або багатократних повтореннях дій без перерви із збереженням високих вимог до якості; необхідності прояву стійкості й завзятості, боротьби із сильним «супротивником» і мобілізації зусиль для подолання його опору; при моделюванні обстановки, що вимагає прояву самостійності, винахідливості, ініціативи тощо.

ГРИГА Олексій Сергійович

Магістр 1 року навчання спеціальності 281 публічне управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди, м. Переяслав старший сержант Національної Гвардії України

КОЦУР Леся Михайлівна

Кафедра публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди, м. Переяслав кандидат історичних наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА – НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інформаційна сфера є потужним інструментом ведення гібридних війн у ХХІ столітті, адже завдяки наявності великої кількості різноманітних каналів поширення інформації (*преса* – газети, журнали, особливо неліцензовані інтернет-видання; *телебачення* – новини, передачі, фільми, музика, реклама, псевдоексперти тощо; *соціальні мережі* – фейсбук, інстаграм, ТікТок, YouTube; *месенджери* – вайбер, анонімні телеграм-канали) та вдосконаленню маніпулятивних технологій інформацією її ефективність зростає по всяк час.

Серед найпоширеніших інформаційних прийомів, які активно використовуються Російською Федерацією у війні проти України є пропаганда, фейки, фотофейки, діпфейки [2], популізм, цензура, дезінформація (дезінформація h.0) [17], дискредитація політичної влади, інформаційний тиск, маніпуляції масовою свідомістю, інформаційно-звукові й психологічні операції проти військ, з метою деморалізації війська; поширення стереотипів; клікбейт тощо.

В умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року інформаційна сфера України стала ще вразливішою. З метою недопущення політизації та дестабілізації суспільства, політичне керівництво України запровадило «єдину інформаційну політику», яка б інтерпретувала ситуацію в країні [5; 14; 15; 16]. Упродовж перших кількох місяців активної фази війни та в умовах загального стресу суспільства така тактика була справді ефективною. Проте, після стабілізації ситуації навколо Києва, Сумської, Чернігівської та інших областей ворожі інформаційно-психологічні операції подекуди почали брати реванш. Така ситуація стала можливою й тому, що серед населення та особового складу військових формувань України присутній достатньо низький рівень критичного мислення у процесі сприйняття інформації. А саме:

- переважна більшість тих, хто сприймає почуту інформацію не ставлять її під сумнів та не перевіряють;
- черпають інформацію з одного джерела та ресурсів, які не дотримуються журналістських та новинних стандартів;
- не зважають на те, як отримана інформація впливає на їхні емоції й чому вона так впливає;

- мають високий рівень довіри до інформації, почутої від близьких чи знайомих людей, яка часто буває неправдивою тощо.

Однак нагадаємо, що інформаційна епоха також подбала про спрощення форм і способів підвищення *інформаційної гігієни* та рівня *критичного мислення*, і ці механізми можна використати, як для навчання особового складу військових формувань, так і широкої української аудиторії. Зокрема споживачі інформації можуть:

- 1) проходити безкоштовні онлайн-курси, які формують навички інфомедійної грамотності (вказані у списку джерел) [11; 20; 8; 12; 10; 7; 3];
- 2) слідкувати за діяльністю фактчекерних ініціатив (вказані у списку джерел) [13; 4; 18];
- 3) моніторити науково-аналітичні дослідження та матеріали з питань інфомедійної грамотності, які публікують Академія Української Преси (АУП), Інститут масової інформації (ІМІ), Texty, Детектор медіа, First Draft тощо [6; 1; 19; 9].

Отже, попри те, що інформаційна сфера України насичена цілими потоками деструктивної ворожої інформації, на противагу цьому закономірно виникають державні та громадські ініціативи, спрямовані на запобігання негативного впливу такої інформації на людську психіку. Вважаємо, що за умов ефективного використання наявних інформаційних можливостей та ресурсів, за короткий час можна суттєво зміцнити інформаційну стійкість українського суспільства та особового складу військових формувань України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академія української преси. Офіційний сайт, 2023. <https://www.aup.com.ua/>.
2. Вальорска М. Агнешка В. Діпфейк та дезінформація : практ. посіб. / Агнешка М. Вальорска ; пер. з нім. В. Олійника. К. : Академія української преси; Центр Вільної Преси, 2020. 36 с.
3. Відеокурси від Фільтр. Міністерство культури та інформаційної політики, 2023. <https://filter.mkip.gov.ua/dlya-vsih/video-kursy/>.
4. Детектор медіа. Офіційний сайт, 2023. <https://detector.media/>.
5. Єдина інформаційна політика в умовах воєнного стану: Президент ввів в дію рішення РНБО України. *АрміяInform*. 20 березня 2022. <https://armyinform.com.ua/2022/03/20/yedyna-informacijna-polityka-v-umovah-voynenogo-stanu/>.
6. Інститут масової інформації (ІМІ). Офіційний сайт, 2023. <https://imi.org.ua/>.
7. Інформаційна гігієна під час війни. *Prometheus*, 2023. https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+IHWAR101+2022_T2/about.
8. Медіаграмотність: як не піддаватися маніпуляціям? *Prometheus*, 2023 https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+MEDIA_L101+2022_T3/about.
9. Міжнародний проект орієнтований на боротьбу з Дезінформацією. *First Draft*, 2023. <https://firstdraftnews.org/projects/>.

10. Онлайн маніпуляції: як розпізнати бота чи троя. *Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності*, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=xD9bPxbY7Tg>.
11. Онлайн-курс «Новинна грамотність». <https://video.detector.media/special-projects/novynna-gramotnist-i22>.
12. Онлайн-курс «Фактчек: довіряй-перевіряй». 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=QfAxoDtKr6w&t=8s>.
13. *По той бік новин*. Офіційний сайт, 2023. <https://www.facebook.com/behindtheukrainenews/>.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану». *Указ президента України №152/2022*. <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761>.
15. Терещенко В. Особливості державної інформаційної політики в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*, № 2/2023. 391-395. http://www.lsej.org.ua/2_2023/92.pdf.
16. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану. *Рішення РНБОУ*, 18 березня 2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#Text>.
17. Hybrid CoE Trend Report 4: Trends in the Contemporary Information Environment. *Hybrid CoE*, May 8, 2020. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Hybrid-CoE-Trend-Report-4.pdf>.
18. *StopFake*. Офіційний сайт, 2023. <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>.
19. *Texty*. Офіційний сайт, 2023. / https://texty.org.ua/tag/de_zinformatsija/.
20. *Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності*. *Дія*. <https://osvita.diia.gov.ua/courses/very-verified>.

ГРИНЧУК Андрій Анатолійович

головний спеціаліст відділу виявлення та припинення злочинів та інших правопорушень Управління запобігання вчиненню, виявлення і припинення кримінальних та інших правопорушень Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України, полковник

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом (частини 1 і 2 статті 401 Кримінального кодексу України)

Надзвичайно важлива роль кримінальній відповідальності відводиться в охороні військового правопорядку, який «виділяється у системі загального правопорядку наступними ознаками. По-перше, військові злочини є не лише порушенням норм військового права, посягаючи на порядок несення або проходження військової служби, а й створює передумови для посягання на суспільні відносини в сфері захисту держави, її суверенітету і територіальної цілісності. По-друге, військовий правопорядок є складовою частиною щодо забезпечення військової безпеки суспільства і його демократичних інститутів. По-третє, порушення положень військового права спрямоване на ту частину «публічного устрою суспільства, яка зосереджує виключно силові механізми, закладені в основу Військової організації держави» [1]

Особливо актуалізувалися зазначені питання по охороні військового правопорядку у зв'язку із агресією російської федерації проти України, яка вже триває 9 років. Упродовж 2014-2022 рр. відбулося суттєве збільшення по відношенню до 2013 р. кількості засуджених за військові злочини військовослужбовців: в 2014 р. – у 2,4 рази, в 2015 р. – у 13,82 разів, в 2016 р. – у 14,2 рази, в 2017 р. – у 15,08 рази, в 2018 р. – у 14,48 рази, в 2019 р. – у 13,9 рази, в 2020 р. – у 9,68 рази [2]

Зазначене свідчить про недостатній рівень військової дисципліни серед окремих категорій військовослужбовців, зокрема, це стосується особливого періоду, коли має місце збільшення особливо такої групи злочинів, як порушення порядку проходження або несення військової служби, пов'язаних з місцем перебування або виконання обов'язків військової служби (ст. 407-409 Кримінального кодексу України).

Аналіз стану злочинності у військових формуваннях України протягом дії особливого періоду (2014-2021 рр.) свідчить про значне збільшення, як кількості вчинених військових злочинів, передбачених розділом XIX Особливої частини КК України, так і суб'єктів їх вчинення (військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів; а також інших осіб, визначених законом). Підтвердженням зазначеного є дані статистичної звітності Державної судової адміністрації України за вказаний період щодо кількості засуджених осіб за військові злочини, нині військові кримінальні правопорушення у виді злочинів і кримінальних проступків.

Так, протягом 2015-2021 рр. загальна кількість таких осіб становила відповідно за 2015 р. – 2543 особи, за 2016 р. – 2614 осіб, за 2017 р. – 2774 особи, за 2018 – 2665 осіб, за 2019 р. – 2560 осіб, за 2020 р. – 1782 особи, за 2021 р. – 1751 особа.[3] Не змінилась суттєво ситуація щодо зазначеного і протягом 2022 р. під час широкомасштабної агресії російської федерації проти України, коли за вчинення військових кримінальних правопорушень засуджено 1490 військовослужбовців.

На думку респондентів – офіцерів військової прокуратури України, опитаних у липні-серпні 2018 р., на питання «які причини різкого збільшення вчинених протягом 2014-2017 рр. злочинів проти порядку проходження або несення військової служби за ст. 407-409 КК» надійшла велика кількість відповідей, які за схожими критеріями можна систематизувати на 3 групи, зокрема:

1 група:

- проведення мобілізації поза бажанням громадян, різке збільшення кількості військовослужбовців;
- неналежні умови та низький рівень підготовки;
- недисциплінованість цих військовослужбовців;
- низькі морально-ділові якості осіб, призваних на військову службу (в т. ч. призов на військову службу раніше судимих людей); небажання проходити військову службу в умовах АТО про що зазначили 101 респондент, що становить 45,29 % від загальної кількості опитаних офіцерів військової прокуратури, (так як «мобілізація проведена за правилом, кого знайшли, того і направили, без відповідного психічного та медичного обстеження;
- не підготовленість мобілізованих до бойових дій

2 група:

- недостатнє матеріальне (в т. ч. грошове, побутове, житлове, речове, технічне) забезпечення призваних по мобілізації військовослужбовців;
- не забезпечення належних умов військової служби взагалі і, зокрема, в умовах ведення бойових дій, про що зазначили 52 респонденти, що становить 23,32 % від загальної кількості опитаних офіцерів військової прокуратури.

3 група:

- низькі морально-ділові якості командирів первинної ланки, недостатній контроль з їх сторони за підпорядкованим їм особовим складом, недоліки комплектування цих посад, погане їх ставлення по відношенню до підлеглих – 52 респонденти про це заявили, що становить 23,32 % від загальної кількості опитаних офіцерів військової прокуратури.

Основна особливість причин військових кримінальних правопорушень, що мають місце у військах і силах, полягає у специфічному переломленні загальних причин злочинності через своєрідні умови життя, побуту, дозвілля і діяльності військовослужбовців.

Всю сукупність причин, що породжують кримінально карані дії у військах і силах, можна умовно поділити на три групи:

а) причини, пов'язані з умовами виховання, життя і діяльності правопорушників до призову на військову службу;

б) причини, пов'язані з умовами військової служби і вихованням правопорушників у військових частинах і підрозділах;

в) суто військові причини й умови, які обумовлюють (детермінують) злочини військовослужбовців.

До причин і умов, суто військового характеру, належать окремі недоліки – такі, як недостатня вірцевість деяких командирів і начальників у дисципліні і військовій службі; ненормальні взаємовідносини окремих військовослужбовців у колективі; послаблення боротьби з пияцтвом; неухвалене ставлення до потреб і запитів підлеглих; безконтрольність, безгосподарність, безкарність, потурання, викривлення дисциплінарної практики; порушення статутних вимог в організації служби військ і сил, дозвілля і відпочинку військовослужбовців тощо, тобто безпосередньо пов'язані з військовою (армійською) специфікою.

Справедливо зазначалося, що армійські умови життя, взаємини військовослужбовців, старших і молодших, начальників і підлеглих, військовий колектив, малі соціальні групи мають неабиякий вплив на формування особи військовослужбовців і закріплення антисуспільних орієнтацій у деяких військовослужбовців. Ці недоліки особливо негативно впливають на тих військовослужбовців, які до військової служби піддавалися несприятливому впливу різних соціальних, політичних та економічних явищ.

Проте для забезпечення військового правопорядку та дисципліни необхідно застосовувати не лише заходи кримінально-правового впливу як посилення кримінальної відповідальності та зменшення правових можливостей щодо застосування окремих положень інститутів кримінального права. Пріоритетним має бути комплексність підходу та виваженість позицій щодо досягнення цієї мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуцький П.П. Основи військового права України: курс лекцій / П.П. Богуцький, С.М. Скуріхін. 2-ге вид. Одеса, 2011. С. 119-120.

2. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень за законодавством України: монографія. Київ: 2020. С. 301.

3. Форма No 6. Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2022 р.

URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022 (дата звернення: 17.05.2023 р.).

4. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень: навч. посібник. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 268 с.

5. Антон Мачула. Дисципліна чи дискримінація: чому військові виступають проти закону, який підтримує Залужний?

URL: <https://cutt.ly/W8fmZds> (дата звернення: 17.05.2023)

ГРИЩЕНКО Анатолій Іванович,
*Київський професійно - педагогічний коледж ім.
А. Макаренка*
кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Якість освіти взагалі, і юридичної зокрема, має важливе значення для будь-якої країни, оскільки є однією з головних умов її економічного розвитку та забезпечення надійної державної безпеки.

Як зазначив Президент України Володимир Зеленський під час виступу на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Освіта і наука» у Києві, країна, яка прагне бути конкурентоспроможною в сучасному світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами. Адже розвиток демократичного, успішного, активного суспільства, розвиток будь-яких сфер – чи то безпека й оборона, завжди актуальна економіка, медицина, промисловість, ІТ чи агро – все це неможливо без добре освічених, ерудованих, креативних наших громадян [1].

Не випадково, на наш погляд, президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень наголошує, що затверджена розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 10 липня 2019р. №526-р. «Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030р.» передбачає вирішення питань підвищення рівня освітньої діяльності [2].

Зрозуміло, що війна в Україні, яку 24 лютого 2022 року шляхом повномасштабного військового вторгнення в Україну розпочала російська федерація, внесла корективи в програми реформування усіх галузей економіки, права, державного управління та інших. Таким чином, війна негативно вплинула на всі сфери суспільного життя.

У повній мірі це стосується і освітньої діяльності. Із-за бойових дій та артилерійських обстрілів, бомбових та ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури і по мирному населенню, спричинених військовою агресією РФ приблизно 30% здобувачів освіти мають обмежений доступ в освітньому процесі (в тому числі при дистанційній формі навчання); близько 25% відчули втрати в часі: повітряні тривоги, перебування в укриттях тощо; у багатьох - погіршилась успішність; майже половина – відчувають стресовий стан [3].

Тому слід погодитися із точкою зору Міністра освіти України Оксена Лісового проте, що ...зважаючи на контекст, в якому живуть Українці, міністерство повинно стати частиною стратегії оборони [4]. Командувач Національної гвардії України генерал Юрій Лебедь також наголошує на важливості якості підготовки кадрів для Національної гвардії [5].

Слід відмітити, що в умовах воєнного стану для оборони країни, крім підготовлених військових кадрів особливого складу воєнних підрозділів і частин, які приймають участь у бойових діях та забезпечують військову логістику, потрібні також фахівці-юристи різних галузей права, особливо міжнародного, податкового та корпоративного.

Як не дивно, війна примусила дещо активізувати інноваційну підготовку і якість юридичної освіти, в тому числі спеціалістів корпоративного права. Під час війни фахівцям-юристам необхідно швидко і рішуче реагувати на велику кількість викликів та практичне вирішення задач, які виникають із корпоративних правовідносин учасників бізнесу. Отже, освітній процес для здобувачів юридичної спеціальності має враховувати такі зміни і передбачати в робочих навчальних програмах дисципліни корпоративне право наступні теми для теоретичного вивчення і, що особливо важливо, практичного відпрацювання:

-війна як форс-мажорна обставина при виконанні міжнародних контрактів та договірних зобов'язань між вітчизняними іноземними корпоративними суб'єктами підприємницької діяльності. При вивченні цієї теми основна увага здобувачів освіти повинна бути зосереджена на тому, щоб вони зрозуміли і змогли обґрунтувати наступне – чи є війна форс-мажорною обставиною при виконанні договірних зобов'язань, якщо є, то чому? І навпаки, якщо ні, то чому?

-яким чином, використовуючи норми міжнародного і національного права, можна заборонити участь у бізнесовій діяльності на території України суб'єктів господарювання, беніфіціарними власниками (повністю чи частково) яких є фізичні та /або юридичні особи країн-агресорів рф та білорусі? При цьому необхідно звернути увагу здобувачів освіти на те, що господарська діяльність як на національному так міжнародному рівнях проводиться у відповідності вільного руху капіталів.

-необхідність належного правового забезпечення з позицій міжнародного і національного права блокування капіталу та інших активів корпоративних суб'єктів підприємницької діяльності – резидентів країн військових агресорів рф і білорусь (корпорацій, акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю та інших організаційно-правових форм) з подальшою їх націоналізацією і використанням для відновлення зруйнованої війною економіки України. Обґрунтована правова позиція тут потрібна тому, що фізичні або юридичні особи країн агресорів, чії капітали або інші активи заблоковані українськими судами, будуть захищатися як в національних господарських судах так і в міжнародних арбітражних судах.

- також здобувачі освіти повинні вміти робити юридичний аналіз і на його основі готувати пропозиції щодо законності заборони здійснення фінансових платежів українськими корпоративними суб'єктами бізнесу контрагентам країн агресорів під виглядом виконання або навіть дійсного виконання договірних зобов'язань.

- в умовах воєнного стану, хоча і не зовсім раптово, виникла проблема щодо використання в Україні проросійськими фізичними та/або юридичними особами криптовалюти для здійснення платежів фізичним особам або корпоративним підприємствам країн агресорів по дійсним або фіктивним договорам. Далі отримувач криптовалюти конвертує її в звичайні засоби платежу, фінансуючи таким чином війну проти України. Засобами державного контролю вказані трансакції перекрити дуже складно. Тому здобувачі юридичної освіти повинні знати й вміти застосовувати на практиці передові методи боротьби із незаконним використанням віртуальних активів для фінансування фізичних і юридичних осіб, особливо великих корпорацій країн агресорів.

Для здійснення вказаних заходів в Україні як до війни так і після її початку створена правова база. Зокрема, прийняті закони «Про Національну гвардію України»,

«Про правовий режим воєнного стану», «Про оборону», «Про санкції», «Про віртуальні активи», «Про ринки капіталів та організовані товарні ринки» та ін. Саме на опануванні викладачам корпоративного права потрібно зосереджувати увагу на лекціях, семінарських і практичних заняттях, у тому числі з використанням матеріалів Верховного Суду, Європейського Суду з Прав Людини, міжнародних арбітражних судів.

Доцільно також в робочих навчальних програмах вищих навчальних закладів передбачити викладання окремого курсу навчальної дисципліни «корпоративне право в умовах воєнного стану». Необхідно розробити методичні рекомендації для проведення семінарських і практичних занять та самостійної роботи здобувачів юридичної освіти, окремим розділом передбачити аналіз практики розгляду Верховним Судом справ по корпоративним спорам, що виникли під час війни.

Важливе значення також мають вивчення і практичне опрацювання здобувачами освіти під керівництвом викладачів підзаконних нормативних актів щодо корпоративних правовідносин в умовах воєнного стану. Так, наприклад, згідно рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) №1053 від 04.08.2022р. «Про впорядкування впровадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках у період дії воєнного стану» професійним учасникам ринку капіталу та організованих товарних ринків забороняється вчиняти правочини із громадянами рф та білорусі, за винятком тих, що проживають на території України на законних підставах. Студенти повинні розуміти на скільки вказане рішення відповідає принципу верховенства права.

З початком повномасштабного російського вторгнення НКЦПФР своїм рішенням №144 від 08.03.2022р. обмежила роботу на ринку капіталів і товарних ринках. З 24 лютого 2022 року було призупинено вітчизняний фондовий ринок (за винятком торгів військовими облігаціями). Як зазначено в рішенні, призупинення було застосовано для протистояння панічним настроям населення, що могли б обвалити ринки та унеможливити їх повноцінну роботу в майбутньому. Окрім того «заморожування» ринків дозволило знайти активи юридичних осіб агресорів – рф та білорусі, та обмежити їх можливості вести бізнес в Україні. Вказане рішення НКЦПФР відмінила рішення №1053, що було зроблено, на нашу думку, вчасно і вірно, оскільки минула загроза виникненню панічних настроїв у суспільстві. З цієї теми доцільно провести інтерактивний семінар для креативного обговорення вказаної ситуації.

В той же час, наш погляд, НКЦПФР прийняла правильне рішення №181 від 21.02.2022р. «Про встановлення порядку розкриття емітентами цінних паперів інформації щодо наявності можливості впливу іноземними державами (військового агресора проти України рф та ін.) під час дії воєнного стану». З огляду на важливість указаного рішення у здобувачів освіти необхідно сформулювати розуміння можливостей сформульованих у вказаному рішенні положень для роботи правоохоронних органів для боротьби з агресором.

В умовах воєнного стану в освітньому процесі для викладачів корпоративного права актуальним залишається постановка проблеми та шляхи її вирішення перед здобувачами освіти адаптації корпоративного законодавства України до законодавства Європейського Союзу згідно умов угоди про асоціацію України і ЄС. Цю тему також

окремим розділом необхідно передбачити в робочій навчальній програмі курсу з корпоративного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За інформацією Офіційного інтернет-представництва Президента України.
2. Кремень В.Г. Україна не повинна упустити додаткові можливості для активізації інноваційного вектора розвитку. Дзеркало тижня, випуск №34, 14-20 вересня 2019 р.
3. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023н.р. [Sqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakiat-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf](https://sqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakiat-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf)
4. Лісовий О. Прогнозуємо дефіцит кадрів у галузі освіти. Дзеркало тижня. 20 квітня 2023 р.
5. Інтерв'ю генерала Юрія Лебедя. Телеканал Рада. 23 березня 2023р.

ДЕЛЯМБА Михайло Миколайович

Викладач кафедри вогневої та спеціальної підготовки факультету СБД Київського інституту Національної гвардії України

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ ДО ПОБУДОВИ ТАКТИЧНИХ СХЕМ ВЕДЕННЯ РУКОПАШНОЇ СУТИЧКИ ІЗ СУПРОТИВНИКОМ

Враховуючи реалії сьогодення, формування у майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України теоретичних знань і практичних навичок реалізації ефективних тактичних схем ведення двоборства із супротивником у змодельованих екстремальних умовах службово-бойової діяльності – у майбутньому забезпечить якісне виконання ними завдань за призначенням, що на сьогодні є перспективним напрямом наукової розвідки, а також важливим практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у обраному напрямі наукової [1-5] та інших учених і практиків (К. Ананченка, С. Лещені, Р. Любича, О. Мальцева) – у яких розкриваються особливості організації системи рукопашної підготовки військовослужбовців інституцій сектору безпеки і оборони України (СБОУ), а також висвітлення складові побудови навчально-тренувального процесу зі спеціальної фізичної підготовки (СФП) представників досліджуваної категорії.

Відповідно до результатів аналізу науково-методичної, спеціальної та довідкової літератури встановлено, що актуальним питанням визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх офіцерів інституцій СБОУ до побудови ефективних тактичних схем ведення рукопашної сутички із супротивником в системі фізичної та спеціальної фізичної підготовки присвячено недостатню кількість науково-методичних праць, що потребує подальших досліджень та підкреслює актуальність і практичну складову обраного напрямку наукової розвідки.

Головною метою дослідження є визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності курсантів Київського інституту НГУ до побудови тактичних схем ведення рукопашної сутички із супротивником в системі спеціальної фізичної підготовки.

Відповідно до результатів аналізу спеціально, науково-методичної та довідкової літератури [1, 3, 5] встановлено, що ключовими показниками, які демонструють рівень сформованості зазначеної вище готовності майбутніх офіцерів є відповідні критерії, а також рівні. У подальшому увагу привернули наукові праці [2, 4] – у яких розкриваються особливості визначення змістових характеристик поняття – «критерій» (в розрізі напрямку наукової розвідки). У свою чергу, «критерій» є – «підставою для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірилом. Критерієм правильності теоретичних висновків, як відомо, є практика ...» (Академічний тлумачний словник).

На підставі вище зазначеного доцільно констатувати, що зміст зазначеного вище поняття залежить від об'єкту (предмету) дослідження, а «аналіз» доцільно розглядати як відповідний науковий інструментарій управління якістю професійної освіти майбутніх офіцерів в системі їхньої спеціальної фізичної підготовки.

Відповідно до наукових концепцій учених [1-5] можливим є формулювання висновку, що «аналіз» – є базою об'єктивного оцінювання сформованості навичок рукопашної підготовки (професійних компетентностей) майбутніх офіцерів, який безпосередньо впливає на систему їхньої всебічної підготовки, зокрема – на їхню тактичну підготовленість.

Таким чином «критерій сформованості готовності майбутніх офіцерів НГУ до ведення рукопашної сутички із супротивником із акцентованим використанням ефективних тактичних схем» – є мірилом для визначення та об'єктивного оцінювання фактичного його стану, який є сукупністю ознак для формування ствердження про ступінь відповідності фактичного рівня сформованості зазначеної вище «готовності» із урахуванням «відомчих нормативно-правових документів» [6] вимогам.

В процесі подальшої дослідно-аналітичної роботи увагу привернули наукові праці учених [1-2, 4], що дозволило виділити рівнозначні для курсантів «критеріїв оцінювання», а саме: аналітико-оцінного, змістового та мотиваційного.

У розрізі теоретичного дослідження встановлено, що «показники» є домінуючою ланкою у процесі порівняльного аналізу, тому «показник» є об'єктивним відображенням, а також доказом і певним засобом якісного (достовірного) оцінювання досягнень процесів і явищ які підлягають дослідженню. Відповідно до моніторингу спеціалізованої науково-методичної літератури здійснено визначення основних «показників» перелічених вище «критеріїв».

Очікується, що використання в системі рукопашної підготовки майбутніх офіцерів НГУ визначених нами «критеріїв», а також прикладних тактичних схем – сприятиме прискореному формуванню у них навичок службово-прикладного рукопашного бою, що у майбутньому забезпечить їхню готовність до рукопашної сутички із супротивником (супротивниками) у різних умовах СБД.

Відповідно до результатів аналізу спеціальної науково-методичної літератури [1-5] встановлено, що найбільш актуальними та ефективними підходами для досягнення мети дослідження є: діяльнісний, комплексний, особистісно-зорієнтований, системний, а також структурний «підходи». Також пропонуємо до використання в системі об'єктивного оцінювання готовності майбутніх офіцерів до рукопашної сутички із використанням ефективних тактичних схем наступних рівнів: високого, достатнього, задовільного та незадовільного.

В результаті теоретичного дослідження визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності курсантів старших курсів Київського інституту НГУ до побудови тактичних схем ведення рукопашної сутички із супротивником в системі спеціальної фізичної підготовки.

Перспективи подальших досліджень у обраному напрямі наукової розвідки передбачають розроблення організаційно-педагогічних умов формування теоретичних знань та практичних навичок побудови тактичних схем ведення рукопашної сутички із супротивником майбутніми офіцерами НГУ у змодельованих екстремальних умовах службово-бойової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стельмах Ю.Ю. Вдосконалення спеціальної фізичної та техніко-тактичної підготовки кваліфікованих спортсменів в греко-римській боротьбі з урахуванням

різних стилів протиборства : дис. ... канд. наук з фізичного виховання та спорту : [24.00.01. Харків, 2016. 24 с.](#)

2. Пронтенко В., Старчук О., Гусак О., Дятел А., Хлібович І., Плева К., Рябуха О. Вплив засобів СФП на формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійно-бойової діяльності. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15*. Київ, 2021. – Вип. 10 (141). С. 106-110.

3. Хацаюк О.В., Сивохоп Е.М., Волянський В.Г., Нестеров О.С., Делямба М.М. Результати дослідно-експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності тренерів з однокласників до застосування тактичних схем у професійній діяльності. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15*. Київ, 2022. – Вип. 11 (157). С. 139-145.

4. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., & Maksymchuk, I. (2021). Preparing Future Officers for Performing Assigned Tasks through Special Physical Training. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (2), 457-475. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/431>.

5. Хацаюк О., Турчинов А., Контаровський Р., Волянський В., Москаленко Ю., Нестерчук Д. Впровадження арсеналу бойового самбо в систему рукопашної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15*. Київ, 2023. – Вип. 3 (161). С. 21-27.

6. Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1375-14#Text> (date of application: [15.01.2023](#)).

ДЕХТЯРЕНКО Ірина Сергіївна

*Кафедра юридичної психології,
Національної академії внутрішніх справ, м.
Київ
аспірант*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Національна гвардія України відповідно до закону взаємодіє зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. Зважаючи на вищевикладене, професійний психологічний відбір є важливим елементом для можливості виконання завдань за призначенням.

Військовослужбовці Національної гвардії України, незалежно від посади та військового звання відчують постійне напруження пов'язане з фізичними і психологічними навантаженнями через високу екстремальність діяльності.

Тому, саме психологічний відбір відіграє важливу роль в діяльності, адже це комплекс заходів, який забезпечує визначення відповідності індивідуально-психологічних властивостей військовослужбовця вимогам професійної діяльності і спрямований на підвищення якості комплектування підрозділів.[1,С.293].

Особливої актуальності питання проведення якісного психологічного відбору набуло в 2014-му році, початок збройної агресії проти України. Збройні формування завжди потребують надійних, мотивованих кадрів, тому саме професійний психологічний відбір дає нам змогу більш ретельно та поглиблено вивчити кандидата, його мотиваційну складову та психологічні особливості. Завдяки набутої інформації в процесі комплексного вивчення надаються рекомендації щодо подальшого проходження військової служби за напрямками діяльності.[2,С.280].

Професійний психологічний відбір проводиться з метою виявлення і оцінювання індивідуально-психологічних та психофізіологічних якостей, сформованості, мотивації та на їх підставі готуються рекомендації про придатність до проходження військової служби в підрозділах за різними напрямками діяльності. В процесі відбору ми отримуємо інформацію про психологічні особливості, біографічні відомості на основі чого надаємо рекомендації щодо оптимізації службово-бойової діяльності кандидата.

Якісно проведений відбір є передумовою для досягнення ефективного результату збройних формувань, та надають такі переваги як:

- 1)ефективне використання людського потенціалу в військах (відчуття «я на своєму місці»);
- 2)високий рівень ефективності;
- 3)задоволення від виконання завдань за призначенням.

Неправильна розстановка акцентів у бойових підрозділах нерідко призводить до низької ефективності виконання завдань за призначенням, відсутності мотивації для подальшого розвитку і підвищення кваліфікації військовослужбовців (що є основою), міжособистісних конфліктів, професійній деформації, частій зміні кадрів та ін.[3,С.9].

Психолог, який проводить професійний психологічний відбір перш за все зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, яку він отримує в процесі психологічного обстеження кандидата, надавати її у формі, яка виключає її використання проти законних прав та свобод громадянина, збирати та використовувати інформацію про кандидата лише в тому обсязі, який необхідний для виконання покладених на нього службових завдань.[4.С.108].

Також, проводити професійний психологічний відбір відповідно до чинного законодавства і професійних вимог до проведення психологічного обстеження, та не допускати суб'єктивізму в оцінках кандидата, який проходить обстеження, особистого до нього ставлення, нав'язування власних поглядів. Необхідно пам'ятати, що психолог несе відповідальність за результати своєї діяльності.

Перед початком проходження відбору, кандидату необхідно пояснити які вимоги ставляться перед ним, він повинен розуміти кінцеву мету психологічного відбору. Особливо важливо щоб психодіагностика проводилась за добровільною згодою, а також звернути увагу на стан самопочуття опитуваного. У випадку скарг на самопочуття, обов'язково перенести тестування на інший день з наданням рекомендацій щодо покращення стану.[5.С.23].

Незважаючи на безліч методів і практик, слід запам'ятати, що жоден психологічний відбір та класифікація не є досконалими, оскільки не існує ідеально точних психологічних інструментаріїв, психологічний тест або анкета містять похибку.

Точність у кінцевому оцінюванні досягається з досвідом, але треба бути толерантним та мати розуміння щодо можливості невдоволення результатами процесу відбору чи зі сторони опитуваних, чи зі сторони керівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова І. В., Приходько І. І., Полторак С. Т. Автоматизований психодіагностичний комплекс визначення професійної придатності кандидатів на військову службу у внутрішні війська МВС України і навчання у вищих військових навчальних закладах МВС України. Монографія. 2016.С. 290-296.
2. Маслаков І. В. Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України. Методичний посібник.2019.С.279-288.
3. Стасюк В. В., Василенко С. В. Сутність професійно-психологічного відбору військово-службовців до діяльності в екстремальних умовах. Проблеми екстремальної та кризової психології.Вип.8. 2010.С.9-11.
4. ГУ по роботі з особовим складом ЗСУ. Методичні рекомендації з організації психологічного вивчення військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України.2015.С.108.
5. Про деякі питання організації психологічного забезпечення у Національній гвардії України: наказ Національної гвардії України від 31берез.2017 р. №196.2017.С.20-25.

ДРОБІНА І.О.,

*Кафедра правового забезпечення гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського
ад'юнкт*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВОЛОНТЕРІВ, ЩО НАДАЮТЬ ВОЛОНТЕРСЬКУ ДОПОМОГУ ЗБРОЙНИМ СИЛАМ УКРАЇНИ

Протягом незалежності України нормативно-правова база щодо правового статусу волонтерів, які надають волонтерську допомогу Збройним Силам України тривалий час була відсутня.

Проривом став 2011 рік, коли було прийнято Закон України «Про волонтерську діяльність» [1].

Однак, цей Закон не спричинив суттєвих змін у захисті прав волонтерів і тих організацій, що використовують працю волонтерів у найбільш типових сферах залучення волонтерської допомоги – соціального захисту та охорони здоров'я, не сприяв активізації волонтерського руху.

Роль волонтерів, ставлення до них з боку органів державної влади та населення різко змінилося після зовнішньої агресії росії.

Визнання внеску та потенціалу волонтерської активності привело до активізації діяльності з адаптації законодавства до умов, що склалися, з вирішення проблем законодавчого забезпечення у цій сфері. [2, С. 27].

У 2015, 2018, 2022, 2023 роках до Закону України «Про волонтерську діяльність» [1] вносилися численні зміни та доповнення з питань соціально-правового захисту волонтерів [3].

Чому саме виокремлюємо правовий статус волонтерів, що надають волонтерську допомогу Збройним Силам України?

А саме тому, що вказаними законами серед напрямків волонтерської діяльності **були визначені наступні:**

надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської

Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;

надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;

утвердження української національної та громадянської ідентичності;

надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;

надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України.

Як бачимо, в цих напрямках або напряму вказана волонтерська допомога Збройним Силам України або ці напрямки пов'язані із бойовими діями, терористичними актами, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією викликаними збройною агресією Російської Федерації.

Частина 3 статті 5 Закону України «Про волонтерську діяльність» [1] серед зобов'язань організації та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів, зазначає наступні:

забезпечувати волонтерам безпечні та належні для життя і здоров'я умови здійснення волонтерської діяльності;

здійснювати підготовку волонтерів;

надавати волонтерам достовірну, точну та повну інформацію щодо змісту та особливостей провадження волонтерської діяльності;

забезпечувати вільний доступ до інформації, що стосується здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів.

Відповідно до вимог частини 5 статті 5 вказаного Закону у разі укладання ними договору про провадження волонтерської діяльності або договору про надання волонтерської допомоги відповідні організації та установи відшкодовують прямі збитки, завдані ними, у разі одностороннього розірвання відповідного договору, якщо це передбачено договором [1].

Стаття 6 Закону України «Про волонтерську діяльність» [1] передбачає виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів.

Стаття 7 Закону України «Про волонтерську діяльність» [1] містить істотний перелік інших прав волонтерів.

Статті 9-11 вказаного Закону [1] містить вичерпний перелік випадків укладання договорів з волонтерами, істотних умов у цих договорах та перелік витрат, які можуть бути відшкодовані волонтеру.

Разом з тим, побудова норм статті 11 Закону України «Про волонтерську діяльність» [1] свідчить не про «обов'язок» відшкодування витрат волонтеру у разі укладання ним договору з організацією чи установою, а лише про «можливість», як вірогідність, що не є тим самим.

Частина 3 статті 7 вказаного Закону [1] так само містить норму про те, що волонтер може отримати посвідчення волонтера, здійснюючи волонтерську діяльність в організаціях та установах, що залучають до своєї діяльності волонтерів. Це є дуже серйозним дискусійним питанням з огляду на те, що волонтери, що надають допомогу Збройним Силам України, часто потрапляють у полон [4].

Згідно частини другої статті 10 Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII [5] Міністерство оборони України здійснює заходи, спрямовані на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей та працівникам Збройних Сил України, особам, звільненим у запас або відставку, а також членам сімей військовослужбовців, які потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

На сьогодні не існує обов'язку держави піклуватися про членів сімей волонтерів, які потрапили в полон у ході бойових дій (війни).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.

2. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи // Українськи соціум. 2016. № 2(57). URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/25-40_no-2_vol-57_2016_UKR.pdf

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» від 5 березня 2015 року № 246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-19#n10>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 червня 2018 № 2462-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-19#n34>.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності» від 15 серпня 2022 року № 2519-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-20#n34>.

4. Володимир Пиріг. З полону терористів звільнено ще чотирьох військових і одного волонтера. від 14 вересня 2014 року. URL: https://zaxid.net/z_polonu_teroristiv_zvilneno_shhe_chotiroh_viyskovih_i_odnogo_volonter_a_n1322361.

З полону визволено українських військових та волонтерів (відео, список) від 8 листопада 2014 р. URL: <http://chas-z.com.ua/news/10702>.

«Боротися треба за кожного полоненого!» – Валерій Макеєв (ВІДЕО) від 27 листопада 2014 року. URL: <https://prochek.info/news/7-cherkassy/28682-borotisja-treba-za-kozhnogo-polonenogo-valerij-makeev>.

5. Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

ДРУЧЕК Олена Василівна

*професор кафедри правового забезпечення діяльності
Національної гвардії України факультету
забезпечення державної безпеки Київського
інституту Національної гвардії України
кандидат юридичних наук, доцент*

ГВАРДІЯ: ІСТОРИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ

Гвардія належить до воєнізованих формувань, який має чи не найдавнішу історію. Терміном «*гвардія*» (від іт. *варта* – військовий підрозділ, що охороняв прапор в італійських державах, починаючи з XII ст.) позначали чи позначають: а) особисту охорону найвищої посадової особи держави; б) добірну, привілейовану частину військ, командування якою зазвичай здійснює глава держави; в) спеціальні формування, призначені для реалізації військових чи поліцейських цілей, пов'язаних із забезпеченням внутрішнього порядку у державі [1]. У історичному контексті гвардія завжди виконувала функцію елітного війська, максимально наближеного до «першої особи» держави, призначеного для виконання завдань охорони та інших важливих завдань.

В різні часи функції, аналогічні гвардії, виконували: *дружинники* – особиста охорона новгородських і київських князів IX-XI ст.; *гетери* – у Македонії; *безсмертні* – у війську персидського царя; *гулями* – кіннота халіфа у Арабському халіфаті IX-XIII ст.; *йоменрі* – наближене до англійського короля військо у XV- XVII ст.; *лейб-гвардія* – особиста охорона монарха у деяких європейських монархіях; *нобілі* – представники вищої служилої знаті у Венеції, Ватикані; *нукери* – охоронні загони монгольських ханів) *схоларії* – у Візантійській імперії; *преторіанці* – добірні частини війська римських імператорів; *сердюки* – окрема категорія українських козаків, віддана особисто гетьманові тощо. Починаючи з найдавніших часів, гвардія виступала «опорою і окрасою» правителя (суверена, глави держави), була найбільш вишколеною і найбільш відданою частиною війська. Крім охорони монархів і полководців, на гвардію покладалося також виконання найскладніших завдань у ході ведення воєнних дій. У період феодалізму гвардія стає обов'язковим атрибутивним елементом влади суверена практично повсюдно. Так, у XV ст. гвардійські підрозділи було створено у Франції, у XVII – у Англії, Швеції, Росії, Пруссії, у XIX – у Туреччині, низці інших країн.

Досить цікавою і такою, що зазнала численних рецепцій, було модель гвардії у Візантійській імперії. Починаючи з часу виникнення Візантійської імперії (395 р.), її імператори мали у своєму розпорядженні відбірні військові частини схоларіїв (*scholae palatinae*), куди набирали, переважно, представників варварського населення, забезпечуючи їм відносно високу зарплатню і можливість швидкого кар'єрного зростання. Згодом гвардійські схоли, як найбільш боєздатні і дисципліновані військові підрозділи, стали основою для створення мережі військових училищ. У таких училищах, зокрема, готували: офіцерів загальновійськового спрямування; підпорядкованих імператору силовиків, що здійснювали контроль за усіма іншими військовиками і цивільними чиновниками; збирачів податків. Також із середовища

схоларіїв обирали *кандидатів* (candidati), які виконували функції охорони імператора, його родини, імператорського палацу у цілому. Відомо, що початково *кандидатів* відбирали із числа підкорених вірмен, їх кількість досягала 3,5 тис осіб, вони отримували зарплатню, у декілька разів більшу від інших військових, при призначенні вони давали клятву вірності імператорові [2, с. 15-17]. Починаючи з V ст., функції імператорської гвардії у Візантії почали виконувати *буккеларії* (від *bucellus* – сухий пшеничний хліб, який зазначена категорія військовиків мала право їсти на імператорських банкетах, і який входив у їх продовольче забезпечення, на відміну від решти війська). Початково, буккеларіїв набирали із гуннів і готів, пізніше, за хабар чи зв'язки, у ці елітні полки могли потрапити представники інших верств. Буккеларії були кавалеристами, у бою вони мали охороняти життя імператора будь-якою ціною, а особиста присяга імператорові зобов'язувала їх до помсти у випадку його смерті. За прикладом буккеларіїв загони особистої (приватної) охорони стали набирати не лише візантійські імператори, а й більш-менш значні воєначальники та приватні особи – тобто, йдеться про започаткування моделей приватної охорони та приватних армій.

Крім схоларіїв, кандидатів і буккеларіїв, у Візантії існували і інші гвардійські підрозділи: *кубікуларії* («спальники»), *силенціарії* (охоронники столиці і імператорського палацу), *скрибони*, *спатарії* [2, с. 18]. На зазначені види гвардійських підрозділів покладалися завдання: охорона імператора; охорона імператорського палацу; забезпечення порядку у столиці і столичному регіоні.

Починаючи з XVII ст., в епоху буржуазних революцій, погляди на призначення і сутність гвардії зазнали змін. Зокрема, це об'єктивувалося у появі *національної гвардії* – озброєного громадянського ополчення, що протиставляло себе феодалній королівській (імператорській) гвардії. Перші частини французької *національної гвардії* були сформовані у революційному Парижі, у 1789 р., з ініціативи Жильбера Лафаета, для охорони громадського порядку та боротьби з контрреволюцією. Пізніше, за часів Директорії, французьку національну гвардію було замінено консульською гвардією, а у 1805 р. – сформовано імператорську (наполеонівську) гвардію. Зазначене військове формування складало кілька родів військ, і у різний час воно нараховувало від 10 до 100 тис. осіб. Служба у наполеонівській гвардії вважалася великою честю, кандидати на призначення у гвардійські полки повинні були прослужити не менше п'яти років, брати участь не менш ніж у двох успішних кампаніях, мати військовий хист, високий рівень дисципліни і бездоганну поведінку. За свідченням мемуаристів, Наполеон Бонапарт знав на ім'я практично усіх солдатів своєї Старої гвардії (а це близько 10 тис. осіб), і високо цінував їх. У дещо видозміненому вигляді і кількісно зменшена французька (імператорська) гвардія проіснувала до 1870 року.

Під час революційних подій 1848-1849 р.р. гвардійські війська були створені в Австрії, Іспанії, Ірландії, німецьких та італійських державах; у XX ст. – у нових незалежних державах Латинської і Південної Америки, Африки, Азії, Близького та Середнього Сходу.

На українських теренах історію гвардійських формувань зазвичай пов'язують із виникненням козацьких полків *сердюків* – (сердюки, серденята, сердюцькі (охочепіхотні) полки – вояки найманих піхотних частин, що набиралися переважно з козаків Гетьманщини і Запоріжжя і утримувалися за кошти гетьманів Війська Запорозького, починаючи з другої половини XVII ст.). Традиційно підрозділи

сердюків називають гвардією гетьмана, оскільки вони наймалися і утримувалися безпосередньо гетьманом. У різний час кількість таких полків була різною. Сердюки охороняли особу гетьмана, гетьманську резиденцію, несли військову службу на кордонах та всередині країни. Перші згадки про сердюків відносяться до 1665 р. На 1671 рік при гетьманові Петру Дорошенкові нараховувалося 5 сердюцьких полків. Зазвичай, сердюцький полк нараховував 400-500 вояків. Зазначені полки проіснували до 1726 року, коли їх було ліквідовано [3, с.79]. Що стосується терміну «сердюк», його етимологія залишається дискусійною. Так, Микола Костомаров вважав, що зазначений термін походить від назви яничарських штурмових підрозділів «серденгечті» (тур. Serdengeçti – безжалні) [4]. Інші версії пов'язують зазначену назву із назвою «Сердневого полку» гетьмана Петра Дорошенка або ж від назви султанських найманців-ополченців «gönüllü» – добровольців, що воюють із серцем, охотою»[3, с. 135]. На українське Лівобережжя слово «сердюк» потрапило, маючи негативний зміст, і означало німецьку людину (з Правобережжя), яка заробляє військовим найманством. Водночас, найбільш популярною є версія, згідно якої термін «сердюк» походить від слова «сердитий», що вказує на поведінку сердюків під час виконання службових обов'язків, зокрема, їх максимальну зосередженість, рішучість, відвагу та відсутність жалю до ворогів.

Гвардійські підрозділи сердюків були відроджені у часи Визвольних змагань в Україні (Гетьманату Павла Скоропадського), зокрема, у форматі Сердюцької дивізії, призначеної для охорони гетьмана. У цілому протягом 1917-1921 років гвардійські функції виконували Державна варта Української Держави, Жандармерія Західноукраїнської Народної Республіки, Кіш охорони республіканського ладу, інші військові формування.

З урахуванням зазначеного, приходимо до висновку, що гвардійські формування у контексті військового будівництва мають довгу історію. Їх організація та функціональне призначення найтіснішим чином пов'язані із потребою державних органів забезпечити безпеку та охорону осіб, які представляють владу; охороною критично важливих об'єктів; забезпеченням громадського порядку. В історичній ретроспективі, як і за сучасних умов, гвардія має особливий правовий статус, що об'єктивується у змісті її завдань, функцій, порядку підпорядкування, компетенції, відповідальності, порядку проходження служби. У цілому, історія формування гвардійських підрозділів, як у контексті всесвітньої історії, так і історії України, потребує подальших ґрунтовних і системних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%E3%E2%E0%F0%E4%B3%FF>. (Дата звернення: 18.03.2023).
2. Кабанець Р.Ю. Організація охорони вищих посадових осіб у Візантійській імперії під час військових походів. *Военно-історичний вісник: Збірник наукових праць Національного університету оборони України*. Київ: ЦП «Компринт», 2014. Вип. 4 (14). С. 14-21.
3. Сокирко О. Лицарі другого сорту. Наймане військо Лівобережної Гетьманщини 1669 -1726 рр. Київ: Темпора, 2006. 280 с.

4. Костомаров Н. И. Руина: Гетманства Бруховецького, Многогрешного и Самойловича. // Костомаров Н. И. Собрание сочинений. Исторические монографии и исследования. Санкт-Петербург, 1905. Кн. 6. Т. 16. С. 261

ДУДУРИЧ Василь Григорович

*старший викладач кафедри управління
підрозділами НГУ, Київський інститут
Національної гвардії України, м. Київ*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПРИ ВИКОНАННІ НИМИ ЗАВДАНЬ СЛУЖБИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Важливим напрямком службово-бойової діяльності Національної гвардії України в мирний час є виконання завдань з охорони громадської безпеки і порядку, при цьому вказані завдання виконуються спільно з іншими складовими сектору безпеки та оборони України.

Особливістю правового статусу військовослужбовців Національної гвардії України при несенні служби з охорони громадської безпеки і порядку є надання їм повноважень застосування превентивних поліцейських заходів та поліцейських заходів примусу, що спрямовано на підвищення можливостей Національної гвардії України у забезпеченні правопорядку як окремо, так і у взаємодії з органами державної влади, правоохоронними органами та іншими зацікавленими установами (організаціями), а також окремими громадянами.

Проте, в ході аналізу нормативно-правових підстав застосування превентивних поліцейських заходів та поліцейських заходів примусу, що передбачені Законом України «Про Національну поліцію», а також окремих положень Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлені значні прогалини щодо повноважень військовослужбовців Національної гвардії України щодо здійснення адміністративного затримання та проведення особистого огляду особи та речей.

Таким чином, усунення вказаних прогалин в чинному законодавстві є одним з пріоритетних напрямків удосконалення нормативно-правової бази з питань службово-бойової діяльності Національної гвардії України, що прямо визначає актуальність обраної теми для дослідження.

В ході аналізу змісту окремих превентивних поліцейських заходів з'ясовано, що обмеження пересування особи в Кодексі України про адміністративні правопорушення реалізується через поняття адміністративного затримання особи, при цьому визначений виключний перелік органів (посадових осіб), правомочних здійснювати адміністративне затримання.

Так, до цього переліку включені органи внутрішніх справ (Національна поліція); органи прикордонної служби; старша посадова особа воєнізованої охорони у місці розташування охоронюваного об'єкта; посадові особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України; органи Служби безпеки України; посадові особи органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів; посадові особи, уповноважені на те центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), проте жодного згадування в цьому переліку про посадових осіб Національної гвардії України не зафіксовано.

Подібний стан справ свідчить про те, що з одного боку, на підставі Закону України «Про Національну поліцію» та Закону України «Про Національну гвардію України» військовослужбовці Національної гвардії України при несенні служби з охорони громадської безпеки і порядку мають право затримувати осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, з іншого боку, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення такі повноваження Національної гвардії України не закріплені поміж інших уповноважених на це органів (посадових осіб). Вказана ситуація негативно впливає на формування у військовослужбовців усвідомлення правомірності своїх дій через відсутність чітких підстав для їх застосування, нівелює бажання застосовувати надані повноваження з метою уникнення від подальших можливих перевірок законності дій військовослужбовців.

Іншим неоднозначним питанням можна вважати правове обґрунтування проведення особистого огляду та огляду речей особи, яка затримується за адміністративне правопорушення.

В цьому випадку також встановлена законодавча невизначеність повноважень військовослужбовців Національної гвардії України щодо проведення такого важливого запобіжного заходу як особистий огляд та огляд речей особи, що насамперед повинно убезпечити військовослужбовців від раптового нападу із використанням речей, вилучених із цивільного обігу або інших речей, що можуть бути використані з протиправною метою.

Не сприяє якісному виконанню завдань з охорони громадської безпеки і порядку й відсутність повноважень складати військовослужбовцями Національної гвардії України протоколи про адміністративні правопорушення, що значно зменшує ефективність реагування правоохоронної системи в цілому на менш суспільно небезпечні правопорушення.

На нашу думку, особливо з урахуванням дії правового режиму воєнного стану, необхідно невідкладно вносити зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема ввести до переліку органів (посадових осіб), що мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, проводити адміністративні затримання, а також особистий огляд особи та речей особи, військовослужбовців Національної гвардії України, які безпосередньо виконують завдання служби з охорони громадської безпеки і порядку.

Отже, формування громадянського суспільства вимагає функціонування дієвих сил безпеки, що укомплектовані вмотивованими та високо підготовленими працівниками (військовослужбовцями), які виконують свої обов'язки в чітко регульованому правому полі, при цьому нормативно-правове забезпечення такої діяльності унеможливорює неоднозначне або на власний розсуд трактування вимог чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2020. 96 с.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII *Відомості Верховної Ради України*, 2014, № 17, ст. 594.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 40-41, ст. 379.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X *Відомості Верховної Ради Української РСР*, 1984, додаток до № 51, ст.1122.

5. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) НГУ : наказ МВС України від 24.12.2019 р. № 1089.

6. Про затвердження Порядку організації виконання Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : наказ командувача Національної гвардії України від 01.07.2021 р. № 270.

7. Троцький Р. С., Коба О. В., Ткаченко О. В., Дудурич В. Г., Курило О. І. Службово-бойова діяльність підрозділів Національної гвардії України : навч. посіб. Київ : Київ. інст. НГ України, 2022. 214 с.

8. Нормативно-правові засади спілкування та перевірки документів, порядок проведення зовнішнього огляду речей та одягу особи (особистого огляду та огляду речей затриманої особи) : Методичні рекомендації / Кол. авторів – Дніпро : ДДУВС, 2016. 32 с.

9. Собакарь А. О., Комісаров О. Г., Покайчук В. Я. Практикум з тактичної підготовки поліцейських. Дніпро : ДДУВС, 2018. 156 с.

10. Тьорло О. І. , Йосипів Ю. Р., Синенький В. М. Тактико-спеціальна підготовка працівників національної поліції : навч. посіб. Львів : Льв. держ. ун. внутр. спр., 2018. 480 с.

ЄЛАЄВ Юрій Леонідович

викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ ПРАВОВІ РЕЖИМИ В ЦАРИНІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Норми частини 3 статті 17 Конституції України [1] встановлюють принцип державної безпеки, як одне із основних положень функціонування конституційного ладу в Україні (фундаційним елементом якого є, зокрема, Держава Україна). Вбачається, що в межах євро-американської традиції державознавства, науковий термін – політична система можливо розглядати, як синонім дефініції конституційний лад, яка є класичним поняттям в межах публічного права України (зокрема, в науці конституційного права України). При цьому, необхідно зазначити, що конституційно-правовий принцип державної безпеки є частиною правоположення згідно якого: забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом (частина 3 статті 17 Конституції України [1]). При цьому, слід звернути увагу на те, що згідно норм Конституції України [1] така юридична категорія, як: державна безпека (ч. 3 ст. 17 Конституції України [1]) відрізняється від однорідних правових визначень, зокрема, від дефініції – національна безпека (п. 1 ч. 1 ст. 106 Конституції України [1]).

Зауважимо, що оскільки конституційно-правовий принцип державної безпеки, встановлений саме нормами розділу I "Загальні засади" Конституції України [1]; вбачається, що царина державної безпеки є фундаційною в усіх сферах суспільного життя на всій території України (зокрема, для пенітенціарної сфери) та в усіх нормативно-правових актах, які регулюють відповідні сфери суспільного життя в Україні. Разом з цим, в межах царини державної безпеки, окрім власне принципу державної безпеки (під яким можливо розуміти текстово-літеральну дефініцію: державна безпека) доцільно, визначати як окремий самостійний елемент: сферу державної безпеки, тобто, військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Таким чином, є можливим застосувати структурно-функціональний підхід до визначення сфери державної безпеки в розумінні визначених законом організації і порядку діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави. Таким чином, доктринальна категорія: кримінально-виконавчий правовий режим буде співвідноситися з юридичним визначенням порядку діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави щодо забезпечення виконання/відбування покарання. Тобто, кримінально-виконавчий правовий режим буде так би мовити юридичною динамікою пенітенціарної системи, яку можна розглядати в розумінні певної структури кримінально-виконавчих інституцій (військових формувань та правоохоронних органів держави).

У зв'язку з цим, необхідно зазначити, що Конституція України [1] у формально-юридичному розумінні, встановлює найвищий ступінь незмінності, захищеності принципу державної безпеки України . Адже, Розділ І Конституції України [1], який визначає правовий принцип державної безпеки є Розділом Основного Закону України [1], зміни до якого можуть вноситися в найбільш ускладненому (захищеному) юридичному порядку. А саме, в порядку встановленому, передусім, нормами статті 156 Конституції України [1], які передбачають, в тому числі, положення про те, що Законопроект про внесення змін до Розділу І "Загальні засади" Конституції України [1] затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України.

Вказаний факт обумовлює специфіку правового принципу державної безпеки та сфери державної безпеки в межах юридичної науки. Вбачається, що принцип державної безпеки становить нормативно-правову фундацію державної безпеки (статичний елемент державної безпеки). В свою чергу, до сфери державної безпеки відносяться інституції, які уповноважені на реалізацію принципу державної безпеки (структурний елемент державної безпеки) та безпосередньо сама практична реалізація принципу державної безпеки в діяльності відповідних суб'єктів державно-владних повноважень (функціональний елемент державної безпеки). Разом з цим, царина державної безпеки (принцип державної безпеки та сфера державної безпеки) є майже недослідженою в межах науки кримінально-виконавчого права України. Вбачається, що з метою структуризації знань про царину державної безпеки в межах кримінально-виконавчого права України є доцільним виокремити певні спеціальні юридичні режими, які спрямовані саме на захист та охорону інтересів держави в пенітенціарній сфері, тобто, в сфері виконання та відбування покарань. Вбачається, що нормами статті 105 Кримінально-виконавчого кодексу України [2] (далі за текстом – КВК України) встановлено такий кримінально-виконавчий правовий режим, як режим особливих умов. Водночас, вищеназаний режим особливих умов є диференційованим. Так, у формально-юридичному аспекті (вимірі), звертаємо увагу те, що в назві статті 105 КВК України [2] вищеназаний юридичний порядок понайменованій, як: режим особливих умов у колоніях. Натомість, в частині 3 статті 105 КВК України [2] вказується про режим особливих умов в установах виконання покарань. Із вищеназваного вбачається, що в цьому разі мова йде про декілька різних кримінально-виконавчих режимів у царині державної безпеки.

Також, згідно норм частини 7 статті 11 КВК України [2], можливо визначити, як кримінально-виконавчі правові режими у царині державної безпеки: а) режим дільниць для тримання військовополонених; б) режим табору для тримання військовополонених. Крім того, із урахуванням норм Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (далі за текстом – Закон [3]) можливо визначити, як кримінально-виконавчі правові режими у царині державної безпеки різні форми здійснення державно-владних повноважень воєнізованими формуваннями (стаття 12 Закону [3]).

Таким чином, є можливим визначити 8 (вісім) окремих самостійних кримінально-виконавчих правових режимів у царині державної безпеки, а саме: 1) режим особливих умов у колоніях, у формі посилення охорони, нагляду за засудженими, здійснення інших додаткових режимних заходів (ч. 1 ст. 105 КВК

України [2]); 2) режим особливих умов у колоніях, у формі використання сили і засобів правоохоронних органів (ч. 2 ст. 105 КВК України [2]; 3) режим особливих умов в установах виконання покарань (ч. 3 ст. 105 КВК України [2]); 4) режим діляниць для тримання військовополонених, які утворені у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівнів безпеки (ч. 7 ст. 11 КВК України [2]); 5) режим табору для тримання військовополонених (ч. 7 ст. 11 КВК України [2]); 6) режим діяльності воєнізованих формувань у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, з метою їхньої охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ (частина 1 статті 12 Закону [3]); 7) режим участі воєнізованих формувань у відсічі збройної агресії проти України та охороні органів виконання покарань (абзац 1 частини 2 статті 12 Закону [3]); 8) режим участі воєнізованих формувань в охороні та переміщенні військовополонених, захоплених внаслідок ведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з відсіччю збройної агресії проти України (абзац 2 частини 2 статті 12 Закону [3]). Вбачається, що вищеназваний перелік юридичних режимів становить систему кримінально-виконавчих правових режимів у царині державної безпеки. Наукове пізнання якої необхідно здійснювати фундаментально й у взаємозв'язку доктрин теорії держави та права, конституційного права, кримінально-виконавчого права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. Голос України від 13.07.1996 — № 128.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. Відомості Верховної Ради України, 2004, № 3-4, ст. 21.
3. Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23 червня 2005 року № 2713-IV. Відомості Верховної Ради України, 2005, № 30, ст. 409.

ЄСИМОВ Сергій Сергійович,

*Львівський державний університет внутрішніх
справ*

кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підготовка середнього складу поліції здійснюється у закладах освіти зі специфічними умовами навчання, базується на основі програм передбачених нормативними документами Міністерства освіти та науки України та Міністерства внутрішніх справ України. В умовах воєнного стану внесено зміни у окремі в окремі теми зв'язані з діяльністю поліції в умовах воєнного стану. Це торкається окремих аспектів забезпечення громадської безпеки у контексті забезпечення безпеки тилу Збройних Сил України, проведення заходів направлених на виявлення осіб, які сприяли діяльності окупантів на звільнених від російської окупації територіях, взаємодії з територіальними органами Служби безпеки України.

Водночас випускники 2022 вишів року зі специфічними умовами навчання не мають теоретичних знань діяльності в умовах воєнного стану, окрім законодавства про правовий режим воєнного стану. Пропонована МВС України тематика військової підготовки має певні складності у викладання. Наприклад, тема «Основи фортифікації» вимагає спеціальних знань, які неможливо отримати у відкритих джерелах інформації.

Щодо діяльності дільничного офіцера поліції або поліцейського офіцера громади у прифронтовій зоні та на де окупованих територіях то, на нашу думку доцільно доповнити навчальні плани питаннями організації зв'язку наявними технічними засобами, шифрування інформації для інформування керівників та чергової частини територіального органу поліції.

Ураховуючи довід отриманий у 2022 році доцільне ознайомлення курсантів вишів з основами протимінної діяльності. Зазначена тематика виміває спеціальних знань та спеціально обладнаних учбових класів. Залучення представників вибухо-технічної служби, як показав досвід не завжди доцільно у зв'язку з різною направленістю службової діяльності. Щодо залучення спеціалістів Державної служби надзвичайних ситуацій України то доцільно підготувати нормативний акт з питань взаємодії та участі спеціалістів-саперів у проведенні занять, у тому числі практичних.

З практики діяльності органів Національної поліції, яка відображена у матеріалах наукових конференцій Донецького, Дніпропетровського, Харківського, Львівського державний університетів внутрішніх справ, які є у відкритих джерелах піднімалися питання щодо забезпечення безпеки дорожнього руху у звільнених від окупації російської федерації території України. (трагічний досвід загибелі у січні поточного року керівників одного з Головних управлінь Національної поліції). У даний час зазначена діяльність покладена на підрозділи патрульної поліції, яка має вертикальне підпорядкування.

Аналіз кадрового складу закладів освіти зі специфічними умовами навчання показує, що максимальний ефект від навчання забезпечити складно, враховуючи, що

певна частина науково-педагогічних працівників не маю досвіду практичної роботи у підрозділах Національної поліції. Передбачене МВС України стажування проводиться в обласних апаратах на посадах аналітичного і організаційного профілю. Отримання знання можливо використати під час занять у системі підвищення кваліфікації середнього складу поліції. У той час як рівень курсанта (ступень бакалавра) не охоплює організацію діяльності підрозділів поліції.

У 80-ті роки минулого століття у єдиному вищому навчальному закладі України з підготовки працівників для системи МВС – Київській вищій школі для слухачів викладались основи військової підготовки за профілем мотострілецьких військ. Ураховуючи політичну ситуації та розглядаючи документи стратегічного планування російської федерації, введення військової підготовки у вишах з специфічними умовами навчання є доцільним.

ЖУКЕВИЧ Ірина Петрівна,

*Інститут Управління державної охорони
України Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
кандидат педагогічних наук, доцент*

СПІРІЧЕВА Ольга Василівна

*Інститут Управління державної охорони
України Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УДО УКРАЇНИ

Виконання службових обов'язків військовослужбовцями УДО України все частіше вимагає функціонального володіння ними англійською мовою. Візити іноземних лідерів на знак підтримки нашої країни у війні проти російської агресії, участь керівництва нашої держави у міжнародних ініціативах, забезпечення безпеки під час проведення та участі міжнародних заходів, обмін військовим досвідом з країнами НАТО та дружніми країнами, участь у міжнародних змаганнях – все це потребує володіння англійською мовою під час професійно орієнтованого спілкування. На думку Н.Є. Дмитренко, професійно орієнтоване усне спілкування англійською мовою передбачає усвідомлення явищ мови й мовлення; вміння говорити доволі правильно, швидко як під час діалогу, так і під час монологу, добре розуміти співрозмовника, обирати ефективну стратегію мовленнєвої поведінки, моделювати різні форми спілкування, здійснювати рефлексію процесу спілкування, володіння мовленнєвою культурою [1, с.3]. Для успішної комунікації англійською мовою актуальним є формування навчально-стратегічної компетентності.

На думку І.П. Задорожної, навчальна компетентність характеризує здатність успішно організовувати, реалізовувати, аналізувати та коригувати власну навчальну діяльність, застосовуючи при цьому відповідні стратегії та навчальні стратегії згідно з індивідуальними здібностями та завданнями. Залученість викладача до управління навчальною діяльністю студента визначається низкою факторів:

- 1) формою роботи (аудиторна/позааудиторна);
- 2) завданням – наскільки завдання проблемне і нове для студентів;
- 3) рівнем автономії студентів, яку трактуємо як здатність майбутніх фахівців брати на себе відповідальність за процес та результати;
- 4) готовністю викладача до розвитку автономії студентів, що реалізується шляхом надання їм все більшої самостійності у виборі завдань та шляхів їх виконання [2, с.22].

Щодо визначення терміну стратегії навчання (від грец. *Stratos* – військо та *ago* - веду) – комбінації інтелектуальних прийомів та зусиль для розуміння, запам'ятовування та використання знань про систему мови та формування мовленнєвих навичок та вмінь. Н.Є. Дмитренко та І.П. Задорожна визначають такі стратегії оволодіння іноземною мовою:

1) запам'ятовування (активізація попередньо вивченого матеріалу, встановлення зв'язку між новою та попередньо вивченою інформацією, асоціація, римування, повторення, візуалізація, кількаразове написання слова, використання уяви, семантичних карт, групування, співвіднесення терміну з відповідним терміном рідної мови);

2) когнітивні стратегії (аналіз, узагальнення, візуалізація, виявлення смислових віх та ключових слів, аналіз знань, співвідношення отриманих знань з попередніми, активізація мовленнєвих моделей);

3) стратегії професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою (імовірнісне передбачення змісту інформації та контексту спілкування, ідентифікація отриманої в процесі спілкування лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації; прогнозування процесу комунікативної взаємодії; пошук контекстуальних та внутрішньомовних опор; активізація внутрішніх ресурсів; врахування аудиторії при виборі стилю спілкування; структури дискурсу; уточнення комунікативного наміру; активація змістовних замін; використання мовленнєвих кліше; експериментування з мовними одиницями; моніторинг успішності спілкування шляхом аналізу жестів, міміки, дій; активізація соціокультурних та лінгвістичних знань; використання заповнювачів мовчання);

4) компенсаторні стратегії (ігнорування незнайомих слів у мовленні співрозмовника; спрощення; перефразування; пояснення; використання міміки, жестів) [1, 2].

Отже, керуючись та застосовуючи стратегії у навчанні англійської мови військовослужбовців УДО України, ми маємо можливість враховувати як цілі, ситуації спілкування, завдання, пов'язані з виконанням професійних обов'язків, так і індивідуальні здібності військовослужбовців. Навчання професійно орієнтованої англійської мови військовослужбовців УДО України повинно передбачати врахування вищезазначених стратегій з метою формування комунікативних навичок під час виконання ними професійних обов'язків.

Так, Д.Г. Терещук вважає, що під час комунікації формуються такі стратегії, як інформативні (повідомлення чи отримання необхідної інформації), оцінно-впливові (вплив на співрозмовника, емоційна оцінка, створення певної атмосфери, відповідних асоціацій і порівнянь), емоційно-впливових (вираження емоційного стану мовця), регулятивно-спонукальних (управління поведінкою партнера / партнерів, переконання та спонукання до дії) та конвенційних (встановлення, підтримка, завершення спілкування, організація мовленнєвого висловлювання) [3, с.25]. Крім того, комунікативні стратегії передбачають окреслення типових ситуацій, здатність формувати характерні інтенції та відповідні рефлексії, володіння професійним дискурсом, врахування міжкультурних особливостей під час виконання обов'язків із здійснення державної охорони.

Враховуючи вищезазначене, можемо дійти висновку, що комунікативні стратегії при навчанні іноземної мови військовослужбовців УДО України мають поєднувати когнітивний, емоційний, соціальний та діяльнісний аспекти, а також сприяти гнучкому, творчому, мотивованому та комплексному з урахуванням індивідуальних особливостей використання англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмітренко Н.Є. Методична система автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх учителів математики : дис. докт. пед наук. Київ, 2021.
2. Задорожна І.П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: дис. докт. пед наук. Київ, 2012.
3. Терещук Д.Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій: дис. канд. пед наук. Тернопіль, 2013.

ЗАГОРОДНІЙ Сергій Валентинович

Начальник відділу кадрової роботи Київського інституту Національної гвардії України.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

У теперішній час, в умовах відсічі збройної агресії росії проти України та в рамках загальноінтеграційних процесів, як в Україні так і в Європі йде формування нової системи військової освіти, і Україна стає повноправним учасником цієї системи. На цьому шляху одним із головних завдань є підвищення якості професійної освіти складових системи МВС (поліції, гвардії, прикордонників тощо). За таких умов закладам вищої освіти, що входять до сфери управління МВС України необхідно, незважаючи на традиційні підходи та методи освітнього процесу, морального виховання курсантів і слухачів, необхідно доповнювати свої педагогічні ресурси досягненнями військової та поліцейської педагогіки країн-партнерів НАТО та країн-учасниць ЄІЕР (Асоціації сил жандармерії і поліції країн Європи і Середземномор'я).

Слід погодитись, що результати порівняльного аналізу досвіду організації процесу підготовки фахівців правоохоронних органів та військових формувань в закордонних закладах освіти дозволяють виявити як загальні закономірності, так і особливості в організації відбору на навчання, реалізації складових освітнього процесу та підвищення кваліфікації, психологічного супроводження в зазначених закладах освіти зарубіжних країн, виявляться корисними для вітчизняних науково-педагогічних працівників у галузі виховання майбутніх правоохоронців. [43, с. 325—327]

Необхідно відзначити, що досвід підготовки майбутніх працівників поліції та гвардії, запозичений у закордонних колег і пристосований до українських умов, при різному менталітеті, національних особливостях та інших розбіжностях зарубіжних правоохоронців та їх українських колег, міг би використовуватися як у системі підготовки майбутніх працівників МВС, так і при професійній підготовці всіх ланок особового складу Національної поліції, Національної гвардії, Прикордонної служби що сформувало б у курсантів морально-етичні установки та, зрештою, сприяло підвищенню ефективності й результативності їхньої роботи. [2, с. 72—73] Особливої актуальності це набуває в умовах відсічі збройної агресії російської федерації проти України.

Дійсно, якою б якісною не була б підготовка майбутніх працівників правоохоронних органів та військових формувань (зокрема системи МВС), зважаючи на постійно зростаючі вимоги до професійно-психологічної підготовленості персоналу, система професійної підготовки зберігає суттєве значення. У системі МВС, яка постійно знаходиться в стані реформування і в якій рух кадрів відбувається досить динамічно, потреба у якісному відборі та постійному підвищенні кваліфікації персоналу є очевидною.

Сьогодні рівень професійної підготовки більшості персоналу служб які координуються Міністерством внутрішніх справ потребує вдосконалення та впровадження активних і ефективних методів навчання. [1, с. 53]. В контексті окресленої проблеми надто актуальним є питання індивідуальної та колективної

підготовки за стандартами НАТО військовослужбовців військових формувань які входять до складових системи МВС.

МВС, як невід'ємна частина сектору безпеки і оборони України, входить до національної системи координації євроатлантичної інтеграції України та активно залучається до співробітництва зі Стороною НАТО в рамках загальнодержавного курсу на набуття членства в цій організації.

Ураховуючи євроатлантичний курс зовнішньої політики нашої держави та активізацію підтримки з боку країн-членів НАТО, співпраця з НАТО є одним із пріоритетних напрямків розвитку складових сектору безпеки і оборони, а імплементація стандартів та підходів у підготовку кадрів для військових формувань та правоохоронних органів є ключовим питанням сьогодення.

Майже у всіх провідних країнах світу навчання у військових та поліцейських навчальних закладах чергується з практичними стажуваннями, проведенням різного роду тренінгів, в результаті чого відбувається актуалізація змісту та результатів професійного навчання в оволодінні сучасними управлінськими навичками і технологіями. Тому спір про співвідношення теоретичного та практичного в змісті і методиці навчання традиційно вирішується на користь переваги практичного навчання.

Дослідження в сфері підготовки кадрів для правоохоронних органів та військових формувань з правоохоронною функцією свідчать, що для ефективної професійної діяльності курсантам особливо важливо опанувати наукові основи професійного спрямування, уміти творчо їх застосовувати. Маючи знання і професійне мистецтво, випускник визначає цілі своєї діяльності та виробляє стратегію, що визначає засоби їх досягнення; приймає відповідні обраній стратегії рішення, за які він несе персональну відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка А. М. Психологія управління / Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянська О. В. — Харків, 1998. — 464 с.
2. Калянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Д.П. Калянов; Одес. держ. ун-т внутр. справ. — О., 2010. — 455 с.
3. Столяренко А.М. Юридическая педагогика : курс лекций / А. М. Столяренко. — М. : Тандем : Экмос, 2000. — 495 с.
4. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних (поліцейських) підрозділів і можливості його застосування в Україні : монографія / О.С. Юнін / . — Х. : Ніка Нова, 2015. — 432 с.
5. Recommendation Rec (2001) 10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics. Adopted by the Committee of Ministers on 19 September 2001 at the 765th meeting of the Ministers' Deputies), с.2.
6. Police activity in Ukraine and European countries: modern standarts and unification options : Collective monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2021. 600 p.
7. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / О. Ф. Кобзар. — Харків ; Дніпропет- ровськ : Панов, 2015. — 316

с.

ЗАДОРЖНИЙ Костянтин Анатолійович
старший викладач кафедри вогневої та спеціальної підготовки, Київського інституту Національної гвардії України, м. Київ, підполковник

СТРІЛЕЦЬКА ЗБРОЯ ТА ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА – СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

З початку повномасштабного вторгнення Російської федерації на терени нашої держави призвели до посилення військової та практичної складової в підготовці майбутніх офіцерів, сержантів та рядового складу в підрозділах Національної гвардії України. Тому актуальність поліпшення стану вогневої підготовки на сьогодні є безсумнівно важливим. Сучасні тенденції організації проведення занять з вогневої підготовки, як основної складової освітнього компоненту вимагають від навчально педагогічних працівників впроваджувати нові вимоги, щодо підготовки здобувачів освіти нових підходів та використання нових зразків сучасного озброєння як Українського виробництва та озброєння країн НАТО. Тільки за роки незалежності нашої держави науково-виробничим об'єднанням МВС України «Форт» розроблено цілу серію пістолетів, частина яких прийнята на озброєння правоохоронними органами України, налагоджено випуск боєприпасів до них.

Особлива роль у навчанні стрільбі зі стрілецької зброї покладена на навчальні заклади системи МВС України. Вони покликані не тільки надати певний обсяг знань, вмінь та навичок курсанту-майбутньому офіцеру, але й навчити його правильно та швидко готувати зброю до стрільби, влучно вести вогонь, приймати швидкі та правильні рішення, часом у складних, екстремальних ситуаціях, правильно обслуговувати зброю та готувати її до стрільби. За час навчання у вищому закладі освіти курсанти повинні отримати достатні навички та вміння володіння стрілецькою зброєю під час занять з дисципліни стрілецька зброя та вогнева підготовка, які їм в майбутньому доведеться постійно вдосконалювати при подальшому проходженні військової служби в різних підрозділах Національної гвардії України.

Особливістю такого освітнього компонента є те, що необхідно максимально ефективно використовувати навчальний час та наявну навчально-матеріальну технічну базу, яка є в навчальному закладі. Формування відповідних компетентностей у здобувачів вищої освіти неможливе без застосування сучасних форм та методів навчання, використання новітніх педагогічних підходів та технологій.

Класичною основою вогневої майстерності здавна вважалися вміння тримати зброю напоготові для стрільби, здійснювати прицілювання, правильно тримати палець на спусковому гачку і здійснювати спуск, затримувати в момент спуску дихання та інше. Навчання використання зброї відбувається в умовах, близьких до реальних, часто екстремальних. Вести вогонь необхідно вміти і в індивідуальних засобах захисту (бронежилетах, шоломах, протигазах), користуватися придатними захисними спорудами, змінювати певну тактику дій, використовувати прийоми ухилення від

ураження. Тому в системі формування вогневої майстерності як складової професійної компетентності стали простежуватися тенденції навчання стрільби: з вихідного положення, з близьких відстаней, від стегна, лежачи, утримуючи зброю однією або двома руками; методом швидкісної стрілянини, з перенесенням вогню по фронту; в умовах слабкого освітлення, з використанням приладів нічного бачення, світлових насадок, патронів із трасуючими кулями та інше. Успішне відпрацювання вправ стрільб забезпечується наявністю такої навчально-матеріальної бази, що давала б змогу моделювати різноманітну обстановку та проводити комплексні заняття з використанням різноманітних технічних засобів.

Стрілецька зброя та вогнева підготовки як складова професійної компетентності майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки повинна розвивати:

- навички блискавичної підготовки до стрільби;
- вміння влучно вражати ціль;
- впевненість у собі, врівноваженість, витримку, вміння стримувати емоційну напруженість;
- зовнішній спокій без ознак напруги, хвилювання чи нетерпіння;
- вольові якості (цілеспрямованість, рішучість);
- вміння приймати правильні рішення в напружених ситуаціях та швидко застосовувати стрілецьку зброю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О.М., Скакун О.Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Харків: Вид-во НУВС, 2002. – 336 с.
2. Стахневич В.Л. Особиста бойова зброя. Підготовка, організація та методика проведення тренувань і занять із практичним виконанням вправ підготовчих та навчальних стрільб із пістолета Макарова : навч.-метод. посіб. Київ : ВІКНУ, 2012. 142 с.
3. Стахневич В.Л. Вогнева підготовка. Київ : Ліра-К, 2009. 194 с.
4. Огневая подготовка: Пути повышения профессионального мастерства. / Под ред. Г.Н. Будагьянца. – Луганськ: РИО ЛАВД, 2005. – 497 с.
5. Тактичне керівництво та організація несення служби працівниками органів внутрішніх справ України в зоні проведення антитерористичної операції : навч. посіб. / В.Р. Булачек та ін. Львів : Львів ДУВС, 2014. 355 с.
6. Старушенко Л.И. Анатомия и физиология человека. Київ : Вища шк., 1989. 213 с.
7. Ягупов В.В. Теорія і методика військового навчання. Київ : Тандем, 2000. 380 с.

ЗАЛОЖ Віктор Вікторович

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
кандидат військових наук, доцент*

БАШТОВИЙ Володимир Михайлович

АНАЛІЗ ПРОТИРІЧ, ЩО ФОРМУЮТЬ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МІЖВІДОМЧИМ УГРУПОВАННЯМ ВІЙСЬК (СИЛ)

Досвід відбиття повномасштабної збройної агресії російської федерації (далі – рф) на територію України свідчить про необхідність зосередження зусиль на створенні нових моделей сил оборони держави менших за чисельністю, але більш ефективних, здатних адекватно реагувати на реальні та потенційні загрози національній безпеці у воєнній сфері.

Для виконання завдань оборони держави військові формування та правоохоронні органи сектору безпеки і оборони (далі – СБО) застосовують різноманітні форми та способи ведення операцій (бойових дій) і, як правило, об'єднані у міжвідомче угруповання військ (сил) (далі – МУВ(С)) [1], [2].

В якості об'єктів МУВ(С) виступають основні тактичні з'єднання (частини, підрозділи) Збройних сил України (далі – ЗСУ), Національної гвардії України (далі – НГУ) і Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ).

Складові МУВ(С) мають різні можливості щодо виконання часткових завдань конкретної операції, причому якість виконання завдань МУВ(С) залежить не тільки від його кількісного і якісного складу, але й від ефективності управління ним.

Тому підвищення оперативності та стійкості управління МУВ(С) стає вирішальним фактором у сучасній війні. Системи управління угруповань повинні бути інтегровані в єдиний контур управління, який забезпечить отримання та обробку даних обстановки в реальному масштабі часу в єдиному інформаційному просторі, необхідний бойовий вплив на об'єкти угруповання противника всіма засобами ураження. Широкий діапазон можливих типів такого впливу (вогневий, радіоелектронний, інформаційний, заснований на нових фізичних принципах) передбачає необхідність розробки нових науково-методичних підходів до обґрунтування функціональної структури процесу управління МУВ(С).

Істотну роль у формуванні та обґрунтуванні раціонального варіанту складу, структури та режимів функціонування системи управління МУВ(С) відіграє адекватний критичний аналіз інформаційно-управлінської проблематики комплексної боротьби із противником. Проблематика предметної галузі управління МУВ(С) утворена сукупністю взаємопов'язаних проблем наукового, методологічного, організаційного та технічного характеру, що охоплюють комплекс питань удосконалення теорії та задоволення потреб практики протидії з противником у різних сферах.

Визначальний вплив на зміст та структуру проблематики надають проблемні питання управління бойовими діями сил і засобів, що мають потенціал для ураження противника. Найбільш доцільним, на наше переконання, є декомпозиція досліджуваної проблематики на дві специфічні групи, які утворені проблемами методологічного характеру та проблемами підвищення ефективності управління

безпосередньо МУВ(С) під час проведення операцій. Визначальною ознакою за такої декомпозиції є спрямованість проблемних питань, що досліджуються, відповідно на розвиток теорії та практики предметної галузі.

Специфіка досліджень та вибір шляхів вирішення методологічних проблем управління МУВ(С) визначаються:

відсутністю в теорії та практиці реалізації інформаційно-управлінських функцій єдності поглядів на низку найважливіших термінологічних визначень та положень;
недостатнім розвитком методології побудови системи управління МУВ(С);
необхідністю вдосконалення методичних основ з метою оцінки ефективності реалізації органами управління інформаційно-управлінських функцій.

Найважливішою методологічною проблемою є виявлення та аналіз існуючих та перспективних протиріч, що формують умови реалізації інформаційно-управлінських процесів у системі управління.

Основними такими протиріччями, на наше переконання, є:

між ускладненням характеру дій військ (сил) та скороченням ресурсу часу на реалізацію інформаційно-управлінських функцій;

між спеціалізацією та інтеграцією завдань, що вирішуються системою управління;

між необхідністю централізації управління та неможливістю її практичної реалізації в сучасних умовах ведення бойових дій;

між оперативністю процесів управління та якістю рішень, що приймаються.

Наявність зазначених протиріч призводить до появи низку проблем методологічного характеру, а саме:

термінологічна проблема – відсутність в теорії і практиці управління МУВ(С) єдності поглядів на низку основоположних термінологічних визначень та положень;

теоретична проблема – неоднозначне розуміння і трактовка законів і закономірностей і принципів управління МУВ(С);

дослідницька проблема – відсутність достатньо розвинутого методичного апарату дослідження параметрів системи управління бойовими діями МУВ(С).

Наведені часткові протиріччя методологічного характеру в комплексі утворюють протиріччя, між існуючим станом процесу реалізації органами управління МУВ(С) своїх інформаційно-управлінських функцій та необхідним рівнем ефективності їх реалізації. Ця суперечність багато в чому має прагматичний характер і визначає наявність зв'язку між теоретичними та практичними аспектами вирішення проблем управління МУВ(С) під час ведення бойових дій. У зв'язку з цим важливим є виявлення специфіки прояви цих протиріч у структурі теоретичних основ предметної області, що досліджується (понятійного апарату, законів, закономірностей, принципів, методів (способів, прийомів)), реалізації інформаційно-управлінських функцій. Вивчення характеру впливу комплексу методологічних протиріч покликане скласти основу для цілеспрямованого розвитку методології дослідження інформаційно-управлінських процесів у системі управління МУВ(С) та подальшого їх вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

6. Воробйов Г. Розвиток форм і способів застосування Збройних Сил України. *Наука і оборона*. К. : Стилос, 2014. № 1. С. 27–30.

7. Телелим В. М., Загорка О. М., Стрижевський В. В. Досвід створення та застосування угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ та на початку ХХІ століття : монографія. К. : НУОУ, 2012. 336 с.

8. Глуздань О. П. Аналіз сучасних поглядів на ведення стабілізаційних операцій, які визначають характер завдань прикордонних підрозділів швидкого реагування під час участі у стабілізаційних діях військ (сил). *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : військові та технічні науки*. Хмельницький : НАДПСУ, 2017. № 2 (72). С. 23–33.

КАПНУС Ольга Юрїївна

*Кафедра правового забезпечення Національний
університет оборони України імені Івана
Черняховського
ад'юнкт*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДЧУЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА ЧЕРЕЗ ЕЛЕКТРОННИЙ ТОРГІВЕЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК

Відповідно до Положення про відділ відчуження надлишкового військового майна Управління відчуження та утилізації надлишкового військового майна (далі – Відділ), затвердженого начальником Управління відчуження та утилізації надлишкового військового майна від 17 квітня 2023 року № 9 (далі – Положення), на відділ покладається завдання з виконання заходів з організації: оціночної діяльності у випадках відчуження військового майна, відчуження надлишкового військового майна Збройних Сил України, що придатне для подальшого використання, але не знаходить застосування у повсякденній діяльності військ, надлишкового майна, у тому числі озброєння, військової техніки та спеціальної техніки, списаного рухомого військового майна, відчуження земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого військового майна, що підлягають реалізації, земельних ділянок, які вивільняються в процесі реформування Збройних Сил, об'єктів нерухомого військового майна, яке може бути відчужено окремо від земельних ділянок (далі зазначене вище – надлишкове військове майно), передачі надлишкового рухомого військового майна до сфери управління центральних або місцевих органів виконавчої влади, інших органів, уповноважених управляти державним майном, самоврядним установам і організаціям, які провадять діяльність в інтересах національної безпеки і оборони, та у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст або у їх спільну власність. [1]

Як бачимо оціночній діяльності, у випадку відчуження військового майна, приділяється належна увага, оскільки формування ціни для процедур відчуження має неабияке значення. Разом з тим, слід окремо зазначити, що Положення за своєю природою є управлінським документом, який конкретизує основні завдання і функції Відділу і звісно не містить вказівок про будь-які механізми формування ціни, алгоритми оціночної діяльності чи інші процедурні питання.

Саме тому, ми вважаємо за необхідне виокремити ті завдання і повноваження Відділу, які відносяться до оцінки військового майна і запропонувати процедуру організації та проведення торгів військового майна за аналогією з торгівельним майданчиком СЕТАМ.

Відповідно до п.6 Положення, до завдань відділу відносяться: організація виконання заходів з оцінки військового майна у відповідності до вимог Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні", організація та проведення заходів з конкурсного відбору суб'єктів оціночної діяльності; формування лотів щодо військового майна, яке може бути відчужено, з метою проведення конкурсного відбору суб'єктів оціночної діяльності для здійснення незалежної оцінки військового майна; підготовка відомостей про військове майно, яке планується до відчуження (на внутрішньому ринку) та підлягає оцінці; прийняття

участі у конкурсах (тендерах) для визначення суб'єктів оціночної діяльності, які будуть залучатися до проведення оцінки надлишкового військового майна. [1]

Відділ відповідно до наданих повноважень: бере участь у організації залучення суб'єктів оціночної діяльності у порядку, визначеному законодавством та проведення заходів з оцінки військового майна, майнових прав, а також професійної оціночної діяльності з метою його відчуження; надає пропозиції що до формування та реалізації єдиної державної політики з питань відчуження військового майна, у тому числі з організації заходів з оцінки військового майна у відповідності до вимог Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні"; бере участь у підготовці рішень у встановленому порядку щодо зменшення стартової ціни військового майна, яке не відноситься до виробів військового призначення та товарів подвійного використання, визначених постановою Кабінету міністрів від 11 лютого 2010 року №118 "Деякі питання реалізації рухомого військового майна". [1], [2]

З огляду на те, що у 2017 році було проведено ребрендинг системи СЕТАМ в OpenMarket, зауважимо що додатковими перевагами такого електронного торговельного майданчика є гнучкість системи, онлайн доступ, безпека від зловживань, технічна підтримка, аналітика, експертиза та досвід, вільний доступ.

Враховуючи, що замовником відчуження військового майна виступає Міністерство оборони, то запропонована процедура організації та проведення торгів складається з таких кроків: 1) відправка заявки Організатору; 2) публікація лоту Організатором; 3) ознайомлення з майном; 4) онлайн аукціон (тип та умови згідно вимог Замовника); 5) розрахунок з Організатором торгів та отримання майна (після складання Актів).

Організатором торгів може бути ДП "СЕТАМ" або інший аналогічний електронний торговельний майданчик. Замовнику для продажу майна необхідно зробити наступні кроки:

- 1) Узгодити та заключити договір з додатками з Організатором торгів (ДП "СЕТАМ", а саме:
 - безпосередньо договір з організації електронних торгів/аукціонів;
 - порядок реалізації майна, в котрому врахувати усі потреби та вимоги МОУ, в тому числі з точки зору: вимог учасника торгів, безпекових вимог, вимог до процедури ознайомлення з майном; вимог до строків етапності процедури реалізації майна; алгоритм формування стартової ціни та подальших уцінок, тощо;
 - формати заявок.
- 2) надіслати заявку для організації торгів Організатору:
 - засобами поштового зв'язку;
 - кур'єром ДП "СЕТАМ"/ представником МОУ;
 - електронною поштою, з КЕП/ЕЦП;
- 3) забезпечити ознайомлення з майном та консультації для потенційних покупців
- 4) виконати інші зобов'язання котрі з'являються після проведення аукціону:
 - підписати Протокол/ або видати Акт;

- отримати підтвердження перерахунку коштів (від Переможця аукціону чи Організатора торгів);
- підтвердити факт заключення угоди / видачі Акту чи майна шляхом повідомлення Організатора торгів. [3]

Крім цього, ми вбачаємо, що необхідно звернути особливу увагу на розділення військового майна по типах задля використання різних характеристик аукціонів; використання залишкової вартості військового майна як стартової ціни лоту; запровадження оновленого алгоритму розрахунків, етапів проведення аукціонів та оформлення їх результатів виходячи з вимог, потреб та можливостей Міністерства оборони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про відділ відчуження надлишкового військового майна Управління відчуження та утилізації надлишкового військового майна, затверджене начальником Управління відчуження та утилізації надлишкового військового майна від 17 квітня 2023 року № 9
2. Деякі питання реалізації рухомого військового майна: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Перелік від 11.02.2010 № 118. Дата оновлення: 09.09.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2010-%D0%BF#Text>
3. OpenMarket: проект співпраці Міністерства оборони України та ДП "СЕТАМ" в частині реалізації майна. Київ. 2023. URL: <https://setam.gov.ua/>

КИРИЧИК Вадим

*начальник служби пально-мастильних
матеріалів військової частини 3066
Національної гвардії України, підполковник*

МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СКЛАДОВИХ СИЛ ОБОРОНИ В СЕКТОРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

В основі удосконалення діяльності складових сил оборони в секторі оборони України є поліпшення взаємодії силового сектора нашої держави із громадянським суспільством.

Наразі більшість громадян України мало поінформована, які завдання виконують сили оборони України, які у них є проблеми, чи вирішують ці проблеми державні керівники, які досягнення мають військові частини і чи потребує військовослужбовець допомоги від суспільства, яке він охороняє від зовнішніх загроз.

Збройні сили є складником будь-якої держави і, звісно ж, є велика спокуса використати цю силу в інтересах групи людей, які опинились на керівних посадах. І щоб цього не трапилося, у державі має розвиватися громадянська активність, має бути взаємодія збройних сил з активною частиною суспільства, а також повинен бути контроль за діями держави і збройних сил, зокрема, з боку громадськості [3, с. 80].

Можна констатувати, що наявність громадянського суспільства є запорукою становлення демократії в державі та й взагалі фактом її існування. Розвинуте громадянське суспільство є невід'ємною частиною всіх демократичних правових держав світу.

Зрозуміло, що громадськість не може забезпечувати військовослужбовців харчуванням, речами, технікою, озброєнням тощо, а також не може забезпечити соціальний захист військовослужбовців. Але громадськість може завдяки розгалуженості громадських організацій, досвідченості, мобільності та креативності окремих членів громадських організацій проводити моніторинг якості, повноти, відповідності, своєчасності такого забезпечення, висвітлювати проблемні питання, які стосуються матеріального забезпечення ЗСУ та популяризувати позитивні практики й дії військового керівництва. Що ж до питань соціального захисту, то громадськість має багаторічний досвід проведення різноманітних заходів не тільки для підвищення соціального захисту військовослужбовців, а й для надання соціальної допомоги, яка не передбачена законами [1, с. 11].

В останні роки аналітики говорять про ознаки кризи в діяльності консультативно-дорадчих структур в органах влади. Зокрема, організації громадянського суспільства (ОГС) вважають роботу в громадських радах та інших дорадчих органах при державних установах переважно малоефективною, бо доволі часто підхід до діяльності таких структур є формальним [2, с. 13].

Що ж до дії громадських рад як одного із засобів зв'язку громад із силовими структурами та органами місцевого самоврядування, то сьогодні основними проблемами в діяльності громадських рад є такі:

1) неналежне фінансове, матеріально-технічне та організаційне забезпечення громадських рад, що не дає їм змоги нормально виконувати свої функції;

2) необов'язковість рішень громадських рад для державних органів, що призводить зазвичай до ігнорування цих рішень;

3) обмеження доступу громадських рад до офіційних інформаційних джерел, що робить неможливою їхню участь у державному управлінні;

4) недостатня обізнаність працівників державних органів з можливостями й особливостями функціонування громадських рад; нестача працівників у державних органах для виконання функцій спілкування з громадськістю;

5) неналежне планування діяльності рад, які не можуть працювати у звичному для органів влади режимі «сьогодні на вчора»;

6) неготовність членів громадських рад узгоджувати між собою свої позиції на основі компромісу;

7) низька прозорість діяльності самих громадських рад [4].

Усі ці виклики і проблеми варто враховувати керівному складу ЗСУ під час роботи, спрямованої на взаємодію з громадськістю.

Ми вважаємо за необхідне визначити та закріпити на законодавчому рівні принципи взаємодії Збройних Сил України й інститутів громадянського суспільства, враховуючи європейський досвід та специфіку діяльності збройних сил як силового інструменту держави.

Спираючись на визначення цивільно-військових відносин, відображене в законодавстві як сукупність правових взаємовідносин між суспільством та складовими частинами Воєнної організації держави (наразі - сектор безпеки і оборони), які охоплюють політичні, фінансові-економічні, соціальні та інші процеси у сфері національної безпеки і оборони, існує потреба у фіксуванні самих принципів цих правових відносин. Принципи взаємодії Збройних Сил України та інститутів громадянського суспільства необхідно закріпити в доктринальному документі, який би відображав сутність взаємовідносин та окреслив напрями та способи реалізації цих взаємовідносин. За основу пропонується взяти Доктрину військово-цивільного співробітництва НАТО.

До основних принципів, які доцільно буде винести в доктрину цивільно-військового співробітництва, ми пропонуємо віднести такі: принцип верховенства права, дотримання прав і свобод людини, відкритості, відповідальності, системності, невтручання, деполітизації, деідеологізації.

Необхідно зазначити, що мета взаємодії громадянського суспільства та ЗСУ може бути спільною або різною та може змінюватись у процесі взаємодії внаслідок суб'єктивних або об'єктивних обставин і факторів. Принципи взаємодії мають бути однаковими, тому загальні та спеціальні принципи взаємодії обмежуватимуться специфікою діяльності ЗСУ [4].

Розгляд проблем розбудови системи управління сектором безпеки і оборони в історичному ракурсі свідчить, що така розбудова має певною мірою циклічний

характер: залежно від домінування відцентрових або доцентрових тенденцій певні складові елементи або набувають певної автономії, або знову поглинаються іншими складовими. Такі закономірності розвитку притаманні багатьом соціальним системам, і нічого негативного, на нашу думку, в них немає. Однак, якщо йдеться про керовані управлінські зміни у межах довгострокового реформування, необхідно чітко уявляти собі мету, зміст і кінцевий результат зміни структури певних суб'єктів. З огляду на це постає проблема наступності реформування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: довідник / [Кравченко Л.О., Нікітюк Т.А., Лукічов В.Л., Арнаутова В.В.]; за заг. ред. Л.О. Кравченко. Київ, 2021. 48 с.
2. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Андріученко Т. В., Бекешкіна І. Е. та ін.]; за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко, В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2018. 128 с.
3. Талалай Д.В. Актуальні питання організаційно-правових засад взаємодії підрозділів Служби безпеки України з іншими військовими формуваннями в особливий період. *Європейські перспективи* : наук.-практ. журн. ХНУВС, Київський нац. економ. ун-т ім. В. Гетьмана та ін. 2014. № 8. С. 77-84.
4. Сіцінська М. В. Громадська рада: особливості її діяльності в секторі безпеки і оборони України. *Державне управління: удосконалення та розвиток* № 1, 2014. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=673>

КОБА Олександр Васильович

*Київський інститут Національної гвардії
України, м. Київ*

*кандидат педагогічних наук, старший
дослідник*

ОСНОВИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В МИРНИЙ ЧАС ТА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ВОЄННОГО СТАНУ.

Сучасна державна політика забезпечення Національної безпеки України здійснюється в умовах складної міжнародної, воєнно-політичної і суспільно - політичної обстановки у нашій країні, що призвело до зростання рівня поточних і прогнозованих загроз її національній безпеці та національним інтересам.

Для організації своєчасного та ефективного реагування на такі загрози органами державного управління була прийнята нова Стратегія Національної безпеки України “Безпека людини – безпека країни”. Вона визначила основні напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки, напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони, а також стала основою для розроблення інших документів стратегічного планування у сферах національної безпеки і оборони, зокрема стратегії воєнної безпеки, стратегії громадської безпеки та цивільного захисту, стратегії забезпечення державної безпеки тощо.

Розроблення цих стратегій, у свою чергу, актуалізує необхідність удосконалення відповідних теорій воєнної безпеки, громадської безпеки, державної безпеки та їх похідної – теорії діяльності Національної гвардії України.

Національна гвардія України, утворена в березні 2014 року, увійшла до системи МВС України разом з іншими структурними підрозділами.

В Законі України «Про Національну гвардію України» визначено статус Національної гвардії України як військового формування із правоохоронними функціями, а також змінено зміст напрямів її діяльності, тобто збільшилася дольова участь Національної гвардії України у виконанні завдань з забезпечення громадської, державної безпеки, безпеки державного кордону та оборони держави у воєнний час. Водночас, близько половини функцій Національної гвардії України належать до забезпечення державної безпеки.

У своїй діяльності Національна гвардія України підпорядковується командувачу, першому заступнику, заступникам командувача та головному управлінню Національної гвардії України. Також до структури НГУ входять. З'єднання, військові частини і підрозділи, вищі навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, установи та заклади, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України.

Окрім цього, в структуру НГУ включено частини і підрозділи кількох видів (за своїм призначенням): окремий загін спеціального призначення по боротьбі з тероризмом, окремі загони спеціального призначення та окремі загони розвідки спеціального призначення територіальних управлінь, бригади та полки оперативного

призначення, бригади та полки охорони громадського порядку, бригада та батальйони конвоювання, бригади, полки та батальйони змішаного характеру, полки охорони особливо важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів та батальйонів охорони атомних електростанцій, бригади охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні, авіаційна база, вузол зв'язку, батальйон охорони та забезпечення головного управління.

По суті, за своєю структурою Національна гвардія України є аналогом виду Збройних Сил України (у складі Національної гвардії України немає родів військ, але є кілька видів військових частин). А це вимагає вирішувати всі питання щодо застосування, будівництва, військового навчання та виховання, управління, технічного оснащення та забезпечення.

Отже, застосування Національної гвардії України відповідає принципам правоохоронної діяльності і принципам воєнного мистецтва, а основним напрямом є система забезпечення національної безпеки України та положення воєнної науки. Службово-бойова діяльність Національної гвардії України базується на національній безпеці України та воєнній безпеці, зокрема.

Основними видами службово-бойової діяльності Національної гвардії України за звичайних обставин є: охорона громадського порядку та громадської безпеки, охорона важливих державних об'єктів, конвоювання засуджених, екстрадиція, охорона підсудних під час судових засідань.

Форми службово-бойової діяльності Національної гвардії України під час виконання завдань за звичайних обставин такі: охорона громадського порядку та громадської безпеки, вартова служба, конвойна служба.

Службово-бойова діяльність Національної гвардії України під час надзвичайних обставин полягає у профілактичних, охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних заходах і спеціальних операціях, які проводяться загальновійськовими діями.

Слід відмітити, що наразі чіткого визначення службово-бойової діяльності Національної гвардії України не має.

Основними видами службово-бойової діяльності Національної гвардії України під час надзвичайних обставин, крім видів службово-бойової діяльності за звичайних обставин, вважають: участь у забезпеченні громадської безпеки, участь у забезпеченні державної безпеки.

Службово-бойова діяльність Національної гвардії України під час виконання завдань при запровадженні надзвичайних ситуацій доповнюються такими: спеціальні дії, режимно-карантинна служба, режимно-комендантська служба.

В особливий період Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Поряд із завданнями, що визначені для Національної гвардії України у територіальній обороні, гвардія продовжує виконувати і завдання мирного часу. В особливий період Національна гвардія України здійснює: охорону громадського порядку, громадської безпеки, вартову службу, конвойну службу, режимно-комендантську службу, спеціальні дії, бойові дії.

Після введення правового режиму воєнного стану Національна гвардія України переходить в підпорядкування верховного головнокомандувача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII *Відомості Верховної Ради України*, 2014, № 17, ст. 594
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. (відомості верховної ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379)
4. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 року
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року
6. Про Воєнну доктрину України: Указ Президента України від 16.06.2004 р. № 648/2004 Офіц. вісн. України. 2004. № 21.
7. Про оборону України: Закон України від . К.: ВР, 6.12.1991.
8. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV.2003. № 21
9. Про національну безпеку України: Закон України від 21.08.2018 року №2469-VIII.
10. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №392/2020 від 14.09.2020 р. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України».

КОБА Марія Миколаївна

*Старший викладач кафедри правового забезпечення діяльності НГУ факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України
доктор філософії в галузі права*

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ КУЛЬТУРИ ПОВАГИ ДО ПРАВ ЛЮДИНИ

Майбутні офіцери Національної гвардії України в переважній більшості є молодим поколінням нашої країни і здобувають вищу освіту у вищих військових закладах НГУ. Саме від виховання їх рівня культури прав людини залежить подальший розвиток загальної та правової культури даного військового формування та ефективного виконання службово-бойових завдань.

Права людини є феноменом світової цивілізації та частиною загальнолюдської культури. Без їх засвоєння та осмислення неможливо об'єктивно оцінити сучасні правові, політичні, економічні та міжнародні відносини. Права людини в ХХІ столітті стали нормою в житті кожного цивілізованого суспільства і невід'ємними для кожної людини.

Наукові дослідження культури прав людини у різні періоди часу здійснюються як вітчизняними так і зарубіжними науковцями, з-поміж них: Копейчиков В.В., Цвік М.В., Шемшученко Ю.С., Сімановський С.І., Василевич Г.А., Котляр І.І. та ін.

Високий рівень культури прав людини є запорукою їх ефективної реалізації. Для формування високого рівня культури прав людини необхідно щоб здобувачі вищої освіти - майбутні офіцери НГУ, самі усвідомлювали власні права і свободи, а також володіли навичками і уміннями у сфері захисту прав, поважали права та свободи інших, гідно відносились до оточуючих.

Обізнаність особи щодо своїх прав і обов'язків, безумовно, є найважливішою складовою в структурі культури прав людини. Знання, як перевірений практикою результат пізнання діяльності, є точним відображенням у свідомості людини.

Основною метою в освітньому процесі майбутніх офіцерів НГУ має бути формування загальної культури прав людини, в основі якої лежить знання вимог міжнародного та національного законодавства з прав людини та навчання майбутніх офіцерів правильному реагуванню на порушення прав людини, а також забезпечення вміння дотримуватись принципів гуманітарного права під час проведення військових операцій. Також, в процесі навчання гвардійців необхідно сформулювати уявлення про поняття права людини, їх сутність, генезу, історико-філософські погляди та підходи, структуру та класифікацію, національні та міжнародні механізми реалізації та захисту прав і свобод. Не менш важливим елементом процесу підготовки є навчання молодого покоління гвардійців правильному та ефективному застосуванню національного та міжнародного законодавства у сфері прав людини в різних ситуаціях та умовах.

З цього приводу Котляр І.І. зазначає, що «в навчальній та науковій літературі з прав людини знання мають на меті не тільки виховувати людей, формувати правильні

уявлення про права людини як необхідну умову її свободи і рівності, але й створювати правове суспільство, в якому права людини є священними і невід'ємними, а повага і захист прав людини – найважливішою властивістю всього устрою державного і суспільного життя» [1].

Сімановський С.І. має свій погляд приводу формування культури прав людини, а саме «культура прав людини є складовою частиною духовної культури, утворена шляхом системи знань, ціннісних орієнтацій і поглядів, психологічних почуттів, які ґрунтуються на визнанні та повазі людської гідності, прав та свобод, а також практичних навичок і умінні їх реалізовувати та захищати» [2]. Слушно розкриває поняття культури прав людини видатний науковець Шемшученко Ю.С., зазначаючи, що «культура прав людини представляє собою складову частину духовної культури суспільства, а з іншого, пронизує інші її частини, наприклад, таку як «правова культура», і відображає в них поняття «права людини» [3].

Необхідно зазначити, що важливе значення в процесі формування у майбутніх офіцерів Національної гвардії України культури прав людини відіграє розвиток їх моральних цінностей та переконань під час здобуття вищої освіти, які формуватимуть у гвардійців відповідні світоглядні погляди і ставлення до процесів суспільного розвитку. Адже саме цінності та переконання, отримані в процесі навчання та формування культури прав людини, можуть визначити погляди та ставлення гвардійців до соціально-політичних подій, що відбуваються в суспільстві. Отже, важливо, щоб майбутні офіцери розуміли сутність та значення прав людини, їх захищали та дотримувалися, що забезпечить їм відповідальне та свідоме ставлення до розвитку суспільства.

Для ефективної реалізації та захисту прав і свобод у повсякденному житті та під час виконання службово-бойових завдань майбутнім офіцерам Національної гвардії України необхідно передусім їх досконало знати. Ефективно вирішують питання щодо набуття знань вищі навчальні заклади. У статті 26 Загальної декларації прав людини говориться, що «освіта має бути спрямована на повний розвиток людської особистості і посилення поваги до прав людини і основоположних свобод» [4].

В ЗУ „Про освіту” зазначається, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [5]. Саме тому, з метою виховання культури прав людини у майбутніх офіцерів Національної гвардії України під час освітнього процесу необхідно забезпечити не тільки отримання знань про права людини та способи їх захисту, а й надавати їм навички, необхідні для реалізації та захисту прав людини під час виконання службово-бойових завдань та у повсякденному житті.

Таким чином, виховання культури прав людини у процесі здобуття вищої освіти курсантами, які в майбутньому стануть офіцерами Національної гвардії України, має надзвичайно важливе значення у процесі формування їх загальної та правової культури. Адже, саме право є рушійною силою реалізації прав і свобод людини, тому гуманістичний характер правової культури сприяє більш реальному та ефективному втіленню прав людини в життя.

Національна гвардія України має важливу роль у забезпеченні безпеки нації та захисту її національних інтересів, тому надання якісної освіти майбутнім офіцерам,

зокрема з культури прав людини, є необхідністю. Важливо, щоб вони були здатні не тільки знати, а й застосовувати ці знання у реальних ситуаціях, адже вони відповідають за забезпечення дотримання прав людей, які перебувають під їхнім контролем. Для цього необхідно включати практичні завдання та тренування в освітній процес, що дозволить майбутнім офіцерам Національної гвардії України бути підготовленими до виконання своїх завдань у будь-яких умовах.

В лавах Національної гвардії України рівень культури прав людини знаходиться на стадії активного розвитку, тому з'ясування причин, які сприятимуть його впровадженню, розробка напрямів та форм діяльності з його формування є надзвичайно важливими з точки зору міжнародно-правових стандартів та конституційно-правового регулювання суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котляр І.І. Права людини і вища школа: концептуальні основи викладання, вивчення і виховання, управлінські рішення : монографія / І.І. Котляр. – Мінськ : Тесей, 2007. С. 137-163.
2. Сімановський С.І. Права людини : навч. метод. Посіб. / С.І. Сімановський. – Мінськ : БГПУ, 2009. 123 с.
3. Шемшученко Ю.С. Правова культура. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998–2004. Т. 5: П–С. 2003. 564 с.
4. Загальна декларація прав людини від 10 рудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. - №93.
5. Закон України „Про освіту” від 5 вересня 2017 року № 2145-VII.
6. Пунько О. (2014). Правове виховання як основний чинник формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 27. Vol. 1, 42-46 [in Ukrainian].

КОБЗАР Олександр Федорович

Начальник факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, м. Київ

доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ СКЛАДОВИМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Обґрунтування позиції про те, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані Конституцією України діяти виключно в межах і у спосіб передбачені законодавством України, особливо примус і сила (як форми забезпечення реалізації правоохоронної функції держави) мають бути чітко врегульованими, з визначеною межею та кореспондуватись із принципами законності та співмірності завданої шкоди та відвернутого правопорушення, крім цього, така діяльність не може провадитись ким завгодно, а лише спеціально уповноваженими на це суб'єктами, зокрема і тими суб'єктами які віднесені до складових сектору безпеки і оборони.

Крім цього, звертаючись до змістового наповнення поняття «правоохоронна функція держави», слід зауважити, що різні вчені вкладають в нього розбіжний зміст, що негативно може вплинути на подальше дослідження цього явища в синергії з сутністю та змістом правового режиму воєнного стану.

Так, Й. Горінецький, правоохоронну функцію держави розуміє як самостійний і пріоритетний напрям державної політики, що за допомогою юридичних засобів здійснюється для досягнення певного соціального ефекту, як захист права загалом, основ конституційного ладу, в тому числі прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, зміцнення законності та правопорядку, і одночасно виступає правовою формою досягнення інших цілей суспільства і держави [1, с.3-5]. Таким чином, відповідне явище має чітке спрямування – захист прав і свобод людини і громадянина всіма наявними в держави законними інструментами й засобами, а також розширення кількості й плюралізація їх форм, з огляду на розвиток суспільства та цивілізаційні надбання.

Деякі дослідники звертають увагу, що правоохоронна функція держави є інструментом і напрямом виключно внутрішньої діяльності держави, що покликаний забезпечити недопущення порушення встановлених і регульованих правом усіх суспільних відносин [2, с.10].

Як правило, дослідники виділяють серед внутрішніх елементів правоохоронної функції держави наступні підфункції: охорона конституційного (державного) ладу; охорона прав і свобод людини; охорона власності; охорона громадського порядку; охорона природних ресурсів і навколишнього природного середовища; боротьба зі злочинністю [3].

Крім цього, низка вчених обґрунтовує позицію про те, що видами правоохоронної функції держави можуть бути: обмежувальна, попереджувальна, профілактична, ресоціалізаційна та інші, що в свою чергу також може бути розглянуто в якості структурних елементів відповідної теоретико-правової категорії.

Агресія РФ проти України, перш за все суттєво негативно вплинула на дотримання прав і свобод кожної людини та громадянина, що проживають не лише на території України, а й усього світу, оскільки спровокована товарна криза, неможливість підтримання Україною зернового товарообороту, звичний рівень міграції населення світу, туристичні маршрути та інші цивілізовані аспекти функціонування суспільства опинились під загрозою. Перш за все, крізь призму людиноцентризму, під загрозою опинились права і свободи людини і громадянина, кожного індивідуально, оскільки жорстокі звірства російських загарбників, що незаконно розпочали бойові дії на території мирної України суттєво негативно (а подекуди руйнівню) впливають на дотримання інститутів прав і свобод людини загалом, можливість забезпечення державою соціальних й індивідуальних благ.

Водночас законодавство більшості країн світу містить вказівку на спеціальну правову конструкцію, яка б надавала додаткові права публічній адміністрації у випадках, коли держава стикається з непередбачуваними ситуаціями, які унеможливають нормальне функціонування суспільства, подолання яких вимагає мобілізації всіх наявних ресурсів – так звані надзвичайні режими чи режими воєнного стану [4, с. 68].

Законодавством України визначається, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5], таким чином, правовим режимом воєнного стану є запровадження такої низки заходів, що спрямовані на забезпечення недопущення порушення прав і свобод людини і громадянина в умовах суттєвої загрози їм у спосіб консолідації всіх державних правоохоронницьких інституцій і забезпечення їх інструментарієм досягнення цілей з установлення правопорядку та убезпечення населення.

С. Кириченко та інші, аналізуючи відповідний напрям звертають увагу, що в умовах введення воєнного стану особливого значення набуває завдання забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Безумовно, коли нормальне функціонування держави і суспільства стає неможливим, окремі права і свободи людини і громадянина зазнають певних обмежень [6]. Саме тому, що будь-яка державницька діяльність спрямовується й регулюється законодавством України, окремі його норми безпосередньо «визначають правила», навіть в питаннях меж звуження прав і свобод людини і громадянина. Наприклад, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» встановлено основні механізми дії такого режиму, обмеження, що є допустимими під час його запровадження та чіткий перелік функцій і повноважень органів влади, щодо забезпечення правопорядку та відбиття збройної агресії чи загрози нападу, іншої небезпеки відповідно до законодавства України.

Ю. Фігель, в свою чергу, звертає увагу на те, що дія правового режиму воєнного стану в Україні, врегульовується не лише національним законодавством, а також і ратифікованим Україною міжнародним нормативно-правовим підґрунтям, оскільки при здійсненні своїх прав і свобод кожна людини повинна зазнавати тільки тих обмежень, які встановлено законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [7, с. 223].

Тому, слід зазначити, що правовий режим воєнного стану в Україні, а тим більше воєнного стану, в умовах не оголошеної росією війни офіційно, зумовлює обстановку в якій правоохоронна функція України, як суб'єкта міжнародно-правових взаємин і центрального елемента в системі національних правовідносин відіграє ключову роль в усіх відносинах. Зрозумілим є зміст цієї функції та основне його призначення, окремі аспекти та напрями. До найбільш важливіших серед них треба віднести перш за все, припинення подальшого порушення вже порушених фактично прав і свобод, стримування від порушення прав і свобод осіб, що перебувають в уразливих станах, запровадження комплексних профілактичних програм, щодо недопущення розповсюдження девіантних проявів у суспільстві на всіх рівнях.

Таким чином, на підставі проаналізованих підходів до поняття й сутності правоохоронної функції держави як теоретико-правової конструкції, механізму та змісту правового режиму воєнного стану, його тісного взаємного (дуалістичного) взаємозв'язку з правоохороною, а також інших позицій і думок учених і дослідників щодо досліджуваного явища, на нашу думку, основними аспектами правоохоронної функції держави в умовах дії правового режиму воєнного стану, можуть бути такі як: організація та забезпечення попередження повторної окупації деокупованих територій, або централізоване забезпечення відселення місцевих жителів з метою убезпечення найвищої соціальної цінності – людського життя; задіяння основних механізмів і структурних підрозділів органів правопорядку для забезпечення дотримання непорушних і тих, що не можуть бути обмежені прав і свобод людини і громадянина як на території всієї держави так і, в першу чергу на деокупованих територіях; забезпечення запровадження державних програм і стратегій, що спрямовані на вдосконалення й підвищення рівня розуміння населенням потенційних і реальних загроз окупації ворожими військами їх місць постійного проживання; створення механізмів соціальної реабілітації постраждалих осіб, що в свою чергу дозволить сприяти як відновленню порушених прав, так і в першу чергу (в межах правоохоронної функції) – недопущенню порушення ще більшого обсягу прав і свобод людини і громадянина; запровадження широкого кола соціально-правовий інструментів і регуляторів державного впливу щодо питань пов'язаних із відбудовою зруйнованих територій, перш за все критичної інфраструктури, а одразу після – цивільних об'єктів і житлового фонду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти/автореферат дисер.канд.юрид.наук 12.00.01/ Горінецький Й.І.-Національна академія внутрішніх справ України,- К., 2005. -23с.

2. Московець В.І. Поняття та значення правоохоронної функції держави/Московець В.І.//Право і безпека,-Харків, Університет внутрішніх справ.-2011.- №2.- С.317

3. Бугайчук К.Л. Національна поліція України як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2017. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/7.pdf

4. Славко А. С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану: порівняльно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2016. Вип. 41 (2). С. 74–78.

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

6. Кириченко С. О., Лобко М. М., Семененко В. М. Щодо питання правового режиму воєнного стану і стану війни. Наука і оборона. № 2, 2019. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-7-2-09-16>

7. Фігель Ю.О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія «Юридична». 2015. Вип. 2. С. 222–230.

КОВАЛІВ Мирослав Володимирович

Львівський державний університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, професор

СКРИНЬКОВСЬКИЙ Руслан Миколайович

Львівський університет бізнесу та права

кандидат економічних наук, професор

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОНОЮ

В адміністративно-правовій теорії та практиці державного управління, до складу адміністративно-політичної сфери належать такі галузі управління, як оборона, національна безпека, закордонні справи, юстиція, внутрішні справи [1].

З урахуванням мети і завдань, зміст галузі «оборона» має досить складний, багатоструктурний характер. Під обороною України слід розуміти систему політичних, економічних, соціальних, воєнних, науково-технічних, наукових, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії чи збройного конфлікту [2]. Зі змісту статей 17, 65 Конституції України вбачається, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, забезпечення її безпеки є конституційним обов'язком кожного її громадянина, а оборона країни належить до найважливіших функцій держави та є справою всього Українського народу [3]. Метою оборони України є створення необхідних умов для запобігання воєнному нападу та для збройної відсічі агресії проти України, незалежно від часу за будь-яких умов і обставин [4, с. 147]. Головною метою Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона», затвердженої Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021, є заздалегідь підготовлена, всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України (на засадах стійкості, стримування та взаємодії), що забезпечує ефективну воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність України.

Основи організації оборони України, повноваження органів державної влади, основні функції й завдання органів військового управління, виконавчої влади в областях і районах, містах Києві та Севастополі, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств й установ, посадових осіб, права та обов'язки громадян України стосовно здійснення і забезпечення обороноздатності держави визначаються Законами України «Про оборону України» [2], «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію».

Формування й проведення воєнної політики України (у сукупності із економічною і зовнішньою політикою), законодавче регулювання питань сфери оборони та військового будівництва здійснює виключно Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України [3]. Зокрема, відповідно до ст. 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить [3]: оголошення за поданням Президента України стану війни й укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного стану в Україні, про загальну або часткову мобілізацію; про надання економічної, військової або іншої допомоги іноземним державам, про направлення підрозділів ЗСУ до іншої держави тощо. Верховною Радою України було прийнято Закони України «Про національну безпеку України» [5], «Про основи національного спротиву».

Виключно закони України визначають організацію, функції і склад ЗСУ, правовий режим воєнного стану й розв'язують інші питання у сфері оборони.

Важливі функції, завдання у сфері оборони покладено на Президента України – гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України. Зокрема, Президент України призначає на посади та звільняє з посад вище командування ЗСУ, здійснює керівництво та приймає рішення у сфері оборони держави; очолює Раду національної безпеки і оборони України (далі – РНБОУ) [3]. Компетенція та функції РНБОУ визначаються ст. 107 Конституцією України, чинним Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України».

Підготовка і організація держави до оборони, крім формування та реалізації воєнної, військово-технічної, воєнно-економічної та військово-промислової політики України, включає такі аспекти [2]: забезпечення розвитку воєнної науки; прогнозування та оцінку воєнної загрози і воєнної небезпеки; удосконалення структури, уточнення завдань і функцій й забезпечення необхідної чисельності Збройних Сил України, інших сил оборони, військових формувань, включаючи при цьому підтримку їх боєздатності, бойової та мобілізаційної готовності до оборони держави; інші заходи, що впливають на стан обороноздатності держави.

Заходи щодо обороноздатності України, мобілізаційної готовності до оборони, забезпечення боєздатності й оснащення ЗСУ та інших сил оборони відповідно до закону здійснюються Кабінетом Міністрів України. З урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів, важливе значення має план заходів щодо реалізації Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, затвердженої Указом Президента України від 20.08.2021 р. № 372/2021.

Органом державного управління ЗСУ є Міністерство оборони України, яке несе повну відповідальність за їх розвиток і підготовку до виконання будь-яких завдань оборони. Міністр оборони України здійснює як військово-політичне, так і адміністративне керівництво Збройними Силами України. Безпосереднє військове керівництво Збройними Силами України в мирний та воєнний час здійснює Головнокомандувач ЗСУ через Генеральний штаб ЗСУ. Головнокомандувач ЗСУ є найвищою військовою посадовою особою у ЗСУ [6]. Генеральний штаб очолює начальник Генерального штабу ЗСУ, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України. Начальник Генерального штабу ЗСУ підпорядковується Головнокомандувачу ЗСУ [7]. Верховний Головнокомандувач ЗСУ – Президент України, який в особливий період, в умовах війни може здійснювати стратегічне керівництво Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями через Ставку Верховного Головнокомандувача, робочим органом якої є Генеральний штаб ЗСУ [6].

Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сфері оборони України є [5]: верховенство права, підзвітність, законність,

прозорість й дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору оборони; розвиток сектору оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сфері оборони; дотримання норм міжнародного права, підтримка миру й безпеки у вільному демократичному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко К. В. Галузь державної служби України як складова адміністративно-політичної сфери державного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2017. Т. 28(67), № 2. С. 15–20.

2. *Про оборону України*: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

3. *Конституція України*: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

4. Серета В. В., Ковалів М. В., Єсімов С. С., Гурковський М. П. *Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 518 с.

5. *Про національну безпеку України*: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

6. *Про Збройні Сили України*: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>

7. *Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України*: Затверджено Указом Президента України від 30.01.2019 р. № 23/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#Text>

КОЗЯРОВСЬКИЙ Владислав Володимирович
*Начальник відділу командних пунктів Північного
Київського територіального управління
Національної гвардії України*

ШВЕЦ Микола Анатолійович
*Начальник групи живучості відділу безпеки
військової служби управління оперативного
командування «Захід»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВЕЛИКОГАБАРИТНИХ, ВЕЛИКОВАГОВИХ ВАНТАЖІВ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.

Перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом є важливим елементом діяльності Збройних Сил України (ЗСУ). З метою забезпечення безпеки та ефективності перевезення, ця діяльність регулюється законодавством Європейського Союзу.

Україна має розроблену систему правових актів, які регулюють перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом в ЗСУ. Згідно з нормативними документами, перевезення цих вантажів повинні відповідати певним вимогам щодо їх ваги, габаритів, а також щодо безпеки під час перевезення.

Українське законодавство забезпечує дотримання міжнародних стандартів перевезення небезпечних вантажів, встановлених Угодою про міжнародні автомобільні перевезення (ADR). Ця Угода встановлює вимоги щодо маркування, пакування та документації, які повинні бути дотримані під час перевезення небезпечних вантажів.

Україна також прийняла Закон про дорожній рух, який містить норми щодо перевезення великогабаритних та великовагових вантажів. Згідно з цим законом, вантажі, що перевищують встановлені розміри та вагу, можуть бути перевезені тільки за умови отримання спеціального дозволу на перевезення від відповідних органів.

Для забезпечення безпеки під час перевезення великогабаритних та великовагових вантажів, Україна прийняла рішення про впровадження системи електронного контролю за рухом вантажів на дорогах. Ця система дозволяє контролювати рух великогабаритних транспортних засобів, що допомагає уникнути можливих небезпек та зменшити ймовірність порушень правил дорожнього руху.

Україна також прийняла Закон про вантажні перевезення, який містить вимоги щодо перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, включаючи вимоги щодо дозволу на перевезення, маркування та пакування.

Законодавство Європейського Союзу також встановлює норми та вимоги щодо перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів. Україна як країна-партнер Європейського Союзу повинна дотримуватися цих вимог та нормативів.

Таким чином, перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України регулюється законодавством України та Європейського Союзу. Дотримання вимог цих нормативних документів є необхідним для забезпечення безпеки та ефективності перевезення цих вантажів. У Збройних Силах України перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів здійснюється відповідно до вимог діючого законодавства, а також застосовуються додаткові заходи безпеки, щоб забезпечити безпечність та ефективність перевезень. Для цього залучаються спеціалісти з досвідом перевезення цих вантажів, використовуються високотехнологічні засоби та обладнання, проводяться додаткові перевірки та інспектування вантажівок та доріг. Особлива увага приділяється вимогам щодо маркування та пакування небезпечних вантажів, таких як вибухонебезпечні, радіоактивні, токсичні та інші. Також діють спеціальні правила щодо перевезення великогабаритних та великовагових вантажів, які передбачають використання спеціальних перевізних засобів, ретельне планування маршруту та інші заходи.

Усі ці вимоги та заходи забезпечують безпечність та ефективність перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів в Збройних Силах України. Крім того, вони також допомагають зменшити негативний вплив на довкілля та підвищити рівень безпеки на дорогах.

Отже, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України дотримується відповідно до законодавства України та Європейського Союзу. Виконання цих вимог забезпечує безпеку та ефективність перевезень, що є особливо важливим для діяльності Збройних Сил України. Крім того, такі заходи забезпечують виконання міжнародних зобов'язань України у сфері безпеки та дотримання норм транспортного права.

Важливо зазначити, що Європейський Союз регулює перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів з метою забезпечення безпеки дорожнього руху та захисту довкілля. Вимоги ЄС щодо перевезення небезпечних вантажів включають обов'язкові маркування та пакування, використання спеціальних перевізних засобів та перевірку відповідності нормам безпеки. Ці вимоги є основою для національного законодавства з цього питання.

Таким чином, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України ґрунтується на принципах безпеки та ефективності, відповідає вимогам міжнародного та національного законодавства та сприяє забезпеченню національної безпеки та виконанню міжнародних зобов'язань. Важливо зберігати високий рівень виконання вимог у цій сфері та постійно покращувати заходи безпеки відповідно до нових технологій та міжнародних стандартів.

На практиці, для забезпечення безпеки перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, Збройні Сили України використовують спеціально обладнані автомобільні транспортні засоби, які відповідають вимогам міжнародних та національних стандартів.

Окрім того, перевізники, що здійснюють перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, повинні мати відповідні ліцензії та дозволи від відповідних органів державної влади, які контролюють дотримання вимог безпеки.

У разі порушення вимог безпеки та норм перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, Збройні Сили України та відповідні органи державної влади мають право застосувати санкції, які можуть включати штрафні санкції та вилучення ліцензій на перевезення вантажів.

Отже, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України відповідає вимогам міжнародного та національного законодавства та забезпечує безпеку дорожнього руху та захист довкілля. Це важлива складова діяльності Збройних Сил України, яка забезпечує виконання міжнародних зобов'язань та національної безпеки.

У контексті законодавства Європейського Союзу, перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом регулюється рядом документів, які мають нормативний характер та є обов'язковими для дотримання всіма державами-членами.

Основним документом в цій сфері є Європейський договір про міжнародні автомобільні перевезення вантажів (Договір КМП), який був укладений в Женеві в 1956 році та підписаний більш ніж 70 країнами, включаючи всі держави-члени Європейського Союзу. Цей документ визначає правила та процедури для міжнародних автомобільних перевезень вантажів, включаючи великогабаритні та великовагові вантажі, а також вантажі, які становлять небезпеку.

Окрім Договору КМП, в цій сфері існують також інші нормативні акти, зокрема, Регламент Ради Європи про міжнародні перевезення небезпечних вантажів (ADR), що регулює перевезення вантажів, які містять небезпечні речовини, а також Регламент Європейського Парламенту та Ради про перевезення великогабаритних вантажів, який містить вимоги щодо розмірів, мас та конструкцій великогабаритних вантажів, а також правил перевезення таких вантажів.

Отже, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України відповідає вимогам міжнародного та національного законодавства та забезпечує безпеку дорожнього руху, захист прав та інтересів власників та користувачів вантажів, а також дотримання екологічних та інших стандартів. Зокрема, Збройні Сили України виконують вимоги щодо перевезення небезпечних вантажів згідно з ADR та відповідають вимогам, що стосуються розмірів, маси та конструкцій великогабаритних вантажів.

Також варто відзначити, що Україна зобов'язалася до дотримання вимог Європейської конвенції про міжнародні перевезення небезпечних вантажів по дорогах (ADR) та Європейського договору про міжнародні автомобільні перевезення вантажів (Договір КМП), що сприяє встановленню стандартів та узгодженню підходів до перевезення вантажів в різних країнах.

Таким чином, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України відповідає вимогам міжнародного та національного законодавства, забезпечує безпеку

дорожнього руху та дотримання вимог щодо екології та інших стандартів. При цьому, виконання цих вимог вимагає від учасників процесу високої відповідальності, професіоналізму та уважності під час планування та здійснення перевезень вантажів.

Крім того, варто зазначити, що Збройні Сили України використовують спеціалізовані транспортні засоби для перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, які відповідають вимогам щодо технічної безпеки та надійності. Такі засоби мають спеціальні системи кріплення вантажів, що забезпечують їх стійкість під час перевезення та запобігають небажаному пересуванню. У процесі підготовки до перевезення вантажів в Збройних Силах України проводиться детальний аналіз ризиків та визначаються заходи з їх мінімізації. Зокрема, розробляється детальний план маршруту, враховуючи максимальні допустимі обмеження щодо розміру, маси та інших параметрів вантажів. Також проводяться регулярні перевірки транспортних засобів та вантажів, що забезпечують відповідність їх вимогам щодо технічної безпеки та надійності.

Отже, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України відповідає вимогам міжнародного та національного законодавства, забезпечує безпеку дорожнього руху та дотримання вимог щодо екології та інших стандартів. При цьому, виконання цих вимог є надзвичайно важливим з метою забезпечення безпеки персоналу та населення, що перебуває на території, через яку проходять маршрути перевезення вантажів.

Також слід зазначити, що у Збройних Силах України існує система навчання та підготовки водіїв, яка допомагає забезпечити високий рівень професійної компетенції персоналу, який здійснює перевезення вантажів. У рамках такої системи водії проходять спеціальні курси з підготовки до перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, а також знайомляться з особливостями технічного обслуговування та ремонту транспортних засобів.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України є досить ретельно розробленою та стандартизованою системою. Вона відповідає вимогам міжнародного та національного законодавства, забезпечує безпеку персоналу та населення, що перебуває на території, через яку проходять маршрути перевезення вантажів, а також дотримується вимог щодо екології та інших стандартів. Важливою складовою такої системи є професійна підготовка персоналу, яка забезпечує високий рівень компетенції водіїв та знижує ризики виникнення небезпеки під час перевезення вантажів.

Отже, дотримання вимог правового регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом є ключовим фактором забезпечення безпеки в дорожньому русі та забезпечення дотримання вимог щодо охорони оточуючого середовища. Реалізація такої системи у Збройних Силах України є важливим елементом національної безпеки, який сприяє забезпеченню ефективного та безпечного виконання завдань у сфері перевезення вантажів.

Проте, у зв'язку зі швидким розвитком технологій та зміною законодавства, важливим є постійне оновлення та удосконалення системи правового регулювання перевезення

вантажів у Збройних Силах України. Це дасть змогу підвищити ефективність та безпеку перевезень, а також врахувати нові вимоги щодо охорони довкілля та забезпечення екологічності перевезень.

Отже, виконання вимог правового регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом є надзвичайно важливим завданням для Збройних Сил України. Це допомагає забезпечити безпеку персоналу та населення, що перебуває на території, через яку проходять маршрути перевезення вантажів, а також дотримується вимог щодо екології та інших стандартів. Важливою складовою такої системи є професійна підготовка персоналу, яка забезпечує високий рівень компетенції водіїв та знижує ризики виникнення небезпеки під час перевезення вантажів.

Також важливою складовою є забезпечення високих стандартів технічної підготовки автомобілів та відповідних обладнань для перевезення вантажів, що дозволяє знизити ризики виникнення небезпечних ситуацій та нещасних випадків під час перевезень.

Окрім того, важливим є постійний моніторинг та контроль за дотриманням правил перевезення вантажів, що дозволяє вчасно виявляти та усувати будь-які недоліки у роботі системи. Забезпечення високого рівня безпеки та якості перевезення вантажів вимагає від Збройних Сил України постійного удосконалення та оновлення системи правового регулювання перевезення вантажів.

Отже, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України відповідно до законодавства Європейського Союзу є надзвичайно важливим для забезпечення безпеки та якості перевезень. Це вимагає постійного удосконалення та оновлення системи правового регулювання, підготовки та навчання персоналу, забезпечення високих стандартів технічної підготовки автомобілів та відповідних обладнань для перевезення вантажів, а також постійного контролю за дотриманням правил перевезення вантажів.

Важливим кроком у цьому напрямку є підписання Угоди про міжнародні автомобільні перевезення (МКП), що сприятиме розвитку міжнародної торгівлі та підвищенню якості перевезень. Україна підписала цю Угоду у 1993 році та з того часу працює над її впровадженням та відповідним законодавчим регулюванням.

До регулювання перевезень вантажів на дорогах України також застосовується внутрішнє законодавство, яке встановлює правила та вимоги до перевезень вантажів в межах країни. Зокрема, для перевезення великогабаритних та великовагових вантажів потрібні спеціальні дозволи та обмеження швидкості руху.

З метою підвищення ефективності та безпеки перевезень вантажів, Збройні Сили України працюють над вдосконаленням системи технічного контролю за автомобілями та відповідним обладнанням. Крім того, проводяться тренінги та навчання персоналу з питань правил та безпеки перевезення вантажів.

Отже, правове регулювання перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України відповідно до законодавства Європейського Союзу та внутрішнього законодавства відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні безпеки та якості перевезень. Для досягнення цих цілей необхідне постійне удосконалення та оновлення системи

правового регулювання, підготовки та навчання персоналу, забезпечення високих стандартів технічного контролю.

Отже, можна зробити висновок, що перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України регулюється законодавством Європейського Союзу. Для забезпечення безпеки та надійності перевезень таких вантажів необхідно дотримуватися встановлених вимог щодо технічного стану автомобілів, документації на вантажі та умов перевезення, включаючи відповідні ліцензії та дозволи. Також важливо забезпечити належний рівень підготовки водіїв, які здійснюють перевезення таких вантажів, включаючи знання відповідних правил та процедур. Законодавчі та регуляторні вимоги, які регулюють перевезення великогабаритних, великовагових та небезпечних вантажів автомобільним транспортом у Збройних Силах України, спрямовані на забезпечення безпеки та ефективності перевезень, що є надзвичайно важливим для захисту національної безпеки та обороноздатності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Treaty on European Union. *Official Journal of the European Communities*. 1992. No 191. pp. 1-112.
2. Про Комплексну програму утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 роках: Закон України від 7 лютого 2002 року № 3022-11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-14#Text> (дата звернення 15.03.2023).
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 15.03.2023).
4. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 (Урядовий кур'єр 1998, 18.06.1998, № 114-115).
5. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 року № 1496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-п#Text> (дата звернення 15.03.2023).
6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення 15.03.2023).
7. Treaty establishing the European Economic Community and connected documents. Luxembourg: Publishing Services of the European Communities, [s.d.]. 378 p. "Treaty establishing the European Economic Community", p. 5-183.
8. The role of the Community in the development of transport infrastructure. Commission memorandum. COM (79) 550 final, 14 November 1979. Bulletin of the European Communities, Supplement 8/79. URL: <http://aei.pitt.edu/5892/1/5892.pdf> (дата звернення 15.03.2023).
9. White Paper from the Commission to the European Council (Milan, 28-29 June 1985). URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4ff490f3-dbb6-4331-a2ea-a3ca59f974a8/language-en> (дата звернення 15.03.2023).

10. Єдиний Європейський Акт, підписаний 17 лютого 1986 року і набув чинності 1 липня 1987 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028#Text (дата звернення 15.03.2023).

КОМАШКО Володимир

*Завідувач відділу правової та антикорупційної політики центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень
доктор філософії в галузі права*

ШАМАРА Олександр

*Радник директора Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»
доктор філософії в галузі права, старший дослідник, доцент*

**СИСТЕМА ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У СЕКТОРІ СЕКТОРУ
БЕЗПЕКИ: ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТАМ НАТО**

Кабінетом Міністрів України внесені зміни до урядової постанови від 15.12.1997 № 1410 «Про створення єдиної системи військової освіти» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. №1490), відповідно до яких затверджено Концепцію трансформації системи військової освіти, що окреслює наявну проблематику, основні завдання і структуру системи військової освіти, передбачає реалізацію вичерпного переліку завдань і заходів на період до 2032 року та моніторинг їх виконання.

Неодноразово зазначалось, що, в рамках перетворень, які сьогодні відбуваються в Україні існує необхідність у перегляді поглядів щодо реформування вищих військових навчальних закладів, які готують фахівців у сфері контррозвідувальної та розвідувальної діяльності та конкретних напрямків їх реалізації.

Законом України «Про національну безпеку України» визначено у статті 3, що одним із фундаментальних національних інтересів України є інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО), розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

Серед поточних та прогнозованих загроз національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов визначено джерело загроз незалежності України, її суверенітету і демократії залишається недостатня ефективність державних органів, що ускладнює вироблення і реалізацію ефективної політики.

Стратегією національної безпеки України уведеною в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392 визначено, що одним з основних напрямків розвитку сектору безпеки і оборони у сфері удосконалення її архітектури є створення системи ефективного управління та координації діяльності органів сектору безпеки і оборони.

Стратегія визначає, що пріоритетними завданнями правоохоронних, спеціальних, розвідувальних та інших державних органів відповідно до їх компетенції є: активна та

ефективна протидія розвідувально-підбивній діяльності, спеціальним інформаційним операціям та кібератакам, російській та іншій підбивній пропаганді; запобігання, виявлення та припинення проявів сепаратизму, тероризму, екстремізму, припинення діяльності незаконних збройних формувань, політично мотивованого насильства та інших зазіхань на конституційний лад; отримання повної і достовірної упереджувальної інформації про ситуацію в Україні та світі, протидія зовнішнім загрозам національній безпеці України, сприяння реалізації національних інтересів України.

Комітетом з питань національної безпеки, оборони та розвідки Верховної Ради України ухвалено рішення рекомендувати Парламенту України проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України» (реєстр. № 3196-д). Законопроєкт (реєстр. № 3196-д), є наслідком реалізації положень Стратегії національної безпеки України, зокрема напрямів та завдань реформування й розвитку сектору безпеки і оборони, оскільки Стратегією передбачено оптимізувати структуру, функції і чисельність Служби безпеки України як спеціально уповноваженого державного органу у сферах контррозвідувальної діяльності та охорони державної таємниці, головного органу у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю, що дасть змогу попереджати, своєчасно виявляти зовнішні та внутрішні загрози безпеці України і запобігати їм, припиняти розвідувальні, терористичні та інші протиправні посягання спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усувати умови, що їм сприяють, та причини їх виникнення.

Не залишилось поза межами цих процесів шляхи з реформування сектору підвищення ефективності підготовки та перепідготовки наукових кадрів та функціонування системи кадрового забезпечення науково-технологічної і освітньої діяльності, у секторі безпеки, а також перепідготовки кадрів для сектору безпеки України та підвищення їх кваліфікації. Стратегією національної безпеки України, передбачено трансформацію професійної культури на основі доктринальних підходів і принципів командування й контролю, підготовки, освіти НАТО.

В рамках тих перетворень, які сьогодні відбуваються в нашій державі існує необхідність у перегляді поглядів щодо реформування вищих військових навчальних закладів Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Інституту Управління державної охорони України, розвідувального органу Міністерства оборони України та конкретних напрямків їх реалізації.

Це відповідатиме оптимізації архітектоніки системи освіти та науки у секторі безпеки¹. Модель вищої освіти та науки в Україні, в секторі безпеки, сьогодні не відповідає сучасним вимогам, які висуваються іноземними партнерами України та економічними можливостям України, в контексті належного фінансового забезпечення відомчих вищих військових навчальних закладів. Тому, у формуванні нової моделі забезпечення національної безпеки України ключовим завданням повинно стати створення ефективного сектору безпеки і оборони України. Для забезпечення його

¹ Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» уведене в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392.

ефективного функціонування, у тому числі, повинно стати забезпечення професіоналізації сектору безпеки, підвищення професійного рівня особового складу Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Головного розвідувального управління Міністерства оборони України, створення інтегрованої системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів для цих суб'єктів сектору безпеки, які здійснюють забезпечення національної безпеки України. У тому, числі зменшення адміністративного апарату, враховуючи кількість вищих військових навчальних закладів та збільшення якісного забезпечення освітнього та наукового процесу.

Визначальну роль у цьому процесі могла б посісти **Академія підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки**, яка може стати єдиним вищим військовим навчальним закладом на території України з підготовки фахівців, у галузі забезпечення національної безпеки, сектору безпеки.

Останні події в Україні, зокрема, прийняті рішення Урядом України та Радою національної безпеки і оборони України, дають підстави для підняття питання стосовно *створення єдиного вищого військового навчального закладу – Академії підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки*.

Так, Кабінетом Міністрів України постановою від 12.05.2021р. № 467 затверджено Положення про вищі військові навчальні заклади, яким визначається порядок організації діяльності вищих військових навчальних закладів, склад, права та обов'язки учасників освітнього процесу.

Положенням передбачено, що рішення про утворення, реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, перетворення) чи ліквідацію навчального закладу приймається Кабінетом Міністрів України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.11.2021 р. № 1407-р, на підставі пропозиції Міністерства освіти і науки щодо ліквідовано Академію Служби зовнішньої розвідки України.

На підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2022 р. № 325-р за пропозицією Міністерства оборони, утворено: 1) Воєнну академію імені Євгенія Березняка як закладу вищої освіти розвідувального органу Міністерства оборони, реорганізувавши її шляхом перетворення Воєнно-дипломатичної академії імені Євгенія Березняка, з віднесенням її до сфери управління Головного управління розвідки Міністерства оборони; 2) Науково-дослідний інститут воєнної розвідки як науково-дослідної установи розвідувального органу Міністерства оборони, реорганізувавши його шляхом перетворення Науково-дослідного інституту Головного управління розвідки Міністерства оборони, з віднесенням до сфери управління Головного управління розвідки Міністерства оборони.

Утворення Академії підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки буде відповідати реалізації положень Стратегії національної безпеки України, у тому числі у сфері зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору Україна, в частині взаємосумісності складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав Альянсу.

Проектом Закону України про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України» передбачено, що співробітники Служби безпеки України мають право на перепідготовку й підвищення кваліфікації в порядку, установленому законодавством України (стаття 40. Права співробітників Служби безпеки України, пов'язані із проходженням служби).

Законопроект (реєстр. № 3196) у статті 46 (Підготовка кадрів для Служби безпеки України), передбачено:

«1. Служба безпеки України може виступати державним замовником підготовки кадрів.

2. Підготовка кадрів для Служби безпеки України включає:

1) перепідготовку на відповідних рівнях вищої освіти у військових закладах вищої освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, що входять до структури або належать до сфери управління Служби безпеки України, на базі відповідних освітніх ступенів за скороченим терміном навчання;

2) післядипломну освіту, професійне навчання й безперервний професійний розвиток кадрів Служби безпеки України, що передбачені законодавством.

3. Засади підготовки кадрів для Служби безпеки України регулюються законодавством про освіту та цим Законом. Особливості підготовки кадрів для Служби безпеки України, порядок організації відбору кандидатів на навчання та порядок навчання слухачів Служби безпеки України у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, що входять до структури або належать до сфери управління Служби безпеки України, встановлюються відповідним Положенням, яке затверджується Президентом України, та актами Служби безпеки України.

4. Підстави та порядок притягнення курсантів Служби безпеки України до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до них заохочень визначаються військовими статутами Збройних Сил України.

5. У разі необхідності підготовки окремих категорій фахівців для Служби безпеки України така підготовка може здійснюватися в інших закладах вищої освіти відповідно до законодавства.

6. Служба безпеки України в рамках міжнародного співробітництва може здійснювати професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів за кордоном.»

Наявність відомчого навчального закладу, відповідає деяким практикам підготовки такого роду державних органів країн НАТО.

Зокрема, Національна академія Федерального бюро розслідування США – це професійний курс навчання для американських та міжнародних керівників правоохоронних органів, призначений керівниками їхніх відомств через демонстровані лідерські якості. Десяти тижнева програма, яка передбачає курсові роботи з теорії розвідки, тероризму та терористичного мислення, науки управління, права, поведінкової науки, правоохоронної комунікації та судово-медичної науки, служить для вдосконалення правосуддя та відомствах в країні та за кордоном та підвищити стандарти

правопорядку, знання та співпрацю у всьому світі.² Академія Федерального бюро розслідування США, призначена бути провідним світовим навчальним та дослідницьким центром правоохоронних органів та захисником кращих практик правоохоронних органів у всьому світі, працює підрозділом підготовки бюро. Розташована на площі 547 акрів в межах величезної бази морської піхоти в Квантіко, штат Вірджинія, Академія ФБР є лише одним із багатьох аспектів Навчального підрозділу, робота якого виходить далеко за межі території кампусу³.

На сьогодні пріоритетами Федерального бюро розслідування США є: захист США від терористичних актів; захист США від зовнішньої розвідки, шпигунства та кібероперацій; боротьба зі значною кіберзлочинністю; боротьба з державною корупцією на всіх рівнях; захист громадянських прав; боротьба з транснаціональними злочинними організаціями; боротьба тяжкими злочинами; боротьба з насильницькими злочинами⁴.

Інший підхід щодо добору кадрів має Агентство внутрішньої безпеки (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrzного) Республіки Польща – державна установа, яка захищає внутрішню безпеку Республіки Польща та її громадян. Його головна мета - знати якомога більше і якомога раніше, щоб ефективно нейтралізувати загрози внутрішній безпеці держави. До складу Агентства внутрішньої безпеки Республіки Польща входять випускники університетів елітних факультетів, які мають високу кваліфікацію та мають відповідні етичні стандарти для виконання завдань, важливих для державної безпеки⁵.

Основними напрямками роботи Агентства внутрішньої безпеки є: контррозвідка, боротьба з тероризмом, протидія розповсюдженню засобів масового ураження, боротьба з економічними злочинами, боротьба з організованою злочинністю, боротьба з корупцією, захист таємної інформації, аналітика⁶.

SRI – головна розвідувальна служба Румунії, що спеціалізується на зборі, оцінці і управлінні розвідувальною інформацією. Серед основних завдань SRI є запобігання і протидії шпигунству, тероризму та транскордонної організованої злочинної діяльності, яка за своїм характером і масштабом впливає на національну безпеку; захист румунських демократичних цінностей, забезпечення безпеки громадян, а також безпеки економічної та секретної інформації.⁷

Національна розвідувальна академія «Міхай Вітязул» здійснює навчання і підготовки майбутніх і нинішніх офіцерів розвідки, а також з точки зору досліджень і глибоких знань в області розвідки і безпеки. Національна розвідувальна академія «Міхай Вітязул» - забезпечує освіту та навчання найважливішого ресурсу розвідувальної служби Румунії, співробітників SRI, а з іншого боку, генерує та поширює наукові знання в галузі розвідки та національної безпеки на рівні румунського суспільства та розвідувального співтовариства та оборони⁸.

12 листопада 2019 р. в Берліні спецслужби Німеччини урочисто відкрили новий центр підготовки органів державної розвідки (Zentrum für Nachrichtendienstliche Aus- und Fortbildung, далі – ZNAF). Установа стала першим об'єднаним навчальним

² <https://www.fbi.gov/services/training-academy/national-academy>.

³ <https://www.fbi.gov/services/training-academy#International-Law%20Enforcement>.

⁴ <https://www.fbi.gov/about/mission>.

⁵ <https://www.abw.gov.pl/en/about-isa/13,About-ISA.html>

⁶ <https://www.abw.gov.pl/pl/>

⁷ <https://www.sri.ro/mission-vision-values>

⁸ <https://animv.ro/despre-noi/>

центром Федеральної розвідувальної служби (Bundesnachrichtendienst, BND) та Федерального відомства із захисту Конституції (Bundesamt für Verfassungsschutz, BfV). За задумом керівництва спецслужб, запровадження спільної професійної підготовки персоналу BND і BfV на базі ZNAF дозволить створити співтовариство фахівців, які взаємодіють один з одним, і виробляти у них загальне розуміння завдань, які вирішуються. Основна місія ZNAF – проведення спільної підготовки спеціалістів нетехнічних служб, які проходять дворічне чи трирічне навчання. За цей період слухачі вивчають способи отримання та аналізу інформації про поточні політичні та економічні виклики і екстремістські прагнення. Підготовка також включає приховану організацію роботи з джерелами та вивчення цільових персон, а також правові та етичні засади розвідувальної роботи. Для отримання практичних навичок передбачається кілька стажувань у кожній зі спецслужб Німеччини.

У зв'язку із наведеним та досвідом деяких країн членів НАТО, набуває актуальності питання утворення єдиного вищого навчального закладу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки, що буде відповідати реалізації положень Стратегії національної безпеки України, у тому числі у сфері зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття Україною повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, в частині взаємосумісності складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав Альянсу.

Питання життєдіяльності та статусу Академії підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки повинен регламентувати окремий законодавчий акт.

1. Статус Академії підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки, в якості профільного відомчого вищого військового навчального закладу.

У своїй діяльності Академія повинна керуватися Конституцією України, законами України «Про національну безпеку України», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», відповідними положеннями про проходження військової служби військовослужбовцями відповідних військових формуванням для потреб яких буде функціонувати Академія, а також законодавчим актом, де буде визначено основні засади функціонування Академії, її спеціальний статус, тощо, іншими нормативно-правовими актами України.

Академія повинна готувати, крім курсантів, слухачів також й кадри вищої кваліфікації для забезпечення ефективної організації науково-педагогічної та наукової діяльності. Академія може поєднувати в собі два напрямки: класичний – підготовка курсантів (студентів) для потреб сектору безпеки, військової юстиції, а також напрямок перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для цих державних органів. Суттєву складову співробітників Академії повинні складати фахівці практики.

2. Відповідність часу.

Події в Україні спонукають до реформування спеціальних правоохоронних органів, спеціальних служб і розвідувальних органів України, такі кроки повинні бути спрямовані на забезпечення їх ефективного функціонування на основі загальноєвропейських норм, а також принципів державності, патріотизму,

компетентності, демілітаризації, координації, результативної взаємодії, чіткого розподілу завдань і усунення дублювання функцій.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287, визначало, що *реформа сектору безпеки і оборони має на меті створення динамічної, укомплектованої високопрофесійними фахівцями, забезпеченої сучасними матеріальними і технічними засобами спеціальних служб, здатних ефективно захищати державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України.*

При цьому слід забезпечити концентрацію зусиль на: контррозвідальній та розвідальній діяльності; нейтралізації сепаратистських та екстремістських рухів і організацій; забезпеченні державної безпеки у сферах боротьби з тероризмом, інформаційної, кібернетичної безпеки; захисті державної таємниці; сприянні швидкому і ефективному обміну інформацією з державами-членами НАТО на основі взаємної довіри, у сфері загроз національної безпеки України.

Такий підхід щодо створення єдиного військового вищого навчального закладу узгоджується з метою створення централізованого управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, упорядкування міжвідомчої координації і взаємодії.

Доцільно з метою забезпечення контррозвідального режиму життєдіяльності Академії перенести майбутній військовий вищий навчальний заклад за межі міста Київ в інший населений пункт або за межі населених пунктів. Вказане безумовно відповідало б і кращим світовим практикам.

3. Якісне вдосконалення кадрової політики, системи стимулювання та соціального захисту науково-педагогічного та наукового складу, співробітників, спрямованої на розвиток людського капіталу працівників Академії та підвищення їх зацікавленості в реалізації завдань, що стоять перед вищим навчальним закладом.

Академія може стати центром поширення необхідних знань і навичок у сфері запровадження національної системи стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз та центром школи лідерства для органів сектору безпеки і оборони⁹.

3.1. Реалізацію кадрової політики Академії, спрямувати на збереження і примноження кадрового потенціалу, із впровадженням оновлених підходів до формування кадрового складу.

3.2. Реалізація програми розвитку традицій Академії, корпоративної культури, спрямованої на об'єднання всіх членів колективу навколо спільних цілей і завдань.

3.3. Фундаментом до прийняття кадрових рішень повинно стати:

- наявність наукового ступеня, вченого звання, але за напрямком спеціальностей, які сьогодні потребуватиме розбудова сучасного сектору безпеки і оборони;
- наявність досвіду роботи у відповідних державних установах, військових формуваннях України не менше 10 років за напрямком діяльності відповідного

⁹ Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» уведене в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392.

підрозділу, наявність вченого звання та наукового ступеня (*навчання у вищому навчальному закладі до зазначених термінів не враховувати*).

Симбіоз практичного досвіду, а також досвіду наукової та науково-педагогічної діяльності створить бажаний ефект, у здійсненні спеціальної підготовки та перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів для оновлених спецслужб України.

3.4. Крім того, за доцільне вбачається:

- розробка програми розвитку співробітників Академії, що включає підготовку кадрового резерву керівників середньої та вищої ланки, з метою створення системи мотивації діяльності за категоріями співробітників, довгострокового закріплення науково-педагогічного та наукового складу;

- встановлення конкурентно спроможної заробітної плати всіх категорій співробітників Академії при посиленні залежності її розміру від результатів роботи;

- забезпечення співробітників Академії житлом (службовим житлом), насамперед, тих які були учасниками відсічі збройної агресії росії проти України, внесли суттєвий вклад у розвиток держави, інших категорій, у відповідності до чинного законодавства України;

- сприяння підвищенню авторитету викладачів та науковців Академії.

3.5. Більш інтенсивно використовувати інститут відряджання військовослужбовців до Академії для забезпечення проведення підвищення кваліфікації відповідних підрозділів військових формувань, з числа най досвідчених.

3.6. Одним з критеріїв роботи в Академії має бути те, що робота у вищому військовому навчальному закладі повинна стати престижною, зокрема за фінансовими показниками.

3.7. Підвищення авторитету викладачів та науковців Академії зокрема, з використанням систем заохочення – почесних звань та нагород, членства в системі Національної академії наук і Національної академії правових наук, Національної академії педагогічних наук України. Створити умови для реалізації наукового потенціалу та підтримання системи заохочення обдарованих курсантів (студентів), слухачів та докторантів (аспірантів).

4. Розвиток продуктивності фундаментальних і прикладних досліджень, наукових напрямів і наукових шкіл.

*Вже сьогодні робити те,
про що інші думатимуть завтра.*

В. Черчилль

Перспектива розвитку науки в Академії пов'язана з подальшим розвитком фундаментальних досліджень і специфікою прикладних дослідження виходячи із завдань, які ставить перед Академією держава, у сфері забезпечення сектору безпеки якісним кадровим складом.

Стратегія національної безпеки, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, визначає, що сучасна модель глобалізації уможливила поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійного та ідеологічного фундаменталізму та екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму,

нелегальної міграції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розповсюдження зброї масового ураження тощо.

Тому, Академія повинна позиціонуватися як науковий центр, що забезпечує багатостороннє і масштабне вивчення та дослідження специфіки контррозвідувальної та розвідувальної діяльності; нейтралізації сепаратистських та екстремістських рухів і організацій; забезпеченні державної безпеки у сферах боротьби з тероризмом, інформаційної, кібербезпеки; захисті державної таємниці; протидії злочинам проти основ національної безпеки України, злочинам проти миру та безпеки людства; інформаційно-аналітичної роботи, функціонування військової юстиції.

Ми даємо гроші на науку не тому, що ми багаті.

Ми багаті тому, що даємо гроші на науку.

Рональд Рейган

За ініціативи Європейського Союзу з підвищення ефективності хімічних біологічних радіологічних та ядерних ризиків (EU CBRN CoE) було започатковано у відповідь на необхідність зміцнення інституційної спроможності країн, що не входять до Європейського Союзу, з метою пом'якшення ризиків ХБРЯ (CBRN). На сьогодні не існує постійних міжвідомчих органів, яким закріплено прийняття Планів дій, пов'язаних із ХБРЯ (CBRN) загрозами або резолюцією 1540 Радою безпеки Організації об'єднаних націй з моніторингу їх реалізації. Також не існує єдиного координатора серед усіх правоохоронних органів, які здійснюють протидію загрозам ХБРЯ (CBRN).

Доцільно визначити Академію координатором науково-методичної роботи серед спеціальних служб та правоохоронних органів, в рамках реалізації проектів CBRN. Крім того, здійснювати та розвивати цей напрямок в діалозі з партнерами, які представляють США, ЄС, Королівство Норвегію.

Окремої уваги заслуговують темпи зростання ІТ-технологій та їх використання у злочинній діяльності, зокрема гібридні загрози, у цьому зв'язку, доцільно акцентувати увагу на проведенні криміналістичних досліджень комп'ютерної техніки, програмних продуктів, телекомунікаційного обладнання, систем зберігання даних, відеореєстраторів, мобільних телефонів (*перелік не є вичерпним*) та супроводження навчального процесу, при викладанні навчальної дисципліни «Криміналістика» та інших споріднених дисциплін. Здійснювати наукові дослідження у цій сфері, а також надання практичної допомоги відповідним підрозділам суб'єктів забезпечення національної безпеки України у протидії загрозам в інформаційній та кібернетичній сферах та надання професійної допомоги у питаннях розслідування інцидентів в сфері інформаційної безпеки держави, проведення відповідних експертиз.

Впроваджувати сучасні форми організації наукової роботи, включаючи широке використання інституту постдоков (наукове дослідження, яке виконується вченим, які нещодавно здобули докторський ступінь (Doctor of Philosophy, PhD – відповідає ступеня кандидата наук в пострадянських країнах).

Сформувані механізми консультативної та матеріальної підтримки публікацій науковців Академії у провідних вітчизняних і зарубіжних журналах.

Підтримувати створення наукових шкіл. Сприяти залученню обдарованої молоді до участі в наукових дослідженнях.

Розширяти практику наукових стажувань вчених академії у провідних вітчизняних та зарубіжних наукових вищих навчальних закладах, наукових установах, центрах.

КОМИССАРОВА Наталя

*начальник кафедри державної безпеки
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії
України, полковник
кандидат юридичних наук, доцент*

КОМИССАРОВ Микола

*начальник науково-організаційного відділу
Київського інституту Національної гвардії
України, полковник
кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА ЇЇ ПЕРЕВАГИ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКУ

Незважаючи на те, що з 1996 року Україна визначена у Конституції, як демократична, соціальна та правова держава, котра закріплює рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, проблема гендерної рівності почала обговорюватися та вирішуватися у ній зовсім недавно [4, с. 141].

Наукова критика не могла обійти мовчанням той факт, що гендерну рівність тривалий час не вважали складовою реформи сектору безпеки, саме тому вона не була інтегрована на стратегічному рівні. Координуючись гендерними стереотипами, сектор безпеки не вважав жіноцтво важливою рушійною силою, навіть не взираючи на те, що воно завжди було активною частиною суспільства. Сьогодні жінки виявляють свою активність у тих сферах, де їхня підтримка є найбільш запитаною та актуальною.

При цьому в даний час більшість вчених підкреслюють, що розвиток гендерної політики в секторі безпеки сприятиме не тільки уникненню зайвої закритості, а й позитивно позначиться на загальному рівні обороноздатності країни. Дійсно, якщо жінки виявляють бажання служити в секторі безпеки, для них не має створюватись жодних перешкод, а навпаки надаватись більше можливостей.

Роль жінок у миротворчих процесах постійно починає поглиблюватися, а це веде до того, вони мають долучатися до них без зайвих перепон та забобонів.

У зв'язку з вищевикладеним виникає питання: “якщо професійна кваліфікація жінок дає їм можливість обіймати керівні посади в структурах сектору безпеки та оборони, чому вони не мають права випробувати власні сили?”

Як показали наші спостереження, існує чимало перепон, з якими доводиться стикатися жінці в процесі впровадження гендерної політики в діяльність органів системи МВС як складової сектору безпеки. Пропонуємо обговорити деякі з них:

1. Гендерні стереотипи та дискримінація.

2. Відсутність достатньої кількості спеціалістів з питань гендерної рівності в секторі безпеки, що негативно впливає на динаміку виконання завдань, визначених перед відомством.

3. Потреба в постійному вдосконаленні законодавчої бази відповідно до сучасного розвитку гендерної політики на міжнародній арені.

4. Недостатній та низький розвиток гендерних процедур набору та утримання персоналу, який призводить до того, що жінки просто не мають незначної підтримки в розвитку їхньої спроможності й лідерства.

5. Відсутність інтегрованого уніфікованого підходу щодо системної та належної підготовки тренінгів із питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, сексуальним домаганням, протидії дискримінації за ознакою статі тощо.

6. Відсутність умов для поєднання персоналом своєї роботи з сімейними та професійними обов'язками.

З огляду на вищезазначене, на нашу думку велику актуальність набуває наступне питання: чому впровадження гендерної рівності є важливою складовою сектору безпеки? Відповідаючи на нього слід сказати про те, що для ефективної реалізації функцій правоохоронних органів важливо не тільки визнавати, але й реагувати на різні потреби жінок та дівчат, чоловіків та хлопців, як представників населення, з яким доводиться працювати. Звідси ясно, що професія працівника або працівниці правоохоронних органів була рівно доступною як для жінок, так і чоловіків із забезпеченням рівного ставлення до жінок і чоловіків як фахівців.

В секторі безпеки кількість працюючих чоловіків та жінок повинна бути однаковою, адже це викликатиме почуття довіри і бажання співпраці у населення [1, с. 14-15].

Нещодавно для виконання та впровадження Національних планів та Державної програми, Міністерством внутрішніх справ було проведено масштабну інформаційно-аналітичну та просвітницьку кампанію в середині правоохоронної структури, прийнято низку відомчих наказів, а саме: розроблено національний план №1325 «Жінки, мир, безпека», розбудовано інституційний механізм, створено мережі гендерних радників в апараті МВС та ЦОВВ, організовано навчальний процес, тренінги та заняття з гендерної обізнаності працівників та впроваджено гендерний аспект у закладах вищої освіти системи МВС [5, с. 25].

Слід відразу підкреслити і те, що наша держава взяла на себе зобов'язання щодо виконання ключових міжнародних зобов'язань із забезпечення гендерної рівності. Україна прийняла Цілі Сталого Розвитку (ЦСР), приєдналася до Пекінської Декларації та Платформи Дій (ПДПД) на 4-й Світовій Конференції Жінок (1995) та ратифікувала ключові договори з прав людини, включно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980), та її Факультативний Протокол. Уряд затвердив національний план дій із виконання Конвенції [6, с. 46].

У 2014 році була підписана Угода про Асоціацію між Україною та ЄС, що зобов'язує до гарантування рівних можливостей для жінок та чоловіків у сферах працевлаштування, освіти, навчання, економіки, у суспільстві та прийнятті рішень. На наш погляд, очевидно, що навіть такої кількості прийнятих актів, угод, законів не вистачить для повного подолання гендерної нерівності та дискримінації [2, с. 285]

В той же час хочеться вказати, що Україна не повинна зупинятися на досягнутому, навпаки, залучитися підтримкою міжнародної спільноти, та переймати досвід у країн з розвинутою гендерною політикою. Наприклад, у Ісландії та Норвегії. Адже, спираючись на дослідження більшості науковців, країни Північної Європи посідають лідерські позиції в рейтингу подолання гендерного розриву і за останні роки вкорінилися на перших місцях світових рейтингів. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, майже три з чотирьох жінок працездатного віку в країнах Північної Європи задіяні на ринку праці на оплачуваних посадах, а держави послідовно підтримують політику гендерної рівності на робочому місці, вдома та в суспільстві.

Так, наприклад, Ісландія вже десятиліття зберігає позиції світового лідера, як країна з найвищим рівнем гендерної рівності. Ця держава має культуру розширення політичних прав та можливостей, а також може похвалитися багатьма сильними жінками, що є рольовими моделями. Розширення прав і можливостей жінок присутнє в усіх аспектах життя ісландського суспільства, це стало можливим завдяки сильному політичному рухові фемінізму у 1970-х роках.

Прогресивна політика в сфері догляду за дитиною означає, що жінки в Ісландії не змушені робити вибір між роботою та вихованням дітей. Політика розвитку сфери догляду за дітьми та надання тривалих відпусток по догляду за дітьми – і жінки, і чоловіки отримують 90 днів відпустки – допомагають матерям полегшити догляд за дітьми. Щодо подолання гендерного розриву в оплаті праці, Ісландія посідає перше місце за рівнем «оплати за однакову роботу».

Як було відмічено раніше, Норвегія закрила загальний гендерний розрив на понад 83% і продовжує демонструвати стійкий прогрес у цьому питанні. Високий відсоток жінок активно задіяні на ринку праці завдяки політиці підтримки батьківства та виділенню значних коштів на розвиток сфери догляду за дітьми. Починаючи з 2013 року, мами й тата зобов'язані брати хоча б 14-тижневу відпустку після народження дитини. Норвегія може похвалитися майже однаковим рівнем зайнятості жінок та чоловіків, причому багато жінок обіймають керівні посади. Гендерні квоти забезпечили 40-відсоткову присутність жінок у парламенті та в радах директорів у бізнесі – жінки займають посади прем'єр-міністра Норвегії, міністра фінансів та міністра закордонних справ, до того ж жінки становлять 41% серед топ-менеджерів [3].

Викладені міркування дозволяють зробити висновок, що подолання гендерної нерівності в Україні цілком можливе. Варто лише викоринити гендерні бар'єри та направити нашу державу у новий курс рівності та справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органах виконавчої влади: навч. посіб./ за ред. Н. Камінської. Київ, 2020 [1, с. 14-15].
2. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики : навч. посіб. / за ред. Н. Камінської. Київ, 2018 [2, с. 285]
3. Чотири країни Північної Європи, які знають секрет гендерної рівності URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/chotiri-krayini-pivn> [3].

4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> [4, с. 141].

5. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2016 р. № 113-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80/page> [5, с. 25].

6. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text [6, с. 46].

КОРЕВА Микола Миколайович

*слухач гуманітарного інституту Національного
університету оборони України імені Івана
Черняхівського, майор*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Вперше поняття колабораціонізму (від франц. “collaboration” – співпраця) було використано під час Другої Світової війни, зокрема саме так офіційно було названо принцип взаємовідносин Німеччини і французького уряду маршала А. Петена, що був створений в окупованій Франції і уклав з А.Гітлером у 1940 угоду про співпрацю. Відтоді історики, на противагу вимушеній праці місцевого населення на окупаційну владу, добровільну співпрацю з окупантами почали називати колабораціонізмом. [1]

На жаль, в сучасних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації, поняття колабораціонізму актуалізувалося і в Україні. Незважаючи на численні людські жертви, окупацію частини територій України та завдання значних економічних збитків, мали та мають місце випадки сприяння ворогу у здійсненні агресивних дій, спрямованих на повалення конституційного ладу та незалежності України, включно із підтримкою збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора.

Так, 03 березня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України № 2108-IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність” (далі – Закон № 2108-IX).

Із прийняттям Закону № 2108-IX, серед науковців поширилася дискусія щодо “розукрупнення” законодавцем кримінальної відповідальності за вчинення державної зради, однак криміналізація фактично 24-х окремих складів злочину у 8-и частинах статті 111-1 Кримінального кодексу України [2] все-таки дає підстави говорити про новий вид кримінальних правопорушень, які раніше законодавчо не несли кримінально-правових наслідків.

За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 07.05.2023 до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено 5247 кримінальних проваджень за статтею 111-1 КК України “Колабораційна діяльність”. [3]

Станом на 07.05.2023 в Україні винесено 502 вироки за вчинення колабораційної діяльності. [4] При цьому за інформацією ДУ “Центр пробації”, станом на 05.04.2023 року 235 засуджених за статтею 111-1 КК України осіб перебувають під пробацією. [5]

Таким чином, правоохоронними органами та судами вже напрацьовано певну практику притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення колабораційної діяльності. Разом з тим, зважаючи на умови, у яких відбулося прийняття Закону, та очевидно поспіх законодавця, ряд питань криміналізації колабораційної діяльності потребують свого вирішення та удосконалення.

Зокрема, конструкціями санкцій ч.1, ч.2 ст. 111-1 КК України передбачено безальтернативне застосування судами як основного покарання за вчинення

передбачених нормами статті кримінальних правопорушень, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Однак, як слушно зазначено у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, специфіка покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю полягає у тому, що воно стосується лише тих осіб, які під час вчинення кримінального правопорушення обіймали посади або займалися діяльністю, з якими це кримінальне правопорушення було пов'язане. [6, С.2]

Отже, застосування вищевказаного покарання як основного до осіб, для яких вчинення відповідних кримінальних правопорушень не було пов'язане з їхньою діяльністю або посадою, є нелогічним та не відповідає завданням кримінального судочинства. А відповідно до статті 98 КК України призначення неповнолітнім як основного покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю взагалі не передбачено.

Тому пропонується передбачити у санкціях ч.1-2 статті 111-1 КК України можливість застосування позбавлення або обмеження волі з метою застосування принципу невідворотності покарання та усунення проблеми безальтернативності при призначенні покарання.

Не менш проблематичним видається застосування на практиці ч.3 ст.111-1 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за «дії громадян України, спрямовані на впровадження освітніх стандартів держави-агресора у таких навчальних закладах», що може бути розширено тлумачитися як правоохоронцями, так і суддями. Крім того, залишається риторичним питання, чи буде наприклад вважатися кримінально-караним діянням викладання на тимчасово окупованій території точних дисциплін (алгебри, геометрії) або фізичного виховання, із дотриманням освітніх стандартів держави-агресора, які ймовірно є близькими до стандартів національної освіти.

У зв'язку із вищевикладеним, існує ризик вибіркового застосування цієї норми або взагалі безперспективність її застосування, що вимагає додаткової регламентації ч.3 ст. 111-1 КК України у вказаній частині.

Дискусійним є питання притягнення до кримінальної відповідальності за провадження господарської діяльності на тимчасово окупованій території. Так, вказана норма потребує уточнення в частині криміналізації господарської діяльності на добровільній основі, оскільки згідно ч.4 ст. 111-1 КК України будь-яка підприємницька діяльність на тимчасово окупованій території стає протиправною, тоді як остання може здійснюватися з примусу та під загрозою розправи з боку представників окупаційної влади держави-агресора.

Також, діяння, криміналізовані у ч.4 ст. 111-1 КК України, у вигляді передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, за наявності підстав охоплюються складом кримінального правопорушення, передбаченого відповідною частиною ст. 260 КК України. Вищевказане на практиці викликатиме труднощі у кваліфікації кримінальних правопорушень, оскільки немає єдиної думки щодо того, яка із вищевказаних статей Кримінального кодексу України буде вважатися спеціальною при їх конкуренції.

Крім того, існує ризик можливого ухилення колаборантів від більш суворого покарання, оскільки добровільна участь у збройних формуваннях держави-агресора проти Збройних Сил України, за що передбачена кримінальна відповідальність ч.7 ст. 111-1 КК України, не встановлює чіткого відмежування від складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111 КК України, санкція якої передбачає значно суворіші наслідки.

Враховуючи вищевикладене, законодавцем було вирішено проблему правової протидії колабораційній діяльності через запровадження кримінальної відповідальності за її вчинення, що було необхідним кроком в умовах збройної агресії проти України. Разом з тим, досить об'ємний опис окремих форм колабораційної діяльності зумовлює необхідність подальшого удосконалення та регламентації її об'єктивної сторони, що дозволить відмежувати колабораційну діяльність від суміжних кримінальних правопорушень та забезпечить єдність судової практики у кримінальних провадженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерейко І.І. Колабораціонізм, поняття // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007. - 528 с.: - URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Kolaboracionizm>.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року, - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення російської федерації. Офіс Генерального прокурора України. - URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 07.05.2023).
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. - URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 07.05.2023).
5. "235 засуджених колаборантів в Україні перебувають на пробації — директор Центру пробації". - URL: <https://suspilne.media/436287-235-zasudzenih-kolaborantiv-v-ukraini-perebuvaui-na-probaci-direktor-centru-probaci>.
6. Висновок на проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» (реєстр. № 5144 від 24.02.2021 р.):/ Апарат Верховної Ради України № 04-27/3-2022/54331 від 02.03.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1243571>.

КРАВЕЦЬ Валентина Миколаївна

Національна академія СБ України, м. Київ

кандидат технічних наук, с.н.с.

ОБґРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Аналіз офіційних вебсторінок вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) свідчить, що відповідно до вимог Закону України "Про вищу освіту", прийнятого у 2014 році, усі вони запровадили системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього забезпечення якості освіти, далі - СВЗЯО). На думку авторів [1], СВЗЯО вітчизняних закладів вищої освіти, зокрема військових, потребують не запровадження, а розвитку з урахуванням п. 2. ст. 16 Закону України «Про вищу освіту», Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG-2015) та наказу МОН України від 11.07.2019 № 977 "Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти".

Разом з тим, на систему військової освіти, і зокрема ВВНЗ, покладено завдання підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО [2]. Тому розвиток СВЗЯО ВВНЗ вимагає також врахування вимог до системи управління якістю у навчальних та тренувальних закладах НАТО.

Порівняльний аналіз європейських стандартів щодо внутрішнього забезпечення якості ESG-2015, стандартів системи управління якістю в НАТО [3, додаток D], вимог до системи внутрішнього забезпечення якості у Законі України "Про вищу освіту", з огляду на їх тотожність, дає підстави для узагальнення переліку основних процедур СВЗЯО ВВНЗ: формування та затвердження політики щодо забезпечення якості; розробка і затвердження, поточний моніторинг і періодичний перегляд освітніх програм; студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання здобувачів вищої освіти; зарахування, досягнення, визнання та атестація здобувачів вищої освіти; забезпечення розвитку й оцінювання наукового та науково-педагогічного складу; управління ресурсами; інформаційний менеджмент; забезпечення публічності інформації; забезпечення академічної доброчесності; підготовка до зовнішнього оцінювання якості; співпраця з НАТО.

Однією з визначальних ознак будь-якої системи, зокрема і системи внутрішнього забезпечення якості освіти, є її організаційно-функціональна структура. Як свідчить досвід вітчизняних закладів вищої освіти, без визначення суб'єктів СВЗЯО та розподілу відповідальності між ними, можна говорити про наявність формальної, але не функціонуючої системи забезпечення якості.

Згідно із [4] всього в Україні сьогодні зареєстровано 12 ВВНЗ. Відповідність структури та змісту їх нормативних документів з якості (положень, концепцій), визначеним вище процедурам наведено на рис.1.

Так, процедура щодо підготовки закладу освіти до зовнішнього оцінювання якості побіжно описана у нормативних документах трьох ВВНЗ (27.3%). Лише чотири ВВНЗ (36.4%), описуючи власні СВЗЯО, повністю врахували процедури, пов'язані з рухом контингенту - зарахуванням, досягненнями, визнанням та атестацією здобувачів вищої освіти.

Подальшого удосконалення потребує процедура інформаційного менеджменту. У редакції ESG 2015 року на відміну від версії 2005 року стандарт "Інформаційні системи" замінено на "Інформаційний менеджмент", що передбачає забезпечення закладами вищої освіти збору, аналізу і використання відповідної інформації для ефективного управління освітніми програмами та іншою діяльністю. Водночас, ВВНЗ зосередили свою увагу на розвитку електронних інформаційних систем та ресурсів, і тільки три з них (27.3%) враховують ширший контекст цієї процедури.

Рис. 1. Оцінка відповідності нормативних документів ВВНЗ з якості визначеним процедурам СВЗЯО

Понад 50% ВВНЗ відобразили процедуру студентоцентрованого навчання, викладання та оцінювання здобувачів вищої освіти частково, не врахувавши порядок формування індивідуальних траєкторій навчання, розгляду звернень здобувачів вищої освіти щодо якості надання освітніх послуг тощо.

Тільки два ВВНЗ (18.2%) передбачають в своїх політиках системну інтеграцію з НАТО, ще два побіжно посилаються на необхідність досягнення сумісності з НАТО (усі чотири заклади освіти підпорядковані Міністерству оборони України).

Також за результатами аналізу нормативних документів з якості встановлено, що організаційно-функціональна структура СВЗЯО унормована у понад половини (54.5%) ВВНЗ, ще два заклади освіти (18.2%) описали її частково.

З огляду на викладене, основними напрямками подальшого розвитку систем забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у ВВНЗ України пропонуємо визначити: забезпечення розвитку та оцінювання діяльності адміністративного персоналу; підготовку закладу освіти до зовнішнього оцінювання

якості; унормування процедур зарахування, досягнення, визнання та атестації здобувачів вищої освіти; розвиток культури академічної доброчесності; розширення інструментів інформаційного менеджменту; розвиток студентоцентрованого навчання, викладання та оцінювання здобувачів вищої освіти; забезпечення інтеграції та сумісності з НАТО; унормування організаційно-функціональної структури СВЗЯО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методика розвитку системи внутрішнього забезпечення якості закладу вищої освіти, особливості здійснення її процедур та заходів у вищому військовому навчальному закладі / Медвідь М.М., Тробюк В.І., Черніченко І.Ю., Д'яченко О.А. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. № 3. 2020. С. 226-235.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.03.2021 р. "Про Стратегію воєнної безпеки України" : Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2>.

3. BI-Strategic Command Directive 075-007 / Education and Individual Training Directive. (2015 September 10). URL: <https://www.act.nato.int/images/stories/structure/jft/ptecs/etd-075-007.pdf>.

4. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності: заклади вищої освіти. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/>

КІТІТІРОВ Максим Олександрович

*кандидат юридичних наук,
заступник начальника інституту з наукової
роботи, Київський інститут Національної
гвардії України (м. Київ).*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПІДРОЗДІЛАМИ НГУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до п.п. 3 ст. 6¹ Закону України «Про Національну гвардію України» Національна гвардія України (далі – НГУ) з уведенням правового режиму воєнного стану для виконання завдань з оборони держави приведена в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядкована Головнокомандувачу ЗСУ [1].

З 24.02.2022 сили і засоби Національної гвардії України передані в оперативне підпорядкування (оперативний контроль) відповідним командувачам угруповань (об'єднаних угруповань) військ (сил) Збройних Сил України та виконують бойові завдання в операції сил оборони та територіальної оборони держави під їх керівництвом.

У свою чергу, на виконання вимог Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 181-р «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні» підрозділи НГУ продовжують забезпечувати виконання Плану заходів із забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні [2].

Особовий склад Національної гвардії України відповідно до бойових розпоряджень (наказів) Головнокомандувача Збройних Сил України та відповідних командувачів угруповань військ, запитів начальників Головних управлінь Національної поліції в областях та м. Києві продовжує виконувати завдання служби із забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку, у тому числі по запровадженню та забезпеченню заходів здійснення правового режиму воєнного стану в Україні:

несення патрульної служби (забезпечення заходів щодо підтримання комендантської години);

несення бойової служби (виконання завдань) на блокпостах, участь у забезпеченні охорони громадського порядку під час заходів за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

участь в профілактичних заходах;

участь у виконанні правоохоронних завдань під час контрдиверсійних заходів;

Особовий склад військових частин та підрозділів Національної гвардії

України, на які покладено функції з охорони громадського порядку, залучався до запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану в Україні у 20 обласних центрах держави та в м. Києві, 34 містах обласного та районного підпорядкування, 1 населеному пункті сільської місцевості, у тому числі на території 4 об'єктів транспортної інфраструктури.

Слід зауважити, що щоденно залучається понад 4 тис. військовослужбовців, 85 патрульних автомобілів, 55 службових собак, у тому числі у місті Києві – понад 500 військовослужбовців, 10 патрульних автомобілів, 8 службових собак.

За результатами виконання завдань, з початку воєнної агресії, затримано та передано відповідним правоохоронним органам понад 90 тис. осіб, з яких за підозрою у скоєнні кримінальних злочинів було затримано понад 6 тис. осіб, за підозрою у причетності до скоєнні злочинів проти основ національної безпеки та злочинів проти громадської безпеки – понад 700 осіб, за вчинення адміністративних правопорушень – понад 85 тис. осіб.

Кількісні та якісні показники службово-бойової діяльності підрозділів НГУ в умовах правового режиму воєнного стану підкреслюють з одного боку, необхідність набувати нові спроможності у виконанні завдань за призначенням, враховуючі щоденні внутрішні виклики та загрози, з іншого – утримувати вже існуючі.

Особливим аспектом в контексті забезпечення громадської безпеки підрозділами НГУ в умовах воєнного стану є забезпечення внутрішньої безпеки в державі шляхом боротьби зі злочинністю, протидії тероризму, виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп тощо.

Беззаперечним є той факт, що підрозділи НГУ в цьому аспекті посідають важливе місце, виходячи із специфіки правоохоронних завдань та функцій, ефективного виконання яких впливає на стан внутрішньої безпеки в державі.

Невирішеним певною мірою, в цьому контексті, залишається питання наукового обґрунтування та нормативного врегулювання компетенції та повноважень між суб'єктами сил безпеки і оборони, що беруть участь в забезпеченні громадської безпеки в умовах воєнного стану.

Це пов'язано з тим, що виконання правоохоронних завдань в умовах воєнного стану здійснюється в загально-державній системі заходів примусу, а відтак виконання завдань підрозділами НГУ здійснюється з урахуванням певних обмежень прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина, визначених Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами.

Слід відзначити, що станом на 24 лютого 2022 року підрозділи НГУ як складові сектору безпеки й оборони були готові до запровадження воєнного стану та виконання завдань за призначенням. Але, з кожним днем відсічі збройної агресії ми стикаємось кожного дня з новими викликами і загрозами, особливо що стосуються з одного боку, забезпечення стабільності функціонування громадянського суспільства, з іншого – шляхом забезпечення внутрішньої безпеки в державі правоохоронними органами України.

Отже, вище викладене дозволяє зробити висновок про те, що нормативне врегулювання повноважень НГУ з питань забезпечення громадської безпеки в умовах правового режиму воєнного стану, у тому числі наукове обґрунтування особливостей виконання завдань підрозділами НГУ із забезпечення законності та правопорядку в державі, має стати першочерговим завданням та пріоритетним напрямом в діяльності системи МВС України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну гвардію України» від 14.03.2014. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 17, Ст. 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 26.05.23).

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» від 24.02.2022 № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.05.2023).

КУДІНОВ Вадим Анатолійович

Національна академія внутрішніх справ

кандидат фізико-математичних наук, доцент

ВПЛИВ ДИНАМІКИ ЦІННОСТІ ІНФОРМАЦІЇ З ЧАСОМ НА ЗАХОДИ КІБЕРБЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ МВС ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В системі Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України протягом останнього часу вживаються заходи щодо створення та впровадження різноманітних інформаційних систем спеціального призначення (далі – ССП), які є складовими єдиної інформаційної системи (далі – ЄІС) МВС [1].

Однією з потужних функціональних підсистем ЄІС МВС є інформаційно-комунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – ІПНП). Це сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення [2].

Інформаційними ресурсами системи ІПНП є інформація, що використовується для наповнення та підтримки в актуальному стані: 1) баз (банків) даних, які входять до ЄІС МВС та визначені ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію» [3]; 2) баз даних у сфері управлінських відносин, необхідних для виконання покладених на поліцію повноважень; 3) баз даних, необхідних для забезпечення щоденної діяльності поліції, у сфері трудових відносин, фінансового забезпечення, документообігу [2].

Серед призначень системи ІПНП є забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в базах даних цієї системи [2]. МВС України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію» [3], а також вживає належні заходи щодо уникнення неправомірного використання зловмисниками правами доступу до баз даних [4-7].

Як відомо, у загальному випадку об'єктом, що захищається від несанкціонованого доступу, є інформація. Сьогодні, в умовах воєнного стану в країні, важливо забезпечити захищеність інформації в діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки, зокрема під час використання можливостей інформаційних ССП МВС та Національної поліції України.

Цілком очевидно, що чим вища цінність інформації, тим більша ймовірність того, що зловмисники здійснюватимуть несанкціонований доступ до неї, а отже, вищий ризик її втрати. Тобто, кіберзахищеність інформаційних ССП МВС та Національної поліції України фактично функціонально пов'язана з цінністю інформації, яка може динамічно змінюватися з часом, що призводить до зміни поточного ризику її втрати.

Таким чином, заходи кібербезпеки інформації в цих ССП повинні своєчасно та належним чином реагувати на зміни її цінності у часі. Отже, актуальним питанням є

класифікація інформації з урахуванням динаміки її цінності у часі. Нами пропонується наступна її класифікація, а саме:

- 1) цінність інформації стаціонарна у часі (використання в діяльності баз даних, інформація яких актуальна протягом тривалих періодів часу);
- 2) цінність інформації збільшується (особливо це актуально для баз даних у період накопичення нової інформації);
- 3) цінність інформації зменшується (це стосується баз даних, у яких актуальність інформації падає);
- 4) цінність інформації має верхній екстремум (це стосується ситуації, коли значимість інформації різко підвищується у певний момент часу, наприклад, стає актуальною інформація про підготовку до передбачуваного злочину);
- 5) цінність інформації має нижній екстремум (початкова втрата з часом інтересу до деякої інформації змінюється на зацікавленість в її отриманні при зміні обставин, яких вона стосується).

Зазначена класифікація інформації відображена на рис. 1, де представлені усереднені статистичні дані щодо кількості звернень до інформації на певному інтервалі часу в залежності від її цінності.

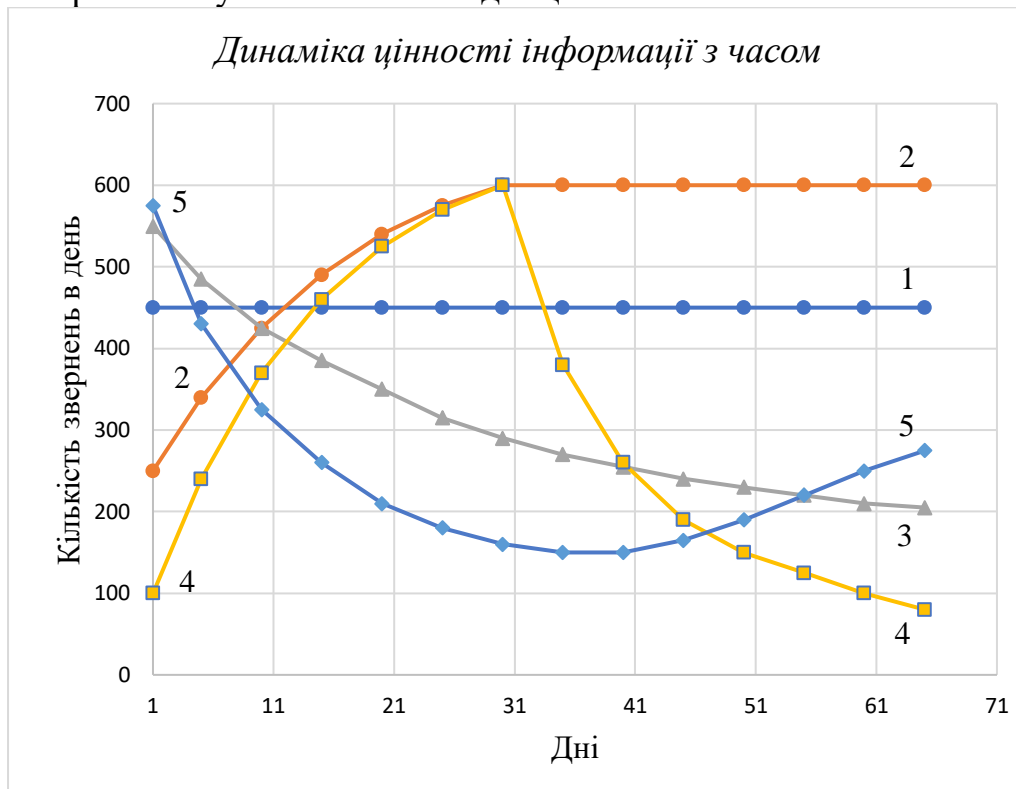

Рис. 1. Кількість звернень до інформації в день в залежності від її цінності:

- 1 – постійна; 2 – збільшується; 3 – зменшується;
4 – має верхній екстремум; 5 – має нижній екстремум.

Висновки. Таким чином, у роботі нами запропонована класифікація інформації з урахуванням динаміки її цінності у часі, яку бажано враховувати при побудові належних заходів кібербезпеки інформаційних систем спеціального призначення МВС та Національної поліції України, особливо в умовах воєнного стану в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему МВС та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лист. 2018 р. № 1024. *Урядовий кур'єр* від 12 груд. 2018 р. № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF> (дата звернення: 09.05.2023).

2. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» : Наказ МВС України від 03 серп. 2017 р. № 676. *Офіційний вісник України* від 26 вер. 2017 р. № 75. Стор. 385. Ст. 2306. Код акта 87310/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17> (дата звернення: 09.05.2023).

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 09.05.2023).

4. Кудінов В. А. Рекомендації щодо основних шляхів створення належного рівня захищеності єдиної інформаційної системи МВС України. *Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22 листоп. 2019 р.). Одеса: Одеський держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 58–60.

5. Рекомендації щодо підвищення рівня захищеності інформаційно-телекомунікаційних систем та інформаційних ресурсів державних органів і установ (ДССЗтаЗІУ. CERT-UA). *ННЦІТ* : [сайт]. URL: <https://nncit.wunu.edu.ua/rekomendatsiyi-shhodo-pidvishhennya-rivnya-zahishhenosti/> (дата звернення: 09.05.2023).

6. Рекомендації щодо протидії кіберзагрозам на робочих місцях, розроблені Департаментом інформатизації МВС України : Лист Департаменту освіти, науки та спорту МВС України від 25.10.2022 № 32060/48-2022 «Про надсилання інформації».

7. Кудінов В. А. Алгоритм вибору засобів кіберзахисту систем спеціального призначення МВС України та аналіз ефективності їх реалізації. *Шкідливі програми як загрози об'єктам критичної інфраструктури в умовах війни*: матеріали міжвідомч. круглого столу (Київ, 21 лют. 2023 р.). Київ: Укр. НДІ спец. техн. та судов. експертиз СБУ, 2023. С. 71–74.

КУДРЯВЦЕВА Наталія Олегівна

*Національна академія Служби безпеки України
юрист, аспірант*

ІНФОРМАЦІЙНА ТИША ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

З моменту появи України як незалежної держави питання забезпечення державної безпеки почало становити суспільний інтерес: проблематика обговорювалась в громадських колах, кулуарах політиків, в спільнотах журналістів та будинках пересічних громадян. З огляду на способи комунікації, що існували на той час, а також обмежену можливість доступу до інформації про діяльність військових формувань та правоохоронних органів, питання забезпечення державної безпеки предметом публічних обговорень ставало не часто.

На сьогодні через варіативність джерел комунікацій, наявність у громадян гарантованої можливості оперативно отримати інформацію від розпорядників – державних органів, а також через масову поширеність та вседоступність глобальної мережі Інтернет кількість випадків публічного обговорення питань державної безпеки значно зросла. Водночас віртуальне поширення окремими «експертами» публікацій та дезінформації з даного питання може становити загрозу реальній діяльності державних органів із захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів суспільства. В умовах війни така загроза стає більш реальною і ймовірність її виникнення зростає.

Публічне обговорення питань забезпечення державної безпеки, особливо окремих її елементів, може не лише призвести до поширення панічних настроїв, розповсюдження неперевіреної інформації серед населення, але й сприяти діям ворога. Так, стають відомими окремі деталі чи плани, появляється можливість здійснювати відкрите збирання інформації з даного питання і в подальшому використовувати її для планування своїх атак. Публікація або поширення вразливостей держави у системі безпеки може використовуватися противниками для здійснення атак або отримання вигоди з потенційно слабких сфер діяльності.

У зв'язку з цим в окремих випадках для ефективного виконання завдань із забезпечення державної безпеки свідоме дотримання громадянами режиму інформаційної тиші сприяє належній роботі представників військових формувань чи правоохоронних органів. Інформаційна тиша є тим станом, коли на певний час приймається рішення про відсутність чи обмеження інформаційного потоку з окремого питання. Тимчасове припинення передачі новин, публічних обговорень, зупинення публікацій, обмеження доступу до певного виду інформації або зниження активності в медіа безумовно дозволяє зберегти стратегічну перевагу держави у сфері безпеки. За допомогою введення режиму інформаційної тиші можна також замаскувати наміри держави у сфері безпекових заходів, сформувати перевагу в побудові належної реакції на ворожу активність, запобігти розкриттю слабкостей держави у сфері безпеки.

Режим інформаційної тиші може запроваджуватися державою або свідомо дотримуватися громадянами за власною ініціативою. Загалом громадяни демократичної держави повинні розуміти, що ресурси органу є лімітованими і постійне виконання суспільного запиту для підтвердження чи спростування окремих чуток може мати негативний вплив на виконання завдань органу в цілому.

На теперішній час готовність суспільства до обмеження обговорень з певних питань є низькою. Існують побоювання, що такі обмеження перешкоджатимуть належному здійсненню демократичного контролю за діяльністю військових формувань чи правоохоронних органів. Щоб уникнути цього, громадяни повинні знати, що час дії інформаційної тиші обмежується тривалістю існування окремих факторів, причини запровадження такого режиму за можливості обов'язково будуть пояснені згодом, а інформаційні обмеження застосовуються для реалізації стратегічних планів і заходів, спрямованих на протидію зовнішнім загрозам, і ґрунтуються виключно на принципах демократії, прозорості та захисту основних прав громадян. Інформаційна тиша не повинна призводити до цензури чи обмежувати свободу слова, а її запровадження потребує уважного розгляду й оцінки, щоб забезпечити баланс між безпекою та інформаційною свободою.

У той же час суспільство також має орієнтуватися на умови, за яких інформаційна тиша є обов'язковою і здійснювати заходи з інформаційного самовиховання та контролю. Зазначені кроки є необхідними і такими, що дозволять мінімізувати кількість загроз, які виникають через несанкціоноване поширення інформації з військових питань, та безумовно сприятимуть підвищенню ефективності роботи органів у сфері забезпечення державної безпеки в цілому.

КУРБАТОВ Артем Андрійович

викладач кафедри тактики та тактико – спеціальної підготовки факультету службово – бойової діяльності НГУ Київського інститут Національної гвардії України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

На сучасному етапі забезпечення державної безпеки стає все більш актуальним завданням для військових формувань та правоохоронних органів України. Однак, щоб ефективно впроваджувати та здійснювати заходи забезпечення безпеки, необхідно використовувати передовий зарубіжний досвід та його можливості. У даному дослідженні ми розглянемо деякі аспекти використання зарубіжного досвіду у діяльності військових формувань та правоохоронних органів України з метою забезпечення державної безпеки. Державна безпека може бути визначена як стан, в якому держава забезпечує захист своїх громадян, території, економіки та інших важливих ресурсів від потенційних загроз, внутрішніх чи зовнішніх. Вона включає в себе заходи, які спрямовані на запобігання, протидію та ліквідацію загроз та викликів, що можуть нашкодити національній безпеці. Актуальність питання забезпечення державної безпеки для військових формувань та правоохоронних органів України набуває особливої значимості в сучасних умовах. Зростаючі загрози тероризму, кібератак, гібридної війни та інших викликів вимагають відповідного реагування та підвищеної готовності. Впровадження зарубіжного досвіду є одним з ефективних способів підвищення ефективності та протидії цим загрозам.

Зарубіжний досвід може бути важливим джерелом знань та практик для забезпечення державної безпеки в Україні. Його використання може сприяти підвищенню ефективності військових формувань та правоохоронних органів. Приклади успішного впровадження зарубіжного досвіду можуть включати розробку ефективних систем управління інформацією, тренувальних програм та симуляцій, а також обмін досвідом з партнерами.

У сучасних умовах інформаційні технології є невід'ємною частиною забезпечення державної безпеки. Деякі з сучасних систем управління інформацією, які використовуються військовими формуваннями та правоохоронними органами, включають Інтегровану систему управління інформацією (C4ISR), систему розвідки, спостереження, цілей визначення та розпізнавання (ISTAR) і систему обміну даними.

Система C4ISR є однією з сучасних систем управління інформацією, яка має велике значення у забезпеченні державної безпеки. Вона об'єднує елементи керування, зв'язку, обробки інформації, розвідки та нагляду. Ця система дозволяє збирати, обробляти та передавати розуміння про ситуацію на полі бою, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та ефективно керувати операціями.

Система ISTAR є ще однією сучасною системою управління інформацією, яка використовується для забезпечення державної безпеки. Вона поєднує розвідку, нагляд,

розуміння ситуації та здатність визначати цілі. Система ISTAR забезпечує оперативну інформацію та розвідувальні дані, необхідні для прийняття рішень та виконання завдань в реальному часі.

У сфері військових формувань та правоохоронних органів широко використовуються тренувальні програми та симуляції для підвищення навичок тактики та стратегії. Один з прикладів такої програми є симулятор військових операцій VBS3, який надає можливість віртуального навчання в різних сценаріях бойових дій.

Симуляційна система JCATS є ще одним ефективним інструментом для тренування військових формувань та правоохоронних органів. Вона дозволяє моделювати різні сценарії конфліктів та тактичних ситуацій, що допомагає у покращенні рішень та координації дій.

Постійний розвиток технологій дозволяє розширювати можливості тренувальних програм та симуляцій. Впровадження віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших інноваційних рішень може покращити реалізм та ефективність тренувань, забезпечуючи військовим формуванням та правоохоронним органам більш реалістичне навчання та підготовку до різних сценаріїв.

Сучасні тенденції у сфері безпеки та оборони включають широке використання інформаційних технологій, розвиток кібербезпеки, зміни в геополітичному середовищі, виклики гібридної війни та інші фактори. Розуміння цих тенденцій є важливим для ідентифікації перспективних напрямків використання зарубіжного досвіду в умовах України.

Впровадження зарубіжного досвіду може мати декілька переваг для військових формувань та правоохоронних органів України. Це включає доступ до передових технологій, набуття знань та практик, підвищення професійних навичок та покращення ефективності виконання завдань забезпечення державної безпеки.

Співробітництво з партнерами та обмін досвідом є важливими компонентами використання зарубіжного досвіду. Встановлення партнерських зв'язків з іншими країнами, участь в міжнародних навчаннях та спільних проектах можуть забезпечити обмін ідеями, знаннями та кращими практиками у сфері безпеки та оборони.

Використання зарубіжного досвіду має великий потенціал для підвищення ефективності діяльності військових формувань та правоохоронних органів України у забезпеченні державної безпеки. Аналіз передового досвіду та ідентифікація перспективних напрямків дозволяють виявити конкретні можливості його використання. Рекомендації для впровадження зарубіжного досвіду створюють основу для практичних кроків у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Smith, J. (2019). The Role of Information Management in Ensuring National Security. *International Journal of Information Management*, 49, 163-174.
2. Johnson, R. (2020). Military Simulations and Virtual Training Technologies: The Role of Simulation in Military Preparedness. *Journal of Military and Strategic Studies*, 22(2), 1-18.
3. NATO. (2017). Joint Analysis and Lessons Learned Centre: Handbook for Joint Conflict and Tactical Simulation (JCATS) Users.

4. Ministry of Defence. (2018). Information and Communications Systems for Defence Operations.
5. United States Department of Defense. (2019). Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms.
6. European Defence Agency. (2020). ISTAR Capability Data Definition and Exchange Specification.
7. Bundeswehr Research Institute for Military Technology and Science. (2018). VBS3 Product Description.

КУРИЛО Олег Іванович

*старший викладач кафедри управління
підрозділами НГУ,
Київський інститут Національної
гвардії України, м. Київ*

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ ЯК ОДИН ІЗ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

За даними управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) втрати серед цивільних осіб від 24 лютого 2022 року, після початку росією повномасштабної війни проти України, до 1 травня 2023 року становили 23 375 осіб (на 24 квітня - 23 015), зокрема 8709 загиблих (8574).

За таких умов наразі в Україні відбуваються реформування і становлення сектору безпеки і оборони та його важливого складника – системи правоохоронних органів та військових формувань. Повномасштабне вторгнення росії змусило докорінно змінити роль і місце Національної гвардії України (НГУ) в секторі безпеки і оборони. Поряд з розширенням правоохоронних функцій [наприклад, захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом, забезпечення охорони органів державної влади, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб; участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України тощо] великого значення у діяльності новоствореної структури набули суто військові функції. Для того щоб НГУ була спроможною виконувати широкий перелік військових завдань у зоні ведення бойових дій, було збільшено чисельність Національної гвардії, відновлено частини і з'єднання оперативного призначення, а також сформовано додаткові підрозділи. Значне посилення бойового потенціалу НГУ за окремими показниками можливостей наблизило її до Збройних Сил України.

Забезпечення державної безпеки є одним із найголовніших завдань військових формувань та правоохоронних органів держави. Згідно з Законом України Про національну безпеку України від 21.06.2018 N 2469-VIII «державна безпека» - є захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєвоважливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. Відповідно до Указу Президента України №56/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року Про Стратегію забезпечення державної безпеки «суб'єкти забезпечення державної безпеки» - державний орган спеціального призначення із правоохоронними функціями, правоохоронні та розвідувальні органи й інші державні органи та особи, які беруть участь у забезпеченні державної безпеки відповідно до законодавства України. Не менш важливою є діяльність органів публічної влади та громадськості, які беруть участь у захисті національних інтересів.

Таким чином, виходячи з наведеного вище, НГУ, без сумніву, за своїм призначенням і функціями має буди одним із головних суб'єктів системи

забезпечення державної безпеки.

Крім того, за підсумками аналізу основних напрямків діяльності НГУ, що закріплені у ст. 2 Закону України “Про Національну гвардію України”, зроблено висновок про їх взаємопов’язаність з настанням певних адміністративно-правових режимів. Отже, всі законодавчо визначені двадцять основних функцій можна також поділити на групи залежно від умов, у яких функціонує це військове формування (мирний час, надзвичайний стан, воєнний стан).

Таким чином, НГУ в умовах мирного часу діє у статусі “сили охорони правопорядку” і виконує “класичні” правоохоронні функції та завдання.

У випадках запровадження правового режиму надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях або виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, НГУ окрім функцій охорони правопорядку виконує й інші функції, які реалізуються у разі настання особливих умов у взаємодії з іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони.

В умовах особливого періоду, у разі запровадження правового режиму воєнного стану НГУ окрім завдань мирного часу виконуватиме ще й військові функції. Отже, можемо констатувати, що тільки у разі запровадження правового режиму воєнного стану НГУ діятиме у статусі особливої, додаткової військової сили.

Таким чином, можливо зазначити, що НГУ здійснює як правоохоронні, так і військові функції, тому є підстави стверджувати про унікальність цього військово-правоохоронного формування. Якщо з місцем і роллю НГУ як саме військового формування держави все більш-менш зрозуміло, то з реалізацією правоохоронних функцій виникає низка невирішених питань.

Наприклад не вистачає повноважень та можливостей у НГУ для реалізації покладених Законом про Національну гвардію України правоохоронних функцій та розмежувань сфери відповідальності з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки між НГУ та іншими правоохоронними органами.

Розподіл сфери охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки та керівних ролей відповідно до умов виконання завдань, а саме:

- звичайна обстановка мирного часу (переважна роль НПУ);
- надзвичайна ситуація мирного часу, антитерористична операція мирного часу (роль НГУ і НПУ може змінюватися залежно від оперативної обстановки, проте НГУ за своїм складом більш придатна для масованого застосування сили з централізованим управлінням і злагодженістю);
- правовий режим надзвичайного стану (головна роль – НГУ, органи і підрозділи НПУ – придана сила);
- правовий режим воєнного стану (головна роль – Збройних Сил України, безпосередня участь НГУ, органи і підрозділи НПУ – придана сила).

З огляду на внутрішньополітичну та економічну ситуації у державі, що вимагає мати у розпорядженні влади підготовлену мобільну силову структуру, здатну швидко відновити правопорядок і соціальну стабільність, у тому числі й у кількох регіонах країни одночасно. масштабі, як це має місце з НГУ, оскільки Головне управління НГУ, наприклад, у разі запровадження надзвичайного стану може виконувати функцію військового командування. Також на НГУ покладено роль головного виконавця завдань з локалізації та ліквідації збройного конфлікту всередині держави.

Проте недостатність повноважень НГУ для реалізації правоохоронної функції могла б бути частково компенсована за рахунок надання повноважень, наприклад з адміністративного припинення, оскільки, на відміну від інших органів та підрозділів сил охорони правопорядку, НГУ має обмежену спроможність у цьому напрямку. Це, зокрема, стосується права складання протоколів про адміністративні правопорушення, яке досі не знайшло свого закріплення на законодавчому рівні.

Тому важливо конкретизувати перелік адміністративних правопорушень, за вчинення яких військовослужбовці НГУ матимуть право складати відповідні протоколи, а саме: за невиконання водіями вимог про зупинку; дрібне хуліганство; стрільбу з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку; злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця та ін. Ще однією не врегульованою проблемою є порядок і своєчасність надання дозволу на групове застосування заходів фізичного впливу, спеціальних заходів і вогнепальної зброї у конкретній ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України [Текст]. – 2-ге вид., переробл. та допов. / відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2003. – С. 111.
2. Закон України Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241) Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
3. Указ Президента України №56/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки») Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

ЛЕХ Роман Вікторович

*Інститут підготовки юридичних кадрів
для СБУ Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

кандидат юридичних наук

ЩОДО ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО З'ЯСУВАННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «СПРИЯННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ (КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНІЙ) ДІЯЛЬНОСТІ»

Становлення та розвиток як юридичної науки, так і галузі державної безпеки забезпечується завдяки стабільному понятійному апарату, що є надійним інструментом розробки теорії та узагальнення практики існування будь-якого досліджуваного явища чи процесу. У сфері оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності важливе місце відводиться поняттю «сприяння оперативно-розшуковій (контррозвідувальній) діяльності». Стан розвитку наукових знань щодо цього поняття бере свій початок ще із здобуттям Незалежності, коли в Україні розпочався активний процес законодавчого унормування діяльності правоохоронних органів і спеціальних служб та були прийняті галузеві закони «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про контррозвідувальну діяльність» [1; 2].

Так, відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності оперативні підрозділи мають право використовувати сприяння органів державної влади, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, та окремих осіб. Згідно з ч. 4 ст. 5 та п. 4 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» правоохоронні та інші органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, незалежно від форми власності, а також окремі особи, в межах, визначених законами та іншими правовими актами, сприяють органам і підрозділам СБ України у проведенні контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки.

Проте, незважаючи на вжиття згаданого поняття у законодавчих актах та поширене використання у правозастосовній діяльності і науковій літературі, його нормативне визначення відсутнє. Викладене, а також відсутність уніфікованої дефініції цього поняття в науці є тими обставинами, які спонукають до продовження дискусій з цього питання та ускладнюють однозначне розуміння обсягу згаданого «сприяння». Потреба у з'ясуванні сутності, змісту «сприяння оперативно-розшуковій (контррозвідувальній) діяльності» спричинена необхідністю формування об'єктивного уявлення щодо нього поняття. Такий підхід є одним із кроків на шляху до теоретико-правового визначення цього поняття, що має важливе значення не лише для теорії, але й для правозастосування, в частині більш ґрунтовного розкриття змісту окремих складових оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності.

У тлумачному словнику сучасної української мови термін «сприяння» має декілька значень: «позитивно впливати на що-небудь»; «створювати відповідні умови для здійснення, виконання, чого-небудь»; «надавати допомогу в чому-небудь»; «бути

причиною або наслідком виникнення або існування чого-небудь»; «створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію» [3, с. 1377]. Тобто, під сприянням, зазвичай, розуміють створення умов для здійснення чого-небудь та надання допомоги і підтримки в якій-небудь діяльності або справі.

У контексті викладеного варто зауважити, що у чинному законодавстві нашої держави визначено декілька суб'єктів, які мають сприяти оперативно-розшуковій та контррозвідувальній діяльності. Умовно вони поділяються на юридичні (підприємства, організації, установи тощо) та фізичні особи (громадяни України, іноземці та особи без громадянства). Якщо стосовно юридичних осіб норми закону обмежуються вживанням терміну «сприяння», то щодо фізичних осіб також використовуються терміни «співробітництво», «залучення» та «допомога» (ч. 1 ст. 6, ч. 1 ст. 7, ч. 1 ст. 8, ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»; ч. 4 ст. 5 та ч. 2 ст. 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність»). Під «співробітництвом» розуміються «спільні дії або діяльність; праця в якій-небудь установі» [3, с. 1367], «залучення» – це «заохочення, спонукання брати участь у якійсь роботі; долучатись до якоїсь роботи» [3, с. 403], «допомога» – «підтримка в чому-небудь» [3, с. 319]. Незважаючи на зовнішню схожість між цими термінами є певні відмінності. Наприклад, «співробітничати» – означає виконувати якусь роботу спільно, разом, у той час, як «залучення» до виконання завдання може передбачати його виконання самостійно. «Допомога» взагалі передбачає лише надання підтримки у якійсь діяльності.

Незважаючи на відмінності між наведеними термінами в нормах Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про контррозвідувальну діяльність», усі вони вживаються як синоніми та використовуються для унормування і характеристики конфіденційного (негласного) співробітництва. Проте, «знак рівності» між ними ставити не варто, оскільки, як вбачається із їх тлумачення, «сприяння» є цілісною діяльністю, а «співробітництво», «залучення» і «допомога» – лише її складовими.

У підсумку можна стверджувати, що сприяння оперативно-розшуковій (контррозвідувальній) діяльності варто розглядати як певну систему, складовими якої є співробітництво, залучення та допомога у виконанні завдань згаданих видів діяльності. Потреба у теоретико-правовому з'ясуванні змісту цього поняття зумовлена тим, що його чітка інтерпретація має важливе значення як для його наступного законодавчого визначення, так і для визначення та розуміння суміжних понять і термінів, котрі вживаються у сфері оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

2. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26 груд. 2002 р. № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / авт. кол.; уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ-Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

ЛУБІНЕЦЬ Дар'я Сергіївна

*Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ НАТО

Впровадження стандартів НАТО у діяльність сектору безпеки і оборони є пріоритетним завданням для України на шляху вступу до Північноатлантичного Альянсу.

Одним із таких стандартів є Союзна спільна доктрина військової поліції АJP-3.21 Allied Joint Doctrine for Military Police, запроваджена угодою Альянсу із стандартизації STANAG 2296. Доктрина визначає стандарти спроможностей військових поліцій країн НАТО та є рекомендованою для виконання країнами, що є партнерами та впроваджують стандарти НАТО [1]. Аналіз її змісту та дослідження досвіду провідних країн світу дає підстави для висновку, що військова поліція наділена широким спектром повноважень, не останнє місце з яких займає досудове розслідування військових кримінальних правопорушень.

В Україні також існує аналог військової поліції, якою є Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (далі – ВСП). ВСП – це спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах [2, ст. 1]. Разом з тим у переліку повноважень ВСП відсутня функція досудового розслідування, що і відрізняє її від аналогічних органів у збройних силах інших країн.

Досліджуючи історію розвитку питання щодо створення в Україні військового правоохоронного формування можна зрозуміти, що ця проблема не є новою. Ще у 2015 році законодавці ініціювали реформування ВСП з перетворенням її у військову поліцію із поданням відповідного законопроекту № 1805, в якому було сформульовано її повноваження. Тоді військова поліція розглядалась як військове правоохоронне формування, завданням якого є забезпечення правопорядку серед військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними військових зборів; запобігання, виявлення кримінальних та інших правопорушень, вчинених військовослужбовцями, а також працівниками Міністерства оборони і Збройних Сил України, їх розкриття й припинення [3]. Законопроект було визнано таким, що потребує доопрацювання, і на це є дві вагомі причини.

По-перше, у висновку Головного наукового-експертного управління зазначено, що законопроект суперечить Конституції України [4]. Зокрема, він порушує статтю 17

в частині імперативу, що військові формування, на відміну від поліцейських органів, ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод людини [5, ст. 17]. В цьому аспекті не зовсім зрозуміло, про які обмеження йдеться, адже відповідно до Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” ВСП може здійснювати затримання і тримання військовослужбовців на гауптвахті, що також можна розглядати як обмеження прав і свобод [2].

По-друге, реформування ВСП неодмінно підніме тему зміни всієї системи військової юстиції. Адже на даний час в Україні діє Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері, але відсутні військові суди, а захистом осіб, підозрюваних у вчиненні військових злочинів, займаються цивільні адвокати. З цього постає питання щодо достатньої компетенції деяких учасників судового процесу. Для прикладу, в Збройних Силах США правоохоронну функцію покладено на військову поліцію, судові справи розглядаються спеціальними трибуналами, а офіцери-військові юристи (Judge Advocate’s General Corps) представляють як сторону обвинувачення, так і сторону захисту.

В чому ж причина відновлення актуальності питання надання ВСП повноважень на проведення досудового розслідування, що зробить її більш подібною до військової поліції в країнах НАТО? Після введення в Україні з 24 лютого 2022 року правового режиму воєнного стану кількість військовослужбовців за рахунок призову на військову службу по мобілізації значно збільшилась, а отже з об’єктивних причин збільшилась і кількість військових кримінальних правопорушень. Також слідчі Державного бюро розслідувань, до завдань якого відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 5 Закону України “Про Державне бюро розслідувань” входить розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби [6, ч. 1 ст. 5], не завжди мають змогу дістатись до військових підрозділів, що перебувають у зоні бойових дій і виконують завдання з відсічі збройної агресії. В той час як військовослужбовці ВСП, що перебувають у відрядженні в комендатурах, надають допомогу правоохоронним органам у розслідуваннях ще з часів проведення Антитерористичної операції. Саме вони іноді здійснюють відбирання пояснень і проводять перевірки з їх подальшим направленням до Державного бюро розслідувань і Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері.

Таким чином перетворення ВСП у військову поліцію з функціоналом відповідно до стандартів НАТО досі залишається актуальною проблемою реформування системи військової правоохоронної діяльності. Хоча надання ВСП повноважень з проведення досудового розслідування у військових кримінальних правопорушеннях може створити певні колізії через вже наявні подібні завдання інших правоохоронних органів, такий крок вбачається доцільним. Адже з урахуванням триваючого досі воєнного стану і того, що більшість військових злочинів вчиняються на території безпосереднього виконання завдань із забезпечення державної безпеки, військова поліція проявить себе як найбільш ефективний орган правоохоронної діяльності у Збройних Силах України. Потрібно розуміти, що контроль за дотриманням дисципліни і гідний правовий захист військовослужбовців є запорукою міцної армії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Союзна спільна публікація АJP-3.21 Allied Joint Doctrine for Military Police, NATO STANAG 2296;
2. Про Військову службу правопорядку: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (Дата звернення: 28.04.2023). Ст. 1;
3. Про Військову поліцію: Проект Закону №1805 від 21.01.2015. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39001> (Дата звернення: 28.04.2023);
4. Висновок Головного наукового-експертного управління на проект Закону України «Про Військову поліцію» від 26.01.2015. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=53648&pf35401=326360> (Дата звернення: 28.04.2023);
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 28.04.2023). Ст. 17;
6. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (Дата звернення: 28.04.2023). Ч. 1 ст. 5.

ЛЮБЧИЧ Руслан Ілгарович

*Національна академія Національної гвардії
України*

ЩО ДО МЕТОДИКИ ВИКОНАННЯ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ ВЛАСНОЇ ВАГИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ

На сьогоднішній день постає велика проблема з присутньою у більшості абітурієнтів зайвою вагою. У зв'язку з слабкою мотивацією, необізнаністю щодо культури фізичного самовдосконалення, ведення здорового способу життя та правил здорового харчування, великий відсоток абітурієнтів попри значне бажання навчатися у вищому військовому навчальному закладі не підходять у зв'язку з низьким рівнем фізичного розвитку та зайвою власною вагою. Але трапляються такі випадки коли пори значну зайву вагу деякі абітурієнти потрапляють до лав ВВНЗ і тоді перед ними постає завдання зменшити зайву вагу. Розтлумачимо деякі аспекти та методику фізичних вправ для зниження маси тіла.

Для організму здорової людини яка має добре розвинену мускулатуру характерно не великий відсоток вмісту жирової клітини приблизно 1/20 від загальної маси тіла. Науково доведено, що надлишковий вміст жирової клітини в тілі знижує фізичну працездатність та погіршує стан здоров'я, що не припустимо майбутньому офіцеру НГУ, враховуючи весь спектр завдань та обов'язків на сьогоднішньому етапі розвитку підрозділів НГУ. Розрізняють два типи ожиріння – ендогенну та екзогенну. Ендогенна – це супутня ознака іншого захворювання людини. Екзогенна – це ожиріння, що виникає через невідповідність між харчуванням та енергетичною витратою. Витрата енергії повинна перевищувати чи відповідати її надходження.

При активній м'язовій діяльності енергетичні витрати організму збільшуються пропорційно зі збільшенням інтенсивності та тривалості роботи. Однак як відомо вправи максимальної інтенсивності відносно короткотривалі і загальна величина витрат енергії і відповідно втрати ваги невеликі. Тому найбільш ефективними є довготривалі вправи помірної інтенсивності. До них відносять: ходьба та біг з різним темпом, пересування на лижах, гребля, їзда на велосипеді та ін. Тривалість роботи повинна бути не менше 35 хвилин, вуглеводні запаси організму зменшуються і організм починає розчіплювати жири. Тривалість та інтенсивність навантаження напряму залежить від можливостей курсантів. Дуже дієвими в процесі схуднення є заняття плаванням, але потрібно враховувати, що при довготривалому знаходженні у воді в умовах низької температури води організм прилаштовується до холоду і це призводить до збільшення утворення жирових клітин по всій поверхні тіла, тому інтенсивність тренувань з плавання повинна збільшуватися.

Жирові відкладення в більшій мірі з'являються на животі, поясиці, стегнах та потилиці. Вправи для відповідних груп м'язів потрібно обов'язково використовувати в тренуваннях, але буде не дієвим та малоефективним намагатися скинути зайву вагу за рахунок виконання локальних вправ. В профілактиці ожиріння потрібно застосовувати весь спектр оздоровчих сил природи, потрібно активізувати загальний режим життєдіяльності, не спати більше 8 годин, займатися ранковою фізичною зарядкою, не спати чи лежати після прийому їжі, більше рухатися. Потрібно враховувати, що

одноразове фізичне навантаження не має ніякої користі, тільки систематичні заняття призводять до нормалізації ваги тіла. Процес схуднення не потрібно форсувати, зниження ваги тіла для майбутнього офіцера в молодому віці не повинно перевищувати 3-4 кілограми. Користь принесе тільки зміна всього режиму життєдіяльності та регулярні заняття фізичною підготовкою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теорія фізичного виховання: опорні таблиці: навчально-методичний посібник / М. С. Солопчук та ін. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. 148 с.

2. Худолій О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: навч. посібник; 2-е вид., випр. Харків: ОВС, 2008. 406 с.

ЛЮДВИЧЕНКО Віктор Анатолійович
Національна Академія Служби безпеки України
аспірант

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ З ОХОРОНИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ НАШОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ПРИПИНЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дослідження правових засад діяльності Національної гвардії України (далі – НГУ) в частині, що стосується структурних підрозділів (далі – підрозділи Нацгвардії), на які покладено функції охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні (далі – об'єкти захисту) [1-3], у тому числі з питань боротьби та припинення терористичних загроз, набуло нагального значення. Потреба в цьому, насамперед, пов'язана з початком гібридної війни проти України у 2014 році та повномасштабним вторгненням російських військ у 2022 році, що зумовило внесення змін до деяких законодавчих та інших нормативно-правових актів. Наведені обставини в умовах дії правового режиму воєнного стану обумовлюють потребу в проведенні наукового дослідження нормативно-правової бази з питань боротьби з тероризмом крізь призму їх взаємодії з органами і підрозділами Служби безпеки України (далі – СБУ).

Передусім слід зазначити, що нормативно-правовим забезпеченням НГУ врегульовані засади основних складових завдань діяльності підрозділів Нацгвардії, які на підставах приписів пункту 1 статті 1 та пункту 7 статті 2 Закону України «Про Національну гвардію України» (далі – Закон) [1] наділені основними функціями припинення під час виконання службових завдань терористичної діяльності, а також здійсненням охорони об'єктів захисту. Відповідно законодавчо такі правові норми поширюються на відомчі накази цих підрозділів [2-3], виданих на основі приписів Закону. Крім цього, відповідно до пункту 5 Закону, а також Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні НГУ, затвердженого наказом МВС України від 22.07.2014 р. № 713 [2], й Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами НГУ, затвердженого наказом МВС України від 02.02.2016 р. № 74 (далі – наказ № 74) [3], для реалізації вищенаведених функцій щодо припинення терористичних та інших загроз підрозділи Нацгвардії взаємодіють з іншими правоохоронними органами, в тому числі з територіальними органами і підрозділами СБУ (яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю).

Основним інструментарієм таких правовідносин між підрозділами Нацгвардії та СБУ [4-5] ґрунтується на підставах чинного законодавства України та низки розроблених до нього відповідних міжвідомчих нормативно-правових актах та спільних планів, у яких розкриваються правові засади особливостей їх взаємодії та

координації, деталізуються окремі оперативні, антитерористичні та інші заходи, визначаються задачі тощо.

Разом з цим слід зазначити, що таке нормативно-правове забезпечення чи відповідні плани щодо питань терористичної діяльності зазвичай акумулюються в службовій діяльності на рівні керівної ланки. Так, наприклад, у пунктах 3 та 6 підрозділу 4 розділу II наказу № 74 наголошується, що під час взаємодії між вищевказаними правоохоронними органами **командир** (виділено автором) військової частини підрозділу Нацгвардії серед інших заходів погоджує: «... порядок спільних дій у разі ускладнення оперативної обстановки, під час здійснення заходів правового режиму надзвичайного або воєнного стану, ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій...», а також «...повинен організувати взаємодію з іншими органами та установами під час виконання спільних з ними завдань» [3].

Таким чином, військовослужбовці підрозділів Нацгвардії, відповідно до своєї компетенції, здебільшого ознайомлені з приписами загального механізму такої взаємодії, а щодо деталізації оперативних, антитерористичних та інших заходів стосовно об'єктів захисту, які проводяться (можуть проводитися) органами і підрозділами СБУ, можуть розуміти лише на неповному теоретичному рівні. Безумовно, війна в Україні загартувала підрозділи Нацгвардії у бойових діях, водночас, несення служби на постах в районах об'єктів захисту переважно здійснюють військовослужбовці строкової служби (або контрактники), що не мають відповідного досвіду бойових дій, а також не приймали участі у будь-яких навчальних антитерористичних та інших заходах, що проводяться органами і підрозділами СБУ. Додатково зазначимо, що аналіз терористичних актів та інших загроз, скоєних на подібних об'єктах захисту в різних країнах світу, доводить, що їх здійснення відбувалось миттєво, носили різні (зазвичай) мало неповторні форми та методи їх проведення, а також більшості випадків слабе реагування на нейтралізацію їх наслідків, відбиття таких загрози тощо [6].

З урахуванням вказаного, існує потреба розгляду питань проходження на постійній основі спеціальної підготовки (відповідної перепідготовки) військовослужбовців підрозділів Нацгвардії, що залучаються до охорони об'єктів захисту, для відпрацювання модельованих ситуацій припинення терористичних загроз, у тому числі із залучення окремих фахівців підрозділів СБУ. Також, на нашу думку, слід розробити (вдосконалити) на рівні відомчого (у тому числі міжвідомчого) нормативно-правового та іншого забезпечення для кожного вказаного правоохоронного органу окремо деталізовані організаційно-управлінські заходи щодо боротьби та припинення терористичної діяльності в районах об'єктів захисту, визначити більш конкретні особливості та алгоритми дій суб'єктів правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Голос України* 2014. № 48. С. 594.
2. Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України:

Міністерство внутрішніх справ України; Наказ, Положення від 22.07.2014 р. № 713. *Офіційний вісник України*. 2014. № 65. С. 77.

3. Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ Іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України : Міністерство внутрішніх справ України; Наказ, Положення від 02.02.2016 р. № 74. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22, С. 101.

4. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. С. 382.

5. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-ІV. *Голос України*. 2003. № 77. С. 180.

<https://www.youtube.com/watch?v=N1mFKB1jMoY>

МАЛЬЦЕВ Віталій Вікторович

*старший викладач кафедри державної безпеки,
Київський інститут Національної гвардії України
кандидат юридичних наук, старший дослідник*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЙОГО У ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Терористична загроза в світі знаходиться нині на досить високому рівні. Від неї потерпають як країни, в яких тривають збройні конфлікти, так і країни Заходу, які до останнього часу вважалися цілком безпечними з огляду на розвинену систему правоохоронних органів і спецслужб. Міжнародний тероризм – це явище, що не має географічних кордонів і становить небезпеку не лише для окремих країн, а й ставить під сумнів стійкість міжнародного правопорядку і його спроможність протистояти викликам з боку міжнародних терористичних організацій і квазідержавних утворень, які претендують на самостійну роль у системі міжнародних відносин.

Аналіз антитерористичної діяльності міжнародних і регіональних організацій, а також державної політики низки країн світу дозволяє виокремити актуальні тенденції протидії тероризму.

12 грудня 2016 року на засіданні Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй було прийнято резолюцію № 2322 (одним з авторів є Україна), яка закликає держави до укріплення та розширення міждержавної взаємодії та взаємодопомоги у сфері боротьби з тероризмом, обміну інформацією щодо терористичних організацій та бойовиків-терористів, включаючи їх біометричні та біографічні дані [1].

Одним із найбільш яскравих та ефективних прикладів у сучасному світі, є існування тривалої співпраці з питань протидії тероризму є взаємодія США з країнами Європейського Союзу (передусім Францією, Німеччиною та Великою Британією).

З огляду на активне використання терористичними організаціями Інтернету та соціальних мереж для пропаганди та вербування нових послідовників, створено Європейський центр боротьби з тероризмом та радикалізацією в Інтернеті.

У ЄС вжито низку заходів, спрямованих, у першу чергу, на підвищення ефективності взаємодії та обміну інформацією між національними спеціальними та поліцейськими службами, а також посилення прикордонного контролю. У 2016 році на основі інформації Антитерористичної групи (м. Гаага) створено єдину базу даних, до якої в режимі реального часу мають доступ понад 20 європейських спецслужб. [2].

Важливе значення для України має посилення взаємодії з іншими країнами з питань протидії тероризму, налагодження обміну інформацією між уповноваженими органами як на міжнародному, так і на національному рівнях.

У цьому контексті нових можливостей для співробітництва надає розвиток співробітництва з Центром передового досвіду НАТО з питань протидії тероризму (м. Анкара, Туреччина).

У сукупності з аналізом результатів діяльності правоохоронних органів і спеціальних служб у цій сфері це дозволяє робити висновки щодо доцільності внесення змін і доповнень до концептуальних документів держави і профільного законодавства,

розробити рекомендації щодо застосування нових методів боротьби з цим небезпечним явищем.

Потребує перегляду і розвитку модель взаємовідносин правоохоронних органів і спеціальних служб України з населенням з питань запобігання і протидії тероризму. Активне залучення громадян і суспільства в цілому до боротьби з цим небезпечним явищем дозволить підвищити ефективність такої діяльності і рівень довіри населення до відповідних уповноважених органів.

У відповідності до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» одним із суб'єктів боротьби з тероризмом є Національна гвардія України. [3].

У профільному законі визначено, що однією із функцій Національної гвардії України є участь у припиненні терористичної діяльності. [4].

Національна гвардія України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом упередження та припинення терористичної діяльності, у тому числі під час здійснення нею захисту конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом, забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку, забезпечення охорони органів державної влади та інших об'єктів, виконання інших завдань, визначених законодавством, вживає заходів щодо припинення діяльності терористичних організацій. [5].

Окремо хочеться зауважити, що протягом останніх років командуванням Національної гвардії України проводиться відповідна робота щодо організації проведення антитерористичної підготовки спеціальних в рамках міжнародних антитерористичних навчань для обміну досвідом із зарубіжними колегами, а також фахових тренінгів із залученням провідних закордонних інструкторів на території України.

В частині залучення позитивного досвіду для Національної гвардії України можна використати ефективну діяльність в цьому напрямку правоохоронної системи Італії. Вона має у своєму складі низку спеціальних підрозділів, до яких належить спеціальна штурмова група Корпусу Карабінерів (Gruppo Intervento GIs) та тактичний підрозділ (Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza NOCS).

Міністерство внутрішніх справ Італії може доручити цьому спецпідрозділу проведення операції щодо звільнення заручників у літаках, кораблях, потягах, автобусах і в будівлях. Їх пріоритетним завданням є прикриття чи захист життєво - важливих об'єктів від терористів і гарантія безпеки під час проведення міжнародних зустрічей.

Наведене вище, дає змогу дійти до висновку, що в умовах, які відбуваються в Україні, перспективними в аспекті реалізації безпекової політики є такі надбання іноземного досвіду з протидії терористичній загрози як:

1) удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, враховуючи сучасні терористичні загрози національній безпеці України;

2) розроблення активних заходів із протидії використанню мережі Інтернет для проведення діяльності терористичного характеру; обмін інформацією про боротьбу з тероризмом й організованою злочинністю між спеціальними антитерористичними підрозділами зарубіжних країн;

3) здійснення боротьби з тероризмом не лише військовими діями та силовими операціями, а й проведенням освітніх заходів, що сприяють розвитку в людини необхідних для комфортного й безпечного життя компетенцій;

4) налагодження постійного обміну досвідом Національною гвардією України з аналогічними формуваннями іноземних держав та міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом;

5) удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності Національної гвардії як суб'єкта боротьби з тероризмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: рекомендації на основі досвіду країн Східної Європи : наук. доповідь / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця; чл.-кор. НАН України А.І. Даниленка, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Т.О. Осташко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2015. – 104 с. VIII. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/284.pdf> (дата звернення: 26.12.2019)

2. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь [Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.]; за заг. ред. О.О. Резнікової. К.: НІСД, 2017. 60 с.

3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.

4. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року 876-VII Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 17, ст.594

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом. Закон України № 2997-IX від 21.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2997-20#n56>

МИКИТЮК Олександр

начальник відділення обліку особового складу штабу військової частини 3066 Національної гвардії України, підполковник

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ ЩОДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ДОПОМІЖНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДТРИМКИ СЕКТОРУ ОБОРОНИ

Волонтерство як явище являється актуальним та важливим у світі загалом з ряду причин.

По-перше, як свідчить продовж останніх десятиліть досвід використання праці волонтерів, це результативний спосіб вирішувати складні проблемні питання окремої особи й суспільства.

По-друге, волонтерство приносить у суспільну сферу нові, в основному, креативні й сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших та найскладніших питань. Тому саме завдяки волонтерству безвихідні, як здається на перший погляд, ситуації отримують своє вирішення.

По-третє, волонтерство є способом, за допомогою якого кожний представник соціуму може брати участь у поліпшенні якісних показників життя.

По-четверте, волонтерство є механізмом, за допомогою якого люди спроможні прямо адресувати свої проблемні питання тим, хто спроможний їх вирішити.

Волонтерська діяльність і сформовані відповідними соціальними акторами інститути у повній мірі відповідають використуванню у його рамках базовим ознакам громадянського суспільства, а тому спроможні розглядатись як його частина - елементи громадянської сфери. При цьому найголовніша роль належить моменту солідарності як базового принципу ставлення до інших та спонукання до активності [1].

Виходячи з цього визначення, можна виділити такі ключові характеристики волонтерської діяльності в країнах ЄС:

1. Волонтерство включає діяльність чи працю. Волонтерство – це діяльність, яка робить внесок у виробництво товарів чи послуг, спрямована не лише на користь волонтера. Крім того, діяльність повинна здійснюватися протягом певного періоду часу відповідно до світових стандартів протягом не менше однієї години.

2. Волонтерство не оплачується. Волонтерство за визначенням є діяльністю без оплати чи винагороди. Однак, волонтери можуть отримувати стипендії або компенсацію за необхідні витрати (наприклад, витрати на поїздки, проживання), не порушуючи визначення волонтерства. Але такі форми грошової підтримки або підтримки в натуральній формі не можуть бути значною винагородою, виходячи зі стандартів тієї місцевості, де здійснюється волонтерська діяльність.

3. Волонтерство – справа доброї волі. Волонтерство не повинно бути примусовим і повинно включати елемент вибору. Неоплачувана робота, запропонована рішенням суду, яка є частиною тюремного покарання чи військової служби, виключається із ухвали волонтерства. Примусова неоплачувана робота у пострадянських країнах також не вважається волонтерством.

4. Волонтерство набуває як індивідуальної (прямої), так і організаційної форми. Загалом, волонтерство має містити волонтерську діяльність, що здійснюється як через організацію чи на користь організації, так і безпосередньо на користь конкретного домашнього господарства. Але деякі країни поділяють ці дві форми та регулюють лише волонтерську діяльність на основі організацій.

5. Волонтерство здійснюється поза домашнім господарством волонтера і не обмежується певним бенефіціаром. Волонтерська діяльність здійснюється на користь інших осіб, а не осіб, які проживають спільно з волонтером, а також щодо ширшого кола бенефіціарів, включаючи довілля, тварин тощо [3].

Крім того, визначення Міжнародної організації праці включає волонтерську діяльність, що здійснюється в рамках усіх типів громадських інститутів, таких як некомерційні організації, уряди, приватний бізнес тощо. Однак багато країн дозволяють лише некомерційним організаціям та державним установам служити як волонтерські організації.

Оскільки країни, регулюючи волонтерську діяльність, переслідують різні цілі, немає стандарту визначення масштабу регулювання. Весь контекст країни, що має на увазі її політична, економічна, культурна та соціальна ситуація, а також існуючі традиції волонтерства, відіграє тут дуже важливу роль. Згідно з практиками в європейських країнах, найчастіше порушуються такі питання:

- Визначення понять «волонтер» та «волонтерська діяльність».
- Визначення поняття «приймаюча організація».
- Зміст волонтерського договору та умови, згідно з якими він укладається.
- Права та обов'язки волонтера та приймаючої організації щодо один одного.
- Положення щодо відповідальності, що застосовуються щодо осіб, які порушують норми волонтерської діяльності.
- Стягнення податку з витрат, пов'язаних із провадженням волонтерської діяльності, наприклад, витрати на поїздки, проживання волонтерів поза місцем їх діяльності.
- Стимули для людей брати участь у волонтерській діяльності, такі як соціальні пільги, вклади у допомогу з безробіття.
- Умови міжнародної волонтерської діяльності, а саме волонтерська діяльність своїх громадян за кордоном та іноземних громадян у своїй країні [2].

Головним завданням регулювання волонтерської діяльності в країнах ЄС є не «перерегулювати» цю сферу, особливо у секторі безпеки й оборони. Створення складних систем волонтерської діяльності або запровадження занадто великої кількості вимог до організацій, що приймають, і волонтерів може демотивувати їх від встановлення волонтерських відносин. Наприклад, визначення терміна «волонтер» має визнавати різні форми волонтерської діяльності, наприклад, одноразову волонтерську дію, короткострокову та довгострокову волонтерську діяльність; волонтерська діяльність через організацію та індивідуальна волонтерська діяльність, і розглядатися вони мають відповідно.

Останні тренди волонтерських практик у Європі показують, що міжнародне волонтерство перебуває на підйомі і стає особливо важливим у країнах із слабкою залученістю своїх громадян до волонтерської діяльності. Законодавці також почали звертати увагу на це питання, надаючи окремі умови для міжнародних волонтерів, такі

як можливість компенсації вищих витрат у зв'язку з витратами на поїздки та проживання або гарантії вільніших умов в'їзду та перебування в країні, наприклад, скасування віз для волонтерів.

Характерною ознакою цієї моделі є те, що в країні не існує національного законодавства, яке б визначало чіткий правовий статус волонтерів. Усі правила, які застосовуються до цієї сфери, або є частиною не зафіксованих у письмовому вигляді традицій і практик, або залишаються на саморегулювання волонтерських організацій. Однак, необхідно наголосити на тому, що такі заходи регулювання не покривають усі питання, пов'язані з волонтерською діяльністю, тому щодо волонтерів також застосовуються деякі положення загального національного законодавства; наприклад, не можна застосовувати не зафіксовані письмово практики і практику саморегулювання організацією щодо умов оподаткування [4].

Одна з моделей волонтерської діяльності зазвичай застосовується в країнах з добре розвинутою традицією волонтерської діяльності, наприклад, у скандинавських країнах та Великій Британії, де визначення залученості до волонтерської діяльності та всі відповідні положення можна вилучити з існуючих традицій та практик або з практики саморегулювання організацій.

Позитивним аспектом даної моделі є те, що традиції волонтерської діяльності вже поширені серед населення цієї країни, тому просто немає необхідності вводити обов'язкове правове регулювання.

Особливістю даної моделі є необхідність укорінених практик, які насправді створюють письмово не зафіксовані правові рамки для волонтерської діяльності. У країнах із менш розвинутою культурою волонтерства не так багато традицій, які б регулювали волонтерську активність, тому в таких випадках саме закони можуть стати необхідними інструментами регулювання [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашкович В. В., Манзюк В. В., Рошканюк В. М. Волонтерська діяльність у змісті соціальної функції держави : монографія. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 200 с.
2. Волонтерський рух в Україні : навч. посіб. для студ. спец. 231 "Соціальна робота" / [уклад. Л. В. Хоменко] ; Черкас. облдержадмін., Упр. освіти і науки, Комун. ВНЗ "Уман. гуманітар.-пед. коледж ім. Т. Г. Шевченка". Умань : Сочінський М. М. [вид.], 2019. 71 с.
3. Волонтерські організації в Україні: адміністративно-правовий статус та організація діяльності : [монографія] / [С. В. Петков та ін.]. Київ : АртЕк, 2018. 161 с.
4. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
5. Зінич Є. Волонтерські щоденники. Київ : Авіаз, 2020. 297 с.

МОРОЗЮК Назарій

аспірант Одеського державного університету внутрішніх справ, юрисконсульт юридичної служби військової частини А0535, капітан юстиції, м. Одеса

ORCID iD: 0000-0001-8273-8727

**ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ, ВІЙСЬКОВА ПРОКУРАТУРА ТА
ВІЙСЬКОВИЙ СУД У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ
ДЕРЖАВ**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню військової поліції, прокуратури та суду в системі військової юстиції на прикладі зарубіжних держав на сучасному етапі розвитку правових систем різних країн.

В статті оглядово описуються правоохоронні системи окремих держав для створення порівняльної характеристики, аналізу схожих та відмінних ознак деяких країн для того щоб проаналізувати важливість утворення системи військової юстиції в Україні.

В статті охарактеризовуються правоохоронні та судові системи зарубіжних держав та значення позитивних аспектів в їхніх діяльності та взаємодії задля запровадження схожих публічних інститутів в українській військовій юстиції.

Ключові слова: військова поліція, військова прокуратура, суд, військова юстиція.

Актуальність. Військова поліція в деяких високорозвинених країнах є ефективним механізмом, який наділений повноваженнями більшими ніж Військова служба правопорядку в рамках Збройних Сил України. В різних правових системах військова поліція наділена і функцією досудового розслідування певних кримінальних правопорушень та кримінальних проступків за участі військовослужбовців. Прокуратура у Франції, Великобританії, Німеччині, Італії є важливим структурним елементом, який виконує ряд правоохоронних та правозастосовчих функцій, має широкий спектр впливу на правоохоронні органи, координує свою діяльність з іншими судовими та правоохоронними органами. Деякі країни Європи не так часто змінюють функції та компетенцію прокуратури як в країнах пострадянського простору.

Варто відзначити, що і добір кваліфікованих кадрів для органів військової юстиції є важливим механізмом реалізації повноважень військової поліції та прокуратури. Для того щоб перейняти кращі аспекти діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн, українські науковці та фахівці в галузі права повинні провести порівняльно-правову характеристику правових систем за кордоном та в Україні, провести компаративістський аналіз системи військової юстиції та узагальнити передовий досвід, який, можливо, доведеться впровадити і в сучасній Україні задля забезпечення виконання більш ширшого спектру функцій військової поліції та військової прокуратури.

Корпус військової поліції США (United States Army Military Police Corps) як рід військ був створений в 1942 році. До його первісних завдань належали: розслідування

злочинів у Збройних силах; контроль за дотриманням законності; профілактика дисциплінарних правопорушень; контроль і регулювання руху військового транспорту; забезпечення безпеки військовослужбовців; розслідування випадків розкрадання власності; утримання таборів військовополонених; надання допомоги бойовим підрозділам у знищенні повітряних десантів супротивника[3, с.47].

Під юрисдикцію військових судів США підпадають справи щодо військовослужбовців, а в окремих випадках і цивільних осіб, що працюють в армії (наприклад у воєнний час у частинах, дислокованих за кордоном, якщо згідно з міжнародними договорами на них поширено юрисдикцію США).

Незважаючи на те, що військова поліція у ФРН є самостійним родом військ сухопутних сил, вона вирішує завдання в інтересах військово-повітряних і військово-морських сил а також військ союзників по НАТО, які знаходяться на території Німеччини. До основних функцій військової поліції у мирний час належать: охорона військових об'єктів, органів управління; забезпечення транспортних перевезень; підтримка або відновлення порядку й дисципліни в частинах і підрозділах; запобігання злочинним акціям щодо військовослужбовців і військових об'єктів бундесверу й союзних військ.

Нині німецька система військово-судових органів складається з військових судів двох округів (один - для північного регіону, інший - для південного) і Федерального Адміністративного суду, у складі якого утворено дві військові палати, які іменуються вищими військовими судами.

До компетенції військових судів входить розгляд скарг військовослужбовців щодо законності відданих ним розпоряджень, переміщень по службі, відряджень тощо.

Військові суди також вирішують питання застосування до військовослужбовців дисциплінарних стягнень.

Функції військової поліції у Франції виконує Національна жандармерія (Gendarmerie nationale), яка входить до складу збройних сил і підпорядковується Міністру оборони Франції.

Жандармерія вирішує завдання в інтересах Збройних сил, а також виконує значний обсяг поліцейських і адміністративних функцій в інтересах всієї держави.

В результаті цим Законом був створений військовий суд м. Парижа («Tribunal aux armées de Paris»), якому стали підсудні справи про злочини, скоєні французькими військовослужбовцями за кордоном. Крім того була встановлена спеціальна процедура розгляду справ, відкрите слухання яких може призвести до розголошення державної або військової таємниці[2, с.3].

«Право не належить до того, що може бути створене людьми»⁴, а тому Парламент повинен виконувати право, а не маніпулювати ним[1, с.24].

У Великобританії існують дві структури військової поліції:

- поліція Міністерства оборони;
- військова поліція видів збройних сил.

Варто відзначити, що схожими рисами у діяльності військових судів в США та Великобританії є те, що суди утворюються для конкретної індивідуальної справи, не функціонують постійно.

Нині військовим судам у Великобританії підсудні кримінальні справи не тільки щодо військовослужбовців, а й щодо цивільних працівників, в яких укладені трудові контракти в армії.

Висновок

В умовах сучасності не до кінця врегульовано законодавство та повноваження, що стосуються функціонування військової поліції та військових прокуратур, військових судів, їхньої взаємодії.

На прикладі різних держав можна комплексно провести аналіз сучасних правових систем, в яких присутня військова юстиція.

В 2023 році, в умовах російсько-української війни, яка триває вже більше року, ще не запроваджено належної системи військової юстиції, яка б зменшила навантаження на правоохоронну та судову систему та займалась б вузькопрофільною спеціалізацією. На прикладі Великобританії, ФРН, Франції та інших країн можна утворити військові правоохоронні органи й в Україні, з урахуванням вимог сучасності та повномасштабного вторгнення російської федерації починаючи з 24 лютого 2022 року.

Якщо проаналізувати військову поліцію Великобританії то вона має галузеву структуру та поділяється на два основних типи. Військова поліція Франції називається жандармерією та виконує здебільшого трохи інші функції на відміну від своїх колег у Німеччині чи Великобританії. Військові суди утворені далеко не у всіх судових системах розвинених країн, деякі утворюються для відправлення правосуддя для конкретної визначеної справи, деякі функціонують постійно.

Враховуючи всі ризики з боку країни-агресора, необхідно відновити систему військової юстиції, наділити відповідні правоохоронні та судові органи відповідними повноваженнями та проконтролювати те, що вся ця утворена система належним чином запрацювала за принципом зарубіжних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Caenegem R. C. van Judges. Legislators and Professors. Chapters in European Legal History. Cambridge, 1987. P. 24—25.
2. Code de justice militaire. Dernière modification: 01/03/2017. Edition: 01/02/2018. URL: http://codes.droit.org/CodV3/justice_militaire.pdf. (дата звернення 23.04.2019).
3. Військове право України: підручник / кол. авторів; за заг. ред. А. М. Колодія, О. В. Кривенка, В. Й. Пашинського. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. 392 с

НЕППЕНКО Людмила Павлівна

*Національна академія Національної гвардії
України, м. Харків*

доцент, кандидат історичних наук

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ» ЯК ПРЕЗЕНТАЦІЯ Й ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВИХ ГОРИЗОНТІВ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Зацікавленість дослідників теоретичним і практичним виміром забезпечення національної безпеки, у тому числі й духовної безпеки, обумовлена широким спектром існуючих зовнішніх і внутрішніх загроз безпеці особистості, суспільству, державі.

На зараз все більш поширеним є розуміння безпеки «як уміння уникнути загрози за допомогою широких і ґрунтовних знань у різних галузях життєдіяльності, інформації, високого інтелектуального потенціалу. Безпека не може стояти осторонь сучасних світових тенденцій до оновлення і підвищення статусу знань, які перетворюються на соціально організуючу силу» [1, с. 71].

У чинній Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженій Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020, зазначається, що зміцнення заснованого на демократичних нормах і цінностях міжнародного порядку, подальше рішуче протистояння гуманітарній агресії, сприяння розвитку української культури як основи консолідації української нації та зміцнення її ідентичності є стратегічним прагненням України. Запорукою майбутнього країни, одним з пріоритетів її національних інтересів та забезпечення національної безпеки визначається саме розвиток людського капіталу України, зокрема шляхом модернізації освіти [2]. Ці ідеї знайшли відображення у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр., у тому числі акцентом на роль вищої освіти як фактор «не лише економічної, але і політичної, соціальної, когнітивно-емоційної безпеки людини», необхідний стратегічний елемент безпеки суспільства [3].

Сьогодні практична робота з презентації й формування ціннісно-смыслових горизонтів духовної безпеки особистості у процесі викладання соціально-гуманітарних дисциплін має стати адекватною відповіддю на смыслову війну, що є невід'ємною складовою сучасної широкомасштабної гібридної агресії РФ проти України. Ця війна спрямована на заміщення системи цінностей людини, різку зміну і маніпуляцію її внутрішніми настановами; на руйнування самоідентичності не лише окремої особистості, але й усього соціуму, роблячи їх не здатними чинити опір подальшому класичному завоюванню і поневоленню. На відміну від інформаційної, смыслова війна стратегічно спрямована не на руйнування системи знань, а на самознищення об'єкта агресії (соціальної групи, нації у цілому) через зміну їхньої системи цінностей і всієї картини світу. Тактично смыслова війна має за мету переорієнтацію світогляду людини на тлумачення фактів історії й сьогодення в потрібному ворогові, керованому сенсі. Звідси духовна безпека суспільства полягає у захищеності національних цінностей, самобутніх ментально-цивілізаційних підвалин народу та його культури; захищеність від руйнування духовного світу особистості, її

світоглядних основ, від девальвації моральних і загальнолюдських цінностей, свободи під впливом реальних і потенційних загроз як явищ, тенденцій і чинників, що унеможливають чи ускладнюють реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [4,с. 23-26; 5].

Важливе значення в аспекті презентації й подальшого формування ціннісно-сміслових горизонтів духовної безпеки особистості курсантів має навчальна дисципліна «Філософія культури». Розроблена автором програма курсу «Філософія культури» зорієнтована: на цілісне сприйняття дійсності шляхом осмислення феномена культури та закономірностей її розвитку, на формування у курсантів науково обґрунтованої теоретичної й загально-світоглядної картини світу; на розвиток у них рефлексивного мислення, розуміння антропологічних викликів, інформаційних процесів сучасності, соціально-комунікативних навичок, володіння прийомами і методами наукової дискусії у сфері філософії культури, навичками аргументації своєї позиції з ключових культурософських проблем, толерантності, розуміння особливостей культур-філософської методології та можливостей її застосування у вирішенні практично значущих смисложиттєвих завдань. Це досягається, зокрема, через включення у програму наступних проблем, що моделюють світогляд: аксіологічний вимір культури; людина – творець, продукт, споживач і транслятор культури; менталітет як глибинна характеристика культури, східний та західний типи ментальностей, ціннісні доміанти духовної культури українства та росіян, месіанський характер російського менталітету; культура крізь призму ідентичності, національна ідентичність і політичний режим, особливості української та російської культурних ідентичностей; війна та мир як феномени культури, культура нових війн, українська ідентичність як об'єкт російської агресії та визначальна засада протидії їй, гібридна війна як війна ідентичностей, використання ідентичності для проектування війни, українська ідентичність як об'єкт російської агресії та визначальна засада протидії російській агресії, феномен культурної війни, мережеві війни як соціальний феномен, смислові війни, російсько-українська війна як війна смислів, концепт «русского мира» – важливий чинник гібридної війни проти України, проблема формування культури миру, український стратегічний проект миру; комунікативна філософія, культура як комунікація, аксіологія комунікації; медіакультура сучасного інформаційного суспільства, інформаційний світогляд як основа якості життя у сучасному суспільстві, сучасні інформаційні технології та зміна природи, масштабів, цілей та результатів комунікативних відношень, інформаційно-комунікаційна компетентність особистості в сучасних умовах, громадянська культура та засоби масової комунікації в інформаційному суспільстві, комунікативний аспект соціокультурної трансформації у сучасній Україні (націоналізація проти глобалізації), комунікативна культура майбутнього офіцера тощо.

Тим самим впровадження в освітню діяльність НАНГУ навчального курсу «Філософія культури» відкриває широкі можливості та механізми презентації й формування ціннісно-сміслових горизонтів духовної безпеки особистості курсантів. А саме здатності критично осмислювати чинники соціокультурної динаміки, фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства, що пов'язані з особливостями філософської рефлексії над найважливішими проблемами культури; аналізувати ефективність культурних політик, технологій реалізації культурних ідей у

контексті конкретних параметрів їх впровадження; використовувати набуті знання з філософії культури та комунікативної філософії для обґрунтування власних переконань, громадянської позиції. Вивчення філософії культури у наданому ракурсі сприятиме подальшому формуванню національної гідності, патріотизму, почуття громадянськості, відповідальності, обов'язку, справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корж І. Безпека: методологічні підходи до поняття. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. August. С. 68-72. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/4/part_1/14.pdf
2. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: затв. Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 - 2032 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. N 286-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR220286?an=14>
4. Мануйлов Є.М., Калиновський Ю.Ю. Духовна безпека українського суспільства у державотворчих процесах сучасності. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Філософія*. Харків: Право, 2019. № 1 (40). С. 21-38. file:///D:/Downloads/duhovnaya-bezopasnost-ukrainskogo-obschestva-v-sovremennyh-protsessah-gosudarstvennogo-stroitelstva.pdf
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

ОВЧАРЕНКО Вячеслав Володимирович*Заступник начальника Київського інституту**Національної гвардії України**доктор військових наук, доцент*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ПРОГРАМНІ ЗАСАДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІНІМІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ ДЕРЖАВНОМУ СУВЕРЕНІТЕТУ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Закони у сфері національної безпеки і оборони за своїм політико-правовим змістом, предметом правового регулювання та юридичною силою займають після Конституції особливе місце, органічно розвивають, продовжують її [1, с. 107]. Цим законам відводиться надзвичайно важлива роль у забезпеченні конституційного регулювання суспільних відносин, що складаються у процесі захисту національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності. Такі закони входять безпосередньо в систему конституційного законодавства України. Їх політико-правовий зміст визначений, насамперед, найважливішим політико-правовим документом України - Конституцією України. Саме Конституцією визначається, який закон слід ухвалити у сфері національної безпеки і оборони, відповідно з яким має бути розвинута та чи інша її стаття. Проте, слід зазначити, що конституційні закони, на відміну від Основного Закону, своїм регламентуючим впливом охоплюють не всю конституційну матерію, а лише окремі, до того ж, найважливіші її сфери, де їх важливість, зокрема, суспільні відносини, що складаються у сфері національної безпеки і оборони, необхідність їх юридичної фіксації саме у формі конституційних законів прямо визначається Конституцією України [1, с. 480].

Як зазначає А.В. Янчук, цілями формування сучасних основ нормативно-правового забезпечення національної безпеки мають бути:

- юридичне визначення та закріплення наявних у галузі національної безпеки відносин;
- визначення основ правового регулювання цих відносин;
- формування нових відносин, які не врегульовані чинним законодавством, але є украй потрібними в умовах сьогодення;
- ліквідацію відносин та ситуацій, віджилих, що гальмують розвиток системи національної безпеки [2].

Характеризуючи найбільш вагомі риси юридичної природи законів у сфері національної безпеки і оборони як джерел конституційного права, слід зазначити таке:

- ці закони, з огляду на їх соціально-політичну значущість, після Конституції посідають особливе місце й утворюють відносно самостійний нормативно-правовий масив взаємопов'язаних актів, якими регулюються суспільні відносини у сфері національної безпеки і оборони;
- закони у сфері національної безпеки і оборони мають пріоритет перед звичайними законами;
- закони у сфері національної безпеки і оборони мають чітко окреслену сферу

регулювання;

- за своїм змістом і функціональним призначенням закони у галузі національної безпеки і оборони мають комплексний характер з доволі широкою сферою застосування;

- для них характерна підвищена стабільність і відповідні строки дії;

- їм притаманна конкретно регулятивна дія, тобто реалізація норм у правовідносинах у сфері національної безпеки і оборони [3, с. 72-73].

Доречно зазначити, що задеклароване у Конституції України положення, згідно з яким вона є правовою, соціальною та демократичною державою, засвідчує необхідність розбудови та подальшого вдосконалення законодавства у галузі національної безпеки. У зв'язку з цим, безумовною аксіомою вбачається ствердження Рубана А.В. відносно того, що необхідність нормативно-правового регулювання захисту національних інтересів значною мірою залежатиме від вибору інструментарію розуміння самих національних інтересів та механізму їх втілення [4, с. 16].

Здійснюючи аналіз законодавчого забезпечення системи національної безпеки, необхідно зазначити про відсутність у більшості цих законів механізму їх реалізації та контролю за їх виконанням, а також і передбаченої законодавством відповідальності за порушення вимог чинного законодавства щодо забезпечення національної безпеки. Зазначене дає підстави виокремити основні прогалини законотворчої діяльності у сфері забезпечення національної безпеки, до яких слід віднести такі:

- певний абстракціонізм змістового навантаження «безпекових» нормативно-правових актів, насамперед, актів законодавства, які, як правило є суто декларативними та такими, у яких певна теоретико-системна побудова хоча і є логічно обґрунтованою, проте відірваною від практичних реалій суспільно-політичного життя, і, навіть, державного будівництва;

- при розробленні, прийнятті, внесенні змін у чинні «безпекові» закони, як правило, не враховується динаміка суспільних відносин; означені акти, що об'єднані змістовими та родовими ознаками часто закріплюють певний статус де-факто, і, відповідно, не є такими, що регулюють відповідні відносини у зв'язку з чітко визначеними стратегічними пріоритетами та орієнтирами розбудови держави;

- швидкоплинні зміни політичної кон'юнктури фактично не залишають місця для можливості спрогнозованого розвитку законодавства з питань національної безпеки та оборони у напрямку реалізації найважливіших пріоритетів державного будівництва, розвитку та реформування сектору безпеки і оборони, спрямування зусиль у зовнішній політиці, економіки, екологічної, інформаційної безпеки тощо;

- численні стратегії, концепції, програми розвитку галузей та сфер сектору безпеки і оборони є суто декларативними, не прив'язаними змістовно до чинного галузевого законодавства (хоча останнім, як правило, і передбачені), констатують загальновідомі факти без пропозицій алгоритмів нейтралізації кризових явищ, загроз, небезпек або навпаки, - покрокових заходів щодо розвитку певних забезпечуючих механізмів чи організаційних структур;

- відсутність чітких нормативно-визначених алгоритмів взаємодії вищих владних структур з «силовим сегментом» сектору безпеки і оборони при виникненні та розвитку тих чи інших кризових явищ, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру;

- відсутність професійно-виваженого підходу при створенні робочих груп по розробці проектів нормативно-правових актів «безпекової» сфери та відсутність інформативного забезпечення законотворців.

Разом з тим, ще аналітичною доповіддю Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки» у 2014 р. були передбачені дієві кроки як по реформуванню законодавства у сфері сектору безпеки і оборони, так і реформування системи національної безпеки держави взагалі [5, с. 46-47]. Зокрема, передбачалось нормативно-правове забезпечення наступних кроків:

- розбудова оновлених органів сектору безпеки і оборони відповідно до загальноєвропейських норм, із запровадженням принципів державності, патріотизму, компетентності, демілітаризації, координування, ефективної взаємодії, чіткого розподілу завдань і усунення дублювання функцій;

- індивідуальний підхід до кадрів та збереження високопрофесійного потенціалу, без втрати боєздатності правоохоронних, розвідувальних, судових органів, спецслужб;

- запровадження нових цивільно-військових відносин;

- врахування соціальних змін, особливо динамічних і таких, що «бурхливо» розвиваються при оновленні «національнобезпекового» законодавства;

- уточнення компетенції, правових, організаційних та інших засад функціонування державних і недержавних суб'єктів сектору безпеки, способів удосконалення кадрового забезпечення;

- дієвий соціальний і правовий захист особового складу силових структур сектору безпеки і оборони;

- виважена бюджетна політика у сфері національної безпеки;

- відповідність процесу інтеграції держави в європейський та євроатлантичний політичний, економічний і безпековий простори, врахування досвіду провідних країн;

- більш широке залучення інститутів громадянського суспільства до розгляду проблем національної безпеки і оборони України;

- надійна система протидії корупції у секторі безпеки і оборони.

Зважаючи на викладене, і враховуючи існуючі теоретичні надбання у цій сфері, доцільно констатувати, що «...проблема належного нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері національної безпеки взагалі і сектору безпеки і оборони зокрема, постає як надзвичайно актуальне, першочергове завдання, що потребує її суспільного і державного вирішення» [6, с. 419]. Це зумовлює: «...нагальну потребу напрацювання єдиної системи знань про національну безпеку на основі наукової методологічної бази, в тому числі, визначення ефективних правових засобів забезпечення національної безпеки» [7, с. 214].

Насамперед, це стосується «прив'язки» конституційно-правових засад національної безпеки України до всієї системи галузевого «безпекового» законодавства.

У сучасній конституційній теорії і практиці, попри певні напрацювання з даної проблематики, бракує фундаментальних монографічних досліджень, а методологічні питання конституційно-правових засад національної безпеки ще не є предметом спеціального фундаментального дослідження.

При опрацюванні проблематики дослідження, окрім зазначених за текстом, були додатково використані джерела, зазначені у бібліографічному переліку за №№ 8-14.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов В.О. Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки України: *монографія* / наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://idpnan.org.ua/files/antonov-v.o.-konstitutsiyno-pravovi-zasadi-natsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-_d_.pdf (дата звернення: 06.05.2023).

2. Янчук А.В., Пригунов П.Я., Колесник В.Т. Формування основ нормативно-правового забезпечення національної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 20/2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2016/20.pdf (дата звернення: 06.05.2023).

3. Антонов В.О. Проблема формування ново нормативно-правової бази національної безпеки України на тлі нових викликів і загроз. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 71-77.

4. Рубан А.В. Державне управління у сфері національної безпеки України: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління; 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Харків. 2019. 23 с.

5. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К.: НІСД, 2014. 148 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-12/Dopovid_Prezudentps-0ab72.pdf (дата звернення: 06.05.2023).

6. Глобальна та національна безпека: *підручник* / авт. кол.: В.І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Navchalniy-posibnik-GPNB.pdf> (дата звернення: 06.05.2023).

7. Горбулін В.П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: *монографія*. К.: НІСД, 2011. 288 с.

8. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): *підручник*. К.: НАДУ, 2012. – 544 с.

9. Янчук А. Нормативно-правове забезпечення національної безпеки / А. Янчук, Т. Блістів, В. Колесник, П. Пригунов // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 5–16. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_1_3 (дата звернення: 06.05.2023).

10. Денисов А.І. Правові засоби забезпечення національної міграційної безпеки України. *Інформація і право*. № 2(25). 2018. С. 110-116. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ippi.org.ua/denisov-ai-pravovi-zasobi-zabezpechenya-natsionalnoi-migratsiinoi-bezpeki-ukraini-st-110-116> (дата звернення: 06.05.2023).

11. Ліпкан В.А. Основи права національної безпеки. *Право України*. 2009. № 1. С. 108–116.

12. Колесник В.Т. Концептуальна модель національної безпеки України.

Імперативи розвитку цивілізації. Інформаційна безпека у війсьній сфері. Сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 31 березня 2015 р. Нац. ун-т оборони ім. Івана Черняхівського. К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2015. С.167-170.

13. Крутов В.В. Від патріотичного виховання, боротьби з тероризмом... до недержавної системи національної безпеки: *монографія*. К.: Преса України, 2009. 592 с.

14. Концептуальні підходи до визначення методологічної функції законодавчого забезпечення національної безпеки України. Т.І. Блистів, В.Т. Колесник, П.Я. Пригунов, К.В. Карпова. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. Вип. № 4 (81). С. 13-26.

ОРЕЛ Юрій Вікторович

Севільський університет, Іспанія

доктор юридичних наук, доцент

ГАЛАН ВІОКЕ Роберто Рафаель

Севільський університет, Іспанія

доктор юридичних наук, професор

ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІСПАНСЬКИЙ ДОСВІД

Як зазначають вчені, стабільний розвиток держави є однією з основних умов гармонійного та природного розвитку людини і суспільства, що передбачає безліч взаємозалежних факторів, найважливішим із яких є безпека [1, с. 104].

Слід зазначити, що у науковій літературі не припиняються дискусії щодо змісту поняття «безпека», її видів та співвідношення «видових» понять.

У пунктах 4 та 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» зазначаються два види безпеки: державна та національна. Так, під державною безпекою розуміється захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. У свою чергу національна безпека України визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [2].

Із аналізу цих двох питань можна зробити висновок, що поняття національна безпека є ширшим за поняття державна безпека. Такої думки дотримуються і інші вчені, які вказують, що загальним для доктринального визначення поняття «державна безпека» є те, що вона є компонентом (видом) категорії «національна безпека» та співвідноситься з нею як окреме і загальне [1, с. 105].

В свою чергу Іспанія також має відповідне законодавство, яке торкається сфери захисту національної безпеки, серед якого слід виділити Органічний закон № 5/2005 від 17 листопада «Про національну оборону», який врегульовує питання національної оборони, визначає повноваження відповідних державних органів та встановлює основи військової організації та її структуру відповідно до принципів, встановлених у Конституції Іспанії, а також Королівський указ № 96/2009 від 6 лютого «Про затвердження Королівських статутів про Збройні сили», що являють собою своєрідний кодекс поведінки військовослужбовців, які визначають етичні принципи та правила поведінки відповідно до Конституції та правової системи, і якими повинні керуватися всі солдати, «натхненні любов'ю до Іспанії, честю, дисципліною і мужністю», з метою їх заохочення та спонукання (вимагання) до чіткого та неухильного виконання своїх обов'язків. Вони застосовуються до всіх військовослужбовців Збройних сил, курсантів військових навчальних закладів, резервістів, працівників Цивільної гвардії тощо, за виключенням випадків, коли це прямо передбачено у відповідному законодавстві [3; 4].

При цьому дуже цікавим є положення ст. 3 цього Королівського указу, де зазначено, що першим і найголовнішим обов'язком військових є постійна готовність захищати Іспанію, навіть якщо це необхідно, жертвуючи життям, яка повинна знаходити своє повсякденне вираження в найточнішому дотриманні приписів, що містяться в Конституції та іншому законодавстві, яким регулюються правовідносини у військовій сфері [4].

Слід також звернути увагу, що згідно зі ст. 23 Органічного закону № 5/2005 від 17 листопада «Про національну оборону» та ст. 9 Органічного закону 2/1986 від 13 березня «Про сили та органи безпеки», Цивільна гвардія є збройним інститутом військового характеру, яка підпорядковується міністру внутрішніх справ при виконанні функцій, покладених на неї законом, і Міністру оборони при виконанні завдань військового характеру, покладених на неї законом або урядом. Під час війни та під час облогового стану вона буде підпорядковуватися виключно Міністру оборони [3; 5].

Згідно з ч. 4 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України», державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями [2].

Іспанське законодавство, не виділяючи у законі «Про національну оборону» якої-небудь із зазначених вище сфер, разом з тим у ч. 2 зазначає, що метою оборонної політики є захист всього іспанського суспільства, її Конституції, закріплених у ній вищих цінностей, принципів та інститутів, соціальної і демократичної правової держави, повного здійснення прав і свобод, а також гарантій незалежності і територіальної цілісності Іспанії. Так само його мета полягає в тому, щоб сприяти збереженню міжнародного миру та безпеки в рамках зобов'язань, взятих на себе Королівством Іспанії [3].

Крім цього слід зазначити, що іспанське законодавство налічує чисельну кількість інших нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення захисту та охорони цих та інших сфер, посягання на які, тим чи іншим чином, можуть завдавати шкоду країні та впливати на її національну безпеку [6; 7].

Так, зокрема, у Главі III Королівського указу 1150/2021 від 28 грудня «Про затвердження Стратегії національної безпеки 2021 року» до ризиків і загроз національній безпеці Іспанії відносять: стратегічна та регіональна напруга; тероризм і насильницька радикалізація; епідемії та пандемії; загрози критичній інфраструктурі; надзвичайні ситуації та катастрофи; шпигунство та втручання з-за кордону; дезінформаційні кампанії; вразливість кіберпростору; вразливість морського простору; аерокосмічна вразливість; економічна та фінансова нестабільність; організована злочинність і тяжкі злочини; незаконні міграційні потоки; енергетична вразливість; розповсюдження зброї масового ураження; наслідки зміни клімату та деградація природного середовища [8].

Як в Україні, так і в Іспанії, з метою створення умов для належного захисту різних сфер національної безпеки держави було спрямовано низку законодавчих і організаційних заходів. Серед них велике значення мало встановлення кримінальної відповідальності, зокрема за злочини проти основ національної безпеки, що містяться

у Розділі I Особливої частині Кримінального кодексу України (надалі – КК України). Крім цього, з метою належного функціонування та охорони військової сфери Розділом XIX Особливої частині КК України передбачено відповідальність за, так звані, «Військові кримінальні правопорушення», під якими розуміються кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

Згідно з ч. 2 ст. 401 КК України за відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом [9].

У Кримінальному кодексі Іспанії 1995 р. (Código Penal) (надалі – КК Іспанії) також існують відповідні злочини, відповідальність за вчинення яких передбачена:

– Розділом XXI «Злочини проти Конституції», який містить наступні Глави: I – «Повстання» (статті 472-484); II – «Злочини проти Корони» (статті 485-491); III – «Про злочини проти державних інститутів і поділу влади» (статті 492-509); IV – «Про злочини, пов'язані із здійсненням основних прав і суспільних свобод» (статті 510-528); V – «Про злочини, вчинені державними посадовими особами проти конституційних гарантій» (статті 529-542); VI – «Про образи Іспанії» (стаття 543);

– Розділом XXIII «Про злочини державної зради і проти миру або незалежності держави і пов'язані з національною обороною», який, у свою чергу, містить такі Глави: I – «Злочини, пов'язані з державною зрадою» (статті 581-588); II – «Злочини, що ставлять під загрозу мир або незалежність держави» (статті 589-597); III – «Про розкриття і розголошення секретів та інформації, що відносяться до національної оборони» (статті 598-604) [10].

Як відомо, особливістю кримінального законодавства України є наявність єдиного систематизованого нормативно-правового акту – КК України, у Особливій частині якого міститься вичерпний перелік суспільно небезпечних діянь, які визнаються кримінальними правопорушеннями, та покарань, що можуть призначатися до осіб, які їх вчинили.

На відміну від вітчизняного, у кримінальному законодавстві Іспанії поряд з КК Іспанії, і на додаток до нього, діє низка інших законів, якими тим чи іншим чином врегульовані окремі питання про кримінальну відповідальність [11].

Так, поряд з КК Іспанії діє Військовий кримінальний кодекс (Código Penal Militar) (надалі – ВКК Іспанії), який було прийнято з метою реформи військового кримінального законодавства і приведення його у відповідність до конституційної доктрини, викладеної у ч. 5 ст. 117 Конституції Іспанії 1978 р. (Constitución Española), яка полягає у «необхідності обмежити сферу військової юрисдикції тим, що суворо необхідно» [12; 13].

Ідея розробки і прийняття ВКК Іспанії полягала в тому, що юридичні блага, що ним охороняються, повинні бути суворо військовими, виходячи з цілей, які конституційно відповідають Збройним силам, залежно від засобів, що є в їх

розпорядженні для виконання покладених на них завдань та обов'язків військового характеру, невиконання яких повинне кваліфікуватися як військовий злочин.

Також серед причин реформи військового кримінального законодавства та прийняття ВКК Іспанії можна назвати наступне. По-перше, процес модернізації військової організації, вже завершена професіоналізація Збройних Сил, нова організаційна модель і територіальне розміщення сил, а також постійна участь іспанських військових частин в міжнародних місіях за межами її території, інтегровані в багатонаціональні одиниці або наднаціональні організації.

По-друге, необхідність забезпечити виконання договірних зобов'язань, взятих на себе Іспанією, зокрема тих, що стосуються запобігання порушенням міжнародного гуманітарного права і покарання за них.

По-третє, необхідність запровадження нових складів злочинів, які були б об'єднані і розміщені в окремому розділі, і забезпечували б кримінальний захист основних прав і свобод військовослужбовців [12].

ВКК Іспанії поділено на дві Книги, перша з яких присвячена загальним положенням, а друга – визначає злочини та встановлює покарання за їх вчинення.

Розділі I Першої книги «Загальні положення» ВКК Іспанії, в першу чергу, регулює сферу його застосування, де серед іншого зазначено, що він застосовується при вчиненні військового злочину. Дисциплінарні правопорушення, вчинені військовослужбовцями Збройних сил та Цивільною гвардією, регулюються відповідним спеціальним законодавством.

Також визначається перелік осіб, до яких він застосовується. Згідно з ч. 2 ВКК Іспанії для цілей цього Кодексу військовослужбовцями є особи, які на момент вчинення злочину перебували у зазначеному стані відповідно до законів, що стосуються його набуття і втрати, за виключенням тих, про яких мова йде у відповідному законодавстві.

Що стосується членів корпусу Цивільної гвардії, та слухачів, які належать до навчальних закладів зазначеного корпусу, то у ч. 4 ст. 1 ВКК Іспанії, з метою виключення сфери їх компетенції відносно дій або бездіяльності, що виконуються ними при здійсненні функцій поліцейського характеру, зазначено, що ВКК Іспанії буде застосовуватися до них у наступних випадках:

- a) під час збройного конфлікту;
- b) під час дії облогового стану;
- c) при виконанні покладених на них військових завдань.
- d) до тих пір, поки вони інтегровані в підрозділи Збройних сил [12].

Розділ II Першої книги ВКК Іспанії присвячено регулюванню військової злочинності, надається визначення військового злочину, зазначаються пом'якшуючі обставини, а також вказується, що розуміється під рецидивом (повторністю) військового злочину.

Розділ III Першої книги ВКК Іспанії визначає покарання за вчинення військового злочину, їх класифікацію, та порядок їх застосування [12].

Книга Друга «Злочини і покарання за них» ВКК Іспанії, яка розподілена на п'ять Розділів, класифікує всі військові злочини і встановлює покарання за їх вчинення.

Так, Розділ I Другої книги ВКК Іспанії «Злочини проти національної безпеки та оборони» розподілено на 8 Глав: I – «Військова зрада» (стаття 24); II – «Військове шпигунство» (стаття 25); III – «Розголошення таємниці та інформації, пов'язаної з національною безпекою і обороною» (стаття 26); IV – «Посягання на засоби чи ресурси національної безпеки чи оборони» (статті 27-29); V – «Непокора під час збройного конфлікту чи стану облоги» (стаття 30); VI – «Загальні положення попередніх розділів» (статті 31-33); VII – «Злочини проти вартових, військової влади, збройних сил або військової поліції» (статті 34-35); VIII – «Наруга та образи на адресу Іспанії та військової організації» (статті 36-37).

Найбільш характерне ядро військових кримінальних правопорушень складають «Злочини проти дисципліни», які згруповані в Розділі II Другої книги ВКК Іспанії, який складається з трьох Глав: I – «Військовий заколот» (статті 38-41); II – «Непокора» (статті 42-44); III – «Зловживання владою» (статті 45-48), яка, серед іншого, карає за погане ставлення на роботі, таке, що принижує гідність або нелюдське поводження, акти агресії або сексуального насильства та сексуального домагання, погрози, примус, образи та клевет, а також посягання на недоторканність приватного життя, особисту гідність і акти дискримінації [12].

Одним із найбільш актуальних нововведень ВКК Іспанії є включення до Другої книги Розділу III «Злочини, пов'язані із здійсненням військовослужбовцями основних прав і громадських свобод» (статті 49-50), особливістю якого є те, що фактично в ньому передбачена відповідальність за дії, описані у статтях 45-48, але вчинені військовослужбовцем, який не причетний до образи начальника або зловживання владою, публічно або під час виконання службових обов'язків погано поводить ся з іншими військовослужбовцями.

Найширшим з розділів Другої книги ВКК Іспанії є Розділ IV «Злочини проти службових обов'язків» який налічує вісім глав [12].

Глава I «Боягузтво» (статті 51-54) передбачає відповідальність військовослужбовців, які у зв'язку зі страхом перед особистим ризиком, порушують свій військовий обов'язок.

«Нелояльність», що передбачена Главою II (стаття 55), карає за надання завідомо неправдиві військової інформації та передбачає пом'якшуючу обставину за її своєчасне спростування, якщо це запобігло настанню шкідливих наслідків.

Глава III «Злочини проти обов'язків перебування та несення служби» (статті 56-60), передбачає відповідальність головним чином за самовільне залишення місця призначення або проживання, дезертирство, а також за ухилення від служби або виконання своїх обов'язків шляхом завдання шкоди своєму здоров'ю, симуляції хвороби або використання будь-якого іншого обману [12].

У Главі IV «Злочини проти обов'язків командування» (статті 61-66) передбачені покарання передусім за порушення своїх обов'язків командирами військових з'єднань, частин, підрозділів, військових кораблів чи літаків у різних ситуаціях збройного конфлікту чи стану облоги. Особливим чином регламентується відповідальність командування і карається їх терпимість (толерантність) до зловживання та перевищення владою, безчинств і військових злочинів, вчинених їх підлеглими, а також за створення непотрібного ризику для підрозділу, корабля або літального апарату під їх командуванням тощо.

«Порушення служби» (статті 67-70) складають зміст Глави V, інкримінуючи, в першу чергу, залишення служби зі зброєю або будь-якої іншої служби за певних обставин. По-друге, регулюються злочини проти обов'язків вартового, такі як залишення посту, невиконання своїх обов'язків, що завдає серйозної шкоди службі, а також невиконання обов'язків зі спостереження за повітряним простором. Нарешті, карається пияцтво або вживання наркотиків під час несення військової служби чи виконання службових обов'язків.

Розділ VI передбачає відповідальність за «Злочини, пов'язані з невиконанням обов'язків з надання допомоги» (статті 71-72) вчинені військовими, починаючи з найбільш негідних поступків (поведінки), оскільки мова йде про небезпечні ситуації в разі збройного конфлікту або стану облоги, і закінчуючи криміналізацією факту відмови надати допомогу товаришеві, що знаходиться в серйозній небезпеці [12].

У Главі VII «Злочини проти ефективності служби» (статті 73-78) містяться найбільш важливі нововведення до ВКК Іспанії, які варіюються від необережної поведінки до порушень військових обов'язків, які безпосередньо впливають на захищене законом право: ефективність у розробці суто військових завдань. Таким чином, по-перше, караються певні збитки, передбачені у КК Іспанії, вчинені солдатом, та інші шкідливі дії, вчинені через серйозну необережність. До класифікації таких збитків включено ті, що спричинені корабельною аварією, висадкою на абордаж, посадкою на мілину, неправильним приземленням або зіткненням з іншим літальним апаратом, втратою військового корабля чи літака тощо.

По-друге, карається умисне невиконання загального наказу, невиконання отриманого наказу з необережності та інші дії, які становили суттєвий ризик або завдали шкоду службі.

По-третє, інновацією є встановлення відповідальності за незаконний обіг отруйних засобів, наркотичних засобів або психотропних речовин з посиленням на відповідні норми КК Іспанії, коли такі діяння вчиняються військовослужбовцями на військових об'єктах, кораблях, літаках, таборах або під час навчань. Оскільки ці обставини, безсумнівно, впливають на ефективність виконання службових обов'язків і несуть очевидний ризик для тих, хто використовує зброю та засоби, поводження з якими вимагає особливої обережності, тому покарання за ці злочини мають бути включені до військової сфери [12].

Ще одним із відомих злочинів, який описує ця глава, є необережне поводження зі зброєю під час виконання службових обов'язків, що спричиняє смерть або тілесні ушкодження, за що буде передбачене покарання у виді позбавлення волі, яке передбачене відповідно у КК Іспанії за необережне вбивство або заподіяння тілесних ушкоджень, зі збільшенням на одну п'яту у їх мінімальній та максимальній межах.

Нарешті, Глава VIII «Злочини проти інших обов'язків служби» (статті 79-80) передбачає кримінальну відповідальність за неналежне використання військової форми або знаків розпізнавання [12].

Отже, як можна побачити, захист національної (державної) безпеки як з боку України, так і з боку Іспанії, є одним із основних напрямків у реалізації ними своєї внутрішньої і зовнішньої політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павленко В. П. Щодо визначення поняття «безпека держави»: проблеми теорії та практики у сучасних умовах України. Нове українське право. Вип. 3, 2022. С. 103-110.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення: 13.04.2023).
3. Ley Orgánica 5/2005, de 17 de noviembre, de la Defensa Nacional // «BOE» núm. 276, de 18 de noviembre de 2005. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2005-18933>. (дата звернення: 14.04.2023).
4. Real Decreto 96/2009, de 6 de febrero, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas para las Fuerzas Armadas // «BOE» núm. 33, de 7 de febrero de 2009. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2009-2074>. (дата звернення: 14.04.2023).
5. Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad // «BOE» núm. 63, de 14 de marzo de 1986. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1986-6859>. (дата звернення: 17.04.2023).
6. Legislación y normativa. Página web oficial del Departamento de Seguridad Nacional. URL: <https://www.dsn.gob.es/es/estrategias-publicaciones/legislaci%C3%B3n-normativa>. (дата звернення: 14.04.2023).
7. Documentos relacionados con la Seguridad Nacional. Página web oficial del Departamento de Seguridad Nacional. URL: <https://www.dsn.gob.es/es/estrategias-publicaciones/documentos-relacionados-con-seguridad-nacional>. (дата звернення: 14.04.2023).
8. Real Decreto 1150/2021, de 28 de diciembre, por el que se aprueba la Estrategia de Seguridad Nacional 2021 // «BOE» núm. 314, de 31 de diciembre de 2021. URL: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2021-21884. (дата звернення: 14.04.2023).
9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 17.04.2023).
10. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal // «BOE» núm. 281, de 24 de noviembre de 1995. – URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>. (дата звернення: 17.04.2023).
11. Código Penal y legislación complementaria. Página web oficial de la Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. URL: https://www.boe.es/biblioteca_juridica/codigos/codigo.php?id=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria&tipo=C&modo=2. (дата звернення: 19.04.2023).
12. Ley Orgánica 14/2015, de 14 de octubre, del Código Penal Militar // «BOE» núm. 247, de 15 de octubre de 2015. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-11070>. (дата звернення: 13.04.2023).
13. Constitución Española de 6 de diciembre de 1978 // «BOE» núm. 311, de 29 de diciembre de 1978. – URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229#:~:text=1.,emanan%20los%20poderes%20del%20Estado>. (дата звернення: 13.04.2023).

ПАВЛОВ Дмитро Миколайович

*Інститут Управління державної охорони
України Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктор юридичних наук, професор*

МИГАЙ Ірина Володимирівна

*Інститут Управління державної охорони
України Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктор юридичних наук, професор*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Правовою та методологічною основою підвищення ефективності військової освіти для потреб Управління державної охорони України (далі – УДО України) є положення Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про національну безпеку України», «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», «Про військовий обов'язок і військову службу», Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р, Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25.03.2021 № 121, Стратегії забезпечення державної безпеки, введеної в дію Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022, Стратегічного оборонного бюлетеня України, введеного в дію Указом Президента України від 17.09.2021 № 473, Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021, Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18.05.2019 № 286, Плану заходів з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, затвердженого Указом Президента України від 20.04.2019 № 155, Концепції трансформації військової освіти, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490), інших нормативно-правових актів.

Стратегією воєнної безпеки України передбачено розвиток систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО.

Слід відзначити, що надзвичайно важливим кроком на шляху підвищення рівня професійної підготовки військовослужбовців стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490, яка спрямована на вдосконалення

системи підготовки військових кадрів з урахуванням потреб Збройних Сил, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Служби безпеки, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, розвідувальних органів.

Трансформація системи військової освіти передбачає професіоналізацію Збройних Сил та інших складових сил оборони, інтеграцію органів управління військовою освітою, мережі військових навчальних закладів, діючих стандартів освіти, професійних стандартів, нормативно-правової бази в єдиний комплекс складових системи військової освіти для забезпечення сил оборони військовими фахівцями.

Професіоналізація військової освіти передбачає формування сучасної моделі професійної військової освіти, що забезпечує підготовку військових фахівців на основі їх безперервного професійного розвитку, враховує загальні тенденції розвитку системи національної та міжнародної безпеки, зміни принципів та способів ведення збройної боротьби, нові вимоги до якості військової освіти, формування доброчесності на основі стандартів НАТО. Професійна військова освіта культивує розвиток військового лідера шляхом надання широкого спектру професійних знань та розвитку креативного мислення упродовж військової кар'єри.

Інтеграція в єдиний комплекс складових системи військової освіти передбачає міжвідомчу координацію підготовки військових фахівців з питань оборони, централізовану підготовку офіцерського складу оперативного та стратегічного рівня для Збройних Сил та інших складових сил оборони, оновлення професійних стандартів, оптимізацію мережі військових навчальних закладів та їх структури, нормативно-правове забезпечення відповідних заходів.

Відповідно, підготовка військовослужбовців УДО України має здійснюватися комплексно та забезпечувати підготовку сержантів та офіцерів УДО України до виконання завдань за призначенням, організації набуття ними спроможностей щодо керівництва підпорядкованим особовим складом та/або забезпечення виконання військовослужбовцями та підрозділами завдань за призначенням, здійснення підготовки підпорядкованого особового складу, участі у процедурах прийняття рішень та виконання управлінських функцій, забезпечення справності, належного обслуговування та готовності до бойового застосування озброєння і військової техніки, підтримання на належному рівні військової дисципліни та правопорядку у підрозділах, забезпечення збереження життя і здоров'я особового складу тощо.

Підвищення ефективності підготовки військовослужбовців УДО України планується за рахунок реалізації передбаченої у керівних документах НАТО формули DOTMLPF – Doctrine, Organization, Training, Materiel, Leadership, Personnel, Facilities (доктринальна база, організація, підготовка, ресурсне забезпечення, лідерство, персонал, інфраструктура).

Професіоналізація військовослужбовців УДО України передбачає функціонування безперервної багаторівневої системи підготовки військовослужбовців УДО України, яка орієнтована на відповідність умовам діяльності УДО України як у мирний час, так і в особливий період, в тому числі в умовах правового режиму воєнного стану.

Зазначена система підготовки має охоплювати базовий, середній, підвищений та вищий рівні, при цьому забезпечувати умови для здобуття розвитку та вдосконалення

знань, вмінь та навичок кожного військовослужбовця з одночасним залученням найбільш підготовлених фахівців до процесу сприяння професійному зростанню в межах підрозділу. При цьому розвиток складових системи навчання військовослужбовців та працівників підрозділів УДО України охоплює формальну, неформальну та інформальну освіту й спрямовується на задоволення професійних і освітніх потреб особистості, сприяє її всебічному розвитку.

Зміни в організації моделі підготовки військовослужбовців УДО України мають бути орієнтовані на відхід від стереотипних підходів щодо умов відбору, навчання, використання матеріальних ресурсів та розподілу військовослужбовців після завершення підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про трансформацію системи військової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>

ПОЛТОРАКОВ Олексій Юрійович

*Національна академія внутрішніх справ України
кандидат політичних наук*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ДИНАМІКА СТАНОВЛЕННЯ СИЛ ТРО ЗС УКРАЇНИ (ПОЧАТОК 2018 – ПОЧАТОК 2022 РР.)

Спричинене подіями 2014 р. поступове, але неухильне загострення протистояння з росією стало значущим чинником формування системи територіальної оборони України. Дедалі вагомішою складовою цієї системи ставали військові підрозділи територіальної оборони (батальони та бригади ТрО). Так, з 2018 р. розпочався перехід ТрО на бригадну структуру – створення кадрованих бригад територіальної оборони з мінімальною чисельністю кадрового складу. На розгортання бригад до повного штату, яке мали здійснювати ТЦК та СП (на які в той час перетворювалися військові комісаріати), відводилось, разом із бойовим злагодженням, 30 діб. Влітку 2018 р. під час перших експериментальних тактичних навчань із територіальної оборони «Північна фортеця 2018», що проходили 13-27 червня на Гончарівському полігоні Чернігівщині, було відпрацьовано ключові аспекти формування та злагодження створюваних бригад ТрО, а також дії з прикриття держаного кордону. В листопаді 2018 р. у чотирьох оперативних командуваннях Сухопутних військ ЗС України тривали організаційно-методичні збори з офіцерами кадру новостворених бригад територіальної оборони.

30 вересня 2020 р. Указом Президентом України було встановлено День територіальної оборони України, який відтоді щорічно відзначається в першу неділю жовтня.

У 2020 р. у структурі Командування Сухопутних військ Збройних Сил України створили Командування територіальної оборони (КТрО), а наприкінці 2021 р. штат 25 бригад ТрО збільшили. Станом на кінець 2021 р. загальна чисельність кадрового складу військ ТрО Сухопутних військ складала 580 осіб. 20 жовтня 2021 р. головнокомандувач ЗС України затвердив план формування Сил територіальної оборони України як окремого виду сил ЗСУ, за яким чисельність Сил ТрО мала складати 80 тисяч, з них 10 тисяч – військовослужбовців за контрактом (до 50 осіб – у батальйоні, 90-120 осіб – у бригаді). Для формування Сил ТрО ЗС України у Державному бюджеті України на 2022 р. було передбачено майже 3,1 мільярди гривень.

Станом на 17 січня 2022 р. розгортання ТрО перебувало на початковому етапі – було визначено 86% місць дислокації підрозділів ТрО по всій Україні, а у прикордонних областях бригади та батальйони ТрО були укомплектовані на рівні 70% (мінімальний рівень, який забезпечує виконання завдань).

Паралельно відбувався процес політико-правового та нормативно-правового оформлення та забезпечення функціонування загальнодержавної системи національного спротиву, ключовим складовою якої була саме територіальна оборона. 16 липня 2021 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про основи

національного спротиву», що врегулював передусім питання розвитку територіальної оборони, а також у зв'язку з ним збільшила чисельність Збройних Сил України.

У відповідності до цього Закону, який вступив у силу 1 січня 2022 р., у складі Збройних Сил України з'явилися Сили територіальної оборони як окремий рід сил. Планувалося, що штат сил ТрО мирного часу (постійно діюче командно-штабне ядро) становитиме 10 тисяч осіб, а штат особливого періоду – нараховуватиме 130 тисяч осіб. Крім того, Кабінет міністрів України мав впродовж півроку підготувати близько 20 різних нормативно-правових актів, які врегульовували практичні питання діяльності Сил ТрО та ДФТГ. Станом на середину лютого 2022 р. Президент України затвердив Доктрину тероборони, а Кабінет Міністрів України ухвалив 15 постанов, які унормовували окремі положення Закону щодо створення та функціонування системи територіальної оборони, організації руху опору та підготовки громадян до національного спротиву.

Так, 29 грудня 2021 р. постановами Кабінету Міністрів України було затверджено «Типове положення про штаб зони (району) територіальної оборони», а також «Положення про добровольчі формування територіальних громад», «Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони» та «Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони». В подальшому, 7 березня наказом Міноборони було затверджено форми контракту добровольця тероборони та посвідчення добровольця територіальної оборони.

Втім, однією із невирішених проблем залишалось питання збільшення термінів граничного віку перебування на військовій службі військовослужбовцям Сил ТрО ЗСУ, адже передбачалося, що в теробороні «вікових цензів фактично не існуватиме».

В січні 2022 р. Український інститут майбутнього та соціологічна компанія «Нью Імідж Маркетинг Груп» провели опитування громадської думки «Чи готові українці до великої війни». Його результати показали, що 56% українців були потенційно готові стати до лав територіальної оборони у разі їх створення в громаді, до якої вони належали.

11 лютого 2022 р. секретар РНБО України Олексій Данілов, на брифінгу в м. Харкові, поінформував, що «Головнокомандувач Збройних Сил поставив завдання, що кількість членів територіальної оборони має сягати 2 мільйони громадян нашої країни».

12 лютого під час Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України Головнокомандувач ЗС України виступив з доповіддю про стан виконання Закону України «Про основи національного спротиву» в частині Сил територіальної оборони ЗСУ. Він повідомив, зокрема, що станом на початок лютого укомплектованість військовослужбовцями-контрактниками становила 60% від загальної чисельності мирного часу, а 88 зі 160-ти військових частин ТрО були розміщені у своїх майнових комплексах.

22 лютого 2022 р. Наказом Верховного головнокомандувача ЗС України було оголошено призов резервістів у особливий період, який стосувався передусім

резервістів оперативного резерву першої черги (ОР-1). Втім, абсолютна більшість резервістів підрозділів ТрО була резервістами другої черги (ОР-2).

Вранці 24 лютого 2022 р. росія розпочала широкомасштабну збройну агресію проти України, і підрозділи ТрО одними із перших зустріли ворога. Вже 26 лютого Головнокомандувач ЗС України Валерій Залужний повідомив, що до лав територіальної оборони долучилося 37 тис. резервістів.

8 квітня 2022 р. на брифінгу у київському «Медіа-центрі Україна» тодішній Командувач Сил ТрО ЗС України бригадний генерал Юрій Галушкін поінформував, що «за день до вторгнення у нас було лише 6 тисяч професійних військових та резервістів. Однак 24 лютого наша гаряча лінія розривалась, по всій Україні стояли черги, аби потрапити до ТрО. Загалом до складу ТрО вступили більше 110 тисяч громадян та громадянок».

3 жовтня 2022 р. Національний банк України ввів в обіг обігову пам'ятну монету «Сили територіальної оборони Збройних Сил України».

ПОНОМАРЬОВА А. А.

аспірант кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академія державної пенітенціарної служби м. Чернігів

Зважаючи на те, що на теперішній час темі домашнього насильства з боку законодавців, уповноважених державних органів (судів, поліції, органів опіки та піклування, служб у справах дітей), членів громадянського суспільства, міжнародних партнерів (неурядових організацій) України приділяється чимало уваги, не вирішеною залишається проблема спеціального правового регулювання правовідносин у сфері домашнього насильства за участю дітей, які постраждали від домашнього насильства.

По-перше, слід зауважити що поняття «домашнє насильство» має відмінності у загальних та спеціальних правових нормах. Зокрема, у п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі - Закону), норми якого є загальними щодо інших нормативно-правових актів, домашнє насильство визначено як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Норми ст. 126-1 КК Кримінального кодексу України (далі – КК), що є спеціальними відносно Закону, містять інше визначення домашнього насильства- це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2]. Вищезазначене визначення, з однієї сторони, не враховує сексуальне насильство над дитиною. У зв'язку із цим, згідно правової позиції, викладеної у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 12.02.2020 у справі № 453/225/19 (провадження № 51-4000кмо19) [3] до злочину, пов'язаного з домашнім насильством, на який поширюється заборона у п. 7 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) [4], слід відносити не тільки злочин, передбачений ст. 126-1 КК, та злочин, що містить кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», але й кримінальне правопорушення з ознаками діяння (дії або бездіяльність), поняття якого визначено у ст. 1 Закону.

З іншої сторони, однією із важливих ознак, яка характеризує об'єктивну сторону домашнього насильства і дозволяє відмежувати положення ст. 126-1 КК та Закону, є систематичність, тобто вчинення ряду діянь, кожне з яких в окремоті може і не містити ознак злочину, але у сукупності призводять до наслідків, визначених диспозицією певної статті КК України. З цього приводу, у постанові [5] суд зазначив,

що для доведення систематичності домашнього насильства важливими є сам факт і обставини вчинення окремих його епізодів. Правові наслідки, які настали чи не настали для кривдника за цими окремими епізодами, а також час, коли такі наслідки настали, не є обставинами, що можуть впливати на доведеність цих епізодів. На теперішній час доктриною кримінального права визначено, що про систематичність йдеться у разі вчинення трьох і більше діянь.

На нашу думку, поняття «домашнє насильство» має відповідати принципу юридичної визначеності, тобто бути універсальним для чіткості та однозначності його розуміння правозастосувачами та будь-якими громадянами.

По-друге, залишається невирішеною проблема неузгодженості законодавства щодо певних правових категорій по відношенню до дефініції домашнього насильства. Зокрема, у Законі щодо особи, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства застосовано поняття «дитина, яка постраждала від домашнього насильства (далі - постраждала дитина)».

В кримінальному процесуальному законодавстві відповідно до ст. 55 КПК зазначено такі категорії, як «дитина потерпілого», «дитина заявника» (ст. 60 КПК); «дитина свідка» (ст. 65 КПК). Таким чином очевидно, що Закон взагалі не визначає такий процесуальний статус як «дитина, що постраждала від домашнього насильства».

По-третє, виникають проблеми у кваліфікації злочинів, пов'язаних із домашнім насильством за участі дитини, що зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства. В тому випадку, коли потерпілий – спеціальний суб'єкт, але відсутні ознаки систематичності, то кваліфікація відбувається за відповідною статтею КК та застосовуються обставини, що обтяжують покарання (п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК). Наприклад, діяння кваліфікується за ч. 1 ст. 125 КК та визнається наявність обставини, передбаченої п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК. Якщо домашнє насильство вчиняється щодо потерпілого, який є спеціальним суб'єктом в присутності дитини, то враховується і п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України.

Підсумовуючи, слід вказати на необхідність внесення відповідних змін до чинного законодавства. Зокрема, положення Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» мають враховувати особливості захисту дитини, яка постраждала від найбільш тяжких форм сімейного насильства, що містять ознаки складу злочинів. У КПК необхідно закріпити особливий статус за всіма неповнолітніми учасниками кримінального провадження – потерпілими, заявниками, свідками, а не лише спеціальний статус неповнолітніх підозрюваних й обвинувачених (гл. 38 КПК).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII (дата оновлення: 13.12.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 01.05.2023).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (дата оновлення: 28.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n25> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного

Суду від 12.02.2020: справа № 453/225/19, провадження № 51-4000кмо19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87602679> (дата звернення: 01.05.2023).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (дата оновлення: 28.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n430> (дата звернення: 01.05.2023).

5. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 28.02.2023: справа № 725/4683/20, провадження 51-6067км21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395413> (дата звернення: 01.05.2023).

6. Стефанів Н. Щодо кваліфікації злочинів, пов'язаних із домашнім насильством. URL: <http://surl.li/gskeg> (дата звернення: 01.05.2023).

РАДОМСЬКИЙ Ігор Петрович

провідний науковий співробітник відділу андрагогіки, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна

кандидат педагогічних наук, доцент

АНДРАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Розвиток системи професійної військової освіти в Україні є предметом уваги широкого кола науковців. Формування та розвиток професійно важливих рис особистості у галузі військової освіти досліджували А. Галімов, О. Діденко, Д. Іщенко, В. Мірошніченко, Б. Олексієнко, О. Ставицький, В. Ягупов. Широке коло підготовки військових фахівців висвітлено у працях В. Береки, Р. Гуревича, Й. Гушеля, О. Торичного, В. Рахманова та ін.

В Україні законодавство з питань військової освіти активно удосконалюється шляхом внесення змін у відповідні закони та інші нормативно-правові акти. Так, Законом України “Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти і науки” [1] опрацьовані зміни до певних законів з метою врегулювання питання надання освітніх послуг та здійснення наукової і науково-технічної діяльності у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (ЗВО СУН), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП ЗВО), військових наукових установах (НУ). Зокрема, у Законі України “Про освіту” [2]: частину четверту статті 21 викладено у новій редакції, якою визначено нові складові, що належать до структури військової освіти, у тому числі введено новий термін “професійна військова освіта”, як спеціалізована освіта військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетенцій, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій.

Розглядаючи види освіти в контексті системи військової освіти слід зазначити, що формальна освіта передбачає досягнення здобувачами визначених стандартами вищої освіти результатів навчання відповідного рівня освіти (першого, другого, третього та наукового) і здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Неформальна освіта поділяється на дві підсистеми: професійна військова освіта та підвищення кваліфікації. В. Рахманов розглядає професійну військову освіту як спеціалізовану освіту, яка здобувається у неформальній освіті за освітніми програмами з метою набуття відповідних рівнів військової освіти (тактичного, оперативного та стратегічного), вдосконалення професійного рівня військового фахівця, набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій [3, с. 284]. На думку науковця професійна військова освіта спрямована на підготовку фахівця, який здатний ефективно виконувати службові обов’язки у мирний час та бойових умовах, особливо у всіх складових сектора безпеки та оборони країни. Тому професійна військова освіта має бути прогнозованою, систематизованою,

спланованою, розробленою, здійсненою та керованою в усіх його проявах систематичним та оптимальним способом [3, с. 280].

Слід зазначити, що при організації професійної військової освіти слід застосовувати андрагогічний підхід. Ефективність освітньої діяльності при організації професійної військової освіти залежить від дотримання низки умов, які виконують роль допоміжних чинників у реалізації нормативних компонентів андрагогічного процесу (цілей, змісту, технологічного інструментарію, результатів). До провідних андрагогічних чинників вищезгаданого процесу, за визначенням А. Вітченка, належать такі:

1. Сприятливий психологічний клімат у військовому колективі, навчальній групі.
2. Налаштованість суб'єктів андрагогічного процесу на взаєморозуміння, співробітництво і співтворчість, досягнення позитивних результатів у спільній освітній діяльності.
3. Врахування індивідуальних, вікових, гендерних особливостей слухачів.
4. Спирання на життєвий, службовий, військово-професійний досвід здобувачів освіти.
5. Мотивованість слухачів до навчання і самоосвіти, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку.
6. Особистісна сприйнятливість до інновацій.
7. Органічне поєднання в освітній діяльності традицій та інновацій, колективізму та індивідуальних потреб, змагальності та взаємопідтримки, взаємодопомоги.
8. Пріоритетність самоосвітньої підготовки слухачів.
9. Особиста відповідальність слухачів за результативність власної освітньо-професійної підготовки.
10. Залучення слухачів до самоактуалізації і самооцінювання, усвідомлення власної значущості в реалізації освітніх цілей.
11. Прагнення до професійного зростання та самовдосконалення.
12. Дієвий зворотній зв'язок між суб'єктами навчальної взаємодії. оперативний контроль і стимулювання навчальних досягнень слухачів [4, с. 104-105].

Перспективними є напрямки наукових розвідок у напрямках проектування андрагогічної моделі навчання офіцерів певної ланки військового управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/198620#n39>
2. Про освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show-/2145-19#Text>
3. Рахманов В.О. Основні підходи до системи професійної військової освіти в Україні. Збірник наукових праць “Військова освіта“ Національного університету оборони України. 2021. № 1 (43). - С. 279-288.
4. Вітченко А. Особливості освітньо-професійної підготовки слухачів ВВНЗ на засадах військової андрагогіки. Збірник наукових праць “Військова освіта“ Національного університету оборони України. 2020. № 2 (42). - С. 100-110.

РИЖОВ І. М.*Заступник Голови ГЕР 25 НАЗЯВО**доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України***АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЄДНАННЯ ОСВІТНЬОЇ ТА СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ**

Практика застосування сил безпеки та оборони свідчить про прямопропорційну залежність ефективності виконання ними оперативно-бойових завдань від ступеню готовності до неї їх керівництва та особового складу. Ступінь готовності, в свою чергу є комплексною складовою параметрів стану, головним з яких є рівень професійної підготовленості співробітника. Тому не підлягає сумніву теза про те, що системоутворюючим елементом сил безпеки та оборони держави є і будуть професійно підготовлені кадри.

Нажаль, організаційно-правові особливості формування їх професійних компетентностей не відображено в Законі України «Про національну безпеку», а Законом України «Про вищу освіту» передбачено, що формування компетентнісної складової сил безпеки й оборони відбувається на засадах функціонування системи вищої освіти, а особливі вимоги до траєкторій освіти та порядку організації освітнього процесу визначаються державними органами, до сфери управління яких заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання. Слід констатувати сталий розвиток освітніх систем правоохоронних органів і військових формувань, представлений унікальним набором виховних та освітніх практик - традиційних і інноваційних підходів, методів і прийомів, що забезпечують вирішення актуальних проблем навчального процесу, спрямованих на розвиток освітньої системи. Досвід роботи у складі галузевої експертної ради 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», дозволяє відмітити позитивні досягнення в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання в частині, що стосується якості освітніх програм та умов задля їх реалізації. Цей факт неодноразово підтверджувався стабільно високими оцінками експертів та низьким відсотком рішень про умовну (відкладену) акредитацію або відмову в акредитації. На мою думку, такі результати, пов'язані, насамперед, із впливом специфічних традицій навчання, які відрізняються патріотизмом, відповідальністю, військовою дисципліною та досвідченими науково-педагогічними кадрами, які мають величезний досвід з використання спеціальних знань та вмінь на практиці.

Безумовно, цей процес не позбавлений окремих недоліків. На мою думку, саме специфічні умови поєднання навчання зі службовою діяльністю інколи ускладнюють можливості науково-педагогічних працівників та осіб, які навчаються з реалізації прав і обов'язків. Нажаль, ще мають місце випадки, коли виконання суміжних з навчальним процесом службових обов'язків - чергувань, тренувань та інших термінових та позапланових робіт, визначених умовами проходження військової служби або рішенням керівництва, здійснюється за рахунок навчальних годин. Іноді

ігноруються вимоги щодо відповідності реального навантаження професорсько-викладацького складу обумовленим у посадових обов'язках напрямом, не проводиться визначення фактів нецільового використання робочого часу та облік його понаднормативного (нецільового) використання. В результаті відволікання особового, передусім – професорсько-викладацького, складу на другорядні завдання страждає якість освітнього процесу.

Окреме питання стосується можливостей професійного розвитку викладачів шляхом опрацювання їх індивідуальної траєкторії вдосконалення педагогічної майстерності та обізнаності. В умовах фіксованого розпорядку дня та стороннього навантаження важко оцінити, наскільки система вдосконалення професійно-педагогічних компетентностей викладачів впливає на підвищення якості викладання та чи відповідає вона їх професійним потребам та інтересам.

Нажаль, й досі слабким місцем кадрової роботи у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання є практика призначення керівного та викладацького складу лише на підставі академічної кваліфікації, яка констатує наявність освіти або досвіду діяльності за напрямком освітньої діяльності, у той час як ігнорується рівень професійно-педагогічної кваліфікації, яка визначає досвід педагогічної діяльності у відповідній сфері та дозволяє фахово викладати відповідну дисципліну.

Умови воєнного стану вимагають нових підходів до навчання, сучасних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних і інформаційних технологій та обумовлюють потребу у постійному вдосконаленні педагогічної майстерності, опанування інноваційних методів та прийомів навчання, обміну досвідом з використання технологій дистанційного та мобільного навчання, найкращих практик застосування відомчих освітніх платформ та онлайн-сервісів, використання навчального матеріалу з обмеженим доступом при використанні цифрових інструментів.

Слід відмітити, що деякі навчальні заклади досі не позбулися управлінських прийомів, які отримали у спадок від радянської командно-адміністративної системи. У першу чергу це пріоритетна організація заходів, що не мають відношення до освітнього процесу, складне багаторівневе планування та показове звітування за надуманими критеріями, надмірний рівень формалізації документообігу при проведенні освітнього процесу і наукової діяльності та інші.

Залучення до проведення освітнього процесу цивільних осіб за трудовим договором – вимушена, але цілком позитивна і корисна практика. На жаль, в умовах що склалися у період дії воєнного стану, подекуди їх обсяг реального навантаження значно перевищує нормативний і не завжди враховується, що у разі встановлення нормальної тривалості робочого часу понад норму, встановлену відповідно до законодавства [1], оплата праці здійснюється у розмірі, збільшеному пропорційно до збільшення норми праці.

Оскільки усі об'єкти, на території яких перебувають навчальні заклади відносяться до особливої категорії в контексті диверсійно-терористичних загроз, актуальним є пошук варіантів перебування персоналу у робочий час в умовах розосередження поза межами їх території під час загрози, тим самим не наражаючи його на ризики ураження. Законодавство дозволяє тимчасове, або на постійній основі переведення особового складу таких категорій на дистанційну/надомну роботу на час

загрози збройної агресії на підставі статей 60-1 та 60-2 Кодексу законів про працю України.

На мою думку, при оцінюванні якості освіти у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання [2], слід запровадити особливий підкритерій, який стосується вищезначених питань, передусім, урахування рівня педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників та можливості реалізації ними прав і обов'язків в умовах воєнного стану. Викорінення означених атавізмів поруч з новою культурою якості та доброчесності мають закласти основу репутаційного капіталу українських закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>
2. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

РОМАНЮК Вікторія Леонідівна

*Київський інститут Національної гвардії
України*

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Освіта – це інструмент, який дає людям знання, вміння, інформацію, дозволяє їм знати свої права та обов'язки щодо своєї сім'ї, суспільства, нації. Освіта збагачує світогляд, розширює можливості боротьби з несправедливістю, насильством, корупцією та багатьма іншими викликами в житті українського суспільства [1, с. 154].

Запровадження в Україні військового стану внесло корективи не тільки у повсякденне життя, а й у сферу освіти, зробивши її військово адаптованою [2]. Законом України «Про вищу освіту» передбачено суттєву автономію навчального закладу, яка дозволяє адаптувати навчальний процес до сучасних умов [3].

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави Міністерство освіти і науки України призупинило освітній процес, але вже з 07.03.2022 р. рекомендувало закладам вищої освіти завершити канікули і відновити свій навчальний процес з врахуванням заходів безпеки, а саме: тимчасово призупинити освітній процес (виконання працівниками ЗВО заходів та завдань, що визначені військово-цивільною адміністрацією); або організувати освітній процес за дистанційною формою навчання або використання її елементів (з погодженням з військово-цивільною адміністрацією) [4].

Незважаючи на найскладніший час, який переживає наша країна зараз, заклади вищої освіти продовжують навчальний процес, переважно, у дистанційному форматі. Дистанційне навчання буває двох видів: синхронне та асинхронне.

Синхронний режим передбачає взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, під час якого учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі, або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференцій. Іншими словами, це проведення занять в режимів реального часу у обраному цифровому середовищі (Google Meet, Zoom, Skype, Google Classroom) та з використанням різноманітних цифрових інструментів (Kahoot, MentiMeter, Classtime) [5, с. 8].

Щодо асинхронного формату, то він може охоплювати різноманітні засоби інформації, аудіо- та відеоуроки (але не обмежуватися ними). За допомогою асинхронного режиму навчання студенти працюють у власному темпі та у зручний для себе час [6, с. 263].

Беручи до уваги постійні тривоги, ракетні обстріли, на нашу думку, найкращим є гібридне навчання (поєднання синхронного та асинхронного режимів).

На сучасному етапі навчання іноземних мов актуальним є використання інтернет-додатків та платформ, які допомагають урізноманітнити освітній процес та покращити знання з іноземної мови. За допомогою інтернет-ресурсів можна вирішити такі дидактичні завдання як: формування навичок та вмінь читання, використовуючи матеріали глобальної мережі; вдосконалення писемного мовлення; поповнення словникового запасу; формування стійкої мотивації до вивчення англійської мови.

Потрібно звернути увагу на онлайн-ресурси, які містять значну кількість як лексичного, так і граматичного матеріалу. Розглянемо деякі з них:

EDpuzzle – онлайн-ресурс, який має мобільний додаток, тому можна працювати на будь-якому девайсі; дозволяє отримати доступ до будь-якого відео у цифровому форматі, імпортувати контент з різних платформ та завантажувати відео; дозволяє самому озвучити будь-яке відео, записати власне пояснення чи переклад тексту.

Kahoot – онлайн-ресурс, призначений для того, щоб проводити інтерактивні заняття та здійснювати перевірку за допомогою онлайн-тестування двома способами: як віртуальний клас, коли запитання та варіанти відповідей з'являються на екрані комп'ютера викладача, в той же час курсанти відповідають на питання зі своїх комп'ютерів або мобільних телефонів; як самостійне навчання, коли курсанти проходять тестування самостійно.

Wordwall – онлайн-ресурс, призначений для створення як інтерактивних, так і друкованих матеріалів для засвоєння лексичних одиниць та відпрацювання граматичних структур. Сервіс пропонує безліч шаблонів, за допомогою яких можна створювати дидактичні ігри, які можна використовувати як тренажер при повторенні; як навчальні завдання на інтерактивній дошці; як домашнє завдання.

Live Worksheets – онлайн-ресурс, яким можна користуватись як на початку занять для актуалізації опорних знань, так і наприкінці – для перевірки засвоєних знань. Ресурс містить значну кількість бланків (worksheets) з завданнями різного типу. Курсанти самостійно заповнюють бланки та після виконання можуть перевірити свої відповіді.

Crosswordlabs – безкоштовний онлайн-ресурс, призначений для створення кросвордів. Ідеально підходить для етапу автоматизації лексичних одиниць. А також, найпростіший та найшвидший у підготовці до занять.

English Listening and Speaking – онлайн-ресурс, призначений для відпрацювання навичок аудіювання та говоріння. Ресурс містить фразові дієслова та ідіоми, головним завданням яких є покращення вимови та навичок аудіювання.

VOA News English – сучасний сайт аудіоматеріалів-новин, що оновлюються кожного дня та дозволяє стежити за подіями, що відбуваються в світі.

Listen English Daily Practice – онлайн-ресурс з хорошими звуковими записами для відпрацювання навичок аудіювання для різних рівнів знань. Матеріали сайту – це розповіді, новели, щоденні теми, що дозволяють розширити словниковий запас та перевірити свої знання після кожного прослуханого тексту.

Отже, в умовах воєнного стану для викладача важливо створити позитивний психологічний клімат на заняттях. Заняття можуть бути проведені у синхронному або асинхронному режимі. Під час навчання англійської мови доречно використовувати інноваційні методи навчання, крім традиційних.

Використання онлайн-ресурсів при підготовці працівників правоохоронних органів підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови, впливає на інтенсифікацію навчального процесу, створює комфортні умови для різних видів мовленнєвої діяльності, сприяє зануренню в мовне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заболотна Л. В. Обмеження конституційного права а освіту в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації* (3 травня - 13 червня 2023 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика». С. 154-157.

2. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219987.html> (дата звернення 09.05.2023).

3. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. С. 2004.

4. Щодо освітнього процесу в закладах освіти : офіц. сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-u-zakladah-osviti> (дата звернення 09.05.2023).

5. Романюк В. Л., Лещенко А. В. Синхронне та асинхронне навчання у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16824140707927> (дата звернення 09.05.2023).

6. Гладка І. А., Романюк В. Л. Синхронні та асинхронні форми навчання, як стратегія освіти в умовах пандемії. URL: <http://ir.nuozu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/lib/3244/1/> (дата звернення 09.05.2023).

РОМАШКО Олег Миколайович

*старший викладач кафедри управління
підрозділами НГУ, Київський інститут
Національної гвардії України, м. Київ*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НГУ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ОПЕРАЦІЇ З ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Національна гвардія України виконує завдання з припинення масових заворушень, що в свою чергу, відповідно до законодавства України є формою протиправної та кримінальної караної поведінки осіб, а відповідно потребує швидкого та оперативного й результативного реагування з метою недопущення порушення прав і свобод людини і громадянина. Водночас, проблемні питання функціонування бригад Національної гвардії України, роль і місце командира у виконанні відповідної операції в умовах населеного пункту, а також інші ускладнюючі фактори зумовили необхідність додаткового опрацювання відповідного аспекту правоохоронних та правозахисних дій та розроблення рекомендацій щодо удосконалення організації такої взаємодії.

У сучасному розумінні масові заворушення є не лише соціальним феноменом, а перш за все кримінально караним діянням. З точки зору необхідності їх припинення Національною гвардією України, даний соціальний прояв характеризується за системою інших критеріїв, що в свою чергу не виключає протиправності та високої суспільної небезпечності відповідних дій, що й зумовлює потребу негайного реагування органами правопорядку на ці процеси.

Сутність масового заворушення полягає в організованому вчиненні дій спрямованих проти громадського порядку та моральності, що супроводжувалися насильством, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї.

Повноваження Національної гвардії України щодо припинення масових заворушень в умовах дії правового режиму воєнного стану повинні носити більш суворий характер, оскільки реалізуються в умовах, коли існує підвищена загроза диверсій і цілеспрямованих на підриг державності спецоперацій. Водночас, правовий режим воєнного стану в Україні, наразі суттєво обмежив можливість вчинення раптових масових заворушень (тих, що трансформувались із мирного зібрання), оскільки сам інститут мирних зібрань в районах активного ведення бойових дій попередньо не використовується громадянами та фактично заборонений рішеннями голів військових адміністрацій.

Зміст і сутність організації взаємодії в спеціальній операції як інструменту її успішного проведення полягає в необхідності уповноваженої особи – командира бригади завчасно спланувати відповідну операцію, ознайомити з обставинами її реалізації особовий склад, а також відпрацювати низку альтернативних сценаріїв розвитку подій із урахуванням обстановки на місці та ймовірних критичних ситуацій і форс-мажорних обставин.

Серед факторів, що впливають на проведення спеціальної операції з припинення масових заворушень у населеному пункті є такі як: кількість правопорушників, рівень їх озброєності та вмотивованості, наявність координаторів такого заворушення, що чітко та злагоджено спрямовують дії зловмисників. Крім цього, з іншого боку важливими такими факторами є: обсяг сил і засобів гвардії, що задіяні до такої спеціальної операції, досвід і освіченість командира такої бригади, ефективність вибудованої міжвідомчої та внутрішньої взаємодії, фізична підготовленість особового складу, здатність та вмотивованість в виконанні зазначеного спеціального завдання.

Роль і місце командира бригади Національної гвардії України у спеціальній операції з припинення масових заворушень є визначальною, оскільки саме координатор даної операції несе безпосередню відповідальність за її результат, співмірність нанесення шкоди громадянам (навіть і зловмисникам) із відвернутою шкодою суспільству.

Серед суб'єктів взаємодії у спеціальній операції з припинення масових заворушень у населеному пункті можуть бути також: небайдужі громадяни (населення), підрозділи поліції, підрозділи Збройних сил України, а також інших військових формувань, в тому числі Служби безпеки України, на які покладаються завдання з протидії колабораційній діяльності та спробам підризу державного суверенітету.

Міжнародний досвід організації взаємодії підрозділів сил і засобів правопорядку у припиненні масових заворушень у населеному пункті у Франції, Італії, Іспанії та Португалії свідчить про те, що серед кола суб'єктів припинення масових заворушень можуть бути підрозділи жандармерії, котрі є аналогом Національної гвардії України, що свідчить про правильність та влучність застосування саме цього державного озброєного формування для виконання цих завдань.

Водночас, серед напрямів удосконалення слід підкреслити досвід Федеративної Республіки Німеччина де діє окремий орган поліції, спеціально призначений для придушення заворушень, несанкціонованих демонстрацій, страйків («Bereitschaftspolizei»), котрий у свою чергу є аналогом поліцейського підрозділу спеціального призначення в Україні – Корпусу оперативно-раптової дії. Проте, німецькі спецпризначенці мають в структурі техніко-оперативні підрозділи й аналітиків.

Саме це, на нашу думку й складає перспективу впровадження – залучення спецпризначенців КОРД Національної поліції України у спеціальній операції з припинення масових заворушень у населеному пункті (що необхідно унормувати на законодавчому рівні), а також збільшення чисельності підрозділів Національної гвардії України та розширення повноважень командирів бригад оперативного призначення, що беруть участь у спеціальній операції з припинення масових заворушень у населеному пункті в частині доповнення їх аналітиками, кібер-безпековим блоком і техніко-оперативними підрозділами (БПЛА тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубко Ю.В., Черепиненко О.Я. Щодо визначення сутності поняття масових заворушень в сучасній теорії права. Форум права. 2011, № 3. С. 237-242. URL: www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11djvctp.pdf
2. Ives B., Lewis J. S. From Rallies to Riots: Why Some Protests Become Violent. *Journal of Conflict Resolution*. 2020. No. 64 (5). P. 958–986. doi: 10.1177/0022002719887491.
3. Шалдирван П.В. Методика розслідування масових заворушень / Дисер. на здоб. наук. ст. к.ю.н. за спец. 12.00.09. Академія адвокатури України. Київ. 2005. 210 с.
4. Бояров В.І., Шалдирван П.В. Масові заворушення: особливості кваліфікації. *Часопис Академії адвокатури України*. Том 7, №4(25) 2014. С. 9-18.
5. Шмаков, О. М., & Лавніченко, О. В. (2016). Повноваження суб'єктів сфери безпеки України з припинення масових заворушень. *Честь і закон*, (4), 26-33.
6. Тараненко М. М. До питання організації масових заворушень. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. № 3(19) (2013). URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/36061/32289>

СЕМЕНОВ Микола

*Київський інститут Національної гвардії
України*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У відповідності до словнику української мови поняття «безпека» визнається як стан, за якого небезпека не загрожує кому-небудь, чому-небудь [2].

Згідно з п. 9–10 ст. 1 Закону України “Про національну безпеку України” національна безпека України — це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. Тобто захист тих фундаментальних характеристик, на підставі яких Україна повинна будуватися як незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Тобто державна безпека — це безпека:

- державно-політичного, конституційно легітимізованого політичного ладу держави від змін його неконституційним шляхом;
- державотворення і конструктивної політики для стабільності суспільства;
- політичного суверенітету;
- територіальної цілісності України і недоторканності її кордонів;
- інститутів державної влади;
- національно-державних інтересів у сфері економіки;
- для ефективної реалізації соціального призначення держави — забезпечення подальшого розвитку особи, суспільства та самої держави знаходить своє чергове підтвердження.

В умовах нинішньої повномасштабної війни повернення територіальної цілісності України і недоторканності її кордонів стає першочерговим.

Безпека держави і суспільства це сфера інтересів людини, адже держава і суспільство це перш за все спільнота людей. А людина в цій системі є одночасно і об’єктом, і суб’єктом безпеки. Тобто, без наявності певного людського потенціалу стає неможливим здійснення безпеки. А компетентність цих суб’єктів відіграють значну роль у загальній безпеці в цілому.

Отже питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним.

Сьогоднішні події показали принципову розбіжність між потребами та традиційним змістом професійної підготовки майбутніх офіцерів. Це говорить про те, що існуючі підходи до формування професійної компетентності є недостатньо дієвими та потребують трансформації.

В умовах сьогоднішньої війни однією з найважливіших професійних компетенцій майбутнього офіцера є саме інженерне забезпечення підрозділу Національної гвардії України. Адже, фортифікаційне обладнання виконане належним чином значно підвищує живучість підрозділу, належне маскування забезпечує прихованість розташування (пересування), раптовість дій і збереження боєздатності

своїх військ, а також введення противника в оману щодо складу, розташування і намірів дій наших військ. приховано провести розгортання та маневр, інженерні загородження та руйнування – дозволяють нанести втрати противнику, затримати його просування, створити сприятливі умови для ураження його вогнем з усіх видів зброї, скувати маневр або змусити рухатися у вигідному для наших військ напрямку, а відсутність електропостачання та водозабезпечення – унеможливають нормальну повсякденну діяльність [3].

Тому актуальним на сьогоднішній день є аналіз професійної підготовки майбутніх офіцерів щодо навчання інженерної підготовки, встановлення розбіжностей між стандартною підготовкою майбутніх офіцерів та новим військовим досвідом отриманим під час повномасштабної війни, визначення слабких сторін в професійній підготовці, вдосконалення інформаційного, методичного й організаційного забезпечення професійної підготовки майбутніх офіцерів з інженерної підготовки відповідно до отриманого нового досвіду та вимог сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka>
3. Трофименко П. Є., Сорокоумов Г. В., Демидко Л.С. Основи інженерної підготовки, тактичного маскуванню та радіаційного, хімічного, біологічного захисту в артилерійських підрозділах : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 266 с.

СИМЧУКЕВИЧ Юрій

Начальник відділу боротьби з транскордонною злочинністю головного оперативно-розшукового відділу ІІ Прикордонного загону Державної прикордонної служби України, підполковник

ДОСВІД ДЕРЖАВ ЄС ІЗ ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних складних умовах розвитку державності нашої країни гостро постало питання створення ефективної системи адміністрування забезпечення оборони й національної безпеки. З огляду на вказане, до чинного законодавства було внесено велике число змін, направлених на вдосконалення організації й функціонування сил оборони України (ЗСУ й інших військових формувань), приведення діяльності сфери безпеки й оборони до стандартів НАТО і до здатності результативно забезпечувати оборону держави, мінімізувати чи усувати наявні загрози й ризики територіальної цілісності та недоторканності кордонів України. Водночас внесення змін до актуального законодавства не завжди реалізовувалося планомірно й системно і це не сприяло вирішенню значного кола питань, що пов'язані із забезпеченням національної безпеки і оборони України. Зокрема вказане стосується і правових режимів надзвичайного й воєнного станів [4].

Сучасна Україна, розвиваючи власний незалежний статус, значною мірою підтверджує його, у т.ч. й через рішуче упровадження в межах своєї юрисдикції першочергових заходів стосовно інтеграції до Європейського Союзу.

Можна виокремити такі різновиди особливих правових режимів у країнах Європи:

1) правовий режим надзвичайного стану, який має практику досить чіткого законодавчого урегулювання у таких державах як Велика Британія, Ірландія, Португалія тощо;

2) правовий режим воєнного стану, який має практику унормування у таких державах як Велика Британія, Нідерланди, Румунія, Польща, Болгарія тощо;

3) режим стану облоги, який може упроваджуватися у таких державах як Франція, Іспанія, Португалія, Бельгія, Греція та ін.;

4) стан війни, що може бути упроваджений у таких країнах як Італія, Бельгія тощо;

5) стан напруги, що урегульований на законодавчому рівні у таких державах як Німеччина тощо;

6) стан суспільної небезпеки (Італія);

7) стан оборони, який може упроваджуватися у таких державах як ФРН, Фінляндія та ін.;

8) стан готовності (Норвегія);

9) стан загрози (Іспанія) [1, с. 11].

З урахуванням настільки різносторонньої практики врегулювання специфічних правових режимів, які сформувалася в іноземних країнах, необхідно

здійснювати трансформації вітчизняного законодавства щодо відповідних правових режимів, узгоджуючи положення між собою чинного законодавства. Реалізація такої правової політики буде засадою забезпечення національної безпеки й обороноздатності України.

Різкий ріст застосування надзвичайного стану спостерігається в Європі, починаючи з Першої світової війни. Під час війни навіть у нейтральній Швейцарії був прийнятий закон про необмежені повноваження. В сучасних конституціях самих демократичних держав Європи є статті, застосування яких у певних умовах може привести до серйозних змін усього політико-конституційного життя, наприклад, стаття 16 конституції Франції. Однак у цілому спостерігається дещо інша тенденція, коли оголошення надзвичайного стану замінюється «безпрецедентним поширенням парадигми безпеки як звичайної управлінської технології» [3].

У країнах Європи існують два правові інститути, що регламентують надзвичайний режим це інститут «надзвичайного стану» і інститут «воєнного стану». Перший з них сприяє захисту суспільства й держави від якої або внутрішньої загрози, другий від зовнішньої. Ці інститути можуть мати свої види. Наприклад, у Франції в кризових ситуаціях допускається введення надзвичайного, облогового положення й стану війни.

У законодавстві іноземних країн міститься ряд рішень, що викликають великий інтерес як для теоретичних розробок проблем правових інститутів надзвичайного режиму, так і для практичної діяльності з їхньої регламентації.

Особливо слід підкреслити, що серед причин, які є підставою для запровадження надзвичайного режиму, у багатьох країнах переважають такі, які за своїм характером являють собою очевидні, об'єктивні факти, що не потребують оцінки органу державної влади, наділеного правом ухвалювати рішення щодо введення в дію інститутів надзвичайного режиму. Ця обставина унеможлиблює використання таких інститутів у яких-небудь інших цілях, ніж захист суспільних і державних інтересів. Так, у Франції підставами для вживання надзвичайних заходів президентом республіки є серйозна й безпосередня загроза: інститутам республіки; незалежності націй; цілісності її території; виконанню її міжнародних зобов'язань і, нарешті, припинення нормального функціонування конституційних державних органів.

Підставами для запровадження надзвичайного стану урядом є: невідворотна небезпека, що виникла у випадку серйозних зазіхань на публічний порядок, і події, що мають за своєю природою й вагою характер суспільного нещастя. Стан облоги може бути введений: у випадку зовнішньої війни або збройного повстання [2].

У більшості країн надзвичайний стан, з погляду суб'єктів, що володіють правом його запровадження, можна розділити на 2 види: надзвичайний стан, що впроваджується главою держави й надзвичайний стан, що вводиться органами виконавчої влади.

СТАЩУК Аліна Андріївна

Національна академія Служби безпеки України

КОЧКІН Валерій Геннадійович

Національна академія Служби безпеки України

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Як показала світова практика і сучасні реалії, нині, шанс на виживання мають лише ті країни, які здатні швидко адаптуватися до глобальних проблем, протистояти загрозам, вміти шукати способи для відновлювання ушкоджених об'єктів, віддавати компенсацію збитків.

Загроза їхнього пошкодження, порушення функціонування або навіть знищення, нестиме за собою вагомий негативний відбиток на соціальній та економічній сферах, а також рівня обороноздатності держави та національної безпеки.

Сьогодні для України критична інфраструктура відіграє надважливу роль, а забезпечення її безпеки – це «надзавдання» державних інституцій та її власників і операторів.

Наразі переважає більшість тих країн, в яких для реалізації і гарантування нацбезпеки використовують термін «критична інфраструктура». В цьому понятті йдеться про об'єкти і системи, які є настільки важливими для забезпечення життєдіяльності людей і держави, що їх дестабілізація, або в гіршому випадку колапс, призведе до тяжких негативних або навіть катастрофічних наслідків.

Тож саме по такому ж принципу оцінюється важливість критичної інфраструктури і в Україні.

Варто зазначити, що законодавчо критична структура в Україні – це сукупність об'єктів інфраструктури, які є найбільш важливими для економіки та промисловості, функціонування суспільства та безпеки населення і виведення з ладу або руйнування яких може мати вплив на національну безпеку і оборону, природне середовище, призвести до значних фінансових збитків та людських жертв. [2]

Таким чином, найважливішим завданням для захисту, формування та функціонування об'єктів критичної інфраструктури України є створення необхідних умов для ефективного реалізації базових потреб людини та життєво важливих функцій держави в мирний час, в умовах надзвичайного стану, воєнного стану та стану війни.

На жаль, абсолютно кожен об'єкт критичної інфраструктури, процес виробництва чи надання ним послуг можуть зазнавати дестабілізуючої дії від впливу тих чи інших загроз, або можуть самі бути джерелом загрози, у зв'язку з чим, з одного боку, він має бути об'єктом безпеки, а з іншого – й суб'єктом безпеки, тобто мати за обов'язок і право самостійно здійснювати безпекову діяльність та нести відповідальність за власну бездіяльність щодо протидії тим чи іншим загрозам у межах Закону.

Отож, коли йдеться про захист критичної інфраструктури у кожного може виникнути питання не лише «від чого захищатись», але й «що захищати»: об'єкт чи функцію?

Критичність того чи іншого об'єкта пропонується визначати за рівнем його впливу на виробництво відповідних товарів чи послуг та здійсненням функцій для забезпечення життєдіяльності людини і країни.

Важливо, що у процесі організації системи безпеки об'єктів критичної інфраструктури потрібно враховувати її поділ по категоріях.

Зокрема, пропонується об'єкти критичної інфраструктури розподілити на чотири групи:

I група – життєво необхідні об'єкти КІ;

II група – життєво важливі об'єкти КІ;

III група – важливі об'єкти КІ;

IV група – необхідні об'єкти КІ. [2]

Для кожної групи подано характеристику, де запропоновано безпекові повноваження та відповідальність власника об'єкта КІ та держави.

Питання захисту критичної інфраструктури за останні роки розглядалося у низці робіт, зокрема, А.О. Мороза, О.М. Євдіна, В.А. Заславського, В.Ф. Гречанінова, В.В. Бегуна, С.І. Кондратова, Д.С. Бірюкова, О.М. Суходолі. Більшість цих робіт так чи інакше торкаються тем розбудови в Україні сучасної системи забезпечення національної безпеки.

Сьогодні Україна активно формує державну систему захисту критичної інфраструктури. При її розробці враховано досвід країн НАТО та ЄС.

В свою чергу, Служба безпеки України зосереджена на контррозвідальному, контртерористичному та протидиверсійному захисті об'єктів енергетики, транспортного комплексу, інших стратегічно важливих галузей.

З урахуванням актуальних загроз та завдань захисту критичної інфраструктури, існує поняття «паспорт безпеки об'єкта критичної інфраструктури», який має включати інформацію щодо загальних відомостей про об'єкт, зв'язків з іншою інфраструктурою, природно-кліматичних і географічних умов місця розташування, відомості про речовини та матеріали, що використовуються на об'єкті КІ, аварійної готовності персоналу до дій в умовах надзвичайних ситуацій, організації охорони та фізичного захисту об'єкту КІ, інженерно-технічних засобів охорони, характеристики основних джерел небезпеки.

Таким чином, з урахуванням актуальних загроз та завдань захисту критичної інфраструктури, наступною пропонується структура паспорта безпеки об'єкта критичної інфраструктури, що включає в себе загальні відомості про об'єкт, небезпечні технологічні процеси, аварійну готовність, оцінку вразливості і тд.

Вважаємо, що на разі існує необхідність законодавчого та організаційного забезпечення безпеки та захисту об'єктів критичної інфраструктури. Адже розвиток законодавства у сфері забезпечення захисту критичної інфраструктури обумовлює необхідність вирішення комплексу питань.

В умовах повномасштабної війни росії проти України, постійних ворожих атак – захист об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, які на них розміщені, – тепер серед пріоритетів держави.

Владою ухвалено, що Держспецзв'язку виконуватиме функції уповноваженого органу з питань захисту критичної інфраструктури України.

Зазначаємо, що служба Держспецзв'язку, на разі, має всі необхідні інструменти, технічну базу та достатній кадровий потенціал для ефективного виконання покладених на неї нових завдань щодо забезпечення системної роботи у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури. Держспецзв'язку повинна докладати максимум зусиль для ефективної взаємодії з іншими суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури. Нагадаю, що відповідно до Закону, Держспецзв'язку здійснюватиме повноваження уповноваженого органу з питань захисту критичної інфраструктури України під час дії воєнного стану, а також протягом 12 місяців після його припинення чи скасування. [2]

Отже, проблематичність у країні об'єктів критичної інфраструктури або дестабілізація їхньої діяльності може становити загрозу національній безпеці. У зв'язку з цим формування національної системи безпеки об'єктів критичної інфраструктури – це обов'язок насамперед влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Суходоля О. М. Зелена книга з питань захисту критичної інфраструктури в Україні: зб. міжнар. експерт. нарад. Київ: НІСД, 2016. 176 с.
2. Про критичну інфраструктуру. Закон від 16.11.2021 № 1882-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 03.05.2023).
3. Бобро Д. Г. Методологія оцінки рівня критичності об'єктів критичної інфраструктури. Стратегічні пріоритети. 2016. Вип. 3 (40). С. 77–85.

ТИЛІЧКО Ігор Володимирович

*викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Національної академії
Національної гвардії України м. Харків,
підполковник*

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ КОМАНДИРОМ ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЖАНДАРМЕРІЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ З ОТРИМАННЯМ ЗАВДАННЯ ПІД ЧАС УЧАСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОПЕРАЦІЇ

На сьогоднішній день в умовах воєнного стану, в якому перебуває наша країна, особливо гостро стає питання щодо порядку прийняття рішення командирами підрозділів тактичної ланки. Необхідно враховувати, що після перемоги відбудеться імплементація рішення щодо приєднання України до блоку НАТО і сили оборони України будуть посідати ключове місце у Європейській безпековій системі як одні з найбільш боєздатні. У найближчому майбутньому, саме представники сил безпеки і оборони України будуть приймати участь в плануванні, організації та проведенні сумісних операцій поряд з іншими військовими формуваннями.

Враховуючи це, кожен командир підрозділу повинен усвідомлювати порядок взаємодії з іншими військовими формуваннями та розуміти механізм прийняття рішення за принципами FM 6-0 Commander and staff organization and operations.

В доповіді зазначені основні підходи використання методу тактичних міркувань (або MRT), метод, що діє в армії і жандармерії, який призводить до розробки концепції маневру, який перетворюється на накази. Зазначений метод складається з трьох етапів: аналіз, вибір маневру і рішення командира та являє собою розумний і ефективний спосіб аналізу завдання незалежно від того, просте воно чи складне, що, в свою чергу, підвищує імовірність успіху.

Перший крок — поставити собі низку запитань: Що ? Для чого ? Хто ? З ким ? Проти кого? Де? Коли ? Як?, причому бажано декілька раз.

Потім за наданими відповідями необхідно визначити свій намір. Намір - це ключовий момент, який дозволить командир ефективно виконати поставлене завдання. Після того як намір сформовано командир повинен його розібрати в три кроки:

- крок 1: підготовка,
- крок 2: реалізація,
- крок 3: операція.

Таким чином Метод тактичного міркування являє собою основний спосіб прийняття рішення командиром тактичного рівня Національної жандармерії Франції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Операційна доктрина DGSCGC/CAB/DSP/SDRCDE/BFTE/2016. [https://fr-linked-in-com.translate.google/pulse/vers-une-mrtat-méthode-de-raisonnement-tactique-](https://fr.linkedin-com.translate.google/pulse/vers-une-mrtat-méthode-de-raisonnement-tactique-)

landry-richard.

2. Керівництво дії в урбанізованій місцевості. ВКДП 7 (3)-00(01).01. Київ. 248 с.

3. Методичні рекомендації роботи штабного офіцера тактичної ланки. ВП 7-(01,02,04)11.01. Київ. 196 с.

4. Міжнародні операції з підтримання миру і безпеки. Довідник НАТО з коаліційних операцій. ВСТ 01.027.002 – 2021 (01). STANAG 2281 Ed. 1 / APP-13 Ed. A COALITION OPERATIONS HANDBOOK, IDT

5. Військова поліція НАТО. Керівництво та процедури. ВСТ 19.047.002 – 2018 (01). STANAG 2226 (Ed. 2) / ATP-3.7.2 (Ed. A) NATO MILITARY POLICE GUIDANCE AND PROCEDURES, IDT

ТКАЧЕНКО Олександр Вікторович,
*доцент кафедри державної безпеки, Київський
інститут Національної гвардії України
кандидат юридичних наук, старший дослідник*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБРОНИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Військова агресія російської федерації, отримання Україною статусу кандидата до Європейського Союзу, поставили перед нашою державою ряд викликів, вирішення яких потребує негайного вжиття низки заходів, спрямованих на приведення до певних критеріїв, у тому числі стабільної діяльності установ, що гарантують демократію, верховенство права, забезпечення прав людини, а також забезпечення спроможності взяти на себе зобов'язання, які випливають із членства в Європейському Союзі. Однією із вимог, Європейського Союзу до України на шляху до повноцінного членства є ухвалення комплексного стратегічного плану реформування правоохоронної складової сил безпеки, що на наш погляд сприятиме вдосконаленню діяльності різних сфер національної безпеки, а відтак і державної безпеки як складової національної безпеки, а також діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони, зокрема сил безпеки держави.

Питання нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення національної (державної) безпеки завжди буде перебувати в стані, який потребує постійного вивчення та вдосконалення, і залежить від багатьох чинників, у тому числі політичних, міжнародних, воєнних, інформаційних, технологічних, гуманітарних, тощо. Проте, на сьогоднішній день всі зусилля нормотворчої діяльності мають бути спрямовані, насамперед, на вирішення головного завдання – вдосконалення наявної нормативно-правової бази, яка сприятиме ефективному протистоянню військової агресії російської федерації в умовах ведення в Україні правового режиму воєнного стану, створення умов, які сприятимуть відбудові нашої держави, відновлення різних галузей економіки та промисловості, механізмів всебічної соціальної підтримки громадян, які постраждали в наслідок в наслідок військової агресії, а також належного рівня забезпечення безпеки та обороноздатності держави і суспільства. Його реалізація можлива шляхом розроблення систематизованої, логічної та взаємопов'язаної нормативної бази у сфері державної (національної) безпеки.

На нашу думку, модель безпеки держави повинна будуватися з урахуванням наступних компонентів: висновки з обстановки, подій та їх наслідків, які відбувалися останнім часом; всеосяжна оцінка стану наявних подій, чинників та тенденцій, їх вплив на реалізацію державних інтересів та збереження національних цінностей; оцінка стану можливостей повноцінного забезпечення інтересів національної (державної) безпеки у поєднанні з прогнозами загроз, які можуть виникнути в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі. Система нормативно-правових актів у сфері забезпечення національної безпеки має стати цілісною конструкцією, механізмом, здатним до регулювання процесів забезпечення різних але взаємопов'язаних галузей, сфер та компонентів державної безпеки, а також чіткої регламентації діяльності сил безпеки та взаємодії між ними.

У свою чергу, Стратегією забезпечення державної безпеки, прийнятою рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 16.02.2022 року, яка затверджена Указом Президента України № 56/2022 від 16.02.2022 року, визначені реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, і є відправним документом для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки, удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення державної безпеки, розроблення програм та нормативно-правових актів щодо розвитку складових сил безпеки України. Гармонізація із законодавством Європейського Союзу і документами НАТО Стратегією забезпечення державної безпеки визначено як один із напрямів державної політики у сфері забезпечення державної безпеки. У свою чергу одним із стратегічних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки є удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування системи забезпечення державної безпеки, організаційних засад діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки, їх координації та взаємодії, а також узагальнення й аналіз правозастосовної практики законодавчих та інших нормативно-правових актів України, спрямованих на досягнення цілей, виконання завдань і визначення основних напрямів діяльності щодо забезпечення державної безпеки [1]. Отже, вдосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування системи забезпечення (національної) державної безпеки є пріоритетним напрямом діяльності держави.

Окремі вчені слушно звертають увагу та те, що враховуючи зростання ролі забезпечення національної безпеки для зміцнення української державності, захисту прав людини і основоположних свобод, необхідно постійно і, головне, своєчасно удосконалювати відповідне галузеве законодавство України та пов'язані з ним нормативно-правові акти інших галузей. Оновлене законодавство України про національну безпеку повинно регулювати розв'язання багатьох конкретних правових проблем, яких накопичилося чимало: від закріплення правових норм забезпечення безпеки (воєнної, економічної, екологічної, інтелектуальної, інформаційної, генетичної, технологічної тощо), – до контролю й нагляду за діяльністю самих органів, які її забезпечують [2].

Вплив нормативно-правових актів на будь-яку із сфер суспільних відносин, галузей, тощо буде ефективним, коли він втілюватиме в собі правильно визначені норми, засоби, способи та методи, які будуть застосовуватися в процесі реалізації поставлених цілей, а також створюватиме єдине правове поле для вирішення питань суспільних відносин, перетворення їх на дієву загальнонаціональну систему. Це також стосується нормативно-правових актів, якими регулюються механізми забезпечення системи національної (державної) безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Стратегію забезпечення державної безпеки: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 р., затверджено Указом Президента України № 56/2022 від 16.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> (дата звернення 15.05.2023) – Назва з екрана.

2. Підковенко О.П. Проблемні аспекти нормативно-правового забезпечення режиму національної безпеки. Сучасні проблеми забезпечення національної безпеки держави: тези III Міжнародної науково-практичної конференції (26 листопада 2020 року). К.: Інститут УДО України КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С.94-97.

ТРОЦЬКИЙ Руслан Сергійович

*начальник кафедри управління підрозділами
НГУ, Київський інститут Національної гвардії
України, м. Київ
кандидат педагогічних наук*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В СТРУКТУРІ СКЛАДОВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України - найважливіша функція держави, справа всього українського народу. Реалізація цієї норми Конституції України в умовах екзистенційної воєнної загрози національній безпеці, зростання дефіциту фінансових ресурсів та дисбалансу воєнних потенціалів України та Російської Федерації обумовлює необхідність розроблення нової стратегії воєнної безпеки, яка базується на всеохоплюючій обороні України [1].

Сектор безпеки і оборони забезпечує воєнну безпеку України, яка є однією із засадничих умов реалізації права українського народу на самовизначення, збереження держави Україна та забезпечення її сталого розвитку на основі найвищих цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей.

У 2018 р., разом з прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII, категорія «воєнна організація держави» втратила нормативне значення [2]. У зазначеному Законі замість категорії «воєнна організація держави» було запроваджено термін «сектор безпеки та оборони». Під сектором безпеки і оборони відповідно ст. 1 вказаного Закону України «Про національну безпеку України» розуміється система органів державної влади, Збройних Сил України, а також правоохоронних та розвідувальних органів, органів державної влади спеціального призначення з правоохоронними функціями, оборонно-промислового комплексу України, сил цивільного захисту, діяльність котрих постійно перебуває під цивільним демократичним контролем і відповідно до Конституції та згідно із Законами України за своїм функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від широкого спектру різноспрямованих загроз, а також громадян та громадських об'єднань, що добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України. Вочевидь, сектор безпеки і оборони України є державним утворенням, на який покладається більш широкий спектр завдань у сфері оборони та безпеки порівняно з воєнною організацією держави.

Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України [3].

До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України,

Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України.

Суттєве значення у механізмі реалізації оборонної функції займає Національна гвардія України, яка має правовий статус військового формування з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України. Відповідно до Закону України «Про національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. № 876-VII вказане військове формування призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [4].

Також Національна гвардія України бере участь у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. При цьому до основних функцій Національної гвардії України як одного із основних компонентів Сектору безпеки і оборони належать такі: 1) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом; 2) участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав; 80 Конституційне право. Муніципальне право 3) участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану; 4) участь у виконанні завдань територіальної оборони.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій.

У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони.

Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [5] та Закону України «Про Національну гвардію України».

Отже, що стосується місця та ролі Національної гвардії України в структурі складових сектору безпеки і оборони, то слід зазначити, що сучасний стан національної безпеки України в умовах складної міжнародної обстановки, воєнно-політичної і суспільно-політичної обстановки в нашій країні та на її кордонах обумовлює потребу в обґрунтуванні теоретичних основ оперативного застосування Національної гвардії України, як військового формування з правоохоронними функціями, яке у мирний час входить до складу сил безпеки, а у воєнний час – до складу сил оборони.

Таким чином, на сектор безпеки і оборони України покладаються завдання пов'язані з реалізацією оборонної функції держави. Разом з тим, саме Збройні Сили України, Національна гвардія України та Державна прикордонна служба виконують функції, що відповідають передусім сутності оборонної функції. Поряд із тим, певну проблему становить відсутність уніфікованого нормативного акта, який би регламентував налагодження взаємодії між інституціями сектору безпеки і оборони у межах реалізації завдань із забезпечення оборони держави. Підпорядкування військових інституцій і правоохоронних органів різним міністерствам і органам влади є чинником, який може негативно відобразитися на їх взаємодії у процесі виконання передбачених законодавством завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України № 121/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України».
2. Закон України № 2469-VIII «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. // ВВР. 2018. № 31. Ст. 241.
3. Закон України № 2469-Vm «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. // УК. - 2018. - № 132.
4. Закон України № 876-VII «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. ВВР. 2014. № 17. Ст. 594.
5. Закон України № 389-Vm «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. // ВВР. - 2015. - № 28. - Ст. 250.

ФАЛЬКО Сергій Анатолійович,

*доцент, кандидат історичних наук, доцент
кафедри тактики.*

*Національна академія Національної гвардії
України.*

ВВЕДЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ЩОДО УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ.

Сучасна воєнна наука активно використовує історичний досвід сучасних війн та військових конфліктів. Освітня практика підтверджує: фактично жодне принципове питання сучасної воєнної науки взагалі і воєнного мистецтва зокрема не може успішно вирішуватись без усебічного врахування і творчого використання воєнно-історичних матеріалів, оскільки вони є джерелом і підґрунтям руху вперед у розвідку українських збройних формувань. Глибоке засвоєння воєнно-історичного досвіду дозволяє належним чином осмислити і правильно розуміти сутність і зміст тих явищ і процесів у військовій справі, які існують і відбуваються сьогодні, а також прогнозувати основні напрями й тенденції розвитку воєнного мистецтва.

В Королівській військовій академії Великої Британії в Сандгерсті проходять підготовку майбутні офіцери британської армії. В військовій академії Великої Британії вивчають воєнно-історичні дисципліни: історія воєн, історія сучасних воєнних конфліктів. На нашу думку, всі ці предмети актуальні й потрібні, мають прикладний характер і відіграють значну роль у житті командира.

Виклики, які постали перед Україною, актуалізували комплекс завдань, пов'язаних зі зміцненням обороноздатності держави, і зумовили потребу в усебічному дослідженні й популяризації воєнної історії. Вдосконалення Концепції воєнної історії України, яка вже прийнята в Міністерстві оборони України у 2017 році, викликане необхідністю вдосконалення воєнно-історичної науки в Україні, осмислення вітчизняного та світового воєнно-історичного досвіду, з'ясування особливостей, тенденцій і закономірностей еволюції воєнної справи в різні історичні періоди.

У 2018 році фахівцями з Національного університету оборону імені І. Черняховського було розроблено історичну періодизацію збройної агресії російської федерації проти України. Вона включала: початковий період - окупація Автономної Республіки Крим, дестабілізація російськими спецслужбами обстановки у східних та південних областях України (20 лютого – початок квітня 2014 року); перший період збройного конфлікту на Сході України - подолання "гібридної агресії" російської федерації та активні дії по звільненню території Донецької і Луганської областей від російських терористичних осередків; другий період – локалізація конфлікту, ведення стабілізаційної операції на Сході та Півдні України (з 19 вересня 2014 року). Третій період російсько-української війни, який триває з кінця лютого 2022 року, потребує комплексного наукового осмислення, вивчення й узагальнення досвіду ведення воєнних дій у найбільшому з часу завершення Другої світової війни збройному конфлікті в Європі. Методика наукового історичного пізнання вимагає створення обґрунтованої періодизації досліджуваної теми, виокремлення чітких етапів, у межах

яких рельєфно прослідковуватимуться характерні особливості воєнно-політичного становища в Україні та світі, зміни воєнно-стратегічної обстановки, коригування тактичних прийомів на полі бою.

Вироблення й запровадження історичної періодизації російсько- української війни має сприяти: унормуванню наявних знань про її передумови, хід та результати; об'єктивному дослідженню історії війни; цілісному розумінню науковцями і суспільством як загальних воєнних процесів, так і місця в них окремих подій та епізодів.

Завдання майбутньому офіцеру, щодо опануванню матеріалів з воєнно-історичної тематики – інтегрувати історичну свідомість і навички критичного мислення в процес самоосвіти і навчання майбутніх підлеглих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія воєнного мистецтва : підручник. І. І. Фурман, М. І. Рибак, С. В. Сидоров та ін. 2-ге вид., випр. та доп. Київ : НУОУ, 2012. 300 с.
2. Концепція воєнної історії України (затв. 08.12.2017 р.). Київ : Міністерство оборони України. 4 с.
3. Доктрина з воєнно-історичної роботи у Збройних силах України. Генеральний штаб ЗС України. 07 жовтня 2020 року. 26 с.
4. Голубок М. Г., Лиходій О. В., Нестеренко О.О., Фалько С. А. Аналіз бойового досвіду локальних війн і шляхи його впровадження в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України. Честь і закон. 2018. № 2 (65). С. 68–77.

ФАРІОН Олег Борисович

*Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького м. Хмельницький
доктор військових наук, професор*

ТРЕТЯК Дмитро Анатолійович

Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького м. Хмельницький

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ СКЛАДОВИМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Забезпечення державної безпеки є однією з найважливіших функцій будь-якої держави, де військові формування та правоохоронні органи відіграють ключову роль.

Сектор безпеки і оборони є основним інструментом реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони України.

Державна прикордонна служба України входить до складу сектору безпеки та сектору оборони, тому відомство, як й інші складові сектору безпеки і оборони стикається з рядом складних проблем, які впливають на ефективність їх діяльності та здатність виконувати завдання із забезпечення державної безпеки. Найбільш актуальні проблеми існують у таких сферах:

1. Протидії гібридній війні та кіберагресії. Сучасні загрози національній безпеці стали більш складними і різноманітними, зокрема через використання противником гібридних методів ведення війни та кіберагресії. Військові формування та правоохоронні органи повинні мати відповідні засоби, технічні рішення та навички, щоб впоратися з цими новими викликами, зокрема в області кібербезпеки, контррозвідки та інформаційної безпеки.

2. Забезпечення бойової готовності. Бойова готовність є ключовим аспектом забезпечення державної безпеки. Проте, військові формування стикаються з проблемними питаннями щодо забезпечення високого рівня бойової готовності, такими як недостатнє фінансування, нестача сучасної військової техніки та озброєння, недостатня підготовка персоналу тощо. Це значною мірою впливає на їх здатність ефективно виконувати завдання, зокрема в умовах сучасних загроз та викликів.

3. Професійної підготовки та кадрового менеджменту. Професійна підготовка та кадровий менеджмент є важливим аспектом успішної діяльності військових формувань та правоохоронних органів. Однак, вони стикаються з випробуваннями, такими як нестача кваліфікованих кадрів, швидкі зміни технологій та методів бойової діяльності, а також потреба в постійному професійному розвитку та перепідготовці персоналу.

4. Міжнародного співробітництва. Забезпечення державної безпеки нашої країни в сучасних умовах також вимагає ефективного міжнародного співробітництва. Військові формування та правоохоронні органи стикаються з труднощами у співпраці зі своїми колегами з інших країн, координації спільних операцій та обміну

інформацією. Наявність ефективних механізмів міжнародного співробітництва та взаємодії є складним завданням.

5. Використання сучасних технологій. Сучасні виклики щодо забезпечення державної безпеки також пов'язані з широким використанням різноманітних технологій. Військові формування та правоохоронні органи України повинні впроваджувати сучасні технічні засоби, штучний інтелект, дрони, супутникові технології, вдосконалювати кіберзахист для ефективного виконання своїх завдань. Однак, це вимагає значних витрат на розробку, придбання та підтримку техніки, а також підготовку особового складу до використання сучасних технологій.

6. Протидії корупції та іншим негативним явищам. Корупція та інші негативні явища окремих посадовців у середовищі сектору безпеки та оборони можуть серйозно підірвати його ефективність та довіру громадськості. Проблеми, такі як зловживання владою, використання службових ресурсів в особистих цілях, підкуп, відмивання грошей та інші, можуть мати негативний вплив на здатність військових формувань та правоохоронних органів до ефективного виконання завдань із забезпечення державної безпеки.

7. Матеріально-технічного забезпечення. Ефективна робота військових та правоохоронців України залежить від належного матеріально-технічного забезпечення, такого як озброєння, техніка, спеціальне обладнання, засоби зв'язку, інформаційні технології та інші ресурси. Проблеми матеріально-технічного забезпечення також включають недостатню фінансову підтримку, відсутність необхідного обладнання та техніки, зношеність існуючих ресурсів, складнощі у придбанні та використанні сучасних технологій, а також використання застарілої або невідповідної техніки негативно впливає на ефективність та результативність виконання завдань.

8. Забезпечення психологічної стійкості особового складу підрозділів сектору безпеки і оборони. Виконання завдань із забезпечення державної безпеки в умовах ускладнення обстановки є високо напруженим та стресовим, що впливає на психологічний стан особового складу, який постійно стикається зі стресом, травматичними ситуаціями, емоційним навантаженням, втомою та іншими психологічними викликами, що мають вплив на його мотивацію, працездатність, взаємодію з колегами та рішення, які приймаються. Психологічна підтримка, розвиток резилієнтності та дотримання принципів добробуту та морального супроводу особового складу є важливим аспектом для підвищення ефективності його діяльності та зміцнення здоров'я.

9. Соціально-економічний захист. Особовий склад підрозділів сектору безпеки і оборони має право на соціальний захист та належні соціально-економічні умови діяльності. Проте, недостатнє грошове забезпечення та обмежені соціальні гарантії негативно впливають на мотивацію, морально-психологічний стан та бойовий дух персоналу.

10. Взаємодія між військовими формуваннями та правоохоронними органами. Виконання завдань із забезпечення державної безпеки передбачає належну взаємодію між суб'єктами сектору безпеки і оборони. Організація та підтримання взаємодії ускладнюється через відмінності в структурі, функціях, формах та способах виконання завдань складовими сектору безпеки і оборони. Тому важливим для виконання

спільних завдань є підтримання належного рівня взаємодії, чітка координація дій, співпраця та обмін інформацією.

Наведений перелік проблем не є вичерпним. Проте їх вирішення надасть можливість складовим сектору безпеки і оборони зміцнити державну безпеку через підвищення контролю за дотриманням законності та вдосконалення систем: управління, професійної підготовки, кадрового менеджменту, технічного, соціального та морально-психологічного забезпечення.

ЧОРНОПІЩУК Іван Миколайович

*Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького, м.
Хмельницький
ад'юнкта відділення докторантури та
ад'юнктури*

ВПЛИВ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ НА БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ ТА ПРОТИДІЯ ЇМ

Кризова ситуація воєнного характеру – граничне загострення воєнно-політичної обстановки, за якої вичерпуються можливості врегулювання спірних питань мирними засобами і настає реальна загроза застосування воєнної сили.

Кризові ситуації воєнного характеру можна класифікувати за декількома параметрами:

1. За масштабом: локальні, регіональні, глобальні.
2. За тривалістю: короткочасні, середньострокові, довгострокові.
3. За видом воєнних дій: земельні, повітряні, морські, кібернетичні.
4. За типом ворога: зовнішнього або внутрішнього.

Кризові ситуації воєнного характеру можуть виникнути внаслідок різноманітних причин, таких як збройний конфлікт, терористична атака, агресія з боку інших держав тощо.

Ідентифікація кризових ситуацій воєнного характеру є важливим етапом запобігання їм та включає в себе такі критерії:

1. Політична та військова ситуація. Наявність конфліктів, напруженості у міжнародних відносинах, збройних конфліктів на території інших країн, наявність терористичних групувань та їхньої активності.
2. Розвиток подій. Швидкість та напрямок розвитку подій, наявність загроз та можливих сценаріїв розвитку ситуації.
3. Потенціал противника. Оцінка потенціалу противника, його зброї та військової техніки, рівень підготовки військовослужбовців.
4. Наявність міжнародної підтримки. Рівень міжнародної підтримки та сприйняття ситуації на міжнародному рівні.
5. Наявність ресурсів. Наявність необхідних ресурсів для управління кризовою ситуацією, таких як людські ресурси, засоби зв'язку, транспорт, озброєння та військова техніка.

Ідентифікація кризових ситуацій воєнного характеру дозволяє вчасно виявляти загрози та приймати необхідні заходи для їх запобігання або мінімізації наслідків. Для ефективної протидії кризовим ситуаціям воєнного характеру необхідно розробляти стратегії та плани дій, підготовлювати військовослужбовців до ведення бойових дій та забезпечувати необхідним озброєнням та новітніми зразками військової техніки.

Кризові ситуації воєнного характеру можуть мати значний вплив на безпеку державного кордону України.

Наприклад, в разі локальної кризи можуть змінитися умови перетину державного кордону на певних ділянках, з'явиться загроза терористичних актів або

нападів з боку неприятеля. У разі середньострокової кризи можуть змінитися умови переміщення людей та вантажів через державний кордон. Довгострокова криза може призвести до значного збільшення кількості нелегальних перетинів кордону, зміни умов транзиту товарів та послуг, а також до загрози терористичних актів та нападів з боку неприятеля.

В разі повномасштабної збройної агресії може бути порушено принцип непорушності та недоторканності державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах України, а також загроза її суверенітету у прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні України.

Одним із найважливіших аспектів захисту від кризових ситуацій є забезпечення національної безпеки. Для цього необхідно мати сильним сектор безпеки та оборони, який буде здатний забезпечити захист країни в разі збройної агресії з боку інших держав або терористичних організацій. Також важливо розвивати систему кібербезпеки, оскільки в сучасному світі багато кризових ситуацій можуть виникати в результаті кібератак.

Також ключовим аспектом захисту від кризових ситуацій воєнного характеру є розвиток системи розвідки та контррозвідки. Це допоможе забезпечити належний рівень безпеки країни та запобігти можливим загрозам.

Ефективна протидія кризовим ситуаціям воєнного характеру повинна включати в себе:

1. Розвиток сильної та ефективної армії, яка буде здатна діяти в умовах війни.
2. Розвиток системи розвідки та контррозвідки для забезпечення належного рівня безпеки країни та запобігання можливим загрозам.
3. Ефективну систему логістики та всебічного забезпечення, яка забезпечить належний рівень медичної допомоги, постачання озброєння, військової техніки та іншого необхідного обладнання для військових підрозділів.
4. Ефективну систему комунікацій, яка допоможе забезпечити швидку та ефективну взаємодію між різними підрозділами та органами влади.
5. Плани евакуації та розміщення населення в безпечних місцях, які допоможуть захистити цивільне населення в разі ведення бойових дій.
6. Ефективну систему управління кризовими ситуаціями воєнного характеру, яка буде забезпечувати координацію дій між різними структурами та забезпечувати швидку та ефективну реакцію на кризові ситуації.
7. Запобігання конфліктам та агресії з боку інших держав шляхом дипломатичних зусиль та співпраці між країнами.
8. Розвиток системи збройного паритету, яка допоможе зменшити загрозу війни та захистити країну від можливих конфліктів.
9. Проведення навчань для військових та мирного населення з метою підвищення рівня готовності до кризових ситуацій воєнного характеру.
10. Розвиток системи моніторингу та аналізу ситуації, що допоможе прогнозувати можливі загрози та вчасно реагувати на них.

Отже, усі ці заходи можуть бути успішними лише за умови належної координації та співпраці між різними суб'єктами сектору безпеки та оборони і органами виконавчої влади та органами самоврядування на місцях. Тому важливо створити ефективну систему управління кризовими ситуаціями воєнного характеру,

яка буде забезпечувати координацію дій між різними структурами та забезпечувати швидку та ефективну реакцію на кризові ситуації.

ШЕРСТЮК Андрій Дмитрович

*викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Національної академії
Національної гвардії України, м. Харків,
підполковник.*

АКТУАЛЬНІСТЬ БОЙОВОЇ СИСТЕМИ ВИЖИВАННЯ ВОЇНІВ У ПРОГРАМАХ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ.

Аналіз умов сучасних збройних конфліктів у світі, показав, що велика роль в бойових діях відводиться підрозділам розвідки та спеціального призначення.

Виконання завдань військовослужбовцями окремих загонів спеціального призначення Національної гвардії України обумовлена службово-бойовими завданнями, які вимагають довготривалої дії підрозділу у відриві від своїх основних сил.

У мирний час вони приймають участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності.[1] Як показала практика антитерористичної операції 2014-2018 років в Україні, навіть цілі обласні райони можуть знаходитися під контролем таких формувань (груп).

Повномасштабна збройна агресія Росії взагалі поставила підрозділи розвідки та спеціального призначення в один ряд з диверсійно-розвідувальними групами Збройних Сил України, що ще раз переконливо доводить актуальність вміння діяти без підтримки основних сил наших військ.

В зв'язку з такими екстремальними обставинами, військовослужбовці як спецпідрозділів, так і інших частин Національної гвардії України зіштовхуються з рядом проблемних питань, на вирішення яких необхідно періодично приділяти увагу для подальшого виключення виникнення аналогічних прецедентів і створення необхідних знань, вмінь і навичок, які підвищать ефективність дій військовослужбовців під час виконання спеціальних завдань за призначенням.

Всі солдати і їхні командири повинні знати, як реагувати у разі зіткнення з противником, а також свої подальші дії. Це досягається безперервною практикою.

Але якщо у Збройних Силах України "Бойова система виживання воїна" розроблена і впроваджена ще у 2013 році [2], у програмах бойової та спеціальної підготовки підрозділів Національної гвардії недостатньо приділяється уваги цим питанням. Слід зауважити, що деякі питання "Бойова система виживання воїна", такі як основи орієнтування на місцевості та тактична медицина, розглядаються під час підготовки бійців Національної гвардії України, але по деяким напрямкам існують повні прогалини.

Тож пропонується до програми бойової та спеціальної підготовки включити додаткові напрямки, які необхідні для покращення забезпечення якісного виконання бойових та спеціальних завдань підрозділами спеціального призначення Національної

гвардії України, а саме:

- способи уникнення переслідування противником із застосуванням кінологічних груп;
- обладнання польових укриттів при довготривалому знаходженні в тилу противника;
- основи раціонального харчування в екстремальних умовах та способи добування їжі;
- основи водозабезпечення в екстремальних умовах;
- дії військовослужбовця у випадку захоплення його в полон.

Отже, виконання визначених пропозицій в подальшому гарантуватиме якісне виконання бойових і спеціальних завдань підрозділами Національної гвардії України при веденні довготривалих дій у відриві від основних сил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про загони спеціального призначення Національної гвардії України. (Наказ МВС від 20.12.2018 № 1036) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-19#Text/>;
2. "Бойова система виживання воїна" – випробування "ноу-хау" для армійських профі. URL: <https://www.unian.ua/army/865578-boyova-sistema-vijivannya-vojina-viprobuvannya-nou-hau-dlya-armiyskih-profi.html>.

Тези здобувачів вищої освіти

АТАМАНЮК Ростислав Романович

*Курсант 2 курсу ННППФПН
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, м. Дніпро*

Науковий керівник:

НАТОЧІЙ Анатолій Дмитрович

*Старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ, м.
Дніпро*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ДІЯЛЬНОСТІ В МИРНИЙ ЧАС ТА В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Підготовка поліцейських в мирний час та в умовах дії правового режиму воєнного стану є актуальною проблемою для багатьох країн, оскільки вона відображає необхідність ефективного контролю ситуації в будь-яких умовах, зокрема, в умовах загострення соціально-політичної ситуації в країні.

Передусім, підготовка поліцейських для діяльності в мирний час передбачає ретельний аналіз і розуміння законів та нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронних органів. Крім того, поліцейські повинні володіти практичними навичками роботи зі зброєю, навичками техніки безпеки, уміннями проводити слідчо-оперативні заходи, організовувати роботу підрозділу згідно з поставленими завданнями.

Умови дії правового режиму воєнного стану, на відміну від мирного часу, вимагають від поліцейських високої готовності до ефективної діяльності в умовах, коли підрозділи поліції мають спрямувати свої зусилля на забезпечення безпеки громадян, у тому числі з використанням принципів національної безпеки, які передбачають усунення загроз з боку зовнішніх та внутрішніх ворогів, запобігання терористичним актам, диверсіям та іншим злочинам, що загрожують життю та здоров'ю людей, національній безпеці країни.

Особлива увага має бути приділена тактичній підготовці поліцейських у ситуаціях, коли необхідно здійснити оперативну реакцію на злочинну активність, забезпечення громадського порядку та зниження рівня напруженості в суспільстві. Для цього потрібно вивчати і розвивати такі навички, як швидкість реакції, оцінка ситуації, використання засобів контролю та підтримки громадського порядку. Також важливим елементом підготовки до дії в умовах правового режиму воєнного стану є навчання взаємодії зі спеціальними підрозділами Збройних Сил та іншими військовими підрозділами, що дозволяє взаємодіяти у складних військових ситуаціях та виконувати завдання у рамках спільних операцій.

У підготовці поліцейських в мирний час та дії в умовах правового режиму воєнного стану важливо також забезпечити належну підготовку з комунікації з громадою, вивчення психологічних особливостей людей в стресових ситуаціях та підвищення рівня підтримки ментального здоров'я поліцейських, оскільки військовий конфлікт може викликати серйозні емоційні та психологічні навантаження. Таким чином, підготовка поліцейських до дії в умовах правового режиму воєнного стану є важливим елементом забезпечення національної безпеки та безпеки громадян, оскільки воєнний конфлікт може стати великим викликом небезпеки для держави та громадян. Необхідною умовою ефективної роботи поліції в умовах воєнного стану є не тільки високий рівень підготовки поліцейських до виконання службових обов'язків, але й спеціальне технічне оснащення та матеріально-технічна база.

Важливою складовою підготовки поліцейських до роботи в умовах воєнного стану є також психологічна стійкість, уміння взаємодіяти з населенням, приймати правильні рішення в непередбачуваних ситуаціях та працювати в команді. Загалом, підготовка поліцейських до дії в умовах правового режиму воєнного стану є важливою складовою національної безпеки та має сприяти забезпеченню безпеки громадян в непередбачуваних ситуаціях. Тому держава повинна забезпечити високий рівень підготовки поліцейських та матеріально-технічну базу для їхньої роботи в умовах воєнного стану.

Таким чином, підготовка поліцейських в мирний час та в умовах дії правового режиму воєнного стану є важливим елементом забезпечення національної безпеки та безпеки громадян. У мирний час поліцейські мають за завдання попередження та протидію злочинам та порушенням громадського порядку, а в умовах воєнного стану - забезпечення безпеки населення, у тому числі захист від зовнішніх та внутрішніх ворогів, запобігання терористичним актам та іншим загрозам. Важливість підготовки поліцейських до роботи в умовах воєнного стану полягає у тому, що в таких умовах вони повинні відповідати високим стандартам професійної діяльності та бути готовими до ефективної роботи в непередбачуваних ситуаціях. Для цього поліцейські повинні мати не тільки високий рівень фізичної та психологічної підготовки, але й спеціальне технічне оснащення та матеріально-технічну базу.

Отже, держава має забезпечити високий рівень підготовки поліцейських та забезпечити їхню матеріально-технічну базу для ефективної роботи в умовах воєнного стану, щоб забезпечити національну безпеку та безпеку громадян. Поліцейські в свою чергу повинні вдосконалювати навички роботи зі зброєю, навички техніки безпеки, знання матеріально-технічної бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про Національну поліцію" від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата доступу: 15.04.2023).
2. Методичні рекомендації щодо підготовки підрозділів превентивної діяльності поліції в умовах дії правового режиму воєнного стану, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 22.03.2018 № 246.
3. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/> (дата доступу: 15.04.2023)

БАНТЮК Назар

Курсант 131 навчальної групи факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОМИССАРОВА Наталя

*Начальник кафедри державної безпеки факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, полковник
кандидат юридичних наук, доцент*

ВИСНОВОК ЕКСПЕРТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування доказової бази у кримінальному провадженні виступає важливим напрямком процесуальної діяльності, виразом принципу змагальності сторін, який реалізується шляхом подання до суду доказів та доведення їх переконливості. Однак, не дивлячись на це, ст. 17 КПК України визначає, що усі сумніви щодо доведеності вини особи мають тлумачитися на її користь [1], отже питання належності та допустимості доказів є одним із основних критеріїв визнання отриманих фактичних даних в якості доказів.

Одним із важливих процесуальних джерел доказів виступає висновок експерта (ч. 2 ст. 84 КПК), який відрізняється від усіх інших джерел доказів тим, що укладається внаслідок впливу уповноваженого на те суб'єкта (експерта) на інші джерела доказової інформації з залученням фахових знань, методик та технічних засобів. Однак, слід зауважити, що відношення сторони обвинувачення та сторони захисту до висновку експерта різняться. Так, О. Несінов, діючий адвокат звертає нашу увагу на те, що висновок експерта є лише процесуальним джерелом доказів, який не є обов'язковим для прийняття рішення органом, який здійснює провадження (ч. 10 ст. 101 КПК України), однак чомусь сприймається слідчим та прокурором як непорушна істина, яка є вирішальною для прийняття судового рішення [2].

Таким чином, за своєю суттю висновок експерта є лише джерелом доказів, у той час як доказами за ст. 84 КПК України виступають фактичні дані, які мають міститися у цьому висновку. А отже, за логікою отримані експертом фактичні дані іще мають пройти критерії допустимості та належності. Відповідно думка О. Несінова є слушною і дає стороні захисту права вимагати перевірки дотримання усіх вимог до процесуального порядку укладання висновку експерта.

Розглянемо такі особливості, які можуть вплинути на результативність висновку експерта як джерело доказів. Так, аналізуючи поняття висновку експерта, яке викладене у ч. 1 ст. 101 КПК України та поняття експерта, закріпленого у ч. 1 ст. 69 КПК України, Д.В. Давидова та О.О. Волобуєва приходять до висновку, що висновок експерта може бути доказом лише у тому разі, якщо його складання здійснюється компетентною особою, тобто такою, що має необхідні для складання висновку знання,

освіту, допуск до проведення такого роду досліджень [3, с. 151]. Погоджуючись з позицією науковців, ми також вважаємо, що експерт повинен мати і відповідні навички проведення тих чи інших видів експертиз, оскільки тільки наявність знань не є підтвердженням компетентності, яка, як визначають науковці [4, с. 228-229], поєднує в собі як знання так і уміння та навички.

До типових порушень, які допускаються у ході кримінального провадження і можуть вплинути на належність та допустимість висновку експерта слід віднести:

- нероз'яснення на стадії досудового слідства слідчим або прокурором прав підозрюваному (обвинуваченому) при призначенні експертизи, оскільки остання є слідчою дією, що зокрема, може привести до неможливості застосування відводу експерта;
- ігнорування при проведенні експертизи можливості бути присутнім при ній (як при будь-якій слідчій дії) підозрюваного (обвинуваченого), а також надання йому можливості ставити запитання чи висловлювати зауваження;
- уповноважені особи, які призначають експертизу не перевіряють повноваження та кваліфікацію експерта, який проводить експертизу [2], покладаючись на те, що у експертних установах працюють фахівці своєї справи.

Слід зауважити, що негативні результати оцінки висновку експерта як джерела доказів, при оцінці судових рішень Верховним судом також мають враховуватися при призначенні та оцінці експертних висновків судами загальної юрисдикції. Зокрема, ми маємо на увазі те, що Великою Палатою Верховного Суду (Постанова від 18 грудня 2019 року № 522/1029/18) звернуто увагу на те, що висновок експерта слід вважати неналежним та недопустимим доказом, якщо у ньому не зазначено, що експерт був обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, який підготовлений для подання до суду. Загальновідомо, що таке положення має бути відображене у змісті висновку експерта відповідно до ч. 2 ст. 102 КПК України, однак чи звертається судом увага на цю особливість не завжди відомо. Науковцями (після проведення анкетування) звертається увага на те, що слідчим та суддею вивчаються підсумки дослідження і тільки в окремих випадках вони звертають увагу на потрібні реквізити і дотримання інших процесуальних вимог [5, с. 56].

Таким чином, при дослідженні висновку експерта в якості процесуального закріплення результатів дослідження, уповноваженими суб'єктами слід дотримуватися вимог чинного законодавства, здійснювати оцінку компетентності експерта, а також звертати увагу на визначену КПК України структуру висновку експерта, адже він виступає процесуальним документом, який має чітко встановлену форму. Всі ці особливості у своїй сукупності і дають можливість оцінювати висновок експерта як джерело доказів, що закріплює належні і допустимі фактичні дані (докази), які мають значення для кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення 04.05.2021).
2. Несінов О. Використання недоліків у висновках експертів на користь сторони захисту. *Адвокат: щомісячний фаховий журнал*. URL:

<https://iadvocate.com.ua/vykorystannya-nedolikh-u-vysnovkah-ekspertiv-na-koryst-storony-zahystu> (дата звернення 03.04.2021).

3. Давидова Д.В., Волобуєва О.О. Висновок експерта як процесуальне джерело доказів: окремі аспекти теорії та практики. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 151-154.
4. Бучинська Т.В. Сутність та складові професійної компетентності персоналу в умовах конкуренції. / *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничополіграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2014. Том 15. № 2. С. 228-233.
5. Бідняк Г.С. Висновок експерта як джерело доказів під час розслідування шахрайства. *Криміналістичний вісник*. 2014. № 2 (22). С. 55-59.

БЛОКОНЬ Максим Миколайович*Курсант курсу № 3 факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України***Науковий керівник:****БЕЙКУН Андрій Леонардович***Викладач кафедри забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України**кандидат юридичних наук, доцент*

ПЕРСПЕКТИВНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ СКЛАДОВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до Конституції і законів України, діяльність військових формувань перебуває під демократичним цивільним контролем органів публічної влади і суспільства й безпосередньо спрямована на вирішення завдань щодо захисту державних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Метою даного дослідження є розкриття правоохоронної діяльності суб'єкту сектору безпеки й оборони в сучасних умовах. Дане питання вивчали: В. П. Горбулін, А. С. Гриценко, Г. П. Ситник, А. І. Семенченко, А. Б. Качинський, В. А. Ліпкан та ін.

Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [1, с. 362].

Проблеми публічної безпеки, механізмів та інструментів забезпечення публічної безпеки, забезпечення публічної безпеки в системі національної безпеки, закордонний досвід формування та забезпечення публічної безпеки аналізують економісти, юристи, аналітики, соціологи, політологи, фахівці з державного управління.

Разом з тим, відсутні системні підходи до виокремлення закономірностей розвитку публічної безпеки в період воєнного стану. Як зазначає С. Пономарьова «...публічна безпека у звичайних умовах життєдіяльності громадян охоплює правовідносини, що виникають і складаються у процесі забезпечення суспільної

злагоди, спрямовані на запобігання, негайне припинення дій/діянь, які можуть призвести до порушень нормальних умов життя населення, стати перепорою корисній трудовій діяльності людей, їх колективів та державних органів...» [2, с. 57].

Проте, в умовах вже існуючих бойових дій публічна безпека повинна розглядатися через призму застосування заходів кримінально-правового припинення протиправної поведінки окремих осіб, які беруть в них участь. В свою чергу, О. Тюріна звертає увагу на організаційно-правовий аспект правоохоронної діяльності, що дозволяє розглядати її як різновид правозастосовної діяльності, одну зі специфічних форм реалізації права, активну організаційно-владну діяльність компетентних органів, які діють від імені держави за її повноваженнями. Беручи до уваги воєнні події, котрі на даний час відбуваються в Україні, доречним для вирішення стає питання внесення змін до кримінально-правових актів у розрізі посилення відповідальності осіб, котрі вчиняють протиправні дії проти громадян, тобто загострюється проблема публічної безпеки. Вочевидь, за такого підходу доречним є і тлумачення О. Пановою публічного порядку і безпеки як «...індикатора атмосфери спокою суспільства». Продовженням зазначеної наукової думки можна вважати позицію В. Мірошниченко, згідно з якими уповноважений державою орган має виконувати в установленому законом порядку функції або завдання з охорони права, охорони правопорядку, розслідування порушень права або запобігання таким, відновлення порушеного права, захисту національної/державної безпеки, підтримання правопорядку, забезпечення стану законності [2, с. 60].

Важливим стало те, що законодавчо встановлено Стратегію національної безпеки України, тепер вона стала основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки. Визначено процедуру розробки, схвалення й вдосконалення цього важливого документа. Стратегія національної безпеки України розробляється за дорученням Президента України впродовж шести місяців після його вступу на пост. До підготовки проекту Стратегії залучаються Апарат Ради національної безпеки і оборони України, Національний інститут стратегічних досліджень, державні органи, інституції громадянського суспільства, а також можуть залучатися іноземні експерти. Після розробки Стратегія схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України і затверджується указом Президента України. У разі необхідності Президент України може вносити зміни до Стратегії національної безпеки України в установленому порядку. Стратегія національної безпеки України визначає: 1) пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі, основні напрями державної політики у сфері національної безпеки; 2) поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов; 3) основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки; 4) напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони; 5) ресурси, необхідні для її реалізації [3, с. 124].

Так, зокрема, положення Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII визначають, що силами безпеки є правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституція та законами

України покладено функції із забезпечення національної безпеки України. Водночас, силами оборони визначено: Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави. Оборонно-промисловий комплекс України визначений як сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військотехнічного співробітництва України з іншими державами [4, с. 108].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити ряд висновків. По-перше, проблеми забезпечення публічної безпеки актуалізуються у зв'язку з виникненням воєнних загроз, а також загроз пов'язаних кібербезпекою. Подруге, в Україні існують механізми забезпечення публічної безпеки, однак всі механізми потребують уточнення та оновлення з урахуванням змін, які відбулися в умовах воєнних дій. По-третє, рольовий аспект публічної безпеки актуалізується в умовах війни та повинен забезпечити вирішення проблем, що з'явилися у такому середовищі для громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колісник О.Л. Використання інтерактивних методів при оптимізації бойової підготовки військовослужбовців у секторі безпеки та оборони в умовах воєнного стану. *Актуальні питання у сучасній науці* № 3(3) 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20537/3/siomak_roiko.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
2. Кадала В. Рольовий аспект публічної безпеки в умовах воєнного стану. 2022. URL: <http://surl.li/dsqkr> (дата звернення: 05.05.2023).
3. Бобрицький Л. В. Контроль, що здійснюється Президентом України за сектором безпеки і оборони. *ДонДУУ. МЕНЕДЖЕР*. № 1 (86). 2020 р. URL: <https://ojs.dsum.edu.ua/index.php/manager/article/view/374/368> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Жук Т. І. Система суб'єктів сектору безпеки України. *Юридична наука* № 5(107)/2020. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/276/266> (дата звернення: 05.05.2023).

БОЙКО А.М

курсантка 426ю н.г.

*Військовий інститут Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ВИЗНАНІ ВІЙСЬКОВО-ЛІКАРСЬКОЮ КОМІСІЄЮ НЕПРИДАТНИМИ З ПЕРЕОГЛЯДОМ ЧЕРЕЗ 6-12 МІСЯЦІВ

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, збільшилась кількість порушень прав військовослужбовців. Свідченням цього є те, що значна кількість військовослужбовців отримавши поранення (травми, контузії) пов'язані із захистом Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України потрапляючи до військового шпиталю проходять лікування, після чого отримують висновок Військово-лікарської комісії (далі-ВЛК): непридатний до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців.

Як правило, військовослужбовці, яких визнано непридатними до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців, потребують тривалого лікування та реабілітації. Часто такі рішення виносяться навіть тим військовослужбовцям, які логічно б мали взагалі бути звільненні з військової служби.

Слід зазначити, що відповідно до Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України (далі - ЗСУ), затверджене наказом Міністерства оборони України №402 від 17.11.2008 р. під час дії воєнного стану ВЛК може виносити рішення: непридатний до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців. Таке рішення ВЛК приймає на підставі статей 7, 11, 12г, 13д, 24, 37, 44, 48, 56, 59, 65, 72, 81 Розкладу хвороб у випадках, коли для відновлення придатності (обмеженої придатності) до військової служби необхідний термін від 6 до 12 календарних місяців [1].

Разом з цим, відповідно до пункту 260 Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента України №1153 від 10.12.2008 р. зазначено, що військовослужбовці, які перебувають на військовій службі та визнані ВЛК непридатними до військової служби з повторним медичним обстеженням через 6 або 12 місяців підлягають звільненню в запас за станом здоров'я із зазначенням у наказі про звільнення про те, що вони підлягають повторному медичному обстеженню після закінчення відповідного строку [2]. Водночас, у законодавстві України відбувається колізія нормативно-правових актів, оскільки ст.26 Закону України "Про військовий обов'язок та військову службу" надає чіткий перелік підстав для звільнення у воєнний стан, де нічого не згадується стосовно тих, хто має вищезгаданий висновок ВЛК [3].

Фактично, ця прогалина позбавляє поранених військових можливості повноцінно лікуватись, проходити реабілітацію та згодом повернутись до служби у війську або цивільного життя.

Слід зазначити, що командир (начальник установи, організації) немає юридично закріпленої підстави для звільнення з військової служби даних осіб. У той же час, дані

військовослужбовці не отримують повного грошового забезпечення та перебувають у його розпорядженні, так як не виконують обов'язків військової служби. Командири у свою чергу, виводять вищезазначених осіб "за штат", тобто знімають військовослужбовця з посади. Такі особи, на жаль, отримують 500-700 грн., що не дає їм змогу забезпечувати свої потреби під час проходження реабілітації чи лікування. Така ситуація веде до падіння морального духу як військовослужбовців, так і їх родин, до виникнення у них відчуття покарання за отримане поранення, захворювання чи травму після чого, вони відчують себе непотрібними [4].

На наше глибоке переконання, захисники та захисниці повинні мати ефективний захист своїх прав та мати належний правовий та соціальний захист. Важко не погодитись з тим, що керівництву держави варто розглянути можливість прийняття законодавчих актів, які б дали змогу звільнитись з військової служби за станом здоров'я. До того ж, на сайті Президента України зареєстрована петиція щодо даної проблематики, що є важливим для вирішення цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України Наказ Міністерства оборони України від 17.11.2008 р №402 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України. Указ Президента України від 10.12.2008. №1153 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Про військовий обов'язок та військову службу Закон України від 25.03.1992 року № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
4. Що означає непридатний до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців. Волонтерський рух Адвокати ЗСУ (думка адвоката Наталі Лісової) URL: <https://pravo-ua.com/mobilizayion/neprydatnyj-do-vijskovoyi-sluzhby-z-pereoglyadom-cherez-6-12-misyacziv/>

БОРСУК Руслан Олександрович,
*Курсант I курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович
*Старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ПІДГОТОВКА ЖІНОК З ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підготовка жінок-правоохоронців з тактико-спеціальної підготовки є дуже важливою в умовах воєнного стану, оскільки це дозволяє їм ефективно діяти в умовах загострення ситуації та забезпечувати безпеку населення. Важливо зазначити, що підготовка жінок-правоохоронців з тактико-спеціальної підготовки в умовах воєнного стану повинна бути інтенсивною та постійною. Тільки таким чином можна забезпечити ефективну діяльність правоохоронних органів та забезпечити безпеку населення в умовах воєнного стану.

Доцільно розглянути особливості підготовки жінок-правоохоронців з тактико-спеціальної підготовки в умовах воєнного стану з точки зору організації самої підготовки.

По-перше, важливо забезпечити можливість підготовки для жінок-правоохоронців з тактико-спеціальної підготовки. Це може означати створення спеціальних курсів або підготовки в рамках загальних курсів для правоохоронців. [2, с. 9].

По-друге, під час підготовки потрібно враховувати фізичні та психологічні особливості жінок. Наприклад, можуть потрібні спеціальні тренажери, що дозволяють займатися фізичними вправами відповідно до фізичних особливостей жінок. [1, с. 174].

По-третє, підготовка повинна бути комплексною та включати у себе не тільки навчання певних навичок, але й розвиток відповідних якостей, таких як рішучість, мужність, вміння приймати швидкі рішення та інші. [2, с. 4].

По-четверте, підготовка повинна проводитися з урахуванням реальних ситуацій, з якими можуть зіткнутися жінки-правоохоронці з тактико-спеціальної підготовки в умовах воєнного стану. Це можна забезпечити за допомогою спеціальних тренажерів, симуляторів та інших засобів. Узагалі, підготовка жінок-правоохоронців з тактико-спеціальної підготовки в умовах воєнного стану є складним та відповідальним процесом. Важливо забезпечити їм необхідні знання, навички та якості, щоб вони могли виконувати свої обов'язки в умовах стресу та складних ситуацій [3, с. 24].

Крім підготовки фізичної та тактико-спеціальної готовності, важливою є і психологічна підготовка жінок правоохоронців. В умовах воєнного стану, крім фізичних ризиків, правоохоронці можуть стикатись з різними емоційними труднощами, такими як тривога, страх, стрес, почуття безпорадності та безпеки. Тому психологічна підготовка повинна включати такі аспекти, як підвищення стійкості до стресу, розвиток психологічної стійкості, підготовка до роботи в екстремальних умовах та в умовах несподіванок [3, с. 17].

Також важливо забезпечити жінкам правоохоронцям необхідне обладнання та забезпечення, щоб вони могли виконувати свої обов'язки в повному обсязі із необхідним рівнем безпеки.

Висновуючи з обговореного вище, можна зробити висновок, що підготовка жінок правоохоронців з тактико-спеціальної підготовки в системі МВС в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою. Жінки можуть відігравати важливу роль у роботі правоохоронних органів, забезпечуючи безпеку і захист громадян у надзвичайних ситуаціях. Підготовка жінок правоохоронців повинна здійснюватися відповідно до специфічних потреб і вимог, які ставляться до правоохоронців у складних умовах воєнного стану. Це означає, що жінкам правоохоронцям потрібно надавати необхідну підготовку з тактико-спеціальних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навчальний посібник / В. В. Чмелюк, В. Л. Грищук, С. М. Бадьора, С. А. Антоненко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 218 с.
2. Заворотко І. Проблеми гендерної рівності у секторі безпеки і оборони. URL : <https://helsinki.org.ua/problems-gender-equality-in-the-sector-of-security-and-defense> (дата звернення: 29.04.2023)
3. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 31 с. URL : <https://www.dsns.gov.ua/files/2020/5/20/112/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96> (дата звернення: 29.04.2023)

БОРСУК Руслан Олександрович,
*Курсант I курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович
*Старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРЕДСТАВНИКІВ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Тактико-спеціальна та вогнева підготовка представників сил сектору безпеки і оборони є ключовим елементом їхньої професійної діяльності. Ця підготовка забезпечує необхідні знання та вміння для успішного виконання завдань у різних ситуаціях, які можуть виникнути під час служби.

Тактико-спеціальна підготовка передбачає вивчення тактичних прийомів, методів та стратегій, які дозволяють ефективно виконувати різноманітні завдання на території, яка може бути небезпечною для життя та здоров'я особистості та оточуючих [2,с.30]. До таких завдань можуть відноситися затримання злочинців, охорона громадського порядку, захист від терористичних атак тощо. При цьому дуже важливо навчитися працювати в команді, планувати та координувати дії з іншими членами команди, а також розуміти та виконувати команди керівництва.

Вогнева підготовка включає навчання правил безпечного поводження зі зброєю, знання її технічних характеристик, а також стрільби з різних видів зброї. До цього може додаватися навчання тактики ведення бою, включаючи вибір позицій, планування та координування дій з іншими бійцями, виконання різних видів стрільби тощо[1,с.52].

З метою постійного удосконалення рівня тактико-спеціальної та вогневої підготовки, представники сил сектору безпеки і оборони повинні брати участь у різних тренуваннях, навчальних курсах та семінарах.

Іншим ефективним методом підвищення рівня тактико-спеціальної та вогневої підготовки представників сил сектору безпеки і оборони є проведення різноманітних тренувань та симуляційних вправ. Це може включати тренування на спеціальних майданчиках, використання відеосимуляцій та інших комп'ютерних програм, а також проведення спільних навчань з представниками інших країн та військових союзів[3,с.32].

Також важливим елементом підвищення рівня підготовки є систематичне оновлення і покращення зброї та спеціального обладнання, що використовується силами сектору безпеки і оборони [4,с.126]. Це дозволить забезпечити високу ефективність військових операцій та збільшити шанси на успіх.

Крім того, для підвищення рівня підготовки важливим є проведення аналізу результатів попередніх військових операцій та використання отриманих знань і досвіду в подальших навчаннях та тренуваннях. Такий підхід дозволяє уникнути повторення помилок та забезпечити високу ефективність військових дій.

Висновком щодо даної теми є те, що тактико-спеціальної та вогневої підготовки представників сил сектору безпеки і оборони надзвичайно важливі складові для ефективного виконання їхніх обов'язків та захисту національної безпеки. Тактико-спеціальна підготовка дозволяє працівникам силових структур навчитися правильно реагувати на небезпеку, ефективно діяти в різних умовах та ситуаціях, а також виявляти та запобігати можливим загрозам. Вона має включати навчання тактичним прийомам, навичкам маневрування та взаємодії з іншими членами команди, а також спеціальні тренування на випадок нападу або терористичної акції. Вогнева підготовка дозволяє підвищити вогневу майстерність представників силових структур, а також навчитися ефективно використовувати зброю в різних умовах та ситуаціях. Вона повинна включати не тільки стрільбу на тирі, але і спеціальні тренування з використанням різних видів зброї, у різних погодних умовах, на різних відстанях та в різних позиціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вогнева підготовка: Навчальний посібник / Авторський колектив: В. А. Дідковський, Д. В. Лук'янов, І. М. Мазур, Є. В. Полікарпов, В. В. Свінціцький. – К.: НАВС, 2015. – 320 с.
2. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навчальний посібник / В. В. Чмелюк, В. Л. Грищук, С. М. Бадьора, С. А. Антоненко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 218 с.
3. Луценко І. С., Бальва А. Ф. Нестандартні шляхи вдосконалення рівня вогневої підготовки працівників правоохоронних органів // Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності правоохоронних органів та військових формувань : матеріали регіон. круглого столу (м. Харків, 11 трав. 2018 р.). Харків : ФОП Бровін О. В., 2018. Вип. 2. С. 30–33.
4. Методичні рекомендації про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях: метод. рекомендації. – К.: НАВС, 2013 – 203 с.

ВАЖЕНЦЕВ Артем Олександрович,
*Курсант курсу №2 факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України*

Науковий керівник:

БЕЙКУН Андрій Леонардович

*Викладач кафедри забезпечення державної
безпеки Київського інституту Національної
гвардії України*

кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПОРЯДКОВУЮЧОГО ВПЛИВУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ З ПИТАНЬ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Належний рівень забезпечення національної безпеки є одним із пріоритетних завдань життєдіяльності та розвитку кожної держави. З початком збройної агресії російської федерації проти України наша держава зіткнулася з реальними загрозами, які можуть завдати шкоди національній безпеці, тому питання забезпечення національної безпеки держави, зокрема, однієї з її складових – інформаційної безпеки, стало досить актуальним.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», національна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1].

На сьогодні відсутня єдина класифікація елементів національної безпеки, проте більшість науковців виділяє такі основні складові безпеки у внутрішній сфері: політичну, економічну, соціально-культурну, інформаційну та екологічну.

У Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 (далі – Стратегія), визначено, що інформаційна безпека України – це складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом [2].

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України обумовило виникнення глобальних протистоянь в інформаційній сфері, зокрема, поширення інформаційної експансії та агресії, що, в свою чергу, створює систему загроз національній безпеці України.

В умовах війни особливого значення набуває питання правового регулювання інформаційної безпеки, яке здійснюється за допомогою впорядковуючого впливу нормативно-правових засобів.

Правову основу у сфері інформаційної безпеки України становлять: Конституція України [3], закони України, згадана вище Стратегія [2], міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти.

Науковці виділяють три групи, на які варто поділити законодавство, що являється правовою основою у сфері інформаційної безпеки, зокрема:

- положення, які визначають засади державної інформаційної політики. Такі положення містяться у Стратегії [2], в Законах України «Про інформацію» [4], «Про національну безпеку» [1] та в інших нормативно-правових актах, які визначають основи державної інформаційної політики;

- положення, що визначають засади забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни. До них відносять: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» [5], Закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» [6], «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану» [7];

- положення, які регулюють статус суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки та суб'єктів реалізації державної інформаційної політики. До них належать положення чинного законодавства, які визначають статус суб'єктів – органів державної влади, правоохоронних органів, які мають повноваження у сфері забезпечення інформаційної безпеки, а саме: Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, Служби безпеки України, Національної поліції України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, військових формувань та інших.

Таким чином, в умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України, а також, пов'язаних із нею інших викликів, наша держава повинна невпинно адаптуватися до реалій сьогодення. Тому, метою правового регулювання інформаційної безпеки, як складової національної безпеки України, є вжиття подальших заходів з удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки у напрямі посилення взаємодії між суб'єктами її забезпечення, а також створення додаткових механізмів протидії кібер-атакам та гібридним загрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України: Закон України в редакції від 31.03.2023 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

3. Конституція України: Закон України в редакції від 01.01.2020 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

4. Про інформацію: Закон України в редакції від 31.03.2023 № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

5. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18.03.2022 № n0004525-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: Закон України в редакції від 03.03.2022 № 2110-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України в редакції від 24.03.2022 № 2160-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

ВЕЛЬМОЖНА Дарина Станіславівна,
*Курсант I курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович,
*Старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНОГО ПРЕДМЕТА

Для правильного та ефективного розслідування правопорушень, вчинених із застосуванням вибухових пристроїв, працівникам слідчих органів слід мати певний рівень знань про сутність процесу вибуху, а також про фізичні властивості вибухових речовин та будову вибухових пристроїв

Здатність до вибуху є основною відмінністю характеристикою вибухових пристроїв, однак, слід пам'ятати, що вибух може породжуватися як вибуховим пристроєм. Тому визначення принципу дії та конструкції вибухових пристроїв слід проводити тільки після з'ясування місця таких пристроїв у загальній системі джерел всіляких вибухів.

Почати слід із визначення вибуху. Дане явище характеризується вкрай швидким розширенням сильно стиснутих газів, і, отже, ударною хвилею, що поширюється в середовищі, навколишньому місці вибуху, є різким стрибком щільності, тиску, температури та швидкості [3].

Проводиться інструктаж учасників слідчо-оперативної групи (далі – СОГ), розподілення ролей кожного в огляді місця події. У разі виявлення вибухонебезпечного предмета у приміщенні, працівники поліції організовують евакуацію персоналу (мешканців) на безпечну відстань. Безпосереднє обстеження місця виявлення вибухового пристрою здійснюють спеціалісти-вибухотехніки. До їх прибуття огляд місця події (приміщення, транспорту, багажу тощо) не проводиться [1].

Спеціалісти-вибухотехніки разом зі слідчим визначають межі огляду та оптимальні маршрути підходу та відходу до місця події. За необхідності даються вказівки щодо розширення меж огляду.

1. При виявленні вибухонебезпечного предмету співробітник НП зобов'язаний негайно:

– повідомити про знахідку старшому підрозділу або звернутися до чергової частини, вказавши при цьому час, місце, обставини виявлення вибухонебезпечного предмета, його зовнішні ознаки, характер приміщення чи близькість інших будівель та

споруд, наявність та кількість людей, які перебувають у безпосередній близькості, дати попередню оцінку можливих наслідків у разі вибуху;

- негайно викликати оперативно-слідчу групу;
- відійти на безпечну відстань від місця виявлення.

2. При отриманні інформації від громадян про виявлення ними вибухонебезпечних чи підозрілих предметів старший зміни завдячує [3, с. 17-18]:

- зафіксувати точний час отримання повідомлення, його зміст;
- встановити відомості про особу, повідомила обставини, за яких було виявлено вибухонебезпечний предмет;

– попередити заявника про небезпеку, що загрожує, про неприпустимість будь-яких дій щодо підозрілого предмета, попросити його попередити про те, що сталося поблизу інших громадян і закликати їх залишити небезпечну зону [2, 3].

3. Після отримання сигналу про виявленні вибухонебезпечного предмету старший зміни зобов'язаний:

- негайно доповісти про те, що сталося начальнику відділення поліції або особі,

4. Оперативно та якісно провести евакуацію, не допускаючи паніки з боку громадян (у разі масової евакуації всіх, хто перебуває на об'єкті – відповідно до наявних схемами евакуації) [4].

Водночас слід враховувати, що саме поводження з вибуховими пристроями характеризується високим ступенем небезпеки, а специфічні властивості вибухових речовин, їх вкрай висока чутливість до зовнішніх впливів та нестандартність конструкції саморобних вибухових пристроїв не виключають можливості мимовільного вибуху, а багато в чому допускають його.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровик, Микола, et al. "вдосконалення тактики комунікацій проліцейських під час виконання професійних завдань." Наука і техніка сьогодні 12 (12) (2022).

2. Йосипів, Ю. Р., and М. Д. Курляк. "тактика дій працівників національної поліції при затриманні особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливого тяжкого злочину і яка намагається втекти." Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 27 червня 2022 року № 11): 96.

3. Лиса, М. О. "тактика дій поліції при плануванні та організації заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів (скандинавська модель)." Scientific notes of Lviv University of Business and Law 32 (2022): 186-193.

4. Світайло, Д. М. "Аналіз методів детектування вибухонебезпечних предметів." (2022).

КІСІЛЬОВА Вероніка Ігорівна.

*Здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142
2 курсу ННІПФППН*

Науковий керівник:

КАРПЕНКО Олександр Миколайович

Викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ІСТОРІЯ ПРОТИДІЇ І ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ВІД ДАВНИНИ ДО СЬОГОДЕННЯ

Як відомо, для успішного вивчення сутності будь-якого правового явища необхідне звернення до історії його зародження та розвитку. Проблема корупції має давню історію. Своїм корінням це явище сягає далекого минулого. Багатьом знайомі рядки з Біблії, що вказують на існування корупції, та на її неприйняття суспільством: «Князі твої - законозаступники і спільники злодіїв, всі вони люблять подарунки і женуться за хабаром» [1].

Правове регулювання корупційних відносин також з'явилося досить давно, але незважаючи на це, сучасні правові дослідження перебувають у пошуку найбільш ефективних способів та засобів впливу на корупційні відносини, а також попередження та запобігання подібним діянням.

Скорочення рівня корупції в органах державної влади є важливою умовою для якісного функціонування держави. Правова дія на корупційні відносини має бути присутня на всіх рівнях соціальних сходів. Варто зазначити, що ці відносини розглядаються як з боку кримінального права, так і з боку адміністративного та цивільного права, що зачіпають економічні, політичні, духовні, соціальні сфери суспільства.

Зовсім недавно термін «корупція» не мав широкого вжитку, його не було в багатьох словниках та енциклопедіях радянського періоду, звичнішими були такі терміни, як «підкуп», «дача хабара». Сьогодні поняття корупції настільки широко використовується і в науці, і в публіцистиці, що не потребує особливого обґрунтування актуальності заявленої теми [2].

Вивчаючи історію розвитку корупційних відносин, слід зазначити, що це незаконне явище виявило себе досить давно і оформилося як особливе протиправне діяння. Сам термін «корупція» з'явився порівняно недавно, походить він із західноєвропейських мов. До цього часу використовувалися інші поняття, схожі за змістом, такі як «підкуп», «хабар».

Природа розвитку корупційних відносин бачиться по-різному. Одні вбачають причину корупції у недосконалості законів, інші вказують на зростання апарату управління, треті висувають економічні причини. Всі ці причини, звісно, сприяють виникненню та розвитку корупції. Але для того, щоб досягти максимального результату у протидії корупції у соціальній сфері, необхідно комплексно та одночасно впливати на всі причини, що провокують появу та прояв корупційних відносин [2].

Ще одним із найважливіших для профілактики та боротьби з корупцією виступає дослідження умов, що породжують такого роду правопорушення. Впливаючи на причини та забуваючи ліквідувати чи звести до мінімуму ті чи інші умови адміністративної корупційної деліктності, правозастосовні органи не сприяють зниженню рівня корупції. Отже, адміністративно-правові засоби протидії корупції

мають впливати і на причини, і насамперед на умови скоєння корупційних правопорушень у соціальній сфері.

У наш час боротьба з корупцією тільки посилюється і набуває все більш масштабного характеру. В останні роки прийнято цілу низку рішень, спрямованих на вдосконалення заходів щодо виявлення та профілактики злочинів та правопорушень, пов'язаних з використанням посадового становища з метою особистої вигоди. Протягом усього періоду існування України, становлення та розвитку нового соціально-економічного та конституційного ладу України прийнято величезну кількість нормативно-правових актів, спрямованих на виявлення та профілактику корупційних відносин та правопорушень. Цей механізм постійно вдосконалюється, перебуває на особливому рахунку у держави, проте й зараз досить складно оцінити реальний внесок у справу боротьби з корупцією та розвиток антикорупційних інституцій. Дане явище вимагає все ж таки більш суворого та якісного контролю з боку держави та більш свідомого відношення з боку населення [3]

Аналізування українських законів щодо боротьби з корупційною злочинністю показує, що за весь час незалежності України на рівні держави ухвалювалися відповідні закони, видавалися укази, напрацьовувались та приймалися концепції і програми протидії корупційній злочинності. Проте діапазон корупції в Україні залишався достатньо значним. Законодавчий процес у галузі боротьби зі злочинністю та корупцією нерідко мав вигляд дуже повільного, непослідовного та заполітизованого [3].

Таким чином, корупція як правове явище пройшло ряд етапів історичного розвитку, проявляючись як загальноприйняте правомірне в державі діяння, так і набуваючи суворо караного значення на певних етапах свого розвитку.

На етапі розвитку суспільства корупція має як злочинний характер кримінального діяння, так і характер адміністративного правопорушення. Корупція торкається практично всіх сфер сучасної держави, порушуючи якісну структуру розвитку демократичних інститутів та суспільства загалом. Також варто сказати про те, що це явище не існує незалежно від соціальних явищ, корупція змінюється під антикорупційним впливом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соловйов, В. М. "Історична генеза корупції." Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine 5. 2011. с. 22-26.
2. Однолько, І. В. "Генеза появи та розвитку корупції в історичний період." юридичний вісник. 2018. с. 153.
3. Костенко, Д. В. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток. Diss. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00. 01. Київ, 2020, 2020.

КОБЕЦЬ Яна Віталіївна,

Курсант 424ю, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОБОВ'ЯЗКИ СТОРОНИ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАХОПЛЕНИМИ ОСОБАМИ ТА ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

У зв'язку із повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року після анексії Криму та восьми років ведення бойових дій у Донецькій та Луганській областях одним із ключових питань стало гуманне поводження із військовополоненими та захопленими особами в умовах збройного конфлікту.

Ця проблема зовсім не нова і була об'єктом суперечок та обговорень із самого початку створення людського суспільства, оскільки війни на планеті є постійним та незатихаючим явищем, яке супроводжує людей протягом усього періоду еволюції з прадавніх часів і аж дотепер.

Взяття військовослужбовця ворога в полон чи захоплення особи, що знаходиться в зоні ведення бойових дій тягне за собою ряд юридичних процесуальних правил та зобов'язань, потребує чіткого врегулювання та розподілу обов'язків між певними підрозділами, які в подальшому будуть нести відповідальність за належне поводження із захопленими особами та військовополоненими.

Обов'язки України як сторони збройного конфлікту щодо поводження з військовополоненими передбачено у Женевській конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 року (далі – Конвенція) та актами законодавства України, що прийняті в рамках відповідного імплементаційного процесу. Зокрема держава, що тримає в полоні, забезпечує належне доставлення військовополонених до таборів тримання та дільниць для тримання військовополонених. Про це у своїй праці наголошує О. Гуцин: «Починаючи з лютого 2022 р. Україна як сторона міжнародного збройного конфлікту швидко розпочала імплементаційні заходи та ухвалила ряд актів щодо поводження з військовополоненими, зокрема щодо створення національного інформаційного бюро, розгортання місць їхнього утримання, встановлення норм утримання та процедур зв'язку з уповноваженими організаціями та сім'ями. З іншого боку, російська федерація не ініціювала і не вбачається, що наразі має намір ініціювати подібні імплементаційні заходи, на що звертали увагу російські правозахисні організації» [2, с.43].

Відповідно до п. 5-8 Порядку тримання військовополонених, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 року № 413, переміщення даних осіб координує Міністерство інфраструктури України. Розміщення, тримання, охорону та медичне забезпечення військовополонених у таборах та дільницях для тримання військовополонених організовує та контролює їх здійснення Міністерство юстиції України. Супроводження військовополонених до таборів та дільниць для тримання військовополонених організовує Міністерство оборони України разом із Міністерством інфраструктури України за погодженням із Міністерством юстиції

України. Безперешкодному та належному переміщенню, супроводженню та утриманню військовополонених в Україні сприяють військові адміністрації [3].

До переміщення та доставлення військовополонених до таборів та дільниць для тримання військовополонених залучаються підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими. Фінансування на утримання військовополонених здійснюється з державного бюджету України [3].

Військовополонених після захоплення їх у полон евакуюють якомога скоріше до таборів, розміщених у зоні, що знаходиться на достатній відстані від зони бойових дій, для того, щоб вони перебували в безпеці [4].

Отже забезпечення дотримання усіх вимог Конвенції щодо поводження з військовополоненими є надзвичайно клопітким та відповідальним процесом, який вимагає належної координації та взаємодії державних органів та їх посадових осіб між собою.

Потрібно розділяти поняття «захоплені особи» та «військовополонені». Особи, які потрапили до підрозділів однієї зі сторін конфлікту, стали захопленими особами, але не підпадають під характерні риси, притаманні військовополоненим, не являються ними, і набувають іншого юридичного та фактичного статусу в залежності від їх дій під час збройного конфлікту на боці однієї зі сторін чи за відсутності підтримки будь-якої сторони, часто залишаючись захопленими особами, оскільки належать до переліку захищених міжнародним гуманітарним правом, переважно такі особи є цивільними особами. Поняття «військовополонений» не є чітко окресленим, але Конвенція встановлює ряд ознак, за якими можна чітко зрозуміти, що особа, яка є комбатантом, має чіткі знаки розрізнення, постійно носить форму однієї зі сторін збройного конфлікту та зброю для її використання в бою проти противника після захоплення набуває статусу військовополоненого.

Основи поводження, утримання та забезпечення захоплених Україною в умовах воєнного стану осіб містяться в Доктрині «Поводження із захопленими особами, документами та майном» від 27.10.2020 року.

Доктрина розділяє захоплених осіб на три категорії: військовополонені, інтерновані та особи, стосовно яких була обмежена свобода [4]. Захоплені особи, документи та матеріальні цінності є джерелами первинної інформації, які використовуються в розвідувальних цілях. Діяльність щодо збору інформації не повинна порушувати вимоги МПП. Збиранням такої інформації займаються підрозділи та особи, уповноважені на здійснення допиту захоплених осіб: розвідувальні органи України, органи військового управління розвідки і військових частин розвідки ЗС України та органи військового управління (військових частин) ВСП в ЗС України. [4]

Поводження із захопленими особами, відібраними для проведення тактичних опитувань, повинно відповідати вимогам та нормам ЖК. Тактичне опитування проводиться кваліфікованим, підготовленим та навченим особовим складом органу управління розвідки (розвідувального підрозділу, військової частини розвідки) або представників ВСП в ЗСУ, у тому числі і з достатнім рівнем володіння мови захоплених осіб.

Основним завданням проведення тактичного опитування є своєчасне отримання від захоплених осіб (військовополонених) необхідної інформації і вчасного її

доведення до відповідних командувань у вигляді розвідувальних донесень. Така отримана інформація повинна якнайшвидше використовуватись для оцінювання обстановки і прийняття відповідних рішень в інтересах ЗС України. [4]

Під час допиту захоплених осіб та військовополонених слід дотримуватись міжнародних стандартів щодо поводження з військовополоненими, зокрема, Женевських конвенцій та їхніх додаткових протоколів.

Процедура визначення статусу захоплених осіб є чітко описаною та зрозумілою. Сторона захоплення має право поставити обов'язковий перелік питань, у результаті отримання відповідей на які стане відомо хто перед нами та як діяти далі. Цивільні особи підлягають негайному звільненню, а комбатанти автоматично набувають статусу військовополонених, передаються до компетентних органів держави, під владою якою перебувають із моменту встановлення їхнього статусу та доправляються до таборів або дільниць. Призначених для тримання військовополонених. Алгоритм дій є сталим та логічним.

Україна, яка чітко дотримується норм Міжнародного гуманітарного права, здійснює опитування, встановлення статусу захоплених осіб та їх переміщення згідно з цим алгоритмом. Оскільки процес переміщення та утримання військовополонених є доволі клопітким та відповідальним, то його засади і правила чітко визначені в національному законодавстві України із призначенням відповідальних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуцин О., Киришун Д. Правовий режим військовополонених у російсько-українському конфлікті. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*, 52(4). 2023. С. 43–49. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.52.43-49>
2. Про затвердження Порядку тримання військовополонених: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 № 413. Дата оновлення: 07.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 03.04.2023)
3. Женевська конвенція про поводження із військовополоненими: Конвенція від 12.08.1949 року. Дата оновлення: 08.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text. (Дата звернення: 03.04.2023)
4. Військова керівна деталізована публікація Доктрина «Поводження із захопленими особами, документами та майном», ВКП 2-80(01).01ВКП 2-80(01).01, затверджена Головнокомандувачем Збройних Сил України 27.10.2020 р.

КРИВЕНКОВ Данило Дмитрович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРСОНАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Поліція в кожній державі має свої особливості і має різноманітність правоохоронних функцій, проте першорядна її роль у системі владних інститутів держави – реагування на різні правопорушення з метою забезпечення правопорядку країни.

Йдеться про роль інституту превенції (профілактики) у роботі поліції, вмінні своєчасно виявити та запобігти правопорушенням, тобто діяльності, пов'язаної з процедурою застосування поліцейських превентивних заходів у сфері забезпечення публічного порядку під час масових заходів, правил дорожнього руху, дозвільної системи. В українському законодавстві з ухваленням Закону України «Про Національну поліцію» превентивним поліцейським заходам відводиться істотна роль [1].

Сучасний світ неможливо уявити без використання комп'ютерних технологій, а світова мережа Інтернету стала невід'ємною складовою життя людства. У той же час, кожен користувач інтернет-гаджетів так чи інакше залишає свій інтернет-слід, фотографуючись із друзями, ставлячи check-in або оцінку якості обслуговування персоналу закладу [2].

Поряд із цим такі елементарні дії для звичайних громадян можуть бути використані співробітниками правоохоронних органів для запобігання чи розкриття злочинів. Особливість роботи більшості поліцейських відомств європейських країн безпосередньо спрямована на превентивну діяльність, тому необхідно звернути увагу на використання елементів розвідки із відкритих джерел інформації.

Вперше технічні прийоми OSINT ((від англ. Open Source Intelligence) розвідка на основі відкритих джерел, суть якої полягає в пошуку, збиранні та аналізі інформації) були використані в час Другої світової війни американською розвідкою, а саме службою моніторингу іноземного радіомовлення (FBMS) [3].

Правове та організаційне забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України є важливим елементом їх ефективної роботи та забезпечення безпеки громадян. Законодавство України передбачає ряд норм, що регулюють діяльність поліції в галузі превентивної діяльності [4].

Один з основних законів, що регулюють діяльність Національної поліції України є Закон «Про Національну поліцію». Він визначає функції та повноваження поліції, в тому числі й у галузі превентивної діяльності. Згідно з цим законом, поліція забезпечує безпеку громадського порядку, запобігає правопорушенням, а також веде профілактичну роботу з населенням [2, с. 66].

Окрім законодавчого забезпечення, в Національній поліції України існують організаційні документи, що регулюють діяльність підрозділів превентивної діяльності. Зокрема, це є накази, інструкції, положення та інші документи, що регламентують процедури роботи поліцейських у галузі превентивної діяльності. Вони містять усі необхідні вказівки та рекомендації з питань, які стосуються проведення профілактичних заходів, взаємодії з громадою, забезпечення безпеки та інші аспекти [4, с. 34].

Також важливою складовою забезпечення підрозділів превентивної діяльності є матеріально-технічна база. Поліцейські повинні мати доступ до необхідного обладнання, щоб здійснювати ефективну превентивну роботу. До такого обладнання можуть входити різноманітні технічні засоби, наприклад, відеоспостереження, радіобладнання, засоби зв'язку тощо [4, с. 24].

Також важливим аспектом є професійна підготовка та підвищення кваліфікації поліцейських, що працюють в превентивних підрозділах. Національна поліція України проводить різноманітні тренінги, семінари, курси підвищення кваліфікації та інші заходи з метою покращення професійної підготовки поліцейських та забезпечення їх компетентності у галузі превентивної діяльності [1, с. 7].

З метою забезпечення ефективної превентивної діяльності, Національна поліція України створює спеціальні підрозділи, які займаються профілактикою правопорушень та злочинів. До таких підрозділів можуть входити служби безпеки, патрульної поліції, кримінальної поліції, міграційної поліції тощо. Кожен з цих підрозділів спеціалізується на відповідних аспектах превентивної діяльності та здійснює свої функції та завдання.

Узагальнюючи, забезпечення правового та організаційного фундаменту, матеріально-технічної бази та професійної підготовки поліцейських є важливими складовими ефективної превентивної діяльності Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Парханов, Г. Р. "Превентивна діяльність дільничних офіцерів поліції: питання сьогодення." 2017 р.
2. Парханов, Г. Р. "Превентивна діяльність поліції у сфері ювенальної превенції." Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки» 3.2 2018 р: 80-84.
3. Посохова, Я. С. "Превентивна діяльність поліцейських: психологічні особливості здійснення." 2018 р.
4. Шкарупа, К. "Особливості превентивної діяльності Національної поліції України." Вісник Пенітенціарної асоціації України 3 2019 р: 155-161.

КРИВЕНКОВ Данило Дмитрович

Курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В сьогоднішні під тиском сусіда-агресора, наша країна зазнає втрати, які впливають на розвиток інтересів держави, суспільства, а також знищують матеріальні та нематеріальні цінності громадян та країни. Саме тут впливає система забезпечення національної безпеки України (СЗНБ), вона створюється, забезпечується та підтримується державою та народом на підставі ст. 1, 2, 17 та 92 Конституції України, а також керуючись Законом України про національну безпеку України від 21.06.2018. До цієї системи відносять Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державну спеціальну службу транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національну гвардію України, Національну поліцію України, Державну прикордонну службу України, Державну міграційну службу України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Службу безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Службу судової охорони, Управління державної охорони України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Інші державні органи та органи місцевого самоврядування виконують свої особисті завдання з забезпечення безпеки, а також співпрацюють з органами які входять до СЗНБУ.

Національний інститут стратегічних досліджень зазначив: «Система забезпечення національної безпеки України виявилася неспроможною ефективно протистояти російській агресії. Сектор безпеки та оборони як основний складовий елемент системи забезпечення національної безпеки донині остаточно не сформований і не готовий діяти як єдина функціональна структура. Переважна частина озброєння, військової і спеціальної техніки його суб'єктів морально і фізично застаріла. Система управління військовими формуваннями та правоохоронними органами, їх розвідувальне, матеріально-технічне, кадрове та інше забезпечення не відповідають вимогам сучасних воєнних конфліктів», тобто СЗНБУ має істотні загрози. Такими загрозами можуть бути:

- розвідувально-підривна діяльність іноземних спеціальних служб;

- «тінізація» національної економіки;
- наслідки фінансово-економічної кризи;
- зростання рівня недовіри населення до органів державної та місцевої влади;
- негативний вплив іноземних неурядових структур на органи державної влади та місцевого самоврядування;
- посягання на безпеку державних інформаційних ресурсів;
- посягання на державний суверенітет та територіальну цілісність (зокрема, конфлікт на сході та анексія Криму).

Саме такі загрози впливають на систему та ефективність національної безпеки.

Шляхи покращення системи забезпечення національної безпеки:

1. Соціальні шляхи покращення СЗНБ:

- послідовне підвищення життєвого рівня населення;
- формування та стимулювання середнього класу;
- вдосконалення системи освіти та професійної підготовки;
- реформування системи пенсійного забезпечення;
- фінансування в благодійні фонди.

2. Шляхи покращення СЗНБ правоохоронними органами:

- своєчасне реагування на події, та ефективно й швидко надання необхідних заходів для її профілактики, припинення та розслідування;
- підвищити контроль за суспільними небезпеками;
- зацікавити громадян до співпраці.

3. Шляхи покращення СЗНБ з боку ЗС України

- Особистий нагляд на кордоні та вчасне реагування у разі виявлення агресивних намірів з боку сусіда;
- Контроль за особовим складом та зміцнення колективу в ньому;
- Психологічні та медичні обстеження кожного працівника.

4. Шляхи покращення СЗНБ державою:

- Зацікавлення громадян до підтримки ЗСУ, правоохоронних органів та місцевих самоврядувань;
- Закупівля необхідного обладнання та спеціальних засобів;
- Видання державних нагород.
- Фінансування ЗС та правоохоронних органів України, а також забезпечення відпочинку та страхуванням.

Таким чином СЗНБ буде більш розвинутою та удосконаленою.

Як висновок СЗНБ є державним механізмом, в якому суб'єкти виконують свою повноваження для забезпечення охорони інтересів держави та суспільства, які надані законодавчою владою. СЗНБ не є досконалою та потребує вдосконалення стимульованого державою, суспільством та виконавчою владою. На її вдосконалення можуть впливати суспільство, органи виконавчої влади, збройні сили, а також держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Верховна Рада України*; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР

2. *Закон України* від 21.06.2018 № **2469-VIII**
3. Електронне наукове видання «ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»(ISSN 2617-572X DOI: 10.25313/2617-572X-2020-6)

КУЛІШ Артем Васильович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛЦЕЙСЬКИХ У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНОГО ПРЕДМЕТА

Загально визнаним є той факт, що своєчасне та якісне проведення огляду місця події є основною складовою успіху всього подальшого попереднього розслідування у справі. Процес огляду місця вибуху досить складним, трудомістким, що вимагає залучення низки фахівців (причому не тільки вибухотехніків). Крім того, що огляд місця події є основною початковою слідчою дією, яка проводиться з метою фіксації змін матеріальної обстановки та визначає вибір напряму розслідування [1].

Саме дана процесуальна дія є початковим ступенем на шляху до відтворення механізму скоєного правопорушення. У зв'язку з цим, необхідно, передусім, виділити коло завдань, які стоять перед слідчо-оперативною групою в процесі виробництва огляду місця вибуху: виявлення, вилучення, фіксація та вивчення матеріальних слідів правопорушення (вилучення предметів, що вказують на причину вибуху, а також інших слідів застосування вибухового пристрою) [2].

Також, на місці події можуть виявлені сліди, які залишені злочинцем і можуть бути використані як на його встановлення (пошуковий портрет злочинця), і у процесі доказування (Сліди взуття, недопалки і т. д.) [3]. Таким чином, виявлення слідів вибуху та слідів перебування правопорушника в цьому місці - головне завдання огляду місця події при розслідування правопорушень, скоєних із застосуванням вибухового устрою.

Необхідно виділити коло можливих учасників цієї слідчої дії. Як було сказано раніше, крім слідчого, у те коло необхідно включити спеціаліста з розмінування. У деяких випадках залучається і фахівець у галузі хімії. Охорону місця події традиційно забезпечують працівники НП. Також важливо забезпечити прибуття фахівця — кінолога зі службово-розшуковим собакою і, за потреби, робітників для розбору завалів [4].

Традиційно у місці підризу вибухового пристрою виділяють три зони: зона близької дії вибуху; зона найбільш сильної дії повітряної ударної хвилі (фугасна дія); зона локальних ушкоджень, що стали наслідком дії повітряної ударної хвилі. Зона близької (бризантної) дії вибуху – представляє собою місце максимальних руйнувань - дозволяє встановити епіцентр вибуху [2, 3]. На об'єктах, що знаходяться в цій зоні,

залишили свої сліди конденсовані продукти вибуху. Друга та третя зони - зони безпосереднього впливу повітряної ударної хвилі [4]. Саме в цих зонах і знаходиться найбільша кількість об'єктів, які необхідно виявити та вилучити під час огляду місця події, а потім дослідити під час проведення вибухотехнічної експертизи [2].

У цих зонах можна виявити два види уламків: уламки самого вибухового пристрою, а також вторинні уламки – сліди зруйнованих будівель, яким було завдано збитків вибухом. В даному випадку найбільшою значимістю для дослідження володітиме саме первинні уламки, так як саме вони і будуть джерелами інформації про вибуховий пристрій та про особу його, який виготовив і здійснив підрив. Інформація про масу вибухової речовини заряду, конструкцію вибухового пристрою і т. д. одержують, досліджуючи матеріальну обстановку вторинної зони.

У межах цієї зони знаходяться й інші наслідки вибуху – завали від зруйнованих вибуховою хвилею будівель, останки загиблих тощо. Третя зона знаходиться на значній відстані від епіцентру вибуху, у зв'язку з чим дія вибуху тут виявлятиметься у руйнуванні скління будівель, що у межах даного периметра. У протоколі огляду місця події в даному випадку необхідно відобразити відомості про товщину та розміри зруйнованих стекол, характер даних руйнувань, способі їх кріплення до рами. З метою виявлення слідів вибухового пристрою необхідно ретельно вивчити навколишню обстановку (дерева, дахи будинків) [3].

Ефективність огляду місця вибуху залежить від якісного використання спеціальних технічних засобів. Під час огляду місця події можуть бути використані різні прилади, інструменти, пристрої, матеріали, реактиви [1]. До них ми можемо віднести такі: освітлювальне устаткування; вимірювальні прилади, засоби фото- та відео-фіксації; засоби пакування виявлених та вилучених слідів; різні спеціальні засоби, що дозволяють виявити та знешкодити вибуховий пристрій [3].

Для того, щоб запобігти можливості повторного вибуху, що здійснюється шляхом управління вибуховим пристроєм радіоканалу здійснюється застосування блокаторів радіопідривників. Їх безпосереднє призначення - створення радіоперешкод у діапазонах частот, які можуть бути використані в радіопідривниках промислового та саморобного виготовлення [4].

процес огляду місця вибуху відрізняється від інших видів огляду, насамперед, особливою складністю та трудомісткістю. У зв'язку з чим, необхідне використання спеціальних технічних засобів та ретельне вивчення обстановки місця події та належне вилучення, а також відображення у протоколі огляд всіх змін матеріальної обстановки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логачев, Микола Георгійович. "Зарубіжний досвід застосування кінологічних підрозділів поліції." Шляхи покращення професійного рівня працівників кінологічних служб: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Харків, 14 груд. 2018 р.). Харків, 2018. С. 30-34, 2018.

2. Орлова, Т. А. "Особливості початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із вибухами, загрозою вибухів або виявленням вибухових пристроїв." 2018 р.

3. Албул, Сергій Володимирович, Сергій Олександрович Кузніченко, and Валерій Валерійович Юлдашев. "Організація і тактика несення служби на блокпостах підрозділами Національної поліції України." 2022 р.

Філіпенко, Н. Є. "Використання тварин-біодетекторів при проведенні спеціальних та антитерористичних операцій." Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 2. 2018 р. 126-131.

КУЛІШ Артем Васильович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАГРОЗІ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю

Останнім часом значну увагу в ході професійного навчання правоохоронців приділяється даним аспектам поліцейської комунікації, що базується на пізнавальній самостійності правоохоронців [1, с. 164-168]. Зокрема, майбутні поліцейські під час навчання у спеціальних навчальних закладах вивчають вербальні та невербальні ознаки обману.

Ця обставина призводить до того, що співробітник поліції під виглядом релігійних переконань може зіткнутися з явними забобонами, релігійними та національними забобонами, ханжеством, мракобіссям і т.д.

Для тактичної підготовки співробітника НП початкова професійна освіта є найважливішим періодом навчання, оскільки саме поліцейський рядового та молодшого начальницького складу, а не керівник органу чи підрозділи внутрішніх справ, найчастіше вступає у фізичний контакт із злочинцями та порушниками громадського порядку.

Формування готовності співробітників НП до застосування заходів насильницького впливу здійснюється головним чином у процесі фізичної та вогневої підготовки. Надійне володіння навичками бойових прийомів боротьби у складній критичній ситуації дозволить зберегти життя та здоров'я співробітнику. Ця обставина визначає надзвичайну важливість та актуальність навчання бойовим прийомам боротьби, вдосконалення їх рівня навички.

В даний час актуальною є діяльність щодо вдосконалення професійної підготовки поліцейських, зокрема формування навичок дій під час загрози зброєю. У зв'язку з чим виникає необхідність пошуку ефективних методів навчання діям при загрозі зброєю.

Розглядаючи різні ситуації загрози застосування зброї щодо співробітнику необхідно виділити деякі особливості:

- у ситуаціях загрози зброєю створюється реальна небезпека життю та здоров'ю співробітника, що вказує на актуальність та значущість їх професійної підготовленості до цієї загрози;
- подібні ситуації виникають, як правило, на обмеженій території іноді в умовах слабкого освітлення, що ускладнює захисні дії працівника;

- у ситуації, пов'язаній із загрозою зброєю, може виявитися як досвідчений співробітник, так і співробітник, нещодавно прийнятий на службу до органів внутрішніх справ, що підкреслює важливість вивчення прийомів на всіх етапах та рівнях їхнього професійного навчання.

У процесі всієї службової діяльності співробітники часто зустрічаються із ситуаціями нападу, що вимагають застосування фізичної сили, бойових прийомів боротьби.

У такій ситуації важливо не ототожнювати окремі негативні прояви неадекватної релігійної свідомості з конкретною релігійною конфесією або релігією в цілому [3].

Крім того, необхідно пам'ятати, що неоднорідний склад віруючих є головним умовою подолання негативних, у тому чи слі екстремістських, проявів у релігійній середовищі. Так, психологічна і моральна корекція осіб, які зазнають собі певний вплив релігійних ідей, але при цьому допускаючи у своєму веденні певне відхилення від норми, можлива шляхом звернення до допомоги справді віруючих людей.

Головна особливість роботи з протидії поширенню екстремізму в цілому та релігійного екстремізму зокрема полягає в тому, що вона має не лише соціальну, а й особисту значимість. І справді, співробітник поліції, здійснюючи заходи з профілактики поширення екстремізму, змушений постійно збільшувати свій багаж відомостей в галузі світоглядного знання та формувати навички спілкування з носіями різних релігій та ідеологій [4].

Безпосереднім результатом збільшення обсягу теоретичного знання та комунікаційних навичок співробітника служить виникнення в нього власної світоглядної позиції, підтвердженої науковою інформацією та професійним досвідом [4].

З іншого боку, формування фахівців у галузі профілактики та попередження злочинів екстремістської спрямованості неминуче підвищить авторитет поліції в суспільстві, оскільки воно передбачає появу різних сферах професійної діяльності правоохоронних органів особливого типу співробітника – поліцейського-інтелектуала.

Отже, до тактичної підготовленості працівників патрульної поліції висувуються певні вимоги, що пов'язані зі специфікою службової діяльності. Перспективними напрямками удосконалення тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції на етапі первинної професійної підготовки є постійне оновлення та використання ситуативних завдань, що максимально наближені до умов реальної професійної діяльності [3].

Аналізуючи прийоми захисту від загрози ударів важким предметом, необхідно дотримуватися правил: якщо є траєкторія руху атакуючої руки, то не має бути цілі (співробітника), і навпаки, якщо є мета, то не має бути траєкторії руху атакуючої руки.

Це означає, що якщо співробітник не встиг заблокувати загрозу удару важким предметом у фазі загрози (замаху) і правопорушник вже виконує амплітудне рухове діяння атакуючої рукою з важким предметом швидкість і силу, то найкращим варіантом буде піти з лінії атаки (прибрати ціль), пропустивши удар повз себе і знезбрувати больовим прийомом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua.http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Ахматгатин А.А. Основи підготовки співробітників поліції до дій в екстремальних ситуаціях. К., 2008.
3. Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх правоохоронців до безпечної діяльності в екстремальних ситуаціях : посібник / Б.Б. Шаповалов, М.Х. Хасанов, В.С. Бажанюк. К., 2015.
4. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. 168 с.

ЛИТВИНЕНКО Максим Віталійович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАГРОЗІ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю

Наразі проблема особистої безпеки працівників НП при виконанні ними різних професійних завдань набуває гостроти та актуальності [3]. Професійна діяльність працівників поліції нерідко протікає у напружених оперативно-службових та службово-бойових умовах, конфліктних ситуаціях, небезпечних для життя обставин, пов'язаних із застосуванням зброї.

Найчастіше виконання функціональних обов'язків співробітниками поліції обумовлено затриманням озброєних правопорушників, що характеризується смертельною небезпекою, дефіцитом інформації та відсутністю часу для ухвалення обдуманих рішень [2, с. 7].

Під час несення служби співробітниками поліції дотримання заходів особистої безпеки при загрозі виникнення вогневого контакту можна умовно поділити на два періоди:

- очікування на можливість виникнення вогневого контакту;
- Безпосередня участь у вогневому контакті [4].

Виходячи з цього, у період очікування можливого виникнення вогневого контакту необхідно дотримуватися кількох основних правил:

а) правило попередньої підготовки. Перед провадженням службової діяльності, для підвищення рівня особистої безпеки, співробітник поліції зобов'язаний перевіряти спорядження, спеціальні засоби та зброю, знати та вміти застосовувати тактичні прийоми безпечної поведінки у особливих умовах, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Перед заступом на службу співробітникам поліції рекомендується вдосконалювати свої вміння та навички швидкого вилучення зброї з приведенням її в бойову готовність щодо місця знаходження кобури, виду форменого одягу, а також відпрацювати зміну магазину з різних положень для стрільби;

б) правило вибору вигідної позиції полягає у необхідності постійно займати найбільш вигідне положення щодо передбачуваного джерела небезпеки. Здійснювати постійний контроль над складовою обстановкою в процесі несення служби незалежно від того, чи є реальна загроза життю та здоров'ю співробітника поліції у цій ситуації чи ні. Намагатися передбачити розвиток подій та спрацювати на випередження, не віддаючи ініціативи правопорушнику;

в) правило постійного взаємного страхування. Виходячи з того, що несення служби здійснюється двома і більше співробітниками поліції, необхідно звернути особливу увагу на виконання не тільки основних обов'язків, а й страхувальних функцій. Один співробітник поліції перевіряє підозрюваного у скоєнні правопорушення (злочину), інші виконують страховку [1, 2].

Співробітнику поліції при виконанні страхувальних функцій варто приділяти увагу взаємному розташуванню щодо партнера, який здійснює перевірку, та підозрюваного, також необхідно невідривно стежити не лише за діями підозрюваного, але й за навколишнім оточенням.

Неприпустимо перебування підозрюваного на одній лінії з напарником, який здійснює перевірку, оскільки при ускладненні обстановки (надання підозрюваним опору) у співробітника, який виконує страхувальні функції, не буде можливості своєчасно надати допомогу партнеру, що може спричинити тяжкі наслідки.

Стратегія будь-якого вогневого контакту зводиться до виконання двох умов: залишитися живим і вразити супротивника, тому в період безпосередньої участі у вогневому контакті необхідно дотриматися наступних правил:

Правило швидкого відходу з лінії атаки. У час несення служби, навіть у спокійній обстановці співробітник поліції повинен бути готовим до різкої зміни оперативної обстановки, повинен вести постійний пошук можливих укриттів від можливого нападу [3].

У ситуації «противник із тилу» доцільно різким ривком піти вправо, розвернутися через ліве плече з одночасним приведенням зброї в бойову готовність і прийняття положення для стрільби «з коліна» або «лежачи», внаслідок цього відбувається відхід з лінії атаки, зменшення площі поразки, а також за рахунок догляду вправо і вниз противнику доведеться цілитися заново, що створить йому незручності в прицілювання і вплине на точність стрільби.

Ризик стати жертвою в умовах вогневого контакту можна значно зменшити, якщо працівник поліції перебуває у постійній готовності до непередбачених обставин і дотримується основних принципів та правил дотримання заходів особистої безпеки. Знати правила та рекомендації недостатньо, вони мають стати професійним навичкою та звичкою. Відпрацьовувати ці навички та звички необхідно у ході професійної підготовки до рішення різних службових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Царьов, Олександр Дмитрович. "Аспекти тактики дій поліцейських в екстремальних умовах." Всеукраїнської науково-практичної конференції (2017): 137.
2. Остапенко, Олексій Іванович. "Загроза, ризик та особиста безпека при затриманні правопорушника." Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Юридичні науки 1 2017 р. 37-44.
3. Бортник, С. М., et al. "Тактика самозахисту та особистої безпеки працівників Національної поліції України: метод. рек." 2017 р.

ЛИТВИНЕНКО Максим Віталійович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДІЇ ПОЛЩЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Як основний суб'єкт забезпечення публічного порядку та безпеки НП є не лише виконавцями, а й ініціаторами різноманітних масових заходів. При цьому співробітникам Національної поліції важливо не лише забезпечити охорону публічного порядку, але й не порушити правничий та свободи громадян [1].

Цього можна досягти за допомогою проведення своєчасного та професійно-грамотного комплексу організаційних заходів, насамперед запобіжно-профілактичного характеру, спільно з органами виконавчої влади, адміністрацією підприємств, лідерами профспілок, партій та рухів, інших суспільних формувань [2].

Масовий захід - це дії певної кількості громадян, які є формою реалізації їхніх прав і свобод, що здійснюються з метою привернути увагу до будь-яких проблем або висловлення ставлення до дій осіб та організацій, публічного обговорення подій суспільно-політичного життя або демонстрування своїх протестів чи суспільно-політичних, культурно-масових, спортивних, релігійних настроїв.

Найважливішим завданням охорони громадського порядку є забезпечення безпеки особистості. Права і свободи людини та громадянина можуть бути обмежені законом лише тією мірою, якою це необхідно для захисту конституційного ладу, моральності, здоров'я, прав та законних інтересів інших осіб, забезпечення оборони країни та безпеки держави [1].

При накопиченні людей необхідно постійно стежити за обстановкою. При нестачі сил, які забезпечують правопорядок, слід негайно доповісти керівнику оперативного штабу чи оперативному черговому НП. Порушники порядку попереджаються про відповідальність через гучний зв'язок. Співробітники поліції мають роз'яснювати порушникам неправомірність їхніх дій та вимагати їх припинення.

При затриманні хуліганів необхідно діяти швидко та рішуче. Співробітники поліції на законних підставах мають право припиняти торгівлю спиртними напоями. Крім того, слід звертати увагу адміністрації на своєчасне інформування відвідувачів про порядок проведення заходу. та можливі зміни в програмі.

У разі виникнення масового беспорядку наряд поліції повинен діяти в такий спосіб. Необхідно оцінити обстановку, потім доповісти черговому і, якщо сил та

засобів недостатньо, запросити додаткові сили та засоби. Після прибуття сил та коштів необхідно розосередити хуліганів на дрібні групи та ізолювати їх один від одного, застосовуючи заходи щодо виявлення призвідників та активних учасників, встановити свідків [4].

У складних ситуаціях, коли негайне затримання призвідників та активних учасників неможливо чи небажано, потрібно встановити їх особи для затримання у більш слушний момент. Передбачити фіксацію правопорушників засобами відео-та фотозйомки. Після цього складаються докладні рапорти, у яких конкретно вказується, хто вчиняв протиправні дії та які саме.

Охорона громадського порядку під час проведення масових заходів має свої особливості: обмежену територію, велика кількість учасників, тимчасові обмеження для транспорту та пішоходів, заборона деяких видів діяльності (торгівлі алкогольними напоями та зброєю, роботи тирів). У ході масових заходів співробітникам поліції важко контролювати обстановку, здійснювати силові маневри.

Ефективність дій поліції полягає в тому, щоб виявити та видалити з місця подій неадекватних, буйних людей, перш ніж вони нададуть впливом геть поведінка інших. Для цього поліцейські мають звертатися до громадян за допомогою гучномовців, попереджати про можливе застосування сили [3].

При наведенні масового заходу основними завданнями поліції є: надання допомоги адміністрації та організаторам у проведенні заходів; контроль за дотриманням встановлених правил; попередження та перетин можливих злочинів та правопорушень; охорона порядку та власності; забезпечення порядку на прилеглий території особливо після завершення події.

Кожен співробітник правоохоронних органів незалежно від посадового становища є захисником закону та правопорядку. Його незаконні дії можуть бути оскаржені на всіх рівнях, у тому числі й у Європейському Суді з прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моргунов, О. А., and І. В. Власенко. "Дослідження тактики дій і заходів особистої безпеки поліції діалогу під час охорони публічного порядку на масових заходах." 2022 р.
2. Лукьяненко, Л. О. "Організація і тактика дій поліції при забезпеченні публічної безпеки та порядку." 2017 р.
3. Кущенко, В. О., and Я. О. Водолазський. "Психологічна адаптація працівників Національної поліції до дій в екстремальних ситуаціях на прикладі масових заворушень." 2021 р.
4. Назаренко, О. Л., С. О. Годлевський, and В. П. Гармаш. "Рекомендації щодо удосконалення способів застосування формувань Національної гвардії України за умов масових заворушень з урахуванням досвіду правоохоронних формувань провідних країн світу." Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Військові та технічні науки 1 2018 р.174-191.

ЛОСЮК Тарас

Курсант 122 навчальної групи факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОМИССАРОВА Наталя

Начальник кафедри державної безпеки факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, полковник, кандидат юридичних наук, доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ВЗАЄМОДІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Юридична відповідальність за порушення норм чинного законодавства є обов'язковим елементом належного адміністративно-правового забезпечення правовідносин у будь-якій сфері. На сьогодні у науковій доктрині відсутнє єдине розуміння поняття «юридична відповідальність». В юридичній енциклопедії під ним пропонується розуміти вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає в застосуванні до правопорушників передбачених законом санкцій, що забезпечуються в примусовому порядку державою [1, с. 437].

Правові акти взаємодії у сфері охорони державного кордону різні за характером, прийняті у різний час, стосуються різних аспектів взаємодії, але не передбачають настання відповідальності за невиконання спільних наказів, з вимог представників Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужби) у сфері охорони державного кордону, з координації взаємодії, іншими учасниками спільної діяльності. Водночас незважаючи на важливість встановлення відповідальності для суб'єктів взаємодії, дослідження щодо відповідальності в разі порушення правових норм як основи забезпечення взаємодії у сфері охорони державного кордону не проводилося [2, с. 173–115].

Варто зазначити, що доцільність законодавчої регламентації юридичної відповідальності за невиконання спільних наказів, законних вимог представників Держприкордонслужби у сфері охорони державного кордону, з координації взаємодії, іншими учасниками спільної діяльності, обумовлено ст. 3 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», яка закріплює принцип взаємодії з органами державної влади, ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», яка передбачає обов'язок оперативно-розшукових підрозділів взаємодіяти між собою, правоохоронними органами. Тобто законодавець покладає на оперативно-розшукові підрозділи обов'язок, але не закріплює відповідальності за його невиконання. На вказане питання неодноразово звертали увагу науковці. О. М. Резнік вказує на відсутність реальної юридичної

відповідальності за нездійснення правоохоронними органами, які забезпечують фінансово-економічну безпеку України заходів під час взаємодії між ними та координаційних заходів [3, с. 37]. В. Зьолка зазначає, що за результатами опитування посадових осіб Держприкордонслужби 41% респондентів як недолік її взаємодії з іншими органами – «недосконалість інституту юридичної відповідальності за невиконання спільних рішень» [4].

На сьогодні питання відповідальності у відносинах взаємодії між правоохоронними структурами врегульовані по-різному. У 2017 році було затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, за якою виконання доручення слідчого оперативним підрозділом обов'язкове, а у разі неналежного виконання передбачено повернення матеріалів керівнику територіального органу, підрозділу поліції для усунення недоліків виконання та вжиття до винних осіб заходів дисциплінарного впливу [5]. Отже, належна взаємодія органів досудового розслідування з органами і підрозділами поліції в запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальним правопорушенням забезпечено настання дисциплінарної відповідальності для особи, яка неналежно виконала/не виконала доручення слідчого. Але це можливо лише за наявності таких умов: оформлення та направлення письмового доручення; закріплення законом обов'язкового характеру доручення слідчого; визначення керівником оперативного підрозділу особи відповідальної за його виконання; можливості застосування дисциплінарних стягнень за неналежне виконання чи невиконання доручень слідчого за законом; узгодження Дисциплінарного статуту відповідного органу та вказаних норм закону.

Закон України «Про державний кордон» закріплює обов'язковість розпоряджень Адміністрації Держприкордонслужби з питань додержання режимів на державному кордоні для державних органів. Але структура органів Держприкордонслужби включає не лише Адміністрацію, акти якої обов'язкові для державних органів, але і його територіальні органи до складу яких входять органи охорони державного кордону, про обов'язковість актів яких мови не йде. Хоча на місцевому рівні вони взаємодіють з військовими частинами Національної гвардії України, територіальними органами Національної поліції України і цей перелік невичерпний та свідчить про необхідність створення умов для її здійснення. На сьогодні єдиним актом, що регламентує відносини між сторонами на цьому рівні є план взаємодії, який підписує начальник регіонального управління і затверджує Голова Держприкордонслужби. Текстова частина плану взаємодії змістовна, але відсутній пункт щодо відповідальності сторін за його невиконання.

Зважаючи на те, що взаємодія між Держприкордонслужбою та іншими правоохоронними органами здійснюється на державному, регіональному та місцевому рівнях, притягнення до юридичної відповідальності за неналежне виконання/невиконання заходів за планом взаємодії буде відмінною. Так, якщо ми звернемо увагу на місцевий рівень взаємодії, то Положенням про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України передбачено, що орган охорони державного кордону виконуючи покладені на нього завдання, взаємодіє із військовими частинами Збройних Сил України, Національної гвардії України,

підрозділами правоохоронних органів, іншими суб'єктами, тобто взаємодія невід'ємна складова належного виконання ним своїх завдань, а його начальник відповідає за взаємодію органу в межах наданої компетенції. Звісно ж ситуація, коли начальник сам буде нести відповідальність за діяння його співробітників недоцільна, тому з метою належного виконання заходів передбачених таким планом взаємодії, доцільно надати йому право визначати своїм наказом співробітників, які забезпечуватимуть реалізацію відповідних заходів. Водночас перелік відповідальних співробітників має бути як зі сторони органу охорони державного кордону так і відповідного підрозділу правоохоронного органу з яким він взаємодіє. Це дозволить узгоджувати між сторонами не лише перелік спільних заходів, а й осіб відповідальних за їх реалізацію. Відповідно у разі невиконання чи неналежного виконання таким співробітником покладених завдань для нього може наставати дисциплінарна відповідальність.

Говорячи про таку категорію як «наказ», варто відзначити, що начальник органу охорони державного кордону уповноважений видавати накази організаційно-розпорядчого характеру та розпорядження, що свідчить про узгодженість сформульованої пропозиції з чинним законодавством. Крім того начальник органу охорони державного кордону користується дисциплінарною владою командира полку, що є додатковим аргументом на користь внесення змін до законодавства. Така позиція узгоджується і з тим, що незважаючи на повноваження Адміністрації та інших органів Держприкордонслужби у їх структурі не має підрозділів відповідальних за взаємодію з іншими суб'єктами.

Беручи до уваги викладене, варто погодитись з І. П. Кушнір, що з метою вдосконалення взаємодії у сфері охорони державного кордону ст. 27-1 Закону України «Про державний кордон України» необхідно доповнити ч. 3: «невиконання законних вимог представників Державної прикордонної служби України, щодо взаємодії посадовими особами взаємодіючих органів публічної адміністрації – тягне настання дисциплінарної відповідальності» [6, с. 15]. Але науковець залишає осторонь правоохоронні органи. Тому якщо говорити про юридичну відповідальність за невиконання вимог представників Держприкордонслужби варто охопити перелік всіх взаємодіючих суб'єктів.

Таким чином, необхідно підкреслити, що органи охорони державного кордону здійснюють важливі завдання на місцях, але закон не надає їх наказам обов'язковості. Якщо брати до уваги ієрархію органів Держприкордонслужби, то накази начальника органу охорони державного кордону необов'язкові для виконання державними органами, але доцільно зробити їх обов'язковими для суб'єктів з якими перший взаємодіє на місцевому рівні. У разі надання цим актам обов'язковості доцільно закріпити юридичну відповідальність за їх невиконання співробітниками взаємодіючих суб'єктів, що дозволить вивести взаємодію Держприкордонслужби з правоохоронними органами на якісно новий рівень. Оскільки положення щодо обов'язковості актів представників органів прикордонної служби та можливість настання реальної юридичної відповідальності за їх невиконання для співробітників є однією з гарантій уникнення такої взаємодії лише формально. Відповідно взаємодія між Держприкордонслужбою з іншими правоохоронними органами стане одним із пріоритетних завдань для них і підвищить ефективність їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т. 1. 672 с.
2. Калюжний Р. А., Кушнір І. П. Правове забезпечення взаємодії публічної адміністрації у прикордонній сфері: монографія. Київ : «МП Леся», 2015. 224 с.
3. Рєзнік О. М. Організаційні основи діяльності правоохоронних органів України із забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. *Науковий вісник МГУ. Сер.: Юриспруденція*. 2018. № 34. С. 34–38.
4. Зьолка В. Проблеми правого забезпечення ефективної взаємодії Держприкордонслужби України із правоохоронними органами та військовими формування у прикордонній сфері. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrsign_2016_1_8.
5. Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.
6. Кушнір І. П. Нормативно-правове забезпечення взаємодії у сфері охорони державного кордону: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.07. Київ, 2014. 21 с.

ЛУБІНЕЦЬ Дар'я Сергіївна

*Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ НАТО

Впровадження стандартів НАТО у діяльність сектору безпеки і оборони є пріоритетним завданням для України на шляху вступу до Північноатлантичного Альянсу.

Одним із таких стандартів є Союзна спільна доктрина військової поліції AJP-3.21 Allied Joint Doctrine for Military Police, запроваджена угодою Альянсу із стандартизації STANAG 2296. Доктрина визначає стандарти спроможностей військових поліцій країн НАТО та є рекомендованою для виконання країнами, що є партнерами та впроваджують стандарти НАТО [1]. Аналіз її змісту та дослідження досвіду провідних країн світу дає підстави для висновку, що військова поліція наділена широким спектром повноважень, не останнє місце з яких займає досудове розслідування військових кримінальних правопорушень.

В Україні також існує аналог військової поліції, якою є Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (далі – ВСП). ВСП – це спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах [2, ст. 1]. Разом з тим у переліку повноважень ВСП відсутня функція досудового розслідування, що і відрізняє її від аналогічних органів у збройних силах інших країн.

Досліджуючи історію розвитку питання щодо створення в Україні військового правоохоронного формування можна зрозуміти, що ця проблема не є новою. Ще у 2015 році законодавці ініціювали реформування ВСП з перетворенням її у військову поліцію із поданням відповідного законопроекту № 1805, в якому було сформульовано її повноваження. Тоді військова поліція розглядалась як військове правоохоронне формування, завданням якого є забезпечення правопорядку серед військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними військових зборів; запобігання, виявлення кримінальних та інших правопорушень, вчинених військовослужбовцями, а також працівниками Міністерства оборони і Збройних Сил України, їх розкриття й припинення [3]. Законопроект було визнано таким, що потребує доопрацювання, і на це є дві вагомі причини.

По-перше, у висновку Головного наукового-експертного управління зазначено, що законопроект суперечить Конституції України [4]. Зокрема, він порушує статтю 17

в частині імперативу, що військові формування, на відміну від поліцейських органів, ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод людини [5, ст. 17]. В цьому аспекті не зовсім зрозуміло, про які обмеження йдеться, адже відповідно до Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” ВСП може здійснювати затримання і тримання військовослужбовців на гауптвахті, що також можна розглядати як обмеження прав і свобод [2].

По-друге, реформування ВСП неодмінно підніме тему зміни всієї системи військової юстиції. Адже на даний час в Україні діє Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері, але відсутні військові суди, а захистом осіб, підозрюваних у вчиненні військових злочинів, займаються цивільні адвокати. З цього постає питання щодо достатньої компетенції деяких учасників судового процесу. Для прикладу, в Збройних Силах США правоохоронну функцію покладено на військову поліцію, судові справи розглядаються спеціальними трибуналами, а офіцери-військові юристи (Judge Advocate’s General Corps) представляють як сторону обвинувачення, так і сторону захисту.

В чому ж причина відновлення актуальності питання надання ВСП повноважень на проведення досудового розслідування, що зробить її більш подібною до військової поліції в країнах НАТО? Після введення в Україні з 24 лютого 2022 року правового режиму воєнного стану кількість військовослужбовців за рахунок призову на військову службу по мобілізації значно збільшилась, а отже з об’єктивних причин збільшилась і кількість військових кримінальних правопорушень. Також слідчі Державного бюро розслідувань, до завдань якого відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 5 Закону України “Про Державне бюро розслідувань” входить розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби [6, ч. 1 ст. 5], не завжди мають змогу дістатись до військових підрозділів, що перебувають у зоні бойових дій і виконують завдання з відсічі збройної агресії. В той час як військовослужбовці ВСП, що перебувають у відрядженні в комендатурах, надають допомогу правоохоронним органам у розслідуваннях ще з часів проведення Антитерористичної операції. Саме вони іноді здійснюють відбирання пояснень і проводять перевірки з їх подальшим направленням до Державного бюро розслідувань і Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері.

Таким чином перетворення ВСП у військову поліцію з функціоналом відповідно до стандартів НАТО досі залишається актуальною проблемою реформування системи військової правоохоронної діяльності. Хоча надання ВСП повноважень з проведення досудового розслідування у військових кримінальних правопорушеннях може створити певні колізії через вже наявні подібні завдання інших правоохоронних органів, такий крок вбачається доцільним. Адже з урахуванням триваючого досі воєнного стану і того, що більшість військових злочинів вчиняються на території безпосереднього виконання завдань із забезпечення державної безпеки, військова поліція проявить себе як найбільш ефективний орган правоохоронної діяльності у Збройних Силах України. Потрібно розуміти, що контроль за дотриманням дисципліни і гідний правовий захист військовослужбовців є запорукою міцної армії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Союзна спільна публікація АJP-3.21 Allied Joint Doctrine for Military Police, NATO STANAG 2296;
2. Про Військову службу правопорядку: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (Дата звернення: 28.04.2023). Ст. 1;
3. Про Військову поліцію: Проект Закону №1805 від 21.01.2015. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39001> (Дата звернення: 28.04.2023);
4. Висновок Головного наукового-експертного управління на проект Закону України «Про Військову поліцію» від 26.01.2015. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=53648&pf35401=326360> (Дата звернення: 28.04.2023);
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 28.04.2023). Ст. 17;
6. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (Дата звернення: 28.04.2023). Ч. 1 ст. 5.

ЛЯХ Владислав Олександрович

Курсант ДР-243 ДНІППФНП

Науковий керівник:

ТІНІН Дмитро Геннадійович,

Старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8593-1706>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави українське суспільство зіштовхнулось з проблемами забезпечення діяльності сил безпеки і оборони України для здійснення службово-бойової діяльності. Серед основних проблем можна виокремити недостатню фінансову підтримку, низький рівень підготовки кадрів до військового вторгнення та інші. Серед найбільш актуальних проблем, з якими зіштовхуються сили безпеки оборони України в службово-бойовій діяльності, можна виокремити:

1. недостатню фінансову підтримку, яка впливає на можливість забезпечення сил безпеки та оборони необхідними ресурсами, включаючи зарплати, обладнання, озброєння та інші потреби;

2. низький рівень підготовки кадрів, що впливає на ефективність та результативність діяльності сил безпеки;

3. брак сучасного обладнання та озброєння, що може обмежувати можливості сил безпеки та оборони у захисті національної безпеки та територіальної цілісності;

4. відсутність відповідного правового регулювання, що може призводити до неефективної діяльності сил безпеки та порушення прав та свобод громадян.

Недостатня фінансова підтримка під час службово-бойової діяльності сил безпеки та оборони України може мати серйозні наслідки як для безпеки країни, так і для військовослужбовців та їхніх сімей.[1] Деякі з можливих наслідків можуть включати:

1. зменшення ефективності виконання завдань силами безпеки та загострення оборонної ситуації в країні;

2. збільшення кількості втрат серед військовослужбовців та цивільних осіб під час проведення бойових дій через недостатнє забезпечення військової техніки та озброєння;

3. зниження мотивації військовослужбовців та зменшення інтересу молоді до вступу на службу в сили безпеки;

4. погіршення соціально-економічного стану військовослужбовців та їхніх сімей;

5. збільшення ризику виникнення корупційних схем в області закупівель обладнання та озброєння через недостатню контрольну функцію з боку держави.

Отже, недостатня фінансова підтримка під час службово-бойової діяльності сил безпеки та оборони України може мати серйозні наслідки для захисту країни та її

громадян, а також для військовослужбовців та правоохоронців, а також членів їх сімей. Для запобігання цим наслідкам необхідно забезпечити достатню фінансову підтримку.

Причини недостатнього рівня підготовки особового складу сил безпеки та оборони України включають:

1. недостатнє фінансування. Недостатній рівень фінансування призводить до обмеження доступу до необхідної техніки, обладнання та навчання, що впливає на якість підготовки військовослужбовців та правоохоронців;

2. недостатня кількість кваліфікованих інструкторів. Брак кваліфікованих інструкторів здатних забезпечити військовослужбовців необхідними навичками та знаннями може призвести до недостатнього рівня підготовки. Адже, на сьогоднішній день за програмою підтримки західних партнерів надходить озброєння, навички поводження з якою в наших захисників відсутні. Тож, в такому випадку необхідно забезпечити не лише устаткування, але й викладацький склад для навчання роботи з ним. [2]

3. неорганізованість навчання. Неможливість організації навчання та недостатній рівень підготовки інструкторів призводить до недооцінки важливості деяких аспектів підготовки військовослужбовців. Даний аспект впливає з відсутності достатнього часу та можливостей проведення кваліфікованих занять на відповідних полігонах та тренувальних майданчиках;

4. брак сучасних методів та технологій навчання. Сучасні методи та технології навчання допомагають військовослужбовцям здобувати необхідні знання та навички швидше та ефективніше, однак їх використання обмежується недостатнім фінансуванням та браком необхідного обладнання;

5. низький рівень мотивації. Низький рівень мотивації серед військовослужбовців впливає на їхню готовність до підготовки та навчання, що призведе до недостатнього рівня підготовки. [3]

При цьому ми не можемо не звернути увагу на те, що ведення підготовка до бою дуже сильно залежить від вміння працювати у команді. Тобто, якісно оцінювати ті чи інші здібності людини, розуміти не лише тактику розстановки людей на місцевості, але й розподіляти підрозділ на малі, проте більш ефективні групи. Важливо розуміти, що від злагодженої роботи залежить результат, тому вміння комунікувати в підрозділі, а також розуміти сильні та слабкі сторони один одного, виступає надважливим завданням для кожного підрозділу [5]. Через це потрібно постійно та кваліфіковано забезпечувати тренування особового складу.

Приходимо до висновку, що в сучасних умовах вказані аспекти негативно впливають на підготовку та професійну здатність військовослужбовців і правоохоронців здійснювати відсіч збройної агресії. До основних ляхів вирішення даної проблематики потрібно віднести: підвищення якості базової освіти військовослужбовців та відповідне фінансування цього процесу; забезпечення доступу до сучасних технологій та устаткування для підготовки; розвиток програм навчання з урахуванням сучасних викликів та загроз; збільшення кількості практичних занять та тренувань, включаючи спільні навчання зі стратегічними партнерами; встановлення чітких критеріїв оцінки підготовки військовослужбовців та відповідальності за їх досягнення. Вказані шляхи вирішення проблеми допоможуть забезпечити високу

якість підготовки кадрів та готовність до виконання завдань у складних умовах бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України № 2011-ХІІ від 20.12.1991. Офіційний сайт Верховної ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
2. Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України № 452 від 28.12.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0452322-22#Text>
3. Приходько І., Колесніченко О., Мацегора Я. Мотивація військовослужбовців до діяльності в екстремальних умовах: систематизація досліджень. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2021. № 2(2). DOI:10.52363/dcpr-2021.2.7. http://dcpr.nuczu.edu.ua/images/2021-2/2021_2_7.pdf
4. Тінін , Д. (2022). ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (July 8, 2022; Paris, France), 101–103. <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.027>
Тінін, Д., & Антипова, А. (2022). ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОРЯДКУ ТА СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БОЮ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ. *Молодий вчений*, 8 (108), 5-7. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2>

УДК 321.015+321.02+
323.21+351/354 (477)

МАТВІЄЦЬ Святослав Ярославович

Курсант курсу № 3 факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

БЕЙКУН Андрій Леонардович,

Викладач кафедри забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНОГО ПІДГРУНТЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Нині перед Україною постала низка загроз як зовнішнього, так і внутрішнього походження, що загострились на набули кризового формату у зв'язку із повномасштабною збройною агресією російської федерації. Скоординоване та одночасне застосування зовнішніх форм вираження означених загроз в різних сферах дуже небезпечно і для держави, і для суспільства. Протидія цим загрозам потребує значних фінансових, технічних і людських ресурсів, обсяг яких є обмеженим у більшості держав, а надто в Україні, яка зазнала відчутних матеріальних і людських втрат унаслідок війни. У зв'язку з цим, пошук та використання різних ресурсів, насамперед, людських та організаційних, які б могли суттєво полегшити та забезпечити виконання завдань оборони держави суб'єктами оборонно-безпекового сектору позиціонується як вкрай важлива задача.

Відповідно до Конституції України, згідно з Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», громадяни України мають право сприяти органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Вказаний Закон визначає правові засади та умови участі громадян в охороні громадського порядку та державного кордону та регулює відносини між громадянами, державними органами, громадськими формуваннями та іншими суб'єктами, що беруть участь у забезпеченні безпеки та порядку в країні [1].

Безумовно, згаданий Закон надає правову базу для формування та функціонування громадських формувань, які беруть участь у забезпеченні охорони громадського порядку і державного кордону. Він встановлює права і обов'язки учасників громадських формувань, процедури їх створення та діяльності, вимоги до кваліфікації та навчання, а також механізми контролю та координації їх дій. Закон

передбачає можливість громадянам, які виявляють бажання взяти участь в охороні громадського порядку та державного кордону, вступати до громадських формувань, зареєстрованих в установленому порядку. Він також визначає правовий статус громадських формувань, які мають право на співробітництво та координацію з державними органами з метою забезпечення безпеки та порядку в країні.

Закон має на меті забезпечення активної участі громадян у забезпеченні безпеки та порядку, сприяє мобілізації ресурсів суспільства для забезпечення національної безпеки.

Відповідно до вказаного Закону, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону створюються і діють у взаємодії з:

- правоохоронними органами,
 - Державною прикордонною службою України,
 - органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування,
- додержуючись принципів гуманізму, законності, гласності, добровільності, додержання прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, рівноправності членів цих формувань [1].

Разом з тим, аналіз законодавчо визначених функцій та компетенції означених формувань, дозволяє зробити висновок, що визначене Законом функціонування громадських формувань позиціонується виключно за умов мирного часу.

Разом з тим, неодноразово як у наукових колах, так і вищими посадовими особами державних органів неодноразово піднімалось питання щодо реалізації потенціалу громадських формувань в умовах особливих правових режимів і, насамперед, в умовах воєнного стану. Адже в таких особливих правових умовах вони потенційно можуть виконувати ряд важливих допоміжних функцій, сприяючи мобілізації та координації зусиль населення для ефективного протистояння загрозам та забезпечення безпеки.

Як вбачається, громадські формування можуть реалізовувати такі додаткові функції:

гуманітарна допомога: можуть мобілізувати волонтерів та збирати гуманітарну допомогу для постраждалих від військових конфліктів; забезпечуватимуть громадянам доставку необхідних речей, медичну допомогу, проживання та інші необхідні ресурси;

інформаційна підтримка: відіграють важливу роль у поширенні достовірної інформації про ситуацію в зоні конфлікту; можуть виступати в якості незалежних джерел новин та фактів;

правозахистна допомога: допомагатимуть захищати права та інтереси населення під час воєнного стану; можуть моніторити порушення прав людини, надавати юридичну допомогу та захищати громадян від зловживань та проявів насильства;

мобілізація ресурсів: можуть організовувати мобілізацію різних ресурсів, таких як волонтерство, фінансова підтримка, допомога у забезпеченні постраждалих громадян засобами захисту, харчування, житлом тощо [2].

Відповідно, громадські формування можуть відігравати важливу роль у посиленні сектора безпеки та оборони України на різних рівнях. Пропонуються різні способи, що сприймаються як дієві та ефективні:

Мобілізація ресурсів: можуть сприяти мобілізації ресурсів для забезпечення потреб сектора безпеки; можуть залучати фінансові кошти, матеріальну допомогу,

забезпечувати необхідні засоби захисту та обладнання для військових та правоохоронних структур.

Волонтерство та допомога: можуть організувати волонтерські рухи, які надають допомогу силам безпеки та оборони; це може включати: підтримку ветеранів, підготовку та надання медичної допомоги, психологічну підтримку, забезпечення необхідних послуг та інше.

Експертна підтримка: можуть надавати консультації, аналіз та рекомендації з розвитку сектора безпеки, покращення оборонної політики, реформування військових структур та інше.

Громадський контроль: можуть виконувати роль суб'єкта громадського контролю за діяльністю сил безпеки та оборони; можуть моніторити додержання прав людини, прозорість витрат, ефективність використання ресурсів та дотримання внутрішніх процедур.

Наразі у певних наукових колах вбачається, що саме такі громадські формування потенційно можуть мати максимальну довіру серед цивільного населення. Потенціал довіри, як вбачається, може бути високим з наступних причин:

Незалежність: громадські формування часто функціонують незалежно від державних структур і політичних впливів; це дає їм більшу автономію та можливість діяти в інтересах громади без зовнішнього впливу.

Прозорість: багато громадських формувань працюють з відкритими структурами і процесами, що сприяє прозорості їхньої діяльності; це дозволяє громадянам мати інформацію про їх діяльність, фінансування та прийняття рішень.

Експертиза та досвід: громадські формування працюють з висококваліфікованими експертами та фахівцями у своїх галузях; це дає їм довіру та авторитет у вирішенні певних проблем та впливі на прийняття рішень.

Громадська підтримка: громадські формування, які мають широку підтримку громади, викликають довіру серед людей; безумовно, якщо громадське формування довго і успішно працює, здобуває популярність та підтримку громади, це створює додатковий рівень довіри до їхньої діяльності [3].

З часу повномасштабного вторгнення російської федерації у лютому 2022 року, громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону, а також інші структури: добровольчі батальйони, добровольчі поліцейські загони тощо можуть мати певний взаємозв'язок з Збройними Силами України та Національною гвардією України, який ґрунтуватиметься на таких засадах:

Координація дій: громадські формування охорони громадського порядку можуть співпрацювати з ЗСУ та НГУ у плануванні та координації спільних операцій з забезпечення заходів безпеки. Це може включати обмін інформацією, встановлення спільних комунікаційних засобів та взаємну підтримку під час виконання завдань.

Навчання та тренування: громадські формування можуть брати участь у спільних навчальних та тренувальних програмах з ЗСУ та НГУ; Це дозволить покращити їхні навички, здібності та спрямованість на досягнення спільних цілей у сфері безпеки та оборони.

Інформаційний обмін: громадські формування можуть надавати ЗСУ та НГУ інформацію, яка може бути корисною для забезпечення безпеки та виявлення загроз;

взаємний обмін інформацією дозволить оперативно реагувати на потенційні загрози та покращувати ситуацію з безпекою в країні [3].

Майбутнє громадських формувань в Україні після війни з росією може бути визначеним наступними аспектами:

Подальша мобілізація та зміцнення: після війни з російською федерацією громадські формування можуть продовжувати мобілізувати ресурси і підтримку для відбудови постраждалої країни; вони можуть стати силою, яка сприяє зміцненню держави, економічному відродженню та соціальному розвитку.

Роль у відновленні та гуманітарній допомозі: громадські організації можуть продовжувати свою діяльність у сфері відновлення постраждалої інфраструктури, надання гуманітарної допомоги та підтримки постраждалим громадянам; вони можуть сприяти фізичному відновленню територій, підтримувати соціальну інтеграцію та допомагати відновити зруйновані спільноти.

Політична активність та реформи: громадські формування можуть продовжувати відігравати важливу роль у політичному житті країни; вони можуть бути впливовими агентами, які вимагають політичних реформ, борються з корупцією та створюють платформи для демократичної участі громадян.

Розвиток громадянського суспільства: після війни громадські формування можуть сприяти розвитку громадянського суспільства в Україні; вони можуть зміцнювати свідомість громадян, пропагувати цінності демократії, прав людини та соціальної справедливості.

Консолідація громадських формувань: після війни громадські формування можуть працювати на посилення співпраці та об'єднання різних громадських організацій за колом інтересів; це може створити потужний громадський рух, здатний впливати на прийняття рішень та реалізацію стратегічних цілей.

Інноваційність та технологічний розвиток: громадські формування можуть використовувати інноваційні підходи та новітні технології для вирішення соціальних проблем та викликів; вони можуть створювати цифрові платформи, використовувати штучний інтелект, блокчейн та інші інструменти для покращення своєї діяльності та розширення своєї впливовості.

Міжнародна співпраця: громадські організації можуть розвивати міжнародну співпрацю з аналогічними організаціями з інших країн; це дозволить обмінюватися досвідом, впроваджувати кращі практики та спільно працювати над глобальними проблемами, такими як безпека та стабільність.

Розвиток освіти та свідомості: громадські формування можуть активно займатися освітою та підвищенням свідомості громадян; вони можуть розробляти та проводити тренінги, семінари та освітні програми, спрямовані на розвиток лідерських навичок, громадської свідомості та активного громадянства [4].

Разом з тим, у деяких ситуаціях громадські формування можуть підтримувати ЗСУ та НГУ в оперативних діях. Це може включати: спільні патрулювання, охорону об'єктів або територій, забезпечення інформаційної підтримки, а також надання резервного допомоги в разі необхідності.

Громадські формування охорони громадського порядку можуть виконувати додаткові функції в оперативних ситуаціях, доповнюючи зусилля ЗСУ та НГУ. Наприклад, вони можуть взяти на себе окремі завдання охорони, які звільняють

військовослужбовців для виконання бойових завдань. Така співпраця дозволяє максимально використовувати ресурси та збільшує загальну ефективність операцій. Взаємодія між громадськими формуваннями охорони громадського порядку та ЗСУ/НГУ у підтримці оперативних дій сприяє зміцненню безпеки та обороноздатності країни [5; 6].

Отже, діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону позиціонується як важливий елемент забезпечення стабільності та захисту національних інтересів, зокрема, і після закінчення повномасштабної війни з російською федерацією, коли забезпечення національної безпеки все одно залишиться пріоритетом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону. Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text> (дата звернення: 07.05.2023).

2. Гвоздік О., Черногуб Н. Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» / Проект Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні». 40 с. URL: <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85> (дата звернення: 07.05.2023).

3. Городніченко Юрій, Сологуб Ілона, Беатріс Ведер ді Мауро. Відбудова України: принципи та політика. Паризький звіт I. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 07.05.2023).

4. «Відбудова України буде найбільшим внеском у підтримку глобального миру»: промова Президента України Володимира Зеленського на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Лугано, 4 липня, 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-bude-najbilshim-vneskom-u-pidtrimku-globa-76261> (дата звернення: 07.05.2023).

5. Лавніченко О.В. Організація застосування військових частин НГУ в охороні громадського порядку при ускладненні обстановки та у кризових ситуаціях [Текст] / О.В. Лавніченко, С.О. Годлевський. Х.: Національна акад. НГУ, 2017. 125 с. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/godlevs%27kij_posib_2017.pdf (дата звернення: 07.05.2023).

6. Доктрина стратегічних комунікацій Національної гвардії України. Наказ командувача Національної гвардії України від 22.11.2021 № 541. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkp-11-0101.01-doktryna-strategichnyh-komunikacij-ngu.pdf> (дата звернення: 07.05.2023).

МЕДВІДЬ Іванна Михайлівна

*Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Тема міжнародного досвіду та його використання в діяльності військових формувань і правоохоронних органів для виконання завдань забезпечення національної безпеки є надзвичайно актуальною в сучасному глобалізованому світі. У міру того, як країни стають більш взаємопов'язаними, зростає ймовірність того, що загрози безпеці перетинають національні кордони. У цьому контексті здатність військового та правоохоронного персоналу ефективно діяти в міжнародному середовищі стає важливою.

Вивчаючи досвід інших країн, військові формування та правоохоронні органи можуть отримати цінну інформацію про найкращі практики протидії загрозам безпеці. Наприклад, вони можуть дізнатися про тактики та стратегії, які були успішними в інших контекстах, а також про виклики та перешкоди, з якими вони зіткнулися. Потім ці знання можуть бути використані для розробки політики та процедур, які краще відповідають конкретним потребам їх власної країни.

Крім того, міжнародний досвід може допомогти військовому та правоохоронному персоналу розвинути ширший погляд на питання безпеки. Працюючи разом зі своїми колегами з інших країн, вони можуть отримати глибше розуміння політичних, економічних і культурних факторів, які сприяють викликам безпеки. Це може допомогти їм визначити потенційні загрози на ранній стадії та розробити більш ефективні стратегії запобігання або реагування на них.

На завершення зазначимо, що тема міжнародного досвіду та його використання в діяльності військових формувань і правоохоронних органів для виконання завдань забезпечення національної безпеки є надзвичайно актуальною в сучасному складному та взаємопов'язаному світі. Вивчаючи досвід інших країн, військовослужбовці та співробітники правоохоронних органів можуть отримати цінну інформацію про найкращі практики протидії загрозам безпеці та розвинути ширший погляд на проблеми безпеки.

Франція має довгу історію використання міжнародного досвіду для інформування своїх військових і правоохоронних органів з метою національної безпеки. Франція є членом Європейського Союзу, НАТО та ООН, серед інших міжнародних організацій, які надають численні можливості для співпраці та обміну передовим досвідом.

Одним із прикладів використання Францією міжнародного досвіду є її участь у міжнародних миротворчих місіях. Франція брала участь у численних миротворчих місіях ООН по всьому світу, зокрема в Малі, Центральноафриканській Республіці та Лівані. Ці місії надали французьким військовослужбовцям можливість працювати

разом з військами з інших країн і вивчати їхній досвід і тактику. Потім ці знання можна застосувати до власних зусиль Франції щодо національної безпеки [1, с. 50].

Франція також брала активну участь у розвитку партнерства з іншими країнами для вирішення конкретних проблем безпеки. Наприклад, Франція тісно співпрацює зі Сполученими Штатами у боротьбі з тероризмом і тісно співпрацює з іншими країнами Європи, щоб вирішити проблему біженців. Ці партнерства надають можливості для співпраці та обміну передовим досвідом у таких сферах, як обмін розвідданими, безпека кордонів і антитерористичні операції.

Крім того, Франція має сильні традиції міжнародного поліцейського співробітництва. Французька поліція брала участь у численних міжнародних операціях, таких як Інтерпол та Європол, які надають можливість обмінюватися інформацією та передовим досвідом з поліцією інших країн. Франція також є лідером у розробці міжнародних поліцейських стандартів, таких як Європейський поліцейський коледж та Міжнародна асоціація начальників поліції [1, с. 51].

Підсумовуючи, Франція має довгу історію використання міжнародного досвіду для інформування своїх військових і правоохоронних органів з метою національної безпеки. Участь Франції в міжнародних миротворчих місіях, партнерство з іншими країнами для вирішення конкретних викликів безпеки та міжнародна поліцейська співпраця створюють можливості для співпраці та обміну передовим досвідом з іншими країнами.

Розглянемо також досвід Іспанії. Іспанія має довгу історію використання міжнародного досвіду для інформування своїх військових і правоохоронних органів з метою національної безпеки. Іспанія є членом Європейського Союзу, НАТО та ООН, серед інших міжнародних організацій, які надають численні можливості для співпраці та обміну передовим досвідом. Одним із прикладів використання Іспанією міжнародного досвіду є її участь у міжнародних військових місіях. Іспанія брала участь у численних миротворчих місіях ООН і НАТО по всьому світу, зокрема в Косово, Лівані та Афганістані. Ці місії надали іспанським військовослужбовцям можливість працювати разом із військами інших країн і вивчати їхній досвід і тактику. Потім ці знання можна застосувати до власних зусиль Іспанії щодо національної безпеки [2].

Іспанія також брала активну участь у розвитку партнерства з іншими країнами для вирішення конкретних проблем безпеки. Наприклад, Іспанія налагодила тісні зв'язки з країнами Латинської Америки в боротьбі з наркобізнесом, відмиванням грошей, організованою злочинністю. Ці партнерства надають можливості для співпраці та обміну передовим досвідом у таких сферах, як обмін розвідданими, безпека кордонів і антитерористичні операції.

Крім того, Іспанія має сильні традиції міжнародної поліцейської співпраці. Іспанська поліція брала участь у численних міжнародних операціях, таких як Європол та Інтерпол, які надають можливість обмінюватися інформацією та передовим досвідом з поліцією інших країн. Іспанія також бере участь у розробці міжнародних поліцейських стандартів, таких як Європейський поліцейський коледж і Міжнародна асоціація начальників поліції. Підсумовуючи, Іспанія має довгу історію використання міжнародного досвіду для інформування своїх військових і правоохоронних органів з метою національної безпеки. Участь Іспанії в міжнародних військових місіях,

партнерство з іншими країнами для вирішення конкретних викликів безпеці та міжнародне поліцейське співробітництво – все це створює можливості для співпраці та обміну передовим досвідом з іншими країнами [2].

Отже, і Франція, і Іспанія мають довгу історію використання міжнародного досвіду для інформування своїх військових і правоохоронних органів з метою національної безпеки. Обидві країни є членами численних міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, НАТО та ООН, які надають можливості для співпраці та обміну передовим досвідом. Що стосується військової діяльності, Франція та Іспанія брали участь у численних миротворчих місіях ООН і НАТО по всьому світу, надаючи своїм військовим персоналом можливість працювати разом з військами інших країн і вчитися на їхньому досвіді та тактиці. Крім того, обидві країни встановили партнерські відносини з іншими країнами для вирішення конкретних проблем безпеки, таких як боротьба з тероризмом і торгівлею наркотиками, а також співпрацювали з іншими європейськими країнами для вирішення проблеми біженців. Загалом і Франція, і Іспанія визнають важливість використання міжнародного досвіду для інформування своїх військових і правоохоронних органів з метою національної безпеки. Беручи участь у міжнародних місіях, розвиваючи партнерські відносини з іншими країнами та співпрацюючи з міжнародними організаціями, обидві країни можуть бути в курсі останніх найкращих практик і тактик і застосовувати їх у своїх зусиллях у сфері національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Intervention and the Use of Force: Military and Police Roles. URL: <https://issat.dcaf.ch/esl/download/10611/106345/Friesendorf.pdf> (дата звернення 07.05.2023).
2. The Experience of Spain's Early Modern Soldiers: Combat, Welfare and Violence. URL: <https://www.jstor.org/stable/26014120> (дата звернення 07.05.2023).

МИГАЛАТІЙ Артем Олександрович,
*Студент III курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, спеціальності 081 (Право)
факультету історії, бізнес-освіти та права
ЦДУ ім. В. Винниченка*

Науковий керівник:
СКЛЯРЕНКО Ігор Васильович,
*доктор філософії факультету історії, бізнес-
освіти та права ЦДУ ім. В. Винниченка
старший викладач,*

«ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ДІЯНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 407 ТА 408 КК УКРАЇНИ»

Під час повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та введення відповідно до положень національного законодавства воєнного стану та, безпосередньо, ведення бойових дій, велика кількість військовослужбовців стикнулася з проблемою переміщення по території України з різних приводів та причин, в тому числі у зв'язку з навчанням, переведенням, ротацією, лікуванням, відпустками, тощо. Неналежна увага, а то й ігнорування військовослужбовцями документального оформлення такого переміщення призвело до того, що при відсутності супровідних документів дії таких військовослужбовців означають фактичне вчинення ними кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 та 408 Кримінального кодексу України «Самовільне залишення військової частини або місця служби» та «Дезертирство», відповідно, що розміщені у Розділі XIX Особливої частини КК України: «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» [1]. Слід зазначити, що дані кримінальні правопорушення мають особливий характер суб'єкта кримінального правопорушення. Окрім цього потрібно вказати, що у частинах статті 407, окрім першої, вказані кваліфікуючі ознаки об'єктивної сторони даного правопорушення, такі як: строк відсутності на території військової частини:

- у ч. 2 ст. 407: більше 10 діб, але менше місяця, або більше трьох діб, але менше десяти, вчинені повторно протягом одного року [1].
- частина третя має інший часовий термін для кваліфікації такого діяння – більше одного місяця [1];
- щодо диспозиції частини 4 та 5, інша ознака об'єктивної сторони – наявність діючого на території країни чи частини країни особливого періоду чи воєнного стану, або в бойовій обстановці [1].

Таким чином, нами було визначено можливі кваліфікації даного кримінального правопорушення.

Щодо питання кваліфікації діянь, що підлягають під ознаки статті 408 КК України «Дезертирство» потрібно так само розглядати щодо кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак. На відміну від згаданої статті 407 КК України, потрібно вказати, що тут немає виокремленого спеціального суб'єкта такого

правопорушення. Таким чином, відповідальність за дії будуть нести всі особи, що на момент вчинення такого кримінального правопорушення мали статус військовослужбовців. Щодо частин статті 408, то можна виділити такі кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки:

- ч. 2 ст. 408 - дезертирство за попередньою змовою осіб або із зброєю;
- ч.ч. 3, 4 ст. 408 – дезертирство, вчинене під час особливого періоду/воєнного стану чи в бойовій обстановці [1].

Варто додати, що у 2022-2023 роках у зв'язку із веденням бойових дій та правового статусу воєнного стану до багатьох статей КК України було додана нова кваліфікуюча ознака об'єктивної сторони – наявність воєнного стану у країні на час вчинення такого кримінального правопорушення, або у випадку військових кримінальних правопорушень – особливого періоду.

Щодо питання розмежування цих статей, є схожими з діяннями, то головною ознакою, за якою дані діяння мають розмежовуватись – умисел та мотив. Оскільки, у переважній більшості, діяння, що передбачені ст. 407 КК України вчинені без винного умислу та без мети на настання шкідливих наслідків зі сторони займаної посади військовослужбовцем, якщо таке діяння не вчинене в умовах особливого періоду чи воєнного стану. Однак, така позиція може стосуватись лише осіб, що проходять службу у званні солдата чи матроса, оскільки відповідальність осіб старшинського та офіцерського складу є більшою, та займана ним посада, відповідно до військового звання передбачає настання більш шкідливих наслідків, у випадках відсутності, наприклад, офіцера у зоні бойових дій. У випадку статті 408 – це є прямий умисел та мета на ухилення на проходження військової служби чи місць проходження служби/виконання бойових завдань.

Як висновок, потрібно вказати, що урахуваючи проблему переміщення військовослужбовців та осіб, прирівняних до них по території України, на даний час можна знайти досить багато відкритих кримінальних проваджень за даними статтями, однак дані діяння відрізняються лише різними складовими суб'єктивної сторони, що має враховуватись при кваліфікації. Крім того, потрібно також вказати, що розмежування таких діянь може бути виокремлена на три блоки: 1) причини; 2) мета та мотив; 3) місце та час вчинення кримінального правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 в ред. 15.04.2023 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#Text> (дата звернення: 24.04.2023).

МОГИЛЕНКО Анна

курсантка ПД-233 ФПФППД

ТІНІН Дмитро Геннадійович

старший викладач кафедри ТСП, майор поліції

ORCID: [h ttp s ://o rc id .o rg /0000-0002-8593-1706](https://orcid.org/0000-0002-8593-1706)

Науковий керівник:

ТИМОФЄЄВ Володимир Павлович,

старший викладач кафедри ТСП

*Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

ORCID: [h ttp s ://o rc id .o rg /0000-0002-6805-8933](https://orcid.org/0000-0002-6805-8933)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ПРОГРАМОЮ ЛЕНД-ЛІЗУ: СУЧАСНА ЗБРОЯ

Ленд-ліз — державна програма Сполучених Штатів, за якою вони переважно на безоплатній основі передавали своїм союзникам у Другій світовій війні боєприпаси, техніку, продовольство та стратегічну сировину, включаючи нафтопродукти.

Концепція цієї програми надавала президенту США право допомагати будь-якій країні, оборона якої визнавалася життєво важливим для Америки. Закон про ленд-ліз, ухвалений конгресом 11 березня 1941 р., передбачав таке: поставлені матеріали (машини, різна військова техніка, зброя, сировина та інші предмети), знищені, втрачені та використані під час війни, не підлягають оплаті; передане в рамках ленд-лізу майно, що залишилося після закінчення війни та придатне для цивільних цілей, буде оплачено повністю або частково на основі наданих Сполученими Штатами довгострокових кредитів (переважно — безвідсоткових позик); після війни у разі зацікавленості американської сторони не зруйнована та невтрачена техніка та обладнання повинні бути повернені до США. Влітку 1940 року Британія зіткнулася з ізоляцією і можливою поразкою. Саме угода про ленд - ліз відіграла важливу роль у ході цієї війни. Прихильники Німеччини вважали договір про ленд-ліз першим кроком США до участі у війні. Однак, незважаючи на це, у березні 1941 року договір про ленд-ліз все ж було прийнято, до того ж, обома палатами Конгресу [2, с. 57-68].

У січні 1941 року Франклін Д. Рузвельт вніс до Конгресу законопроект про військову допомогу. Запропонований Рузвельтом план полягав у тому, щоб надавати в оренду чи на інших умовах будь-яку зброю та інші матеріали, які потребуватимуть будь-якій країні, чия безпека життєво важлива для оборони Сполучених Штатів. Після двомісячних дебатів Конгрес США прийняв Акт про ленд-ліз та задовольнив потребу Великобританії у поставках військової допомоги, тим самим, дозволивши США підготовку до війни, яка при цьому офіційно залишалася нейтральною [3].

Значення ленд-лізу для перемоги у Другій світовій війні важко переоцінити, адже, саме в рамках програми ленд - лізу США надавали не лише літаки, танки та машини, а і американське паливо, їжу та взуття. Промислова потужність США

виявилася вирішальною зброєю Другої світової війни. Пізніше ленд - ліз був припинений президентом Труменом у вересні 1945 року. Після цього американська допомога дружнім країнам поєднувалася з програмою економічного відновлення, широко відомою як план Маршалла. [4]. За підсумками, США залишилися єдиною з розвинутих держав світу, чия економіка стрімко піднялася через зростання обсягів виробництва у кольоровій, хімічній, нафтопереробній, електротехнічній, автомобільній, літакобудівній та суднобудівній галузях [5]. Питання ленд-лізу для України, постало більше ніж як за місяць до початку повномасштабної війни. 20 січня його озвучила Конгресу США сенаторка Джин Шахін.

Палата представників Конгресу США 28 квітня 2022 року більшістю проголосувала за закон S.3522 - Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022, після чого він був підписаний президентом США Дж. Байденем. Відповідно до закону S.3522 «Президент може уповноважити уряд Сполучених Штатів передавати в оренду різні види військово – технічної допомоги уряду України або урядам країн Східної Європи, які постраждали від вторгнення Російської Федерації в Україну, щоб допомогти зміцнити обороноздатність цих країн та захистити їх цивільне населення від потенційного вторгнення або триваючої агресії з боку збройних сил уряду Російської Федерації.» Крім того, пункт (b) містить положення, відповідно до якого «не пізніше, ніж через 60 днів після дати прийняття цього закону, Президент повинен встановити прискорені процедури для доставки будь-якого озброєння, переданого в тимчасове користування або оренду уряду України за угодою, укладеною відповідно до підрозділу (a), щоб забезпечити своєчасну доставку» [6].

Серед інших положень, закон S.3522 дозволяє Сполученим Штатам надавати обладнання Україні без вимоги негайної оплати. Договір, який дозволяє передачу в користування різного виду озброєнь за допомогою ленд - лізу, містить правила, які відрізняються від умов інших договорів оренди чи користування. Цей законопроект тимчасово скасовує певні вимоги, що пов'язані з повноваженнями президента надавати різні види озброєнь в оренду, а отже, дозволяє адміністрації президента приймати рішення негайно, без зайвої бюрократії голосувань по кожному пакету допомоги в Конгресі й Сенаті та скасовує правило щодо заборони перевищення строку оренди понад п'ять років. Україна отримує безпеку та оборонну допомогу з федерального бюджету США за трьома програмами: Ініціатива сприяння безпеці України (Ukraine Security Assistance Initiative, USAI), зовнішнє військово фінансування (Foreign Military Financing, FMF) та поповнення запасів зброї США (Replenishment of U.S. weapons stocks). Для боротьби з російською армією Україні передадуть в оренду військову техніку та зброю безкоштовно. На розсуд Білого дому залишається питання кількості та типу озброєння. Це може бути будь-яка зброя, форма та взуття для військових, снаряди та паливо. За програмою ленд-лізу Україні, ймовірно, передадуть гаубиці робочою дальністю до 30 км. Їх потрібно щонайменше 400 одиниць. Американські системи залпового вогню M142 HIMARS та M270 MLRS, які можуть бути як реактивними системами залпового вогню, так і пусковими оперативно-тактичних ракетних комплексів. Ці установки можуть запускати балістичну ракету з бойовим радіусом до 300 км. Далекобійна артилерія, ймовірно, частково замінить постачання реактивних винищувачів. Ця техніка не потребуватиме такого складного обслуговування і буде дешевшою, ніж авіація.

Все впирається у те, що перед тим, як передати нові зразки озброєння необхідно навчити українських бійців нею користуватися, а також створити логістичну та матеріально-технічний базис для цього озброєння. Наприклад, передача гаубиць М777 потребувала не тільки надання самих гармат, але і близько 200 тисяч снарядів, які необхідно було також доставити, розподілити по складах та базах зберігання. А якщо мова йде про передачу, наприклад, САУ М109А6 Paladin, що є доволі очікуваним рішенням, то коло задач стає значно ширшим. Бо необхідно додатково навчити механіків-водіїв та техніків, які будуть обслуговувати установки, подбати про значно більшу кількість запасних частин, рідин, фільтрів та цілої низки нібито цілковитих дрібниць від яких залежить справність техніки.

Таким чином, потужна програма ленд – лізу, яку відновлює Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2023 стане ще одним важливим інструментом підтримки українського народу в боротьбі за захист своєї країни та демократії від жорстокої війни, яку розв’язала РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. S.3522 - 117th Congress (2021-2022): Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022. Congress.gov | Library of Congress. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senatebill/3522> access: 06.01.2023). (date of
2. Фрадінський О.А. Митні та логістичні аспекти здійснення ленд-лізу в СРСР. Питання історії науки і техніки. 2013. № 4. С. 57-68.
3. Lend-Lease. Holocaust Encyclopedia | United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/lend-lease> (date of access: 3.02.2023).
4. Lend-Lease <https://www.archives.gov/milestonedocuments/lend-lease-act> (date of access: 2.04.2023).
5. Журнал Інвестиції: практика та досвід науково-фахове видання України питань економіки та державного управління. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2011/8.pdf (дата звернення: 7.03.2023).
6. Text - S.3522 - 117th Congress (2021-2022): Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022. Congress.gov | Library of Congress. URL: <https://www.congress.gov/bill/117thcongress/senate-bill/3522/text> (date of access: 16.04.2023).
7. Як працюватиме програма ленд-лізу в Україні, – розбір Forbes 10.05.2023 <http://texty.org.ua/fragments/106641/yak-pracyuvatyme-prohrama-lend-lizu-v-u-krajini-rozbir-forbes/>
8. Ленд-ліз для України підписано: яку зброю отримаємо та коли . https://defence-ua.com/minds_and_ideas/lend_liz_dlja_ukrajini_pidpisano_jaku_zbroju_otrimajemo_ta_koli_oplachuvati-7294.html

МОЗОЛЬ К.О.

*Здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142,
2 курсу ННІПФППН*

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ТЕРОРИЗМОМ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Тероризм є смертельною загрозою національній безпеці будь-якої країни. Війна, розв'язана Росією в Україні, ракетні акти російської армії, спрямовані проти мирного населення нашої країни, актуалізують проблему протидії тероризму і для нас.

Визначення тероризму є одним із ключових елементів у спробі координувати його протидію. В результаті безлічі проведених досліджень «нині в наукових працях та національних законодавствах є близько 400 визначень поняття «тероризм».

Тероризм - це слово походить від латинського terror, що означає страх, терор. Це стосується «актів насильства (переслідування, руйнування, захоплення заручників, вбивство і т.д.), його мета полягає в тому, щоб залякати, придушити політичних опонентів, конкурентів і нав'язати певні лінії поведінки. Існує індивідуальний та груповий терор (придушення авторитарними та тоталітарними режимами). У 70-ті та 90-ті роки ХХ століття міжнародний тероризм набув широкого поширення.

У британському праві тероризм – це «застосування чи загроза дій, які полягають у наданні впливу на уряд чи міжнародну неурядову організацію, у залякуванні населення, і навіть у просуванні політичних, релігійних чи ідеологічних переконань» [3].

Державний департамент США визначає тероризм як «навмисне, політично мотивоване насильство, що чиниться проти мирного населення чи об'єктів субнаціональними групами державного рівня або підпільно діючими агентами та організаціями, зазвичай з метою вплинути на настрої суспільства» [2].

Тероризм втілюється у вигляді терористичного акту, який можна визначити як форму реалізації злочинного задуму або як завершальний етап терористичної операції, наслідками вчинення якого виступають масові людські жертви, руйнація духовних та матеріальних цінностей, в більшості випадків, що не піддаються відновленню, уповільнення темпів економічного зростання істотне зниження показників ділової активності, виробництва та інвестицій, загострення ворожнечі між державами, збройні протистояння, війни, ненависть та недовіра між соціальними та національними групами.

Більшою мірою терористична активність спрямована проти представників органів державної влади, місцевого самоврядування, співробітників правоохоронних

органів та силових структур, офіційного мусульманського духовенства, ідеологічних супротивників та конкурентів [1].

Однією з причин зростання терористичних та екстремістських актів є недостатньо ефективна боротьба з цими явищами з боку правоохоронних органів. Недостатня підготовка спеціалістів та відсутність координації між різними відомствами важливою мірою сприяють зростанню тероризму та екстремізму. Крім того, неефективність судової системи, порушення прав людини та недостатня зв'язаність між правоохоронними органами та громадськістю сприяють розвитку цих явищ.

Крім того, однією з найважливіших проблем у боротьбі з тероризмом є розуміння того, що це не просто кримінальна діяльність, а суцільна ідеологія, яка може мати глибокі корені в культурі та суспільстві. Тому важливо не лише виявляти та припиняти окремі акти тероризму, але й проводити роботу з попередження цих явищ на рівні освіти, культури, релігії та медіа [2].

Іншою проблемою є відсутність чіткої державної політики щодо боротьби з тероризмом. Відсутність координації між різними відомствами та відсутність чіткої системи контролю за проведенням різних заходів проти тероризму, таких як моніторинг в Інтернеті та мас-медіа, також сприяють розвитку цих явищ.

Загалом, проблеми боротьби правоохоронних органів з тероризмом на території України потребують комплексного підходу та співпраці між різними сферами діяльності, від правоохоронних органів та громадськості. Тільки таким чином можна успішно боротися з цими складними явищами та забезпечити безпеку та стабільність в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудінов С. С. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Юридичні науки, № 1. 2019. 117-123 с.*
2. Поліщук С. М. Удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. *Інформація і право 2021. 74-80 с.*
3. Телешун С. Сучасний тероризм: українські реалії. *Політ. менеджмент. 2018. № 1 (10). 163-169 С.*

МОЗОЛЬ К.О.

*Здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142,
2 курсу ННІПФППН*

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В СИСТЕМІ МОРАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Воєнні дії в Україні, що мають вид організованого застосування військ, сил і засобів для здійснення воєнного вторгнення на суші, на морі та повітрі призвели до значного руйнування цивільної та критичної інфраструктури. В перші години війни були зруйновані аеропорти по всій території держави, нанесені удари стратегічною авіацією по військовим об'єктам та складам зі зброєю, розпочалося захоплення українських міст і сіл. Ранок 24 лютого 2022 року кардинально змінив життя не лише України, а і всього світу в цілому. Був порушений нормальний ритм функціонування кожного окремого громадянина, кожної сім'ї і держави в цілому.

Підступний напад РФ на Україну, атака об'єктів інфраструктури, цивільного населення поставили питання про термінову необхідність запровадження в країні військового стану. Через цю ситуацію, сотні тисяч українців терміново почали покидати державу, переймаючись безпекою власного життя та своїх сімей. Певні верстви населення України виявилися неспроможними за станом здоров'я, матеріальних ресурсів та інших факторів впорядкувати своє життя з точки зору забезпечення і знаходження власного безпечного місця перебування.

Через спонтанність та неорганізованість, влада на місцях не змогла швидко прийняти конкретні дії по наданню допомоги як постраждалому населенню, так і військовим. Натомість, волонтери зі всієї України добре знали, що таке антитерористична операція 2014 року та одразу розпочали формувати штаби та пункти видачі гуманітарної допомоги всім нужденним.

Про волонтерську діяльність в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. У надзвичайно складний період саме ця діяльність об'єднала суспільство, створила дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

Волонтер - це доброволець, який діє за доброю волею, сам захотів і сам вибрав що робити. Найчастіше волонтер непрофесійний працівник, тобто допомагає та працює, як уміє. Іноді від нього залежить багато. Бажання бути волонтером – це насамперед бажання допомогти комусь. Звичайно, найкраще допомагати, якщо ти вмієш щось робити добре та якісно [3].

Багато українських вчених розглядають волонтерство як форму суспільної благодійної діяльності. Вітчизняна наука розуміє волонтерство як: 1) благодійну

діяльність; 2) відсутність матеріальної вигоди та примусу, тобто альтруїстична праця; 3) гуманістичні мотивації; 4) соціальна підтримка.

І.В. Мерсіянова, Л.І. Якобсон у своїх працях зазначають, що добровільність це безкорислива індивідуальна чи колективна робота на благо соціуму.

З погляду дослідника Л.Є. Сікорський, добровольча діяльність це певна форма соціального служіння, основою якої входить вільне рішення людини, спрямоване на безкорисливе надання соціальної допомоги як у місцевому, національному, так і міжнародному рівнях. Добровольча діяльність надає позитивний вплив на особистісне зростання та розвиток громадян [2].

В даний час в Україні є надзвичайно велика кількість волонтерських організацій, серед яких найвідомішими є: «АрміяSOS», Благодійний фонд допомоги армії «Повернись живим», «Крила Фенікса», «Підтримай армію України», «Волонтери без кордонів» тощо. Вважаємо, що війна в Україні тепер не лише показала важливість наявності в державі волонтерів, ай пришвидшила їх розвиток та масштабування [1, с. 126].

В умовах військової агресії українці потребують психологічної підтримки та можуть отримати її безкоштовно завдяки роботі відповідних державних структур та волонтерів. Сотні психологів, психотерапевтів і навіть фахівців з медитації спілкуються з громадянами на гарячих лініях та в чатах, надають методичні рекомендації, аудіопрактики та невідкладну допомогу у чат-ботах.

Допомога всім, хто перебуває у стані постійного стресу, тривоги та паніки, надає українська Національна психологічна асоціація. Організація створила психологічний консультативний центр, у якому працюють спеціалісти. У центр приймають волонтерів із базовою психологічною освітою або незакінченою вищою профільною. Щоб звернутися за допомогою, потрібно заповнити анкету у «Фейсбуку» асоціації [1].

Гарячу лінію психологічної підтримки запустив центр «Топсенс». Про це повідомив на своїй Facebook-сторінці Єгор Тополов – доктор психологічних наук, засновник та провідний психолог центру. На дзвінки українців відповідатимуть практикуючі психологи, які готові надати професійну підтримку всім, хто її потребує. Дзвінки за номером 0 800 33 1945 – безкоштовні, лінія працює на волонтерських засадах [1].

Наразі основні види психологічної допомоги, що пропонуються в інтернет просторі, умовно можна розділити на три блоки: інформаційна допомога (пости), навчальна допомога (відео-лекції, вебінари), психотерапія та консультування (онлайн-сесії, skype-консультації)

Крім того, переваг до переваг он-лайн морально–психологічного забезпечення населення України можна віднести вільне, безкоштовне, швидке та кваліфіковане інтернет-консультування за допомогою інформування, надання порад та підтримки. Люди з обмеженими можливостями за станом здоров'я з різних міст отримують доступ до професійної допомоги кваліфікованих спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арефнія С. Підтримка психологічного здоров'я під час війни в психологічних групах. Серія вебінарів «Психологічна підтримка особистості в умовах війни» (Україна-Польща). Вебінар № 2. *«Як зберегти й підтримати психічне здоров'я в*

умовах війни?». веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cTeahzn1J04>. (дата звернення 20.02.2023)

2. Бібліотека психологічної і соціальної допомоги. веб-сайт. URL: <http://ecopsy.com.ua/index.php/publikatsii/biblioteka> (дата звернення 20.02.2023)

3. Історія волонтерського руху. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер». веб-сайт. URL: [http://www.volunteer.kiev.ua /pages/History_volunteer](http://www.volunteer.kiev.ua/pages/History_volunteer) (дата звернення 20.02.2023)

МУТІЛКА Катерина Сергіївна

*Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УКРАЇНІ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

Актуальність обраної нами теми обумовлена агресивною війною розпочатою ще у 2014 році російською федерацією проти України. Саме тому громадяни інших країн та особи без громадянства отримали право вступати до лав ЗСУ у 2015 році. А вже 27 лютого 2022 року, у зв'язку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, Президент України, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил, Володимир Зеленський оголосив про створення Інтернаціонального легіону територіальної оборони України.

Крім того слід зазначити, що іноземні громадяни також входять до складу загальновійськових підрозділів Збройних сил України (далі - ЗСУ) та їх важливість неможливо переоцінити. Багато іноземних громадян, які прибули в Україну та вступили до лав ЗСУ, стали тим значним укріпленням який допоміг українській армії вистояти у лютому 2022 році.

Для початку розглянемо основні поняття, відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», військова служба - це особливий вид державної служби, що полягає в професійній діяльності громадян України (крім випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, придатних до неї за станом здоров'я та віком, пов'язаній із захистом України, її незалежності та цілісності її території [1].

Тобто, проаналізувавши, можемо сказати, що іноземці та особи без громадянства проходять військову службу на добровільних засадах (за контрактом) на посадах, які можуть бути заміщені військовослужбовцями ЗСУ у військовому званні рядового, сержантського і старшинського складу. Тобто, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, вважаються військовослужбовцями [5].

Відповідно до законодавства, порядок проходження військової служби України - це права та обов'язки військовослужбовців, які визначаються цим та іншими законами, відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами [1].

Іноземці та особи без громадянства, які добровільно вступають на військову службу, укладають контракт про проходження іноземцями або особами без громадянства відповідного виду військової служби у ЗСУ [4]. У свою чергу, контракт про проходження військової служби - це письмова угода між іноземцем та державою, від імені якої виступає Міністерство оборони України, про встановлення правових відносин між сторонами під час проходження військової служби [2]. Серед переваг такої служби для іноземців це досить високе грошове забезпечення, отримання бойового досвіду та боротьба за справедливість. Також, проходження служби у лавах ЗСУ на сьогодні вважається дуже престижною роботою для військовослужбовців. Українська армія показала і довела усьому світу, що її місце не в кінці топу армій світу. Поряд з перевагами завжди знайдуться недоліки. Найголовніший з них -

надзвичайна небезпечність цієї роботи, бо інтенсивність бойових дій в Україні сьогодні дуже велика. Втрати на полі бою надзвичайно високі.

Для того щоб іноземцю прийти на службу до ЗСУ на посади солдатів, сержантів і старшин у ЗСУ, перевіряється інформація про:

- законності перебування на території України
- наявність документів, що посвідчують особу
- відсутність судимості,
- достовірність інших відомостей, наданих іноземцями.

Тобто, іноземці та особи без громадянства стають на військовий облік у територіальному центрі комплектування та соціального захисту населення. Медичний огляд іноземців здійснюється військово-лікарськими комісіями відповідних військових комісаріатів.

Після проходження відбору, іноземці разом з особовими справами та наказами військових комісаріатів направляються до військових частин відповідно до наданих письмових згод. У військових частинах (навчальних центрах) з іноземцями проводяться такі заходи:

- перевірка фізичної підготовки іноземців
- укладення з іноземцями контракту про проходження відповідного виду військової служби у ЗСУ [6].

Для іноземців, прийнятих на військову службу, встановлюється випробувальний термін тривалістю 2 місяці, який зазначається в контракті про проходження військової служби.

Крім того, іноземці, які служать у збройних силах, можуть продовжити контракт до 10 років і отримати основну щорічну відпустку зі збереженням грошового та матеріального забезпечення, а також грошову допомогу на оздоровлення в розмірі місячної заробітної плати.

Таким чином, проаналізувавши нормативно-правові акти, можемо сказати, що військова служба за своєю правовою природою є особливим видом публічної служби і має низку важливих характеристик, які відрізняють її від інших видів служби, таких як, зокрема, невідворотність і обов'язковість для певного кола суб'єктів, що означає, що крім громадяни України її мають можливість проходити громадяни, піддані та особи без громадянства інших країн і проходження їх служби також регламентується законодавчо, що на сьогодні надзвичайно важливо для нашої держави в умовах агресивної війни.

Тому що, 2022 рік показав нам, що зміст військової служби та саме поняття військової служби можуть дуже швидко змінюватися залежно від різних процесів, що відбуваються в державі та за її межами. Динаміка цих процесів впливає на необхідність змін у законодавстві, в тому числі у сфері військового права для іноземців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України № 2232-ХІІ від 25.03.1992 р. Відомості Верховної Ради України, 1992. № 27. Ст. 385

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Закон України № 2523-VIII від 06.09.2018 р. Відомості Верховної Ради України, 2018. № 44. Ст. 353.

3. Кримінальний Кодекс України: Закон України № 2341-III. від 05.04.2001 р. Відомості Верховної Ради України, 2001. № 25. Стаття 131.

4. Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства: Указ президента України № 248/2016 від 10.06.2016 р. Офіційний вісник Президента України, 2016. № 19. Стор. 3. Стаття 496.

5. Звернення до громадян іноземних держав, які прагнуть допомогти Україні у її боротьбі проти російської агресії»: офіційне інтернет-представництво президента України. 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-do-gromadyan-inozemnih-derzhavyaki-pragnut-dopom-73213>

6. Про тимчасове запровадження безвізового режиму: указ Президента України № 132/2022 від 14.03.2022 р: офіційне інтернет-представництво-президента України. 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1322022-41689>

ОВСІЙ А.С.*курсант 4 курсу, Військовий інститут
Київського Національного університету імені
Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Сьогодні актуальність і важливість права на життя людини, його реалізація і захист є очевидними, адже без такого фундаментального права всі інші права перестають мати будь-яке значення. Збройні конфлікти – це об'єктивна реальність сучасного етапу розвитку людства. Однак маємо зазначити, що саме збройні конфлікти справді можуть ставити під загрозу багато прав та свобод людини, зокрема, право на життя й можуть мати серйозні наслідки для економіки, соціальної сфери та екології. Тому важливо докласти всіх можливих зусиль для запобігання та мирного врегулювання конфліктів, зокрема, за допомогою дипломатичних переговорів та інших інструментів міжнародної співпраці.

Міжнародні правила, що регулюють відносини між воюючими державами, виникли у глибокій давнині і тривалий час існували у вигляді міжнародних порядків, а починаючи з ХІХ століття стали перетворюватися у договірні норми, затверджені на спеціальних конгресах і конференціях (Паризький конгрес 1856 року, Гаазькі мирні конференції 1899 та 1907 років). І хоча деякі з них уже не повністю відображають рівень сучасних засобів ведення війни, значення їх полягає не в окремих положеннях, а в закріпленні основного принципу – гуманізації ведення бойових дій.

У зв'язку зі збройним конфліктом на території України щоденно мільйони українців наражаються на небезпеку, опинившись під вогнем зі сторони агресора. З моменту ратифікації Женевських конвенцій та додаткових протоколів до них Україна взяла на себе низку позитивних зобов'язань щодо захисту жертв війни. Це стосується цивільного населення, яке безпосередньо знаходиться у зоні бойових дій, та захищених осіб у збройному конфлікті (військовополонених, поранених, осіб, свобода яких обмежена). [2]

Опитані такими неурядовими організаціями як CIVIC ветерани зони конфлікту стверджували: "Бути цивільним на війні – найнебезпечніша роль". "Із самого початку кожен є потенційним зрадником. Незалежно від того, на чиєму ви боці. Все вмить може змінитися, але ваші сусіди не забудуть" (взято з інтерв'ю CIVIC, Київ, вересень 2016). [1] Як зазначено у доповіді Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні, підготовленої за результатами роботи Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ), щоденні вбивства цивільних осіб, катування, зникнення й інші порушення повинні припинитися. Якщо бойові дії не зупиняться, то абсолютно необхідний мінімум – це повне дотримання міжнародного гуманітарного права (МГП) та права прав людини, дотримання зобов'язань захищати кожну цивільну жінку, чоловіка та дитину, а також тих, хто не бере участі в бойових діях (hors de combat)», – сказала сьогодні на презентації доповіді голова ММПЛУ Матільда Богнер. У доповіді зафіксовані незаконні вбивства, включно із сумарними стратами цивільних осіб у понад 30 населених пунктах у Київській,

Чернігівській, Харківській і Сумській областях, скоєні, коли ці території перебували під контролем Збройних сил російської федерації наприкінці лютого та в березні. Станом на 15 травня ММПЛУ отримала інформацію про понад 300 таких вбивств. Ця цифра може збільшитися, коли з'являтимуться нові докази. Тільки в Бучі ММПЛУ задокументувала, щонайменше 50 цивільних осіб, які були вбиті Збройними силами Росії поки місто перебувало під їхнім контролем .[3]

Також росіяни продовжують тероризувати населення на тимчасово окупованих територіях України та проводять етнічні чистки. Про це повідомляють у Центрі національного спротиву. Окупанти депортують мешканців під прикриттям евакуації, що є черговою ознакою геноциду українського народу. Водночас на місце корінних мешканців вони заселяють росіян. Зокрема місто Мелітополь покинули 60% корінних мешканців та виїхали на підконтрольну Україні територію. Ще частина була депортована. Натомість на зміну їм прибувають громадяни Росії, які в більшості випадків мають родинні зв'язки з підрозділами ЗС РФ та представниками окупаційних адміністрацій. "Вже на блокпостах окупованої Херсонщини військові РФ вимагають, щоб був пред'явлений російський паспорт. Якщо у людини немає його, то їй повідомляють про термін в 30 днів для отримання російського паспорта, і ті, хто не отримають за цей час паспорт РФ, підлягатимуть депортації, а все майно буде вилучатися, тобто – фактично пограбування. І тут вже окупанти просто ставлять перед фактом", – стверджує депутат Херсонської обласної ради Сергій Хлань. [4]

Отже, незважаючи на всі досягнення нашої держави у сфері захисту цивільного населення, дана проблема гостро постає в контексті триваючого збройного конфлікту. Для її вирішення потрібно докласти всіх можливих зусиль для припинення конфлікту і в той же час забезпечити захист цивільного населення. Для цього, на мою думку, доцільно провести низку невідкладних заходів, а саме забезпечити:

унікнення, до можливої міри, розміщення військових об'єктів у густонаселених районах або поблизу від них та вживати всіх можливих заходів для захисту цивільного населення і цивільних об'єктів, які перебувають під їхнім контролем від наслідків військових атак;

евакуацію цивільного населення з небезпечних зон. Для цього потрібно створити безпечні коридори, надати транспорт та медичну допомогу;

доступ до гуманітарної допомоги, що включає в себе харчі, воду, медикаменти та інші необхідні речі, організувати безпечні умови для пересування та перебування гуманітарних працівників;

захист місцевого населення від пограбувань та насильства шляхом залучення правоохоронних органів, встановити контроль за дотриманням прав людини;

роботу зі зменшення напруженості в суспільстві в зоні конфлікту, а саме проведення соціальних проектів задля унеможливлення масовано-наступальної пропаганди та диверсійно-підривної діяльності;

залучення міжнародної спільноти до розв'язання конфлікту та забезпечення безпеки цивільного населення. Міжнародні організації можуть забезпечити фінансову підтримку, гуманітарну допомогу та моніторинг ситуації в зоні конфлікту;

підвищити рівень підготовки сил безпеки з питань міжнародного гуманітарного права та захисту цивільних осіб на основі реальних життєвих ситуацій, з якими стикаються солдати вздовж всієї лінії фронту України.

Ці і інші заходи сприятимуть забезпеченню прав цивільного населення на території України і зроблять чималий внесок до європейської інтеграції держави та стабільного розвитку України, адже захист цивільного населення став стратегічним пріоритетом для ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доповідь місії Центру з питань цивільних осіб в умовах конфлікту за рік URL: https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2017/09/CIVIC_Report_Ukraine_November_2016_Ukr.pdf (дата звернення: 04.05.2023)
2. Проект "Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи" №1-2 (187-188). 2022. Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова; NSD187-188_2022_ukr_full.pdf. URL: razumkov.org.ua (дата звернення: 04.05.2023)
3. Нова доповідь Управління ООН з прав людини наводить шокуючі наслідки війни в Україні : Організація Об'єднаних Націй Україна <https://ukraine.un.org/uk/188268-нова-доповідь-управління-оон-з-прав-людини-наводить-шокуючі-наслідки-війни-в-україні> (дата звернення: 04.05.2023)
4. «Репресії посилить» : Сергій Хлань <https://www.radiosvoboda.org/amp/novyny-pryazovya-ukaz-shlyakhina-deportatsiya-ukrayintsiv-okupatsiya/32383787.html> (дата звернення: 04.05.2023).

ПАШКЕВИЧ Ольга Ярославівна,
*здобувач вищої освіти 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
ЛОПАЄВА Олена Миколаївна,
*старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ПІДГОТОВКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні воєнний стан визначається як особливий правовий режим, який запроваджується у разі загрози національній безпеці. У зв'язку з цим 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією РФ проти України на території країни було введено воєнний стан [1].

Безпека кожної людини є основою правового порядку суспільства і безпеки самого суспільства. Здатність держави забезпечувати безпеку суспільству в цілому і, перш за все, кожному громадянину і тим самим задовольняти потреби людини та суспільства в належному та ефективному захисті їх від численних загроз та небезпек, які з часом стають дедалі різноманітнішими і це багато в чому визначає сьогодення. Серед комплексу реформ соціально-економічної та політичної системи України найважливішими реформами, безперечно, є реформи, що забезпечують удосконалення сектору безпеки і оборони як складової національної безпеки України. Головною метою реформування національної безпеки є якісне вдосконалення законодавства та управління у сфері національної безпеки, яке спроможне забезпечити якісне зміцнення обороноздатності держави відповідно до поточних і перспективних потреб суспільства, від зовнішніх і внутрішніх, реальних і потенційних загроз.

Ефективність діяльності правоохоронних органів безпосередньо залежить від сукупності знань, умінь та навичок працівників цих органів. При цьому однією з найважливіших умов розвитку професійної компетентності працівників є саме якісна професійна підготовка правоохоронців за відповідним освітнім рівнем. У своєму професійному розвитку працівники не можуть оминати пласт нормативних актів, які є основою регулювання сектору безпеки і оборони України. У той же час ця сфера регулювання має свої особливості [2, с. 96].

Приділено увагу у працях регулювання питань наряду безпеки такими науковцями як, О. Андрійко, Ю. Битяків, Н. Бортники, В. Гаращук, Ю. Дмитренко, Д. Лук'янець, С. Петкова, О. Завістовський, В. Поливанюк, Д. Казначеев.

Службово-бойова діяльність, а саме працівників Національної поліції складається зі спеціальних, профілактичних, охоронних, режимних, охоронних, ізоляційно-обмежувальних заходів та дій, що здійснюються під керівництвом центрального органу виконавчої влади з метою забезпечення публічної безпеки та

громадського порядку під час проведення спеціальних заходів, соціально-політичного, надзвичайного та техногенного характеру [3, с. 35]. Для того, щоб правоохоронці могли ефективно забезпечувати громадський порядок і безпеку під час воєнного стану, цю діяльність необхідно правильно організувати. Для цього, враховуючи оперативну обстановку, соціальні, політичні та економічні умови, що склалися, необхідно вжити заходів щодо організації особового складу працівників поліції, оснащення їх необхідними матеріально-технічними засобами, розробити алгоритм дій.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що поліцейські, які виконують обов'язки з охорони громадського порядку в умовах воєнного стану, повинні знати організацію і тактику роботи правоохоронних відомств за таких умов, обов'язки, завдання, форми і методи діяльності поліції, рішення органів місцевого самоврядування, охорони громадського порядку, чинного законодавства, особливо того, що регламентує діяльність поліцейських та інших правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Це означає, що надзвичайна складність забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану потребує високої професійної підготовки працівників поліції. Діяльність правоохоронців в умовах воєнного стану має бути юридично грамотною, сприйматися громадянами з обмеженими правами та свободами як справедлива та законна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>. (<https://www.president.gov.ua/documents/642022>)
2. Павліченко К.В. Нормативно-правові основи регулювання сектору безпеки і оборони України як важлива складова підготовки правоохоронців / №3, *Наук. парк «Наука та безпека»*. Харків : ХНУВС, 2022. 440 с.
3. Завістовський О.Д. Особливості забезпечення службово-бойової діяльності Національної поліції України під час введення воєнного стану / О.Д. Завістовський // *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану : матеріали Регіон. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2022. – С. 34-35

РАЗІН Денис Костянтинович,
курсант курсу № 2 факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України.

Науковий керівник:
БЕЙКУН Андрій Леонардович,
кандидат юридичних наук, доцент,
викладач кафедри забезпечення державної
безпеки Київського інституту Національної
гвардії України

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТІЙНИХ КАТЕГОРІЙ З ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України накопичений потенціал загроз національній безпеці досяг рівня, за якого без розробки і впровадження цілеспрямованої системної державної політики захисту національних інтересів та належних механізмів її реалізації на порядку денному може постати питання про існування України як цілісної і суверенної держави.

Тематика правового регулювання функціонування сектору безпеки і оборони України у різні часи була досліджена у працях багатьох авторитетних вчених, а саме: Бутенка М., Дороніна В., Калашникова В., Карпенка М., Кулак Н., Марченко М., Огаркова Н., Піскуна І., Пилипчука В., Полякова С., Пономарьова С., Прохоренка М., Тимошенко В., Хворостянкін А., Цвіка М. та інших, проте враховуючи вимоги часу, нормативно-правовий масив, що регулює означений сектор, потребує постійного оновлення і вдосконалення, зокрема, це стосується понятійно-категоріального апарату.

Метою дослідження є визначення сутності та змісту окремих понятійних дефініцій нормативно-правових актів, що регулюють сектор безпеки і оборони України.

Початок сутнісного етапу забезпечення національної безпеки України пов'язаний з ініціативним залученням громадянського суспільства до виконання завдань безпекового і оборонного гатунку. Свідченнями цього стали: швидка організація виникнення добровольчих батальйонів та їх практичне застосування на Сході України; активне формування сил місцевої самооборони; могутній волонтерський рух; розгортання структур інформаційного спротиву пропагандистським впливам противника; імплементація цінностей патріотизму в духовно-культурне життя населення тощо. Суспільною реальністю стала силова реакція громадянського суспільства на виклики й небезпеки, що загрожують самому існуванню незалежної й суверенної України.

В Україні відбулося принципове зміщення акцентів у розумінні національної безпеки. Головним суб'єктом її забезпечення стає сектор безпеки та оборони, що

поєднує державні органи управління, державні збройні формування та структури громадянського суспільства, зацікавлені у вирішенні безпекових та оборонних завдань. В Україні, яка прагне стати демократичною, відбулася певна демократизація безпекової діяльності, чого не спостерігається в авторитарних країнах. Якщо раніше національна безпека трактувалась як стан захищеності національних інтересів, то зараз (з подачі громадянського суспільства) – як стан захищеності національних інтересів та цінностей.

Теорія і практика створення понятійного апарату національнобезпекового законодавства України динамічно розвивається. Предметом наукових досліджень та публічних дискусій є методологічні, інституційні, державно-управлінські, суспільно-компенсаційні аспекти гарантування національної безпеки та обороноздатності.

Як вже зазначалось у відповідному контексті, проблема визначення відповідних концептуальних категоризаційних понять є надзвичайно важливою, оскільки, досліджуючи їх окремо та співвідносячи один з одним, здається можливим надати комплексні теоретичні чи практичні рекомендації щодо оптимізації роботи відповідних державних інститутів, що уповноважені забезпечувати стан захищеності держави.

Насамперед, доцільно зазначити, що А. Колодій звертає увагу на правове регулювання як на один з багатьох аспектів дії права у суспільстві, яке характеризує спеціальною юридичний, а не інформаційний, орієнтаційний чи мотиваційний вплив на поведінку і діяльність суб'єктів права [1, с. 42].

Вважаємо, що саме ця орієнтація визначає найважливіші функції правового регулювання та його соціальну роль у житті держави, що дозволяє зробити висновок, що правове регулювання у сфері безпеки і оборони відбувається певним чином: закріплювати та захищати нові суспільні відносини (наприклад, створення додаткових пільг та переваг для суб'єктів сектору безпеки та оборони та визначення нових прав у правовій сфері їхньої діяльності), заборона певних суспільних відносин і поведінки (наприклад, нормативне визначення ухилення від призову як кримінально-карного діяння або позиціонування державної зради чи посягання на територіальну цілісність як злочинів проти основ національної безпеки); зміни характеру відносин у певній сфері (наприклад, можливе надання додаткових функцій Службі безпеки України, що гіпотетично дозволить здійснювати превентивні, попереджувальні чи забезпечуючі заходи як уповноваженому суб'єкту, що володіє певним санкційним інструментарієм).

Водночас, самі понятійні категорії з правового регулюючого масиву сектору безпеки і оборони також тлумачаться вченими неоднозначно, оскільки кожен науковець надає нового забарвлення виокремленням нових ознак кожного терміну чи поняття.

Так, поняття «сектор безпеки і оборони» застосовується дедалі ширше, зокрема, й у контексті реалізації прийнятої Стратегії національної безпеки України. На жаль, у багатьох наукових джерелах це поняття трактується неоднозначно, звужено, або навпаки – занадто розширено. Крім того, у наукових джерелах є спроби охопити ним всю систему національної безпеки держави або підмінити це поняття іншим, або звести його лише до однієї сфери (воєнної) чи структурного компонента (суб'єкта забезпечення воєнної безпеки) [2, с. 49; 3, с. 8].

Цілковито слушно і змістовно зазначив С. Поляков, що неможливо, щоб суб'єкти сектору безпеки і оборони України діяли в повній правовій відомчій ізоляції або приховано, оскільки в будь-якому разі основні принципи та напрями все одно визначаються безпосередньо вищим законодавчим органом – Верховною Радою України та вищою посадовою особою держави – Президентом України [4].

Водночас, розглядаючи питання тлумачення та змістовного наповнення поняття «сектор безпеки і оборони», як вбачається, найбільш ґрунтовними з даного питання є погляди С. Пономарьова, викладені у дисертаційному дослідженні, присвяченому організації функціонування суб'єктів сектору безпеки і оборони. Виходячи з основних, концептуально визначених типів безпеки, що панують у вітчизняних наукових колах, автор пропонує виділити такі основні елементи безпекового середовища:

- 1) особиста безпека громадян, що забезпечується правоохоронними органами;
- 2) державна безпека – забезпечується правоохоронними та державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями;
- 3) військова безпека – забезпечується суб'єктами оборони України [5, с. 306].

Автор також позиціонує тезу, що відносини, пов'язані з державним регулюванням сфери безпеки і оборони, є предметом адміністративного права, оскільки виникають між суб'єктами публічної влади, регулюються адміністративно-правовими нормами, є управлінськими, виконавчими та публічними, мають службовий характер [5, с. 392].

Отже, як вбачається, виходячи з наведеної позиції, правовим регулюванням сектору безпеки і оборони є спектр регламентованих державою нормативно-правових актів, що встановлюють основи функціонування суб'єктів, що здійснюють заходи із забезпечення державної та військової безпеки, а також особистої безпеки громадян.

Проте, слід зауважити, що «компенсаційні можливості» національно-безпекового законодавства, не можуть бути статичними та постійними в часі. Українська держава як суб'єкт гарантування національної безпеки, має постійно здійснювати необхідні організаційно-правові перетворення у сфері національної безпеки, посилюючи власний статус головного суб'єкта національно-безпекової діяльності, але спираючись при цьому на безпеково-оборонний потенціал власне громадян [6; 7].

Отже, виходячи з аналітичного підходу науковців до визначення комплексу понятійних елементів «правового регулювання сектору безпеки і оборони України», а також результатів аналізу нормативно-правових актів у відповідній сфері правовідносин, видається можливим обґрунтувати положення про те, що поняття правового регулювання національно-безпекових відносин охоплює як законодавчо встановлені механізми функціонування національних суспільних процесів, так і коло суб'єктів захисту держави від усіх форм і видів небезпек, насамперед, зовнішнього характеру, а також сукупність нормативно-правових актів та програмних документів, які визначають зміст діяльності, спрямованість, основні повноваження означених суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колодій А. Національна єдність і патріотизм як чинники національної безпеки. Національна безпека України: конференція українських випускників програм наукового стажування у США. 2004. 16-19 вересня. Київ: Стилос, 2004. 117 с.

2. Смолянчук В. Ф. Національна безпека України: термінологічний баласт чи державотворча необхідність. *Суспільно-політичні процеси: науково-популярне видання*. 2017. № 2-3. С. 47-54.

3. Ларін С. В. Захист національних цінностей у сфері національної безпеки України: автореферат дис. ... к.н.д.у. спец.: 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Івано-Франківськ, 2017. 21 с.

4. Поляков С. Ю. Особливості статусу та місце Збройних Сил України у структурі сектора оборони держави. *Часопис Київського університету права*. 2013/3. URL: <http://surl.li/unoc> (дата звернення: 15.05.2023).

5. Пономарьов С. П. Адміністративно-проавове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України: дис. докт. юр. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 511 с.

6. Буркинський Б. В., Степанов В. Н. Національні цінності і інтереси України (методологічні і прикладні аспекти дослідження). URL: <file:///C:/Users/ADmin/Downloads/156-Article%20Text-162-1-10-20180514.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).

7. Петрочко Ж. Національні цінності як сучасний державницько-суспільний пріоритет України. URL: [file:///C:/Users/ADmin/Downloads/Tmpvd_2017_21\(2\)_15.pdf](file:///C:/Users/ADmin/Downloads/Tmpvd_2017_21(2)_15.pdf) (дата звернення: 15.05.2023).

РУДНЄВ Дмитро Вячеславович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ

Превентивні поліцейські заходи є важливим інструментом для забезпечення безпеки та порядку під час воєнного стану. Вони дозволяють швидко та ефективно перевірити та ідентифікувати осіб, які можуть бути пов'язані з загрозою національній безпеці.

Поверхнева перевірка, за статтею 34 Закону України “Про Національну поліцію”, як превентивний поліцейський захід - є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу. [1]

Основна мета полягає в тому, щоб перевірити наявність документів та ідентифікаційних даних, що підтверджують особистість особи. Це може бути особливо важливо під час воєнного стану, коли можуть бути застосовані різні форми забезпечення безпеки, такі як розгортання військових частин та блокпостів.

Крім того, поверхнева перевірка дозволяє виявити можливі загрози безпеці та порядку. Наприклад, вона може допомогти знайти зброю, наркотики або інші небезпечні предмети, які можуть бути використані для терористичних або злочинних дій. Також перевірка може допомогти ідентифікувати осіб, які можуть мати зв'язки з терористичними організаціями, злочинними угрупованнями або іншими особами, які становлять загрозу національній безпеці.

Підстави для її проведення мають бути реальними: наприклад, плями крові на одязі, неадекватна поведінка або особа знаходиться у стані сп'яніння. Їх поліцейський повинен чітко озвучити до початку перевірки. Поверхнева перевірка – це добровільна дія. Якщо особа відмовляється, то оглянути речі можна буде лише під час особистого огляду або обшуку. Підстава – фіксація конкретного адміністративного або кримінального правопорушення. [2, с. 66-67]

Проведення поверхневої перевірки під час воєнного стану може зустрічатися з рядом проблем, які можуть впливати на її ефективність та результативність. Деякі з цих проблем включають:

1. Відсутність достатнього числа кваліфікованих працівників. У воєнний період може бути складно знайти достатню кількість досвідчених та професійних

працівників для проведення поверхневої перевірки. Це може призвести до зниження якості її проведення та можливих помилок у роботі перевіряючих.

2. Приховування інформації. У воєнний період може бути складно отримувати достовірну інформацію від населення та інших джерел. Це може призвести до зниження ефективності поверхневої перевірки та неможливості виявлення можливих загроз.
3. Підвищена небезпека. У воєнний період може існувати підвищена небезпека для перевіряючих та жителів території, що перевіряється. Це може ускладнити її проведення та призвести до ризику для жителів території та перевіряючих.

Проблеми проведення поверхневої перевірки під час воєнного стану також пов'язані з обмеженнями прав і свобод людей. У зв'язку з цим, є ризик порушення прав громадян, зокрема на приватне життя, переписку, телефонні розмови тощо. Для запобігання цьому необхідно встановлювати чіткі критерії та правила проведення, які б забезпечували баланс між правами та інтересами держави та громадян.

Крім того, важливо забезпечити безпеку під час проведення поверхневої перевірки, оскільки можуть виникнути ситуації, коли громадяни спробують уникнути такої перевірки або відчайдушно захистити свої права. Такі ситуації можуть призвести до конфліктів та порушень правопорядку.

У підсумку, проведення поверхневої перевірки під час воєнного стану є важливим інструментом для забезпечення безпеки держави та її громадян. Проте, необхідно дотримуватися певних принципів та правил проведення таких перевірок, щоб забезпечити баланс між правами громадян та інтересами держави, а також уникнути порушень прав людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про Національну поліцію”. Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 06.02.2023, підстава - 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. (дата звернення - 24.02.2023)
2. Бандура, Богдана Вячеславівна, and С. І. Братков. "ПОВЕРХНЕВА ПЕРЕВІРКА ТА ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ." (2022).

РУДНЄВ Дмитро Вячеславович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Психологічна підготовка поліцейських є важливою складовою у забезпеченні ефективності та безпеки діяльності поліції під час воєнного стану. Вона допомагає зменшити ризик помилок та неправильних рішень, підвищити рівень взаємодії з громадою та забезпечити належний захист від різноманітних загроз.

Психологічна підготовка поліцейського, за визначенням науковців Барко В. І., Барко В. В. та Остаповича В. П., це тривалий процес, який починається ще на етапі первинної професійної підготовки, і продовжується у ході всієї діяльності. З цього можна синтезувати одну з головних ознак такої підготовки, а саме її постійність. [1, с. 179]

Аналізуючи законодавство у сфері первинної професійної підготовки поліцейських, а саме Закону України “Про Національну поліцію” можна визначити, основні аспекти психологічної підготовки працівників Національної поліції України, вони повинні включати:

1. Розуміння ситуації. Поліцейські повинні бути ознайомлені з тим, що відбувається в країні та в світі, які загрози існують, які можливості для реагування на них є наявні. Важливо також пояснити, як воєнний стан вплине на їхню роботу та що від них очікується.
2. Тренування з фізичної підготовки. У першу чергу, поліцейські повинні бути готові до фізичної дії, тому необхідно забезпечити їх підготовку на тренувальних майданчиках та в спортивних залах. Фізична підготовка допоможе підвищити їх витривалість та забезпечити високу якість виконання своїх обов'язків.
3. Тренування зі стресом. Поліцейські повинні бути готові до того, що під час воєнного стану ситуація може бути дуже складною та небезпечною. Тому їм необхідно тренуватися на симуляторах стресових ситуацій, щоб знати, як правильно реагувати та уникнути можливих помилок.
4. Підтримка психологічного здоров'я. Поліцейські повинні знати, що підтримка їхнього психологічного здоров'я є дуже важливою. Вони повинні мати

можливість консультуватися з психологом, отримувати підтримку від колег та керівництва, іноді може знадобитися індивідуальна підтримка.

5. Навчання та тренування з захисту від хімічних, біологічних та радіаційних загроз. В сучасних військових конфліктах часто використовуються та застосовуються різноманітні збройні системи, які можуть викликати хімічні, біологічні та радіаційні загрози. Поліцейські повинні бути підготовлені до цих загроз та знати, як захистити себе та інших від них.
6. Навчання та тренування з використання та застосування зброї. В умовах воєнного стану поліцейські можуть зіткнутися зі збройними конфліктами та повинні бути готові до використання та застосування зброї відповідно до законів та процедур. Важливо забезпечити високу якість тренувань зі стрільби та інших аспектів використання та застосування зброї. [2]

Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити систематичну та комплексну підготовку поліцейських, включаючи як фізичну, так і психологічну підготовку. Тренування повинні бути реалістичними та максимально наближеними до реальних умов діяльності поліції в умовах воєнного стану.

Крім того, важливо створити умови для підтримки психологічного здоров'я поліцейських під час воєнного стану, включаючи можливість звернутися до психолога або іншого фахівця, який може надати допомогу в складних ситуаціях.

Узагальнюючи, психологічна підготовка поліцейських під час воєнного стану має на меті забезпечити їх здатність діяти ефективно та безпечно в складних ситуаціях, зменшити психологічний дискомфорт та стрес, підвищити рівень комунікації та взаємодії з громадою та забезпечити належну підготовку до захисту від хімічних, біологічних та радіаційних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барко, В. І., В. П. Остапович, and В. В. Барко. "Професійна психологічна підготовка поліцейських Національної поліції України." *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»* 1.2 (2018): 176-181.

2. Закон України "Про Національну поліцію". Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 06.02.2023, підстава - 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. (дата звернення - 24.02.2023)

РЯБОВ Валерій Олексійович,

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович,

Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ОПОРІ ПРАВОПОРУШНИКА

Сучасне суспільство, процеси, що відбуваються на даному етапі розвитку (кольорові революції, зростання кількості екстремістських організацій, і радикально налаштованих елементів тощо пред'являє підвищені вимоги до рівня підготовленості, професійних якостей, основний наголос робиться на як професійна діяльність співробітників силових відомств, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, різних спеціальних засобів та фізичної сили.

Відомо, що найпоширенішими місцями затримання правопорушників є громадські місця та вулиці. Затримання у таких місцях носить деяку перевагу для співробітників, що полягає у можливості спостерігати за діями затриманого, його пересуванням чи спробами позбутися зброї чи інших речових доказів [1].

Складнощі при такому затриманні виникають у місцях скупчення людей, що призводить до скутості рухів групи затримання, до неможливості застосовувати вогнепальну зброю та наявні спеціальні засоби. Також важливо знати, що в таких місцях можуть бути і спільники, які в різних ситуаціях можуть перешкодити затриманню правопорушника, зчинивши шум або компрометувати співробітників групи затримання [2].

Попередня підготовка, скритність, маскування та опрацювання всього комплексу заходів для групи затримання є основою успішного проведення затримання у громадських місцях та на вулицях [3].

Враховуються і ситуації, які можуть скластися при виборі місця та способу дії при затриманні правопорушників, які володіють вогнепальною та іншою зброєю, вживання екстрених заходів щодо відтворення сприятливих умов для проведення затримання.

На етапі підготовки оперативно-тактичної комбінації необхідно провести аналіз обстановки у місці передбачуваного затримання правопорушника, визначити час доби та у якому місці відбувається концентрація громадян, а також які організації чи установи працюють, чисельність працюючих чи відвідувачів їх людей, інтенсивність транспортного потоку та маршрути руху.

Головним завданням на етапі підготовки виступає з'ясування перебування при затриманій особі зброї, її кількість, характеристики та готовність її застосування.

Визначення числа супроводжуючих (охорони) злочинців, наявності у даних осіб зброї [4, с. 3].

Сприятливим місцем затримання злочинця виступає небагатолюдна та віддалена від дворів та зупинок транспорту на території. Створюються та відповідні умови проведення комбінації, такі як:

- перекриття руху транспортних засобів;
- видалення із зони дії громадян, які там [2, с. 8].

При зміні маршруту правопорушників керівнику необхідно оперативно вказати новий район затримання та потай провести маневрування силами та засобами, скоординувати дії оперативних груп у нових умовах [3].

Після проведення затримання правопорушники спеціальним транспортом доставляються до місця їх ізоляції.

На відміну від затримання на вулиці, затримання у парках, клубках, ринках, театрах та вокзалах має свої особливості. Головним завданням групи затримання у таких закладах є непомітне зближення із затримуваним та нейтралізація опору з його боку та сторони його оточення. Після зближення зі злочинцем група затримання бере його під руки та обстежує кишені, пояс штанів та інші місця, в яких затриманий може зберігати зброю. Така перевірка проводиться швидко, необхідно якнайменше залучити увагу оточуючих. В цей час інша частина співробітників стежить за оточуючими та не допускає їх втручання у затримання правопорушника [2, с. 67].

Питання про доставлення затриманого, а саме яке приміщення правоохоронного органу вирішується заздалегідь. Відразу після доставки документально оформляються затримання та речові докази, які було вилучено під час заходу.

Важливо наголосити на необхідності попередження найближчих нарядів та постів під час затримання у громадських місцях, щоб своєчасно були вжито заходів щодо припинення втручання сторонніх осіб.

Таким чином, затримання має відповідати виняткового та точного виконання та дотримання законності, бути зумовленим та мотивованим, проводитися з максимальною безпекою для всіх учасників та громадян, випадково опинилися дома проведення операції, і з оптимальною витратою сил, засобів та часу. Затримання має відповідати принципу гуманності у ставлення до правопорушника, шкода, заподіяна йому затриманням, має бути по можливості мінімальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев, Д. В. "Тактичні операції затримання на гарячому при розслідуванні незаконного обігу зброї." 2018 р.
2. Голенко, Ніна Миколаївна, and Віктор Миколайович Омельченко. "Прогнозування працівником поліції службово-оперативних дій як чинник тактики затримання правопорушника в екстремальних умовах." 2020 р.
3. Дідковський, Володимир Антонович, et al. "Захисні дії в разі погрози вогнепальною зброєю. Обеззброєння та силове затримання правопорушника. Protective actions in case of threat of firearms. Disarmament and forcible detention of the offender." 2022 р.
4. Єршоменко, Е. А. "Застосування співробітниками поліції прийомів бойового хортингу при затриманні злочинців." 2020 р.

РЯБОВ Валерій Олексійович,

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович,

Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНОГО ПРЕДМЕТА

Якщо сповіщення про замінування або наявність вибухового пристрою надходять, слідчий організовує охорону місця події. Силами наявних нарядів поліції та служб охорони здійснюється огороження небезпечної ділянки. Слідчий також розподіляє ролі для учасників СОГ і проводить інструктаж.

Якщо вибухонебезпечний предмет виявлено в приміщенні, персонал евакуюється на безпечну відстань, а обстеження проводять лише спеціалісти-вибухотехніки. При виявленні вибухонебезпечного предмета співробітники НП зобов'язані негайно повідомити про це старшого підрозділу або звернутися до чергової частини та викликати оперативно-слідчу групу. Вони також повинні відійти на безпечну відстань від місця виявлення. Якщо громадяни повідомляють про виявлення вибухонебезпечного предмета, то старший зміни отримує інформацію та здійснює відповідні дії [1, с. 3].

При отриманні інформації від громадян про виявлення ними вибухонебезпечних чи підозрілих предметів старший зміни зобов'язує [3, с. 17-18]:

- зафіксувати точний час отримання повідомлення, його зміст;
- встановити відомості про особу яка повідомила обставини, за яких було виявлено вибухонебезпечний предмет;
- попередити заявника про безпеку, що загрожує, про неприпустимість будь-яких дій щодо підозрілого предмета, попросити його попередити про те, що сталося поблизу інших громадян і закликати їх залишити небезпечну зону [2, 3].

Після отримання сигналу про виявлення вибухонебезпечного предмету старший зміни зобов'язаний:

- негайно доповісти про те, що сталося начальнику відділення поліції або особі, Оперативно та якісно провести евакуацію, не допускаючи паніки з боку громадян (у разі масової евакуації всіх, хто перебуває на об'єкті – відповідно за наявними схемами евакуації).

З метою зменшення можливих наслідків вибуху, необхідно вжити додаткових заходів безпеки. Одним з них є відкриття вікон, щоб розосередити можливу вибухову хвилю.

Крім того, можна винести особливо цінне обладнання або захистити його мішками з піском, обробити протипожежною піною та винести матеріали, які можуть детонувати. Варто також знеструмити зовнішнє джерело електроживлення та відключити газопостачання. Перед можливою закладкою небезпечних предметів, необхідно прибрати всі предмети, які можуть створити додатковий вражаючий ефект за рахунок осколків [4, с. 22].

Важливо зазначити, що саме поводження з вибуховими пристроями є дуже небезпечним, а специфічні властивості вибухових речовин не виключають можливості мимовільного вибуху. Тому необхідно бути дуже обережним і дотримуватись всіх правил безпеки.

Отже, у разі виявлення вибухонебезпечного предмета, поліцейські повинні діяти з дотриманням певної тактики для мінімізації можливих наслідків вибуху і захисту життя та здоров'я людей. Основні кроки, які слід вжити в цій ситуації, можуть включати наступне:

- Поліцейські повинні встановити зону відчуження, щоб уникнути потенційних загроз життю та здоров'ю людей.
- Найбезпечнішим варіантом виявлення та нейтралізації вибухонебезпечних предметів є виклик спеціалізованих служб, таких як служба демінінгу та піротехнічна служба.
- Поліцейські повинні обстежити територію та ідентифікувати вибухонебезпечний предмет.
- Важливо забезпечити ізоляцію предмета, щоб запобігти можливому вибуху.
- Поліцейські повинні заборонити доступ до місця виявлення вибухонебезпечного предмета.
- Поліцейські повинні забезпечити евакуацію людей з небезпечної зони, якщо це необхідно [1].

Поліцейські повинні оголосити попередження про потенційну небезпеку та прохати громадян не наближатися до місця виявлення вибухонебезпечного предмета.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровик, Микола, et al. "вдосконалення тактики комунікацій проліцейських під час виконання професійних завдань." Наука і техніка сьогодні 12 (12) (2022).
2. Йосипів, Ю. Р., and М. Д. Курляк. "тактика дій працівників національної поліції при затриманні особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливого тяжкого злочину і яка намагається втекти." Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 27 червня 2022 року № 11): 96.
3. Лиса, М. О. "тактика дій поліції при плануванні та організації заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів (скандинавська модель)." Scientific notes of Lviv University of Business and Law 32 2022 p.186-193.
4. Світайло, Д. М. "Аналіз методів детектування вибухонебезпечних предметів." 2022 р.

СЕВЕРИНОВ Данііл Сергійович

*Курсант 1-го року навчання факультету
забезпечення державної безпеки Київський
інституту Національної гвардії України*

ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Стратегічною метою та завданням політики Національної безпеки України є забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, національної єдності суспільства, додержання прав і свобод людини і громадянина, створення сприятливих умов для динамічного зростання економіки, забезпечення Європейських соціальних стандартів і добробуту населення.

В умовах тривалої військової агресії воєнно-економічна безпека є найважливішою функцією держави. Стійкість національної економіки в умовах воєнного стану є сприятливою умовою протистояти наявним викликам, а також спроможністю задоволення запитів сил оборони в протистоянні агресору. Обороздатність держави безпосередньо залежить від стану її сил оборони та визначається їх спроможностями виконувати поставлені завдання щодо захисту та оборони держави. Проте проблема забезпечення воєнної безпеки держави - це не тільки питання вдосконалення її воєнної складової, так рівень розвитку її економічної сфери.

Матеріальною основою оборони та ведення війни є економіка. Вона впливає на масштаби і тривалість воєнних дій та їх напруженість. Для ведення збройної боротьби необхідні Збройні Сили України, а для їх утримання значні людські, матеріальні та фінансові ресурси, обсяги яких залежать від рівня економічного розвитку країни. Однією із головних проблем в умовах застосування частин та підрозділів Збройних сил України є проблема ефективного використання обмежених ресурсів, які виділяються на їх розвиток [1].

Підготовка держави до війни в сучасних умовах, є найскладнішою проблемою сучасного воєнного будівництва. Незважаючи на постійні ракетні та артилерійські обстріли по території нашої держави, Україна разом з союзниками «країнами» Європейського союзу та Північно-Атлантичного альянсу НАТО постійно розвиває свою оборонну сферу. Надання Україні країнами-партнерами військової допомоги, як економічного характеру так і сучасними зразками озброєння та військової техніки, сприятливо позначається на умови ведення війни, тактичної та оперативної обстановки на полі бою, а також зміни підходів сил оборони до форм і способів ведення збройної боротьби у порівнянні із тими, якими визначали воєнна доктрина радянського союзу.

На наш погляд, що зміна форм та способів ведення збройної боротьби повинні підкріплюватись постійними зростанням рівнем сучасного озброєння..

Економіка України в сучасних умовах зазнає великих колосальних збитків. Український продовольчий ринок знаходиться в кризовому стані, через дію зовнішніх та внутрішніх факторів. Незважаючи на ті фактори, які негативно впливають на економіку, Україна продовжує експортувати свої товари агропромислового сектору.

Світові війни ХХ століття засвідчили значне збільшення ролі економічного чинника в їх підготовці та підсумках, а саме: організація військових операцій на базі масового машинного виробництва з виготовлення військової техніки; різке зростання масштабів, часу і інтенсивності військових дій і, відповідно, використання можливостей військової економіки; розгортання різноманітних форм і методів економічної війни; глибока перебудова економіки воюючих держав у вигляді мобілізації і концентрації всіх ресурсів, а також посилення втручання держави в економіку [2].

Одним із основних шляхів підвищення спроможностей сил оборони є підтримання воєнної та технічної переваги над противником. Вирішення такого завдання можливе за умови стабільності економічної складової навіть в умовах військової агресії. З урахуванням вищевикладеного, на наш погляд, для досягнення поступового економічного зростання в Україні, в умовах воєнної агресії, необхідно:

- проаналізувати економічні процеси в господарській діяльності на всіх рівнях воєнної сфери;
- розгортання комплексу наукових досліджень в сферах інновацій;
- стабілізації виробничого потенціалу економіки та створення робочих місць ;
- співпраця з країнами членів НАТО ;
- врегулювання проблемних питань з енергопостачанням;
- відновлення та модернізація промислових, воєнних об'єктів;
- підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу країни;
- вдосконалення системи наукових знань про характер економічного забезпечення сучасних воєн, шляхи їх уникнення воєнно-економічними засобами, економічну підготовку держави до забезпечення її життєздатності в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семененко О.М., Бойко Р.В., Водчиць О.Г., Добровольський Ю.Б., Бердочник Д.В., Ярошенко А.В. Основні методологічні аспекти воєнно-економічного забезпечення обороноздатності держави: теорія та практика. *Система озброєння і військова техніка*. 2017. № 3(51). С.165-175.
2. Пустовіт Р.Ф. Військово-економічна безпека держави. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С.23-28.

СОТНІКОВ Андрій Володимирович

Курсант 1 курсу ФПФППД

Науковий керівник

Науковий керівник:

ТІНІН Дмитро Геннадійович

Викладач кафедри ТСП, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зараз, під час збройної агресії російської федерації на території України, стоїть питання про захист нашої Вітчизни та перемогу над ворогом. Підготовка кадрів для військових підрозділів та правоохоронних органів займає основне місце у цьому питанні.

Схвалена 25 березня 2021 року Стратегія воєнної безпеки України визначає необхідність розвитку систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони. Запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського і старшого складу з використанням досвіду бойових дій, методів навчання, принципів та стандартів НАТО.

Стратегічний оборонний бюлетень України, затверджений Указом Президента України № 473/2021 від 17 вересня 2021 року визначено ключові завдання в у сфері розвитку системи військової освіти, військової науки та підготовки кадрів, яка має здійснюватися на основі принципів і стандартів НАТО, підготовки офіцерського, сержантського і старшинського складу. Очікуваним результатом такої підготовки є трансформована на основі принципів і стандартів НАТО система військової освіти. Заходи, викладені у Стратегічному оборонному бюлетені України

- трансформація військової освіти шляхом набуття нових освітніх та професійних компетенцій, перехід на програми, сумісні з програмами навчальних закладів держав-членів НАТО та держав-партнерів НАТО (забезпечення взаємного визнання) дипломи вищих військових навчальних закладів), особливо коли йдеться про оволодіння іноземною мовою, на рівні не нижче СМР-2;

- удосконалення курсової підготовки офіцерів, сержантів і старшин, особливо на курсах керівництва;

- оновлення наукових досліджень та трансформація системи наукової та науково-технічної діяльності з урахуванням принципів та передового досвіду держав-членів НАТО та держав-партнерів НАТО.

Зазначені завдання стосуються підготовки кадрів для галузевих органів Безпека та оборона України, звичайно, не є вичерпним переліком і потребує вдосконалення у зв'язку з новими викликами. Однак саме вони потребують першочергової уваги у зв'язку з необхідністю налагодження конструктивного діалогу між органами влади сектору безпеки і оборони, до складу якого входять заклади вищої освіти, та Міністерством освіти і науки України, а також Національним агентством із

забезпечення якості вищої освіти. Результатом такої співпраці має стати розробка та прийняття єдиної Концепції підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України.[1]

На підставі постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 190, курсанти на останньому році навчання у стислі терміни пройшли практику, захистили матеріали практики, успішно пройшли атестацію та після отримання дипломів після здобуття вищої освіти направлені до установчого органу Національної поліції. Курсанти першого року навчання перейшли на дистанційну форму навчання, курсанти 2-3 курсу. року направлено в оперативне розпорядження керівників. ГУНП в областях та м. Києві, де вони беруть участь у забезпеченні публічної безпеки та порядку. При цьому вміло оволоділи дистанційним навчанням. Державі для виконання своїх функцій потрібні висококваліфіковані спеціалісти, у яких є не лише відповідне підтвердження освіти, а також необхідні знання та навички. Військова агресія російської федерації проти України стала поштовхом для пошуку нових підходів у вихованні правоохоронців, починаючи від їх відбору і закінчуючи вищими навчальними закладами зі специфічними умовами навчання, які належать до сфери управління Міністерства. Внутрішні справ України та завершення набуття ними достатнього рівня компетенції.

Знову війна доводить, що до неї треба готуватися заздалегідь, особливо в присутності ворога, з яким є спільні кордони. Окрім необхідної теоретичної підготовки з різних галузей знань, кваліфікований випускник ЗВО повинен мати базові практичні навички застосування отриманих знань в умовах воєнного стану. З іншого боку, згадані установи вищої освіти мають бути мобільними у підготовці кваліфікованих кадрів не тільки в у мирний час, а й за наявності таких перешкод, як запровадження карантинних заходів, режиму воєнного стану тощо.[2]

У зв'язку з цим побудова комплексної взаємодії всіх складових підрозділу безпеки і оборони є невід'ємною умовою якісної підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони. Цього можна досягти за рахунок підвищення якості та інтенсивності спільних тренувань сил оборони для проведення стратегічних дій (стратегічного розгортання, територіальної оборони України, руху опору, операцій сил оборони), участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. Саме завдяки взаємодії відповідних складових сектору безпеки та оборони, можна забезпечити підготовку особового складу, здатного оперативно та злагоджено здійснювати спільні профілактичні дії, впроваджувати оперативні та інноваційні заходи стратегічного та тактичного характеру в напрямку боротьби із загрозами національній безпеці нашої держави. У свою чергу, потребує внесення відповідних змін та доповнень до освітніх програм і навчальних планів ВНЗ, підпорядкованих ланкам МОН, у частині забезпечення спільного навчання.[3]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загуменна ю. О підготовка персоналу сектору безпеки і оборони як основа забезпечення національної безпеки україни url: https://dpspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/547/1/хнувс_26.05.2022%20%281%29.pdf

2. Романюк в. В. Місце зво зі специфічними умовами навчання в підготовці правоохоронців у системі мвс україни в умовах воєнного стану url: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/547/1/хнувс_26.05.2022%20%281%29.pdf

3. Сокурєнко в. В. Підготовка кадрів для сектору безпеки і оборони як передумова забезпечення національної безпеки україни url: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/547/1/хнувс_26.05.2022%20%281%29.pdf

СТАРЧЕНКО Антон Миколайович,
*курсант курсу № 3 факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України*

Науковий керівник:
БЕЙКУН Андрій Леонардович,
*кандидат юридичних наук, доцент,
викладач кафедри забезпечення державної
безпеки Київського інституту Національної
гвардії України*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Теоретичне узагальнення нормативно-правового забезпечення національної безпеки та виокремлення напрямків поліпшення суспільно-безпекових відносин набуває особливої актуальності в умовах посилення загроз та небезпек зовнішнього характеру, і, насамперед, у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України.

Захист національної безпеки є не тільки державною, а й суспільно-політичною справою. Тому нормативно-правове регулювання забезпечення національної безпеки не дозволить досягти бажаних результатів без виваженої державної політики, спрямованої на захист основ демократії і, відповідно, громадської безпеки як складової частини національної.

Розбудова Української держави, поворот суспільства до засад гуманізму і справедливості, пошук шляхів його демократичного розвитку, - актуалізує використання й наповнення реальним демократичним змістом основних принципів нормативно-правового регулювання системи забезпечення національної безпеки. А оскільки ця система є головним елементом механізму забезпечення громадянського порядку й по суті визначає його зміст, то важливо з'ясувати, на основі яких засад має формуватись і функціонувати зазначена система, тобто який зміст принципів нормативно-правового регулювання її організації та діяльності [1].

Як відомо, національна безпека позиціонується як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-

бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [2; 3].

Наукові дослідники у галузі правового регулювання національної безпеки, зокрема: Дж. Кенан, Х. Моргентау, Я. Базилюк, А. Бесчастний, С. Варналій, А. Власюк, М. Возний, В. Горбулін, А. Гуменюк, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, А. Мокій, В. Мунтіян, І. Піскун, М. Прохоренко, М. Флейчук та інші позиціонують нормативну базу з питань регулювання національнобезпекових відносин як організаційно-функціональний образ системи національної безпеки, виражений юридичною мовою, і який відповідає її цільовому призначенню. При цьому правові норми забезпечують моделювання як самої системи національної безпеки, так і її підсистем, нормування та формалізацію їх функціональних, організаційних та інформаційних структур, а також самі виконують інформаційну функцію [4, с. 19; 5, с. 67].

Беззаперечно, що вихідною, управляючою, правовою інформацією для функціонування системи національної безпеки є Конституція України, а також закони та підзаконні нормативні акти, що визначають функції та завдання державних і недержавних суб'єктів сектору безпеки і оборони як в цілому, так і по конкретних напрямках їх діяльності, підсистемах і рівнях управління [6].

Доцільно концептуально зазначити, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій.

Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є:

1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

2) дотримання норм міжнародного гуманітарного права;

3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони.

Фундаментальними національними інтересами України є:

1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України;

2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;

3) інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації

Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами [2; 7, с. 208-209].

Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями.

Основними принципами забезпечення національної безпеки є:

пріоритет прав і свобод людини і громадянина;

верховенство права; пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;

своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;

чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони та іншими структурами в системі національної безпеки;

використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки.

Відповідно до означених принципів, національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах.

Отже, загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у: Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України.

Відповідно до базових нормативних актів з питань регулювання відносин у сфері національної безпеки та зазначених програмних документів, вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України повинен обумовлюватись необхідністю своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз національним інтересам.

З урахуванням правового режиму воєнного стану, а також геополітичної і внутрішньої обстановки в Україні, діяльність усіх державних органів має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, викориненні злочинності, вдосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні консолідації суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації у зв'язку з знищенням агресором

екосистем на окупованих територіях та порушенням стану безпечного екологічного середовища.

Відповідно, основні напрями державної політики з питань національної безпеки України потребують корегування і повинні, як вбачається, містити такі складові:

а) у зовнішньополітичній сфері - проведення активної міжнародної політики України з метою:

запобігання втручанням у внутрішні справи України і адекватна відповідь на посягання на її державний суверенітет і територіальну цілісність з боку російської федерації;

поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою сприяння країнами блоку НАТО відсічі збройної агресії російської федерації та, у найближчій перспективі, - набуття членства у цій організації;

створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України у післявоєнний відбудовчий період;

участь у заходах щодо боротьби з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом, протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки;

адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

б) у сфері державної безпеки:

прискорення реформування Збройних Сил України та інших військових формувань з метою забезпечення їх максимальної ефективності та здатності давати адекватну відповідь на відсіч збройної агресії та іншим реальним та потенційним загрозам Україні;

реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення;

реалізація державних програм модернізації наявних, розроблення та впровадження новітніх зразків бойової техніки та озброєнь; посилення контролю за станом озброєнь і захищеністю військових об'єктів;

зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України для боротьби з зовнішнім агресором та організованою злочинністю;

участь України у створенні ефективною системи колективної безпеки;

впровадження у післявоєнний період ефективною системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони;

забезпечення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, у першу чергу, учасників бойових дій.

в) у внутрішньополітичній сфері:

забезпечення неухильного додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист конституційного устрою, вдосконалення системи політичної влади з метою зміцнення демократії, духовних та моральних підвалин суспільства;

підвищення ефективності функціонування політичних інститутів влади; створення дійових, у тому числі судових, механізмів захисту конституційних прав людини і основних свобод;

забезпечення прозорості в діяльності державних органів, прийнятті управлінських рішень, інформованості населення, зміцнення на цій основі його довіри до владних інститутів;

створення повноцінного, ефективно діючого місцевого і регіонального самоврядування;

формування і вдосконалення політико-правових, соціально-економічних та духовно-культурних засад етнонаціональної стабільності, відпрацювання ефективних механізмів узгодження інтересів етнічних спільнот та розв'язання суперечностей.

Отже, встановленню та належному правовому забезпеченню чинників сучасного безпекового середовища, що впливають на правові відносини у сфері національної безпеки, необхідно приділяти постійну увагу, насамперед, з огляду на необхідність побудови ефективного правового механізму функціонування суб'єктів сектору безпеки і оборони в умовах спеціальних правових режимів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Копанчук В. О. Нормативно-правове забезпечення державної політики національної безпеки та громадського порядку України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12, 2017. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1610> (дата звернення: 06.05.2023).
2. Про національну безпеку України. Закон України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 06.05.2023).
3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#text> (дата звернення: 06.05.2023).
4. Ліпкан В.А. Національна безпека України: *монографія*. К.: Кондор, 2013. 437 с.
5. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник. К.: НАДУ, 2012. 544 с.
6. Жук Т. І. Система суб'єктів сектору безпеки України. *Юридична наука* № 5(107) / 2020. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/276/266> (дата звернення: 06.05.2023).
7. Семенченко А. І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України: монографія. К.: НАДУ, 2008. 428 с.

УСТИМЕНКО Владислава Валеріївна,
Курсантка 2 курсу ННІПФПНП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:
ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович
*Старший викладач кафедри Тактико-
спеціальної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Військовослужбовці тривалий час виконують службові обов'язки у важких та екстремальних умовах, що призводить до дезадаптації, зниження опірності, нервово-психічної перевтоми, стійкого негативного психічного стану. Наслідком цього може стати збільшення кількості військовослужбовців, які перенесли травмуючі життєві переживання, що призводять до погіршення їх психічного стану, порушення системи відносин із соціальним та матеріальним світом, які негативно впливають на зміни їхньої поведінки та працездатності, подальшої службової та бойової діяльності. Негативний психологічний вплив на військовослужбовців справляє зміна умов праці, порушення режиму діяльності та відпочинку, дія яких найбільш помітна під час довготривалих відряджень.

Іншою ситуацією, яка негативно впливає на морально-психічний стан військовослужбовців при виконанні службових обов'язків і бойових завдань в умовах масштабних суспільно-політичних подій, є активне використання ворогами негативного інформаційно-психологічного впливу на свідомість військовослужбовців, які намагаються протиставити у суспільній свідомості військових правоохоронців народу своєї країни, її правовій системі. Тому проблема формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням є надзвичайно значущою, оскільки від такої готовності залежить не тільки ефективність службової діяльності військовослужбовців, але й їх особиста безпека.

Психічна підготовка військовослужбовців – це система цілеспрямованих дій, які формують та зміцнюють їхню психічну готовність та стійкість, заснованих, перш за все, на розвитку особистісних самовдосконалення та професійно важливих якостей, отриманих з досвіду моделювання успішних дій в екстремальних умовах. Підготовка військовослужбовців до бойових дій передбачає не тільки фізичну, а й психологічну підготовку. Психологічна основа підготовки військовослужбовця полягає у формуванні в нього необхідних якостей і розумових здібностей, які допоможуть успішно виконувати покладені на нього обов'язки в складних умовах збройного конфлікту.

Спеціальна психологічна підготовка більш наближена до психологічної підготовки самостійного виконання поставлених завдань. Більшою мірою вона характеризується специфічними методами (заняття спортом, ідеомоторні тренування,

вивчення основних ознак об'єктів та ін.). Метою спеціальної психологічної підготовки є – розвиток специфічних психологічних якостей військовослужбовців у відповідності до роду військ (сил) для досягнення довгострокової психологічної готовності до виконання обов'язків військової служби. СПП особового складу проводиться під час базового та підтримуючого періодів бойової підготовки. Основними завданнями СПП є: формування у військовослужбовців прийняттого рівня психічної стійкості до впливу психотравмуючих чинників бойових дій, притаманних даному роду військ (сил) та їх військовій спеціалізації, а також напрацювання психологічних навичок професійної поведінки військовослужбовців у екстремальних умовах.

Для якісного виконання конкретного службово-бойового завдання проводиться цільова психологічна підготовка. Вона полягає в набутті навичок саморегуляції і спрямована на актуалізацію конкретного психічного стану військовослужбовців. Її мета — адаптація психіки військовослужбовця до умов виконання конкретного (бойового) завдання за дорученням. ЦПП проводиться:

1. У період інтенсивної бойової підготовки, в комплексі з тактичною (тактико-спеціальною) підготовкою особового складу під час навчань (тренувань), практичних занять.

2. Під час підготовки до виконання поставленого (бойового) завдання. При цьому основними завданнями цільової підготовки є не тільки формування у військового чіткої психологічної установки на виконання поставленого йому бойового завдання, а і формування безпосередньої психологічної готовності до виконання завдання за призначенням [3, с. 50-52].

Психологічна готовність особового складу забезпечується професійним відбором, професійною підготовкою фахівців до ефективних і безпечних дій, безпосередньою військово-професійною діяльністю.

Низький рівень підготовленості особи до умов військової служби зумовлена впливом кількох факторів: недостатня фізична підготовка до військової служби; недостатня емоційна підготовка до військової служби (негативне ставлення); слабкий розвиток позитивної мотивації до підтримання і забезпечення особистої життєдіяльності. До критеріїв поганої підготовки також відносять: відсутність патріотизму, недостатню професійно-психологічну підготовку до заходу, низький рівень нервово-психічної стійкості, шкідливі звички, депресію та негативні нахили.

Психологічна підготовка до бойових дій представляє собою систему взаємопов'язаних заходів, які спрямовані на формування у військовослужбовців і військових колективів психологічних якостей, що забезпечують їх психологічну готовність до активних і ефективних дій на полі бою та стійкість до впливу сучасних засобів боротьби, а також формування психологічних умов, що забезпечують безумовне виконання конкретних бойових завдань.

Службово-бойова підготовка включає систему теоретичних і практичних занять, тренувань, стрільб, вправ, як правило, у спеціально обладнаному навчальному центрі, під час яких військовослужбовці накопичують знання, формують навички та вміння поводитися зі зброєю, розвивають фізичні якості та психічну стійкість, необхідні для боротьби зі злочинними угрупованнями. Вона може бути також складовим компонентом діяльності з психологічної реабілітації військовослужбовців, які повернулися з спеціальних відряджень (екстремальних ситуацій) [2, с. 12-13].

Серед найважливіших психологічних умов забезпечення ефективності бойової підготовки можна виділити діяльність командного складу різного рівня, спрямовану на досягнення психологічної готовності військослужбовців до службово-бойової діяльності, їх стійкості до впливу негативних факторів, а отже, їхню професійну надійність. Готовність і психічна загартованість складаються з таких елементів: - мотиваційний, що відображає зосередженість військовослужбовця на виконанні дорученого завдання; - емоційний, що виявляється у впевненості в собі, у почутті ентузіазму та задоволення від виконаної справи; - вольовий, що виражається в самовладанні, самоконтролі та саморегуляції; - пізнавальний, що характеризує ступінь усвідомлення та розуміння бойового завдання; - інтелектуальний, який виявляє розумові здібності, тип мислення; - операційний (моторний), що поєднує в собі методи, що застосовуються, і способи роботи [1, с.10].

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що формування психологічної готовності персоналу істотно залежить від таких факторів: сформованості професійно важливих якостей особистості; самооцінки власної підготовки, досвіду дій в екстремальних умовах; особистий досвід мобілізації сил для вирішення більш складних завдань; емоційна стійкість, вміння володіти собою; впевненість у своїх силах; сміливості, цілеспрямованості; здатності до саморегуляції, створення оптимальних внутрішніх умов для дій; мотивації; бажання досягти того чи іншого результату, оцінка ймовірності його досягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи психологічної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України до виконання службово-бойової діяльності в екстремальних умовах : посібник / О.С. Колесніченко, Я.В. Мацегора, І.І. Приходько; за заг. ред. проф. І.І. Приходька. – Х. : НА НГУ, 2017. – 127 с.
2. Кокун О.М., Мороз В.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2021. 170 с.
3. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.- дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Евєрт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 147 с.

ЧЕРНЯВСЬКА Орина Олегівна

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні потрібно звернути увагу на проблеми, пов'язані з професійним здоров'ям військовослужбовців та правоохоронних органів, так як вони стикаються зі стресовими ситуаціями, що може вплинути на їх психологічний та фізичний стан. Тому необхідно розробляти та впроваджувати спеціальні програми з профілактики та реабілітації таких працівників.

Україна зазнала надзвичайно складної ситуації у зв'язку з російською збройною агресією, що виявилася справжнім випробуванням для держави та громадян. Збереження суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності стало однією з найбільш пріоритетних завдань для України та її громадян.

Основною функцією держави є забезпечення безпеки свого народу, захист території від зовнішніх загроз та підтримка правопорядку. Нинішня ситуація в Україні підкреслює необхідність реалізації конституційної функції з оборони та захисту держави, що вимагає наукового, правового та адміністративного забезпечення [1].

Наукова спільнота України повинна докласти максимум зусиль для розробки наукових досліджень та рекомендацій з питань оборони держави. Юридична спільнота повинна бути залучена до створення законодавчих засад, що забезпечать правовий захист та безпеку нашої держави та її громадян. Адміністративно-правове забезпечення має гарантувати ефективну роботу державних структур та органів правопорядку в умовах військової агресії [2, с. 10].

Також серйозною проблемою є боротьба з корупцією та зловживанням владою у сфері оборони та правоохоронної діяльності. Необхідно забезпечити прозорість та відкритість процесів в цих сферах, впроваджувати ефективні механізми контролю та відповідальності за порушення закону [4].

Окрім цього, важливо забезпечити належну матеріально-технічну базу та фінансування для забезпечення ефективної діяльності військових формувань та правоохоронних органів. Це включає в себе забезпечення високоякісного озброєння та техніки, забезпечення високої якості харчування та житла для працівників, а також належну оплату праці [1].

Закон України «Про Збройні Сили України» визначає основні функції, склад та правові засади організації, діяльності, керівництва та управління Збройними Силами України. Згідно з цим законом, Збройні Сили України є основним суб'єктом забезпечення оборони країни, а до їх основних функцій належать захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України.

Крім того, Збройні Сили України здійснюють стримування збройної агресії та охорону повітряного та підводного простору держави, а також участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Вони також беруть участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведенні військових інформаційно-психологічних операцій, боротьбі з тероризмом і піратством, заходах щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів державної власності за межами України та забезпеченні їх безпеки та евакуації [2, с. 40].

В умовах нинішньої військово-політичної обстановки, діяльність спеціальних суб'єктів, що безпосередньо відповідають за оборону держави, має визначальне значення для забезпечення захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Зокрема, Збройні Сили України як основна складова сили оборони, мають важливе місце у забезпеченні безпеки держави та населення [3, с. 6].

Проте для ефективної роботи Збройних Сил України необхідне належне адміністративно-правове забезпечення їх діяльності. Тому розгляд окремих проблемних питань адміністративно-правового забезпечення діяльності Збройних Сил України як спеціального суб'єкта забезпечення оборони держави стає надзвичайно важливим.

Науковий підхід до вивчення проблем адміністративно-правового забезпечення діяльності Збройних Сил України допоможе з'ясувати ключові аспекти їх функціонування, ідентифікувати проблемні питання та запропонувати шляхи їх подолання. При цьому важливо враховувати діючу законодавчу базу та міжнародні стандарти в галузі оборонної політики та права, а також використовувати сучасні методи наукового дослідження. Такий підхід до адміністративно-правового забезпечення діяльності Збройних Сил України є ключовим для забезпечення ефективної та безпечної оборони держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданович В.Ю., Свида І.Ю., Скулиш Є.Д. Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України : монографія: у 7 т. Київ : Наук.-вид. відділ НА СБУ, 2012. Т. 4: Воєнна безпека держави і шляхи її забезпечення / за заг. ред. Є.Д. Скулиша. Київ : Наук.-вид. відділ НА СБУ, 2020. 464 с.
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96- ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
3. Островський, С. О. "Актуальні проблеми законодавчого регулювання питань взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України." Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика) 14 2019 р. 62-70.

4. Мицишин, Н. В., and А. В. Діміч. "Шляхи вдосконалення правового регулювання матеріально-технічного забезпечення територіальної оборони України." Аналітично-порівняльне правознавство 1 2022 р. 147-152.

ШЕВЧЕНКО Максим Анатолійович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців до підрозділів Національної поліції

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах Україна зазнає викликів та загроз своїй національній безпеці, пов'язаних з агресією Російської Федерації, гібридною війною, тероризмом, кібератаками та іншими факторами. Це вимагає посилення обороноздатності держави, підвищення рівня підготовки та професіоналізму військових формувань та правоохоронних органів, які несуть основне навантаження з забезпечення національної безпеки та захисту суверенітету України. Одним із ключових аспектів забезпечення службово-бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів є питання підготовки кадрів для них, яке має враховувати специфіку воєнного стану, що може бути запроваджений у разі загрози або прямого нападу на Україну. Серед актуальних питань цього напрямку можна виділити такі: модернізація навчально-методичного забезпечення процесу підготовки кадрів; забезпечення матеріально-технічної бази для навчання та службово-бойової діяльності; покращення соціально-правового захисту та психологічної підтримки персоналу; розвиток науково-дослідної роботи та інноваційних технологій; вдосконалення системи партнерства та співпраці з міжнародними організаціями та іншими державами тощо.

Підготовка кадрів для військових формувань та правоохоронних органів - це система заходів щодо навчання, виховання та професійного розвитку осіб, які здійснюють або мають намір здійснювати службу в Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органах. Принципи підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів - це основні ідеї, які визначають зміст, методи, форми і організацію навчального процесу. До них належать: принцип державності - врахування національних інтересів, конституційних норм і законодавства України при підготовці кадрів; принцип гуманізму - повага до особистості, її прав і свобод, розвиток громадянської позиції, патріотизму, моральних і професійних якостей; принцип демократизму - забезпечення участі особового складу у прийнятті рішень, що стосуються їх навчання і служби, створення умов для саморозвитку і самовдосконалення; принцип науковості - використання сучасних досягнень науки і техніки, теоретичних і практичних знань, критичного мислення і творчого підходу; принцип професіоналізму - формування високого рівня знань, умінь і навичок, необхідних для виконання службових обов'язків і бойових завдань;

Проблеми підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану - це складні та актуальні завдання, які вимагають особливої уваги та рішень. До них можна віднести:

➤ необхідність забезпечення високого рівня професійної підготовки та психологічної стійкості особового складу;

- необхідність забезпечення ефективної координації та взаємодії між різними військовими формуваннями та правоохоронними органами;
- необхідність забезпечення належного матеріально-технічного, медичного та соціального забезпечення особового складу;
- необхідність поповнення та ротації особового складу, що зазнало втрат або поранень;

Для вирішення цих проблем необхідно застосовувати комплексний та системний підхід, який передбачає: постійне оновлення нормативно-правової бази щодо підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів з урахуванням сучасних вимог і стандартів; постійне підвищення кваліфікації і перепідготовки особового складу з використанням сучасних методик і технологій навчання, імітаційних і тренажерних комплексів, дистанційних форм і засобів навчання; постійне проведення наукових досліджень і експериментів з питань підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів, впровадження інновацій і передового досвіду; постійне забезпечення взаємодії і координації дій між різними структурними підрозділами та органами управління, що займаються питаннями підготовки кадрів;

Повертаючись до актуальних питань підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану, шляхи для їх вирішення можуть бути наступні:

- 1) розробка та впровадження нових нормативно-правових актів, що регулюють питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів з урахуванням сучасних вимог і стандартів;
- 2) підвищення кваліфікації і перепідготовки особового складу з використанням сучасних методик і технологій навчання;
- 3) проведення наукових досліджень і експериментів з питань підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів, впровадження інновацій і передового досвіду;
- 4) забезпечення ефективної взаємодії і координації дій між різними військовими формуваннями та правоохоронними органами;
- 5) забезпечення контролю і нагляду за якістю та результативністю підготовки кадрів, використанням об'єктивних критеріїв і показників оцінки;

Підготовка кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану - це складне та актуальне завдання, яке вимагає особливої уваги та рішень. Для вирішення цього завдання необхідно застосовувати комплексний та системний підхід, який передбачає постійне оновлення нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації і перепідготовки особового складу, проведення наукових досліджень і експериментів, забезпечення ефективної взаємодії і координації дій між різними суб'єктами боротьби з організованою злочинністю та корупцією, забезпечення контролю і нагляду за якістю та результативністю підготовки кадрів, забезпечення соціально-психологічної підтримки та реабілітації особового складу, забезпечення інформаційної прозорості та відкритості процесу підготовки кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ISSN 1999-5717. Вісник ХНУВС. 2016. № 3 (74) ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ / І. Б. Гончаренко, Ю. О. Михайлова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2016. - № 3 (74).

2. ПІДГОТОВКА ПРАВООХОРОНЦІВ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». - Харків : ХНУВС, 2022.

Актуальні питання забезпечення службово бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів / Національна академія Національної гвардії України :

https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9686/Stan%20system%20bezpeky%20osnashchenykh%20tekhnichnymy%20zasobamy_%20Mordvyntsev_Khliestkov_Nytsiuk_2020.pdf

ШЕВЧЕНКО Максим Анатолійович

Курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців до підрозділів Національної поліції

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах Україна зазнає безпрецедентних викликів і загроз своїй державній безпеці, які вимагають ефективної та оперативної реакції від сил сектору безпеки і оборони. Службово-бойова діяльність військових формувань та правоохоронних органів є одним із ключових факторів забезпечення національної безпеки та суверенітету держави, захисту прав та інтересів громадян, протидії зовнішньому агресору та внутрішньому сепаратизму, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, запобігання кібератакам та інформаційному впливу. Однак службово-бойова діяльність також супроводжується рядом проблем, які обумовлені недосконалістю нормативно-правового регулювання, недостатньою якістю підготовки кадрів, низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення, неефективним механізмом координації та взаємодії між суб'єктами службово-бойової діяльності, негативним впливом інформаційно-психологічного тиску тощо. Службово-бойова діяльність - це складний багатоаспектний процес, що включає в себе планування, підготовку, організацію, управління і контроль за виконанням службових і бойових завдань силами і засобами сектору безпеки і оборони. Службово-бойова діяльність базується на таких наукових дисциплінах, як теорія держави і права, політологія, соціологія, психологія, педагогіка, економіка, математика, фізика, хімія, біологія та інші. На сьогоднішній день існують проблеми, які не дозволяють забезпечити ефективно виконання завдань із забезпечення державної безпеки.

Один з найбільших проблемних аспектів є недостатня підготовка військових формувань та правоохоронних органів до виконання службово-бойових завдань. Необхідно забезпечити належний рівень підготовки та тренування, щоб у разі потреби здійснювати ефективну боротьбу зі злочинністю та загрозами національній безпеці. Іншим проблемним аспектом є недостатня кількість кваліфікованих кадрів. Службово-бойова діяльність військових формувань та правоохоронних органів є складним процесом, який залежить від багатьох факторів. Деякі з головних факторів, які впливають на ефективність цих органів, описані нижче:

1. **Фінансування:** Достатнє фінансування є важливим фактором для забезпечення належного рівня підготовки, оснащення та тренування військових формувань та правоохоронних органів.
2. **Кадри:** Кваліфіковані кадри є необхідним фактором для ефективної роботи військових формувань та правоохоронних органів.
3. **Оснащення:** Сучасне технічне оснащення є необхідним фактором для ефективної службово-бойової діяльності.
4. **Правова база:** Якщо правова база є недостатньою або невідповідною вимогам, то це може знизити ефективність роботи військових формувань та

правоохоронних органів. Наявність належної правової бази є важливим фактором для ефективного функціонування цих органів.

Проблеми, які можуть виникнути при забезпеченні службово-бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів, можуть бути різними. Деякі з них вже були описані вище, і ось деякі шляхи їх подолання:

❖ Недостатній фінансовий ресурс: Для забезпечення належного рівня службово-бойової діяльності військових формувань та правоохоронних органів потрібні достатні фінансові ресурси. Одним зі способів розв'язання цієї проблеми може бути збільшення фінансування військових формувань та правоохоронних органів з боку держави.

❖ Недостатній персонал: Необхідно мати достатньо кваліфікованих та досвідчених працівників для забезпечення належного рівня службово-бойової діяльності. Одним зі способів розв'язання цієї проблеми може бути залучення нових працівників та покращення системи навчання та підготовки персоналу.

❖ Недостатня співпраця: Співпраця між різними органами, що займаються забезпеченням національної безпеки, є дуже важливою. Для покращення співпраці можна використовувати спільні комунікаційні платформи, проводити спільні навчальні заходи та тренування.

❖ Недостатня технологічна база: Розвиток технологій є дуже важливим для забезпечення національної безпеки. Для покращення технологічної бази можна використовувати спеціальні програми підтримки та фінансування досліджень та розробок.

Отже, службово-бойова діяльність військових формувань та правоохоронних органів є надзвичайно важливою для забезпечення державної безпеки. Однак, вона також є дуже складною та пов'язана з ризиком для життя та здоров'я виконавців. Для підвищення ефективності службово-бойової діяльності необхідно вирішити такі проблеми, як нестача кваліфікованого персоналу, недостатня матеріально-технічна база, недостатня координація роботи між різними організаціями та недостатня підготовка до взаємодії з населенням в рамках заходів зі забезпечення державної безпеки. Для розв'язання цих проблем можна застосувати різноманітні шляхи, такі як підвищення рівня підготовки кадрів, розвиток нових технологій та вдосконалення існуючої матеріально-технічної бази, покращення координації роботи між організаціями, а також проведення інформаційної роботи з населенням. Загалом, підвищення ефективності заходів зі забезпечення державної безпеки потребує комплексного підходу та спільної роботи всіх відповідних організацій та інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII.
2. Закон України "Про національну безпеку України" від 21 червня 2018 року № 2469-VIII.
3. Конституція України.

4. Любченко С. Службово-бойова діяльність військових формувань та правоохоронних органів: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 2(98). С. 9-19.

5. Макаров О. Особливості забезпечення державної безпеки України в умовах гібридної війни. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 2(86). С. 74-82.

6. Наказ Міністерства оборони України "Про затвердження Положення про службово-бойову діяльність Збройних Сил України" від 28 березня 2018 року № 190.

7. Наказ Міністерства внутрішніх справ України "Про затвердження Положення про службово-бойову діяльність органів внутрішніх справ" від 14 листопада 2018 року № 1016.

8. Савченко І. Військова безпека в Україні: виклики та загрози. Науковий вісник Національного університету цивільного захисту України. 2019. № 2.

ШЕВЧЕНКО Олександр Олександрович

*Курсант 1 курсу, Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

*Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану питання підготовки кадрів для військових формувань та правоохоронних органів стають надзвичайно актуальними. Від правильної організації підготовки залежить ефективність бойових дій та збереження життя та здоров'я військовослужбовців та мирних громадян.

Одним з головних завдань підготовки кадрів є забезпечення їх високою професійною компетентністю та готовністю до виконання завдань в умовах воєнного стану. Це можна досягти за допомогою систематичної підготовки, що включає як теоретичну, так і практичну складові.

Першим кроком до підготовки кадрів є визначення їх потреб у спеціалізованих знаннях та навичках [1, с. 96]. Наприклад, для військових формувань це можуть бути такі напрямки, як бойова підготовка, стрільба, тактика, медицина тощо. Для правоохоронних органів – правові аспекти виконання завдань, техніки і тактики безпеки, техніки здійснення розслідування кримінальних справ тощо.

Далі слід визначити методи підготовки, які будуть використовуватись. Зазвичай це є комплексні тренування, симуляційні вправи, заняття на військових та полігонних майданчиках тощо. Важливо, щоб під час підготовки забезпечувалась висока реалістичність умов, в яких можуть знадобитися отримані знання та навички.

Окрім того, необхідно приділяти увагу морально-психологічній підготовці. Умови воєнного стану вимагають від військовослужбовців та правоохоронців великої фізичної та психічної витривалості, вміння контролювати свої емоції та приймати швидкі та правильні рішення. Тому важливо проводити тренування з мінімізацією стресу та підвищувати рівень психологічної стійкості військовослужбовців та правоохоронців.

Також не менш важливою є підготовка кадрів до застосування сучасної військової техніки та зброї, що дозволяє вести ефективні бойові дії в умовах війни. Важливо віддавати належну увагу вивченню можливостей та техніки застосування військової техніки, а також дотримуватись правил її експлуатації [2, с. 180].

У цілому, підготовка кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим завданням. Вона має бути систематичною та комплексною, враховуючи всі особливості військового чи правоохоронного ремесла. Навчання має проводитись в реальних умовах, а під час підготовки до виконання завдань має бути приділено достатню увагу розвитку морально-психологічної стійкості та навичок контролювання власних емоцій. Така підготовка забезпечить високу ефективність бойових дій та збереже життя та здоров'я військовослужбовців та мирних громадян.

З метою успішного виконання завдань в умовах воєнного стану, кадри військових формувань та правоохоронних органів мають бути висококваліфіковані та готові до дій у будь-яких ситуаціях. Підготовка кадрів повинна включати не лише навчання військовій та правоохоронній техніці та зброї, але й іншим аспектам діяльності, як-от комунікації, стратегії та тактики бойових дій, медичну допомогу, правила етики та моралі тощо [3, с. 128].

Одним із важливих аспектів підготовки кадрів є відповідальне ставлення до збереження життя та здоров'я людей. Необхідно відпрацьовувати дії в критичних ситуаціях, вміти приймати швидкі та виважені рішення, розуміти важливість командної роботи. Також важливо враховувати ризики та підготовлюватись до можливих негативних наслідків дій.

У сучасних умовах, коли війна стала більш технологічною та інформаційно насиченою, особливо важливою є кібербезпека та кібернетична безпека. Під час підготовки кадрів має бути приділено належну увагу захисту військових та правоохоронних систем від кібератак та вивченню методів та прийомів кібернетичної безпеки [4, с. 135].

Таким чином, підготовка кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану є важливою складовою національної безпеки. Вона має бути орієнтована на сучасні виклики та загрози, які ставляться перед суспільством та державою. На сьогоднішній день, у зв'язку зі зміною вектору загроз та викликів, військові формування та правоохоронні органи повинні мати високий рівень підготовки у галузі кібербезпеки, бойової та тактичної підготовки, роботи зі спеціальними засобами і технікою, етики та моралі.

Для досягнення максимальної ефективності в підготовці кадрів, необхідно використовувати сучасні методи та технології, які дозволяють ефективно використовувати час та ресурси. Наприклад, віртуальна реальність та інтерактивні тренажери дозволяють відтворити умови реальної бойової діяльності та навчити кадрів реагувати на різні ситуації та вміти приймати важливі рішення. Крім того, навчання в режимі онлайн дозволяє підготовлювати кадри з великих відстаней та зменшує витрати на навчання.

Загалом, підготовка кадрів для військових формувань та правоохоронних органів в умовах воєнного стану є складним та відповідальним процесом, який потребує відповідної уваги та підходу. Національна безпека та стабільність країни залежать від рівня підготовки кадрів та їх готовності до дій у будь-яких умовах. Тому держава повинна надавати належну увагу цьому питанню та забезпечувати необхідні ресурси для проведення якісної підготовки кадрів військових формувань та правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кіндзерський В. А. Формування і підготовка кадрів для військової охорони громадського порядку в умовах збройного конфлікту. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. Київ, 2016. № 6. С. 95-102.
2. Стефанюк, Ю. А. Актуальні питання підготовки кадрів для військових формувань в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. Вип. 151. С. 179-186.
3. Єфремов І. В. Підготовка кадрів правоохоронних органів для забезпечення національної безпеки. Науково-технічний журнал "Охорона правопорядку". 2018р., С. 126-136.
4. Мельник В. С. Проблеми вдосконалення підготовки кадрів для правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 1. С. 132-140.

ШЕВЧЕНКО Олександр Олександрович

*Курсант 1 курсу, Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ПЛАХОТНИЙ Артем Павлович

*Старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАННЯ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ЗУПИНЦІ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Динамізація розвитку суспільно-економічних відносин та інтенсифікація зв'язків між суб'єктами господарської діяльності призводять до необхідності врахування низки факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства під час прийняття управлінських рішень. Оскільки будь-яка управлінська діяльність тим чи іншим чином пов'язана з невизначеністю, неповнотою та неточністю інформації та, як наслідок, ризиком, аналіз системи управління ризиком на підприємстві набуває все більшої актуальності.

Крім цього, відповідно до пункту 14 прикінцевих та перехідних положень ЗУ «Про Національну поліцію», до створення, укомплектування спеціально підготовленими поліцейськими та забезпечення функціонування на всій території України патрульної поліції тимчасово, до 31 грудня 2016 року, дозволяється функціонування у складі поліції Державної автомобільної інспекції та підрозділів громадської безпеки, на які покладаються обов'язки з охорони публічного порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху в окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція.

Факторами ризику можуть бути недостатня пильність водія під час розвантаження вантажу; несправність ваг, додаткового обладнання для розвантаження; недобросовісні наміри персоналу, зайнятого розвантаженням вантажу. У випадку виявлення після доставки вантажу якихось порушень незалежно від того, ким вони вчинені, іншою стороною може ініціюватися складання акту, пред'являтися іншій стороні претензії.

Таким чином, фактор ризику бере свій початок у джерелі та може проявитися в причині настання небажаної події. Джерело може являти собою можливу сферу виникнення ризику для підприємства (наприклад, певна характеристика чи стан суб'єкта ризику, процес), тоді як фактором ризику виступає особливий стан такої сфери виникнення ризику, який характеризується наближенням першої доризикової ситуації.

Наприклад, досвід водія вантажівки може виступати джерелом ризику, тоді як недостатній досвід здійснення перевезень вантажу з дотриманням температурного режиму може виявитися фактором ризику, а небажаною подією стане псування вантажу (частини вантажу) через недотримання температурного режиму під час перевезення (що є причиною настання такої події) [2].

Успішність боротьби із правопорушеннями країни перш за все залежить від професійної майстерності поліцейських та вправності застосовувати сучасні технічні засоби.

Один із напрямків технічного забезпечення поліцейських є пристрої примусової зупинки транспортних засобів. Як свідчить стажування діяльності патрульної поліції, потреба примусової зупинки транспортних засобів на нинішній день є дуже актуальною [3].

Це обумовлюється такими чинниками:

- Значне зростання загальної кількості транспортних засобів у власності громадян, у тому числі на різноманітних закордонних номерах;
- Неналежне оснащення патрульних сучасними технічними засобами примусової зупинки транспортних засобів;
- Зухвалість наших громадян, які бачать безпорадність поліцейських та відчують безкарність своїх дій.

Наука та практика свідчить, що найчастіше примусова зупинка транспорту пов'язана з такими ситуаціями.

- Втеча злочинців на транспортному засобі;
- Викрадення транспортного засобу;
- Застосування транспортного засобу, як засіб для вчинення злочину;
- Злочинне захоплення транспортного засобу, а також водіїв та пасажирів як заручників.

З чинним законодавством усі сучасні засоби примусової зупинки транспорту, які знаходяться на оснащенні патрульної поліції, можна поділити на дві великі групи:

Засоби пасивної діяльності:

1. Світлофори;
2. Тимчасові знаки обмеження руху.
3. Патрульний транспорт з увімкненими проблісковими маячками.

Засоби активної діяльності – вогнепальна табельна зброя та засоби примусової зупинки механічного та електронного принципу дії.

У тих випадках, коли відомо напрямок руху транспортного засобу, який потрібно зупинити, патрульні поліції діють за необхідною схемою, алгоритм якої було прописано ще за радянські часи [5].

Можемо констатувати необхідність засвоєння майбутніми поліцейськими фундаментальних знань підстав і процедури зупинення транспортного засобу та формування відповідних базових тактичних навичок, зокрема, оцінки ситуації, планування тактичної переваги та особистої безпеки, а також безпосередніх дій.

Логічним тепер буде перехід до розгляду процесу перевезення та виділення в ньому можливих джерел і факторів транспортного ризику. Організація перевезення опосередковано бере свій початок з пошуку персоналу для здійснення перевезень (у

випадку наявності власного автопарку) чи аутсорсингових партнерів (у випадку його відсутності чи недостатності). [2].

Багато джерел та факторів ризику перебувають у тісному взаємозв'язку та часто дублюються в чистому вигляді чи з несуттєвими ситуаційними та операційними модифікаціями, що вказує на спільну природу та синергетичний вплив аспектів бізнес-процесів на підприємстві на якість та безпеку здійснюваних операцій.

Виокремлення джерел та факторів транспортного ризику в контексті кроку ідентифікації ризику має стати перманентним процесом на підприємстві торгівлі з транспортною функцією, що опосередковується засобами власного автопарку чи передається в аутсорсинг [4].

Отже, є можливість уточнити сутність понять «джерело» та «фактор ризику», виокремити конкретні джерела та фактори ризику, притаманні процесу перевезення залежно від етапу останнього. Виконане дослідження уможливило вдосконалення процесу управління транспортним ризиком на підприємстві завдяки визначенню можливих сфер діяльності, де може генеруватися ризик, та чинників, що можуть послугувати причиною [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Травматизм. Транспортна травма. URL: https://stud.com.ua/29924/meditsina/travmatizm_transportna_travma (дата звернення: 05.10.2019).
2. Вайда Т.С. Долікарська допомога : навчальний посібник [для курсантів, студентів та слухачів ЗВО МВС України]. Херсон: Олді-Плюс, 2018. 858 с.
3. Компания Mercedes-Benz запатентовала внешние подушки безопасности, которые должны защитить пешеходов в случае аварии URL: <http://hyser.com.ua/tehnology/mercedes-zapatentoval-novuj-sposob-spaseniya-peshehodov-pri-dtp-225811> (дата звернення: 05.10.2019).
4. Вайда Т.С. Професійна етика водія та культура водіння. Методика проведення занять з «Автомобільної підготовки» [текст] : навчально-методичний посібник для викладачів та курсантів ВНЗ МВС України. Вид-ня друге, доповнене. Харків: Харків юридичний, 2013. 264 с.

ЯРЕМЧУК Дмитро Іванович

курсант курсу №2 факультету забезпечення державної безпеки солдат Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:

МАЛЬЦЕВ Віталій Вікторович

кандидат юридичних наук, старший дослідник, старший викладач кафедри державної безпеки факультету забезпечення державної безпеки, полковник

Київський інститут Національної гвардії України

ОЦІНКА ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ, ЩОДО ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави.[1] Конституційно громадський порядок позиціюється за своєю значимістю на рівні з національною безпекою в державі. Національна поліція України — центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Її головними завданнями є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки та порядку [2]. Дане завдання також покладене на Національну гвардію України, як військове формування з правоохоронними функціями. Розвиток та реформація Національної гвардії України у зв'язку з необхідністю розробки нових підходів зумовлює використання кращих іноземних практик щодо забезпечення захищеності громадян та забезпечення публічного порядку.

Розглянемо детальніше особливості забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку в деяких із них. Так, у Німеччині під час проведення масових заходів можуть залучатися підрозділи як поліції земель, так і федеральної поліції. Крім того, у Німеччині охорона публічної безпеки і порядку здійснюється спеціальними підрозділами, які знаходяться в структурі Федерального відомства Міністерства внутрішніх справ і наразі виконують багато поліцейських функцій. Наприклад, Федеральна прикордонна охорона залучається до охорони правопорядку під час маніфестацій, загальнодержавних політичних подій, тощо. При цьому, на місцевому рівні в усіх федеральних землях функція забезпечення публічної безпеки і порядку покладається на поліцію охорони громадського порядку та поліцію готовності (у випадку небезпеки, загрози Федеральний Уряд може підпорядковувати своїм безпосереднім вказівкам поліцейські сили однієї чи кількох земель). Як правило, функції поліції готовності полягають у наданні допомоги поліції охорони громадського порядку та кримінальній поліції під час масових заходів переважно «силовими» методами. Крім того, показовим для України є досвід Німеччини стосовно того, що німецьким законодавством передбачено, що організатори мають повідомити

саме поліцію про заплановані заходи (а не органи місцевого самоврядування), яка після розгляду поданих заявок на проведення масового заходу дозволяє або забороняє проведення такого заходу.

На відміну від розглянутих країн, у Франції провідну роль у забезпеченні публічної безпеки та порядку під час масових заходів відіграє не поліція, а Національна жандармерія. Даному державному органу притаманна організація, дисципліна, звання, форма, тощо – аналогічні французькій армії, що не характерно для цивільних поліцейських установ. Зокрема, жандармерія Франції, обслуговуючи понад 90 % території держави, де проживає 60 % населення, підпорядковується Міністерству оборони та виконує його директиви, а поліція, обслуговуючи лише 10 % території та 40 % населення, підпорядковується Міністерству юстиції.[3] Аналізуючи структуру та організацію правоохоронних органів Франції, слід відмітити, що ця держава, на відміну від Великої Британії, має аж два види національних поліцейських сил: Національну поліцію та Національну жандармерію.

Мобільна жандармерія – один із підрозділів Національної жандармерії Франції, який виконує завдання по підтриманню громадського порядку, а саме забезпечення безпеки під час проведення масових заходів, затримання порушників, їх конвоювання, супроводження, захист дипломатичних представництв Франції у інших країнах.

На сьогодні проблема ефективної організації охорони громадського порядку підрозділами Національної гвардії України залишається невирішеною, адже існує актуальна необхідність кардинальної перебудови служби з охорони громадського порядку. Французька модель правоохоронних органів має як свої особливі риси, так і загальні характеристики, які притаманні правоохоронним системам багатьох країн Європи. Специфіку жандармерії як особливого військового формування підтверджує те, що Австрія, Іспанія, Італія, Франція, які знижують чисельність своїх збройних сил, чисельність жандармерії навпаки збільшують. Так у Франції побудова служб громадської безпеки характеризується наявністю підрозділів, покликаних посилювати поліцейські функції забезпечення громадського порядку. Запропоновані рекомендації використання досвіду організації служби з охорони громадського порядку Національної жандармерії Франції виконуються підрозділами Національної гвардії України.

Окрім загальних поліцейських повноважень та обов'язків із забезпечення безпеки, Національна жандармерія Франції також застосовується проти загроз тероризму, тюремних бунтів, захоплення заручників та серій небезпечних злочинів[4]. Тут слід відмітити, що за своєю природою та повноваженнями Національна жандармерія Франції нагадує Національну гвардію України. Однак Національна гвардія України підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України, а не Міністерству оборони України.

Виходячи з позитивного досвіду діяльності апарату примусу іноземних держав, правоохоронним органам України слід враховувати низку аспектів, щодо виконання завдань з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також структури та повноважень відповідних органів виконавчої влади. Правоохоронним органам різних країн притаманні свої особливості, форми й методи діяльності, що обумовлює необхідність вивчення зарубіжного досвіду забезпечення публічної безпеки і порядку, з метою його вдосконалення в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 34.
2. Про національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
3. В. Л., Молотай В. А., Пелагеша О. Г., Сивухін В. С. Міжнародний досвід діяльності Патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку : метод. Рек. Київ : Нац. Акад. Внутр. Справ, 2011. 28 с.
4. Дієн Ф. Охорона порядку й оборони, підготовка до вступного іспиту до школи підготовки офіцерів жандармерії. Париж: Центр документації, 1996. С. 48.

Адреса оргкомітету:

03179, Україна, м. Київ, вул. Оборони Києва, 7, Київський інститут Національної гвардії України, факультет забезпечення державної безпеки.

Телефони для довідок:

+38-067-791-38-32 Кобзар Олександр Федорович,
заступник голови оргкомітету,
начальник факультету забезпечення державної безпеки, доктор юридичних наук,
професор

+38-095-513-31-29 – Комісаров Микола Леонідович,
начальник науково-організаційного відділу, кандидат юридичних наук, доцент